

BELÜGYI SZEMLE

BELÜGYMINISZTERIUM

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

TEMATIKUS SZÁM

73. ÉVFOLYAM
2025·11

BELÜGYI SZEMLÉ

A Belügyminisztérium szakmai,
tudományos folyóirata

Academic Journal
of Internal Affairs

BELÜGYMINISZTERIUM

TEMATIKUS SZÁM

73. ÉVFOLYAM
2025 · 11

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

ELNÖK:

Dr. Felkai László, közigazgatási államtitkár, c. egyetemi tanár, Belügyminisztérium

TITKÁR:

Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár

TAGOK:

Prof. Dr. Finszter Géza, a Magyar Tudományos Akadémia doktora

Prof. Dr. Gál István László, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Haller József, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Hamza Gábor, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár

Prof. Dr. Herke Csongor, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Kecskés László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Kerecsi Klára, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár

Prof. Dr. Koltay András, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Médiatanács elnöke, egyetemi tanár

Prof. Dr. Korinek László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Maróth Miklós, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

Prof. Dr. Mezey Barna, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, egyetemi tanár, megbízott egyetemi oktató

Dr. Nagy Gábor Bálint, legfőbb ügyész

Prof. Dr. Patyi András, alkotmánybíró, egyetemi tanár

Prof. Dr. Polt Péter, az Alkotmánybíróság elnöke, egyetemi tanár

Prof. Dr. Sándor István, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

Prof. Dr. Tóth Mihály, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, tanszékvezető egyetemi tanár

NEMZETKÖZI SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Dr. h.c. Detlef Schröder, az Európai Unió Rendészeti Képzési

Ügynökségének korábbi ügyvezető igazgatója (Németország)

Prof. Dr. Lam Kwok Yan, Nanyang Műszaki Egyetem (Szingapúr)

Dr. Ludek Michalek, a Cseh Rendőrákadémia tagja, egyetemi tanár (Csehország)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, Dél-Karolinai Egyetem, egyetemi tanár (Amerikai Egyesült Államok)

Dr. habil. Philipp Fluri ügyvezető, Genfi Biztonságpolitikai Központ (Svájc)

Prof. Dr. Wei Changdong, Kelet-Kínai Állam- és Jogtudományi Egyetem, Shanghai, egyetemi tanár (Kína)

SZAKMAI TANÁCSADÓ TESTÜLET

Dr. Bakai Kristóf Péter PhD, püör. dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Vámszakmai és Nemzetközi elnökhelyettese

Dr. Balogh János r. altábornagy, az Országos Rendőr-főkapitányság vezetője

Dr. Bolcsik Zoltán r. altábornagy, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára

Scott Donovan, a budapesti Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) igazgatója

Dr. Góra Zoltán t. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezetője

Dr. Gömbös Sándor r. dandártábornok, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság főigazgatója

Hajdu János r. altábornagy, a Terrorelhárítási Központ főigazgatója

Dr. Hatála József ny. r. altábornagy, a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács elnöke

Dr. Hegyaljai Mátyás rendőr dandártábornok, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi miniszteri főtanácsadója

Herczeg Mónika, a Belügyminisztérium európai uniós és nemzetközi helyettes államtitkára

Prof. Dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár, a Belügyminisztérium oktatási főszemlézője

Prof. Dr. Kovács Gábor r. vezérőrnagy, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Rendészettudományi Kar dékánja, tanszékvezető egyetemi tanár

Láng István, az Országos Vízügyi Főigazgatóság vezetője

Prof. Dr. Sallai János ny. r. ezredes, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, professor emeritus

Christopher Simon, az Osztrák Szövetségi Belügyminisztérium belügyi attaséja

Dr. Szabó Marcel alkotmánybíró, nemzetközi jogász

Dr. Tomin Szilvia r. vezérőrnagy, a Nemzeti Védelmi Szolgálat főigazgatója

Dr. Tóth Tamás bv. altábornagy, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság vezetője

Dr. Túrós András ny. r. altábornagy, az Országos Polgárőr Szövetség elnöke

SZERKESZTŐSÉG

FŐSZERKESZTŐ: Prof. Dr. Dános Valér ny. r. vezérőrnagy, egyetemi magántanár

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: Dr. Szabó Csaba PhD r. alezredes, egyetemi docens

FELELŐS SZERKESZTŐ: Krenner József r. őrnagy, doktorandusz

OLVASÓSZERKESZTŐ: Végh Zsuzsanna

IDEGENNYELVI SZAKLEKTOR: Prof. Dr. Boda József ny. nb. vezérőrnagy, c. egyetemi tanár

NEMZETKÖZI ÉS FORDÍTÁSI SZERKESZTŐ: Dr. Németh Viktor PhD

MUNKATÁRSÁK: Luda Henrietta, Csányi Liza

SZERKESZTŐSÉG: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.

Telefonszám +36 (26) 795-922; BM: 24-626

belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Nyomtatott) 2677-1632 (Online)

LXXIII. évfolyam

FELELŐS KIADÓ: Belügyminisztérium

kormany.hu/belugyminiszterium

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

NYOMDA: Duna-Mix Kft. **FELELŐS VEZETŐ:** Szabó Bálint bv. alezredes, ügyvezető

MEGJELENIK HAVONTA

ACADEMIC JOURNAL OF INTERNAL AFFAIRS

VOLUME LXXIII

ISSUE 11, 2025

EDITORIAL BOARD

PRESIDENT:

Dr. László Felkai, under-secretary for public administration, Honorary Professor, Ministry of Interior of Hungary

SECRETARY:

Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor

MEMBERS:

Prof. Dr. Géza Finszter, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. István László Gál, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. József, Haller Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. Gábor Hamza, Full Member, Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Prof. Dr. Csongor Herke, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. László Kecskés, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Klára Kerecsi, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Prof. Dr. András Koltay, President of National Media and Informations Authority, University Professor

Prof. Dr. László Korinek, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Miklós Maróth, Full Member, Hungarian Academy of Sciences

Prof. Dr. Barna Mezey, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, University Professor

Dr. Gábor Bálint Nagy, Prosecutor General, Adjunct Lecturer

Prof. Dr. András Patyi, Constitutional Court Judge, University Professor

Prof. Dr. Péter Polt, President of the Constitutional Court, University Professor

Prof. Dr. István Sándor, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

Prof. Dr. Mihály Tóth, Doctor of the Hungarian Academy of Sciences, Head of Department, University Professor

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dr. h.c. Detlef Schröder, former Executive Director of the European Union Agency for Law Enforcement Training (Germany)

Prof. Dr. Kwok Yan Lam, Nanyang Technological University (Singapore)

Dr. Ludek Michalek, member of the Police Academy of the Czech Republic, University Professor (Czech Republic)

Prof. Dr. Mathieu Deflem, University of South Carolina, University Professor (United States of America)

Dr. habil. Philipp Fluri, Executive Director, Geneva Centre for Security Policy (Switzerland)

Prof. Dr. Changdong Wei, East China University of Political Science and Law, Shanghai, University Professor (China)

PROFESSIONAL ADVISORY BOARD

Dr. Kristóf Péter Bakai, PhD, Brigadier General of the Customs and Finance Guard, Deputy President for Customs and International Affairs of the National Tax and Customs Administration of Hungary

Dr. János Balogh, Lieutenant General of Police, Chief of the Hungarian National Police Headquarters

Dr. Zoltán Bolcsik Pol. Lieutenant General, State Secretariat of Law Enforcement of the Ministry of the Interior

Scott Donovan, Director of the International Law Enforcement Academy (ILEA) in Budapest

Dr. Zoltán Góra, Lieutenant General of Fire Service, Director General of the National Directorate General for Disaster Management

Dr. Sándor Gömbös, Police Brigadier General, Director General of the National Directorate-General for Aliens Policing

János Hajdu, Lieutenant General of Police, Director General of the Counter Terrorism Centre

Dr. József Hatala, retired Lieutenant General of Police, President of the National Crime Prevention Council

Dr. Máttyás Hegyaljai, Police Brigadier General, Chief Adviser for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior

Mónika Herczeg, Deputy Secretary of State for European Union and International Affairs, Ministry of the Interior

Prof. Dr. Frigyes Janza, retired Major General of Police, Honorary University Professor, Chief Education Inspector of the Ministry of Interior

Prof. Dr. Gábor Kovács, Major General of Police, Dean of the Faculty of Law Enforcement at the University of Public Service, Head of Department and University Professor

István Láng, Director General of the General Directorate of Water Management

Prof. Dr. János Sallai, Pol. Colonel (Ret.), Head of Department, Professor Emeritus, National University of Public Service

Christopher Simon, Interior Attaché of the Federal Ministry of the Interior of Austria

Dr. Marcel Szabó, Constitutional Judge, International Lawyer

Dr. Szilvia Tomin, Pol. Major General, Director General, National Defense Service

Dr. Tamás Tóth Lieutenant General, Leader of the National Headquarters of the Hungarian Prison Service

Dr. András Tűros, retired Police Lieutenant General, President of the Nationwide Civil Self-Defence Organization

EDITORSHIP

EDITOR-IN-CHIEF: Prof. Dr. Valér Dános, ret. Pol. Major General, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF: Dr. Csaba Szabó PhD, Pol. Lieutenant Colonel, Associate Professor

MANAGING EDITOR: József Krenner, Pol. Major PhD student.

READER EDITOR: Zsuzsanna Végh

PEER REVIEWER: Prof. Dr. József Boda ret. State Sec. Major General, Professor

INTERNATIONAL AND TRANSLATION EDITOR ASSOCIATES: Henrietta Luda, Liza Csányi, Dr. Viktor Németh PhD.

EDITORSHIP: H-2090 Remeteszőlős, Nagykovács út 3., Phone: +36 (26) 795-922; BM: 24-626

belugyiszemlejournal.org

ISSN: ISSN 2062-9494 (Print) ISSN 2677-1632 (Online)

Volume LXXIII

PUBLISHER: Ministry of Interior of Hungary
kormany.hu/belugyminiszterium
H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

TYPOGRAPHY: Duna-Mix Kft. **RESPONSIBLE MANAGER:** Bálint Szabó, Prison Lieutenant Colonel, Executive Director

PUBLISHED MONTHLY

TARTALOM

TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ:

Előszó	2205
--------------	------

TANULMÁNYOK

NAGY GÁBOR BÁLINT:

Láthatatlan pénz, látható bűnözés? A kriptovaluták megjelenése a gazdasági bűnözésben	2209
--	------

DOMOKOS ANDREA:

Gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog	2223
---	------

CSÁK ZSOLT – CZEBE ANDRÁS:

A költségvetési csalás miatt indult monstre ügyek elhúzódásának okai és megoldási lehetőségei	2247
--	------

TÓTH MIHÁLY:

A költségvetési csalások mai jellemzői – szükségszerű szervezettség, vagy konstruált „szervezetiség”?	2267
--	------

DERES PETRONELLA – KÁRMÁN GABRIELLA:

A vagyonvisszaszerzési eljárás aktuális kihívásai és gyakorlati tapasztalatai az Országos Kriminológiai Intézet kutatásai alapján	2289
--	------

VARGA SÁNDOR:

A vagyoni hátrány megállapításának szakértői vagy szakmai összetevői egykor és ma	2307
--	------

FODOR BALÁZS GÁBOR:

A gazdaság büntetőjogi védelme	2323
--------------------------------------	------

JANCSÓ GÁBOR:

Jogi személlyel szembeni büntetőeljárás – a 2001. évi CIV. törvény 2025. évi novellája	2337
---	------

STUDIES

BÁLINT GÁBOR NAGY:

Invisible money, visible crime? The emergence of cryptocurrencies in economic crime	2361
--	------

ANDREA DOMOKOS:

Economic crime, economic criminal law	2373
---	------

Prof. Dr. Trócsányi László

rektor
Károli Gáspár Református Egyetem

A globális gazdasági bűnözés kihívásai, trendjei és a mesterséges intelligencia szerepe

A gazdasági bűnözés helyzetét, kihívásait és az ellene való küzdelmet három különböző szempontból próbálom megközelíteni, és a következtetéseket egybevetni, abban bízva, hogy a különböző megközelítések egymást kiegészítik. Az első forrásom egy nagyvállalati vezetők interjúira támaszkodó statisztikai felmérés (PwC, 2024). A második megközelítés a bűnildőzésre, az Europol jelentésére alapul (Riehle, 2023). Végül, de nem utolsósorban meg kell vizsgálni a mesterséges intelligencia (MI) és a gazdasági bűnözés közötti összefüggéseket (Cooper, 2023).

A mai globalizált, összekapcsolt világban a gazdasági bűnözés kockázata minden vállalat számára jelentős kihívást jelent. A geopolitikai feszültségek (például orosz–ukrán háború, Kína–USA viszony, Közép-Kelet instabilitása) fokozzák a szankciós és exportkontroll-kockázatokat, míg a vállalatok növekedési törekvései új piacokon növelik a korrupció és megvesztegetés veszélyét. A kényszermunka és más környezeti és társadalmi fenntarthatósági kötelezettségek betartása is egyre nagyobb figyelmet kap a szabályozóktól és a nyilvánosságtól, nemcsak a vállalatoknál, hanem az egész értékláncban. A fúziók és felvásárlások piaci erősödésével a felvásárló cégek ki lehetnek téve rejtett csalásoknak és gazdasági bűncselekményeknek.

A 63 országban működő, mintegy 2500 vállalatot érintő statisztika kimutatja, hogy a gazdasági bűnözés kockázata komplexebb, mint valaha, és nehezebben kezelhető. A beszerzési csalás a leggyakoribb bűncselekmények között van (a kiberbűnözés és korrupció után), mind a kisvállalkozások, mind a multinationális cégek esetében.

A harmadik felek (partnercégek, szállítók) több mint 80%-ban érintettek a korrupciós ügyekben, ezért folyamatos monitorozásuk és kockázatértékelésük kritikus.

A kényszermunka ellenőrzése prioritássá vált: az EU új szabályozásai kötelezővé teszik az ellátólánc-feltérképezést és emberi jogi kockázatértékelést. 2024 márciusában az EU ideiglenes megállapodást kötött a kényszermunkával előállított termékek betiltásáról.

A szankciók és exportkontroll komplexitása növekszik: a vezetők 59%-a (Észak-Amerikában 69%) úgy véli, hogy az exportszabályok az utóbbi két évben bonyolultabbá váltak.

A compliance-programok – azok a megfelelőségi programok, melyek egy szervezet belső irányelveinek, eljárásainak és ellenőrzési mechanizmusainak összességét adják, amelyek célja a törvények, előírások és etikai normák betartásának biztosítása, a kockázatok minimalizálása és a szervezet hírnevének védelme – szigorodnak: a kormányok és szabályozók elvárják a vállalatoktól a kockázatok aktív kezelését, a mesterséges intelligencia és az adatelemzés használatát, valamint a belső ellenőrzések erősítését.

A gazdasági vezetők többsége szerint erősíteni kell a cégek compliance-programjait azért, hogy rendszeresen frissítik a legfrissebb szabályozási elvárásokkal és a legjobb gyakorlatokkal. Nemcsak az adott cég, de a harmadik felek kockázatkezelési gyakorlatát is értékelni kell, mivel a csalások gyakran a harmadik felek bevonásával történnek. Figyelmet kell fordítani a mesterséges intelligencia támogatására, mivel az MI mind a csalásokban, mind az azok elleni küzdelemben jelentős szerepet tölt be.

A gazdasági bűnözés európai dimenziójával kapcsolatban az Europol 2023-as jelentése kimutatja, hogy az EU-ban a bűnözői hálózatok 70%-a használ pénzmosást vagyonuk elrejtésére, 60%-a korrump módszerekkel éri el céljait és 80%-a visszaél a legális üzleti struktúrákkal bűncselekmények elkövetésére.

A jelentés vizsgálja a pénzügyi és gazdasági bűncselekmények mai mozgatórugóit, a társadalom digitális gyorsulását és a geopolitikai fejleményeket. Elemzi a csalások világát, kiemelve a befektetési csalásokat, az üzleti e-mailek meghamisítását,¹ az e-kereskedelmi csalásokat, a technikai támogatásra vonatkozó csalásokat, a romantikus csalásokat, emellett feltárja az EU és a tagállamok pénzügyi érdekeit sértő különböző csalási módszerek skáláját, például az áfa-csalásokat és a sporteseményekhez kapcsolódó csalási módszereket.

Hogyan lehet európai szinten intézményesen küzdeni a gazdasági bűncselekmények ellen? Az Europol létrehozta az Europol Európai Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Központját (EFEC), az Europol Adatfeldolgozási Partnerségét a Hivatalos és a Magánszervezetek Között (EFIPPP), valamint az egyéb szervekkel és ügynökségekkel, például az Európai Csalásellenes Hivatallal (OLAF), az Európai Ügyészséggel (EPPO) és az Európai Unió Szellemi Tulajdonjogi Hivatalával (EUIPO) folytat együttműködést.

Mi a jelentősége a mesterséges intelligenciának a bűnözés elleni küzdelemben? A gépi tanulási algoritmusok képesek nagy mennyiségű tranzakciót átvizsgálni,

¹ BEC = Business email compromise.

rendellenességeket felismerni (például Google Cloud MI-eszköze 60%-kal csökkentette a hamis riasztásokat, miközben a valódi találatok száma 2–4-szeresére nőtt). Az MI csökkenti a költségeket, lehetővé téve a szakértőknek, hogy a legsúlyosabb esetekre koncentráljanak. Az MI segít felismerni manipulált videókat és hangfelvételeket, a deepfake-eket, amelyekkel bűnözők magas rangú vezetőknél adhatják ki magukat.

Ugyanakkor azonban az MI hatékony eszköz lehet a bűnözők kezében is. Az MI-alapú botok utánozzák az emberi viselkedést, megkerülik a biztonsági rendszereket, növelik az identitáslopások, adathalász csalások és zsarolóvírus-támadások számát. Már szó volt a deepfake-ekről, melyek csalárd tranzakciók engedélyezését kezdeményezhetik, aláásva a pénzintézetekbe vetett bizalmat.

Fontos, hogy a cégek beruházzanak a mesterséges intelligenciába és hatékonyan fejlesszék adatvédelmi stratégiájukat. Szigorúbb szabályozásokra van szükség, de a bűnözők valószínűleg nem fogják betartani őket.

A fenti, nagyon vázlatos áttekintés megerősítette bennem, hogy a gazdasági bűnözés elleni küzdelem mind gazdasági és politikai, mind jogi és informatikai szinten csak összehangolt erőfeszítésekkel lehet eredményes. Ennek jogi oldalához járul hozzá a Belügyi Szemle tematikus kötete, amely a nagyon összetett kérdéskör egyes fontos elemeit járja körül. Ezt a küzdelmet sosem lehet abbahagyni, sosem lehetünk elégedettek, mert ahogy Adam Smith mondja: „*Ugyanazon szakma emberei ritkán találkoznak, akár mulatságra is, anélkül, hogy a beszélgetés ne végződne a nyilvánosság ellen irányuló összeesküvésben vagy az árak emelésének valamilyen módjában.*” (Smith, 1904).

Felhasznált irodalom

- Cooper, B. (2023, September 6). Artificial intelligence and economic crime. *TLT LLP Insights*. <https://www.tlt.com/insights-and-events/insight/artificial-intelligence-and-economic-crime/>
- Smith, A. (1904). *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations* (E. Cannan, Ed.). Methuen & Co. <https://www.econlib.org/library/Smith/smWN.html>
- PwC. (2024). *Global economic crime survey 2024*. PricewaterhouseCoopers. <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.html>
- Riehle, C. (2023, October 16). Europol published first threat assessment on financial and economic crime. *eucrim*. <https://eucrim.eu/news/europol-published-first-threat-assessment-on-financial-and-economic-crime/>

Láthatatlan pénz, látható bűnözés? A kriptovaluták megjelenése a gazdasági bűnözésben

Invisible money, visible crime?
The emergence of cryptocurrencies in economic crime

Nagy Gábor Bálint

Dr., legfőbb ügyész, megbízott egyetemi oktató
Legfőbb Ügyészség,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem,
Jog- és Államtudományi Kar
lu@mku.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a gazdasági bűnözés és a kriptovaluták közötti kapcsolat feltárása, különösen azzal összefüggésben, hogy a kriptoeszközök milyen szerepet játszhatnak a gazdasági bűncselekmények elkövetésében, illetve a bűnös úton szerzett vagyon hatóságok látóköréből történő kivonásában. A legfőbb hipotézis szerint a kriptovaluták nem csupán pénzügyi innovációként értelmezhetők, hanem a bűnözés területén új dimenziók megnyitására is képesek.

Módszertan: Az elemzés a kvalitatív kutatási módszert alkalmazva az ügyészség jogalkalmazási tapasztalataira és a Legfőbb Ügyészség kriptovalutákkal kapcsolatban lefolytatott célvizsgálatának megállapításaira épül.

Megállapítások: A tanulmány elsődleges megállapítása, hogy a kriptovaluták decentralizált, pszeudo-anonim természete jelentős kockázatokat hordozhat: elősegítheti a gazdasági bűnözés terjedését, valamint hatással lehet a gazdasági bűncselekmények struktúrájára is. A kriptovalutákat jellemző anonimitás és a hozzájuk való könnyű hozzáférés akadályozza a bűnüldöző hatóságok hatékony fellépését, az elkövetők felderítését és felelősségre vonását. A kriptoeszközök emellett alkalmasak arra is, hogy a bűncselekményből származó vagyont a hatóságok elől kivonják.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 09. 25. Átdolgozás: 2025. 09. 29.
Elfogadás: 2025. 10. 01.

Érték: A tanulmány rámutat arra, hogy a technológia fejlődésének és a digitalizáció térnyerésének köszönhetően a gazdasági bűnözők eszköztára is bővült. A fehér galléros bűnözők számára különösebb problémát az sem jelent, hogy a globálisan tapasztalható, megváltozott körülményekhez alkalmazkodjanak, sőt azt a bűnelkövetés során az előnyükre használják fel. Az ügyészség jogalkalmazási tapasztalatai és a kriptovalutákkal kapcsolatban lefolytatott vizsgálata hozzájárulhat a bűnüldözési gyakorlat fejlesztéséhez.

Kulcsszavak: gazdasági bűnözés, kriptovaluták, digitalizáció, ügyészség

Abstract

Aim: The aim of this study is to explore the relationship between economic crime and cryptocurrencies, particularly with regard to the role that crypto assets can play in the commission of economic crimes and in removing illicitly obtained assets from the authorities' purview. The main hypothesis is that cryptocurrencies can be interpreted not only as a financial innovation, but also as a means of opening up new dimensions in the field of crime.

Methodology: The analysis is based on qualitative research methods, drawing on the law enforcement experience of the prosecution office and the findings of a targeted investigation conducted by the Prosecutor General's Office into cryptocurrencies.

Findings: The primary finding of the study is that the decentralized, pseudo-anonymous nature of cryptocurrencies can pose significant risks: it can facilitate the spread of economic crime and also affect the structure of economic crimes. The anonymity and easy access characteristic of cryptocurrencies hinder the effective action of law enforcement authorities in detecting and prosecuting perpetrators. Crypto assets are also suitable for withdrawing criminal proceeds from the authorities.

Value: The study highlights that, thanks to technological advances and the spread of digitalization, economic criminals now have a wider range of tools at their disposal. White-collar criminals have no particular problem adapting to the changed global circumstances; in fact, they use them to their advantage when committing crimes. The prosecution's experience in applying the law and its investigation into cryptocurrencies can contribute to the development of law enforcement practices.

Keywords: economic crime, cryptocurrencies, digitalization, prosecution

A gazdasági bűnözés aktuális tendenciái

A gazdasági bűnözés napjainkban a legösszetettebb bűnelkövetési formák közé tartozik, amely nemcsak vagyoni jellegű károkat képes okozni, hanem torzítja a gazdasági élet működési rendszerét és hosszú távon a jogállamiságba vetett hitet is megingatja. Alapvető jellemzője, hogy nem kizárólag az adott nemzet gazdaságára jelent veszélyt, hanem a gazdasági és pénzügyi rendszert globálisan is fenyegeti. E bűncselekmények tekintetében – hasonlóan egyéb büntetendő magatartásokhoz – az összбűnözést tekintve tendenciaszerűen megjelenő módon elmondható, hogy meglehetősen gyakori a határokon átvívelő, akár több országot is érintő elkövetés, mivel a бűnözők számára ma már egyáltalán nem jelent különösebb gondot, hogy gyorsan és a lehető legkevesebb nyom hátrahagyásával lépják át az országhatárokat. Az országhatárok átlépése pedig nemcsak fizikálisan, hanem digitálisan is történhet, amely megkönnyíti az elkövetést és képes annak az eredményességét is fokozni. A gazdasági бűнözés nemzetközi jellegének erősödését tehát segítették azon globális és a бűнözésen is túlmutató jelenségek, mint például a digitalizáció térnyerése vagy az országhatárok elmosódása.

Fontos megemlíteni, hogy részben a nemzetközi jellegből, részben pedig az elkövetés összetettségéből következően a gazdasági бűнцselekmények a legtöbb esetben több elkövető szervezett részvételét igénylik. Ennek okán a szervezett és a gazdasági бűнözés gyakorta összefonódik egymással, amelyek külön-külön is komoly társadalmi és gazdasági fenyegetést jelentenek, együttesen pedig az eddigiekben még nem tapasztalt kihívások elé állítják a jogalkotást és a jogalkalmazást egyaránt.

A gazdasági deliktumok értékelését tovább komplikálja, hogy az e бűнцselekményeket kimerítő magatartások rendkívül sokfélék lehetnek, és gyakran kapcsolódnak hozzájuk más típusú бűнцselekmények, mint például korrupciós, közbizalom elleni, vagy akár vagyon elleni deliktumok. A jogalkalmazás eredményességét érintően meg kell említeni, hogy a gazdasági бűнцselekmények miatt indult büntetőeljárások során nem elegendő csupán a büntető jogszabályok kifogástalan ismerete, hanem közgazdaságtani vagy akár számviteli jártasságra is szükség van az ilyen típusú büntetőügyekben eljáró nyomozóknak, ügyészeknek, bírácoknak. Fontos szempont továbbá az is, hogy a digitalizáció – az országhatárok elmosódása mellett – az elkövetők számára az online térben egyszerűbbé teszi az anonimitást, valamint a бűнös úton szerzett vagyon leplezését.

A digitális tér folyamatos bővülésével párhuzamosan tehát a gazdasági бűнözés eszköztára is szélesedett. Különösen aggasztó, hogy a technológiai fejlődés nyomán létrejött új pénzügyi eszközök az eredeti céljukkal ellentétben

fokozottan alkalmassá váltak a gazdasági bűncselekmények leleplezésére és a bűncselekmény útján szerzett vagyon kimentésére. Ennek az egyik legmarkánsabb példájaként említhető meg a kriptovaluták megjelenése és gyors elterjedése. A kriptovaluták egyre gyakrabban hozhatók összefüggésbe pénzmosással, gazdasági bűncselekményekkel, vagy biztosítják a szervezett bűnözés anyagi hátterét, ezért e kétarcú pénzügyi eszközök büntetőjogi szempontból is kiemelt figyelmet érdemelnek.

A költségvetési csalás jogalkalmazói tapasztalatai az ügyészség szemszögéből

A gazdasági bűncselekmények körén belül a költségvetési csalás tipikusan előforduló deliktumnak tekinthető, amely különösen érzékenyen érinti az állami költségvetést és az államháztartás egyensúlyát. Ennek okán a mindenkori legfőbb ügyész az országgyűlési beszámolójában rendszerint külön is ismerteti a költségvetési csalások elkövetésének aktuális alakulását.

A 2023. év statisztikai adatait tekintve a regisztrált bűncselekményeket érintően a költségvetési csalások vonatkozásában elmondható, hogy kisebb mértékű csökkenés volt tapasztalható.¹ A csökkenés azonban nem jelentette automatikusan, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények miatt indult büntető-eljárásokkal kapcsolatos feladatok, így az ügyészségi munkateher is csökkent volna. Ennek egyik oka, hogy egyre gyakoribbak az összetett, több tagállamot érintő és jellemzően bünszervezetben megvalósított költségvetési csalások miatt indult büntetőeljárások. Ezekben a büntetőügyekben nem ritka az sem, hogy a vagyoni hátrány összege eléri a százmilliós vagy akár a milliárdos összegű mértéket. Az ilyen típusú ügyek komplikáltsága a bizonyítás során is megmutatkozik, amely rendszerint többféle, időigényes eljárási cselekményeket és a jogsegélyek különböző formáinak egyidejű alkalmazását teszi szükségessé a felderítés és a nyomozás vizsgálati szakaszában egyaránt.

Külön kiemelendő, hogy a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvénybe (Be.) iktatott, és 2023 januárjától alkalmazandó új külön eljárást, az úgynevezett kiegészítő pótmagánvádas eljárást a feltételek fennállása esetén alkalmazni kell a költségvetési csalások esetében is, mivel a közhatalom gyakorlásával vagy közvagyon kezelésével kapcsolatos kiemelt bűncselekmények között

¹ Az ügyészségi statisztikai adatok szerint 2021-ben 1175, 2022-ben 1189, míg 2023-ban 1041 költségvetési csalás bűncselekményt regisztráltak. B/8995. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2023. évi tevékenységéről. A 19. oldalon található 1a. táblázat statisztikai adatai alapján (URL1).

a jogalkotó külön nevesítette a költségvetést károsító bűncselekményeket is. A 2023. évi ügyészségi jogalkalmazói tapasztalatok azt mutatták, hogy már az új jogintézmény bevezetésének évében is a kiemelt bűncselekmények jelentős hányadát a költségvetést károsító bűncselekmények képezték.

Ami a költségvetési csalás elkövetési módszereit illeti, az ügyészségi tapasztalatok azt mutatják, hogy a bevételi oldalon visszatérően előforduló elkövetési módszerek állandósulni látszanak. Így a szervezett bűnelkövetés körében továbbra is gyakorta megfigyelhető technika az átalvállalkozók, vagyis az úgynevezett „bukócégek” alkalmazása. Ezen elkövetési módszer különösen a nagy humán erőforrást igénylő szolgáltatások területén népszerű, elsősorban a vagyonvédelem és takarítás területén működő cégek kerülnek el ezzel a foglalkoztatottakra eső járulékok megfizetését. Míg az általános forgalmi adó fizetési kötelezettségüket a „bukócégek” által kiállított valótlan számlák alapján csökkentik. Ennek, a már „hagyományosnak” tekinthető módszernek megjelent egy továbbfejlesztett változata is, amikor az elkövetők munkaerő-kölcsönzésnek álcázzák a foglalkoztatást, és a lelepleződés elkerülése érdekében a munkavállalók egy részét bejelentik az adóhatóság felé.

Szintén a bevételi oldalt érintő elkövetési forma az általános forgalmi adóval való visszaélés, amelynek tipikus technikája a körhintacsálás, vagy az „eltűnő kereskedő” alkalmazása, de az egyszerű adóelhallgatás, vagy a klasszikus módszerekkel működtetett számlagárak is több büntetőügy alapját képezték. Ezekhez képest a ritkábban felderített cselekménytípusok közé tartozik a „cégtemető-szolgáltatás”, amikor az elkövetők veszteségesen működő, adótartozással terhelt cégeket vásárolnak meg egymástól, ilyen módon kimentve a vagyont az adóvégrehajtás alól.

A költségvetési csalás kiadási oldalára áttérve, az egyik legtipikusabb elkövetési forma a támogatott beruházások túlárazása, amely módszerrel a jogszerűen igényelhetőnél magasabb összegű támogatás folyósítását kezdeményezik az elkövetők. Ezekben a büntetőügyekben az indokolatlanul magas költségek elszámolása érdekében valótlan számlákat állítanak ki.

A költségvetést károsító, illetve a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban az ügyészség kiemelt célja a pénzügyi-vagyonjogi sérelem reparálása. Ennek érvényesítése egyrészt vagyoni jogokat korlátozó kényszerintézkedések alkalmazásával és a vagyon állam javára történő elvonásával történik, másrészt az elkövető önkéntes teljesítésén alapuló eszközök, elsősorban az egyezségkötés keretében előírt megtérítési kötelezettség alkalmazásával valósul meg. A pénzügyi-vagyonjogi sérelem reparálása terhelti együttműködés hiányában azonban megnehezül abban az esetben, ha a bűncselekményből származó vagyont kriptovaluták segítségével mentik ki. Ezen

utóbbira már most is találunk példákat, a jövőben pedig alappal számíthatunk a kriptovaluták használatának növekedésére.²

A kriptovaluta mint (illegális) pénzügyi eszköz megjelenése és térhódítása

A kriptovaluták az utóbbi években váltak igazán elterjedté, amelyek közül első és egyben a legszélesebb körben ismertté a Bitcoin vált. Napjainkban azonban szignifikánsan növekszik az egyes alternatív kriptovaluták, az Altcoinok népszerűsége is. A kriptoeszközök kriptovaluta-tőzsdéken keresztül is egyre inkább hozzáférhetőek, kereskedési volumenük a nagy piaci volatilitás ellenére jelentősen megnőtt az elmúlt években. Potenciális felhasználási lehetőségeik új eszköztípusok bevezetésével is bővültek: a nem-pénzalapú digitális tokenek (vagyis az NFT-k) egyedülálló művészeti alkotásként³ jelentős értéket képviselhetnek, egyes esetekben kizárólag pénzmossási célból hozzák létre őket. A decentralizált fizetési rendszerek (az úgynevezett DeFi) használata is növekszik, ezek lényegében hagyományos pénzügyi szolgáltatások sorát nyújtják, csak kriptoeszközök vonatkozásában (Eurojust & EJCEN, 2025). A kriptoeszközök széles körben elfogadottá válásával párhuzamosan megfigyelhető egyes bűncselekmények átalakulása, valamint új deliktumok létrejötte.⁴ A kriptovalutákhoz kapcsolódó bűncselekmények alapvetően két csoportra oszthatók, mely szerint a kriptovaluta az első esetben a bűncselekmény elkövetési tárgya, míg a második esetkörben a bűnös vagyon tárolására szolgál (Polt, 2021).

Az elmúlt években a kriptovalutákkal kapcsolatos uniós jogalkotási folyamatok középpontjában a tranzakciók nyomon követhetősége, a pénzmossa vagy terrorizmus-finanszírozás céljára való felhasználás megelőzése állt. Ehhez kapcsolódóan, a blokklánc-technológia alapú fizetőeszközök elterjedésének hatására égetően szükségessé vált egy, a kriptoeszközök piacára vonatkozó uniós jogi instrumentum megalkotása is. Az átfogó uniós szabályozásban mérőföldkőnek

2 B/8995. A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2023. évi tevékenységéről (URL1).

3 Az NFT-k ugyanis olyan nem helyettesíthető tokenek, amelyek képzőművészeti alkotásokat is reprezentálhatnak. Így például egy közösségi médiába feltöltött fotókból készült montázst egy online aukció keretében 69,3 millió amerikai dollár értékű kriptovalutáért értékesítettek (Mezei, 2022).

4 A 2025. évi LXVII. törvény a kriptoeszközzel visszaélésre és a jogosulatlan kriptoeszköz-átváltási szolgáltatás nyújtására külön tényállásokat állapított meg, amely új tényállások 2025. július 1. napjától hatályosak. Az új tényállások célja azon szolgáltatók kiszűrése, akik jogosulatlanul végeznek kriptoeszköz-átváltási tevékenységet. Fontos kiemelni, hogy míg a kriptoeszközzel visszaélés a pénz- és bélyegforgalom biztonsága elleni, addig a jogosulatlan kriptoeszköz-átváltási szolgáltatás nyújtása bűncselekmény a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményeket magába foglaló fejezetben nyert szabályozást a Btk.-ban.

számít az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a kriptoeszközök piacairól szóló 2023/1114 rendelete (MiCA rendelet), amely 2024. december 30. napján lépett hatályba. A MiCA rendelet alapvető célkitűzése a még nem szabályozott kriptoeszközök kibocsátóira és szolgáltatókra vonatkozó egységes szabályok megteremtése volt ([URL2](#)).

Az uniós jog alkalmazásában a virtuális fizetőeszköz fogalmát az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/843 irányelve a következőképpen határozta meg: *„digitális értékmegjelenítés, amelyet nem központi bank vagy közigazgatási szerv bocsát ki vagy garántál, nem feltétlenül kapcsolódik rendeleti pénzekhez, és nem rendelkezik rendeleti pénz vagy pénz jogi státuszával, de természetes vagy jogi személyek elfogadják csereértékként, valamint elektronikusan átutalható, tárolható és lehet vele elektronikusan kereskedni.”*⁵ Ezen irányelv alapján határozza meg a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (Pmt.) is a virtuális fizetőeszköz fogalmát.⁶ A kriptovaluták egyik legáltalánosabb jellemzője és egyben a legmarkánsabb különbség a „hagyományos” pénzügyi eszközökhöz képest, hogy kibocsátásukról nem egy központi hatóság, egy jegybank gondoskodik, míg működésük alapját az úgynevezett blokklánc-technológia, valamint egy decentralizált peer-to-peer hálózat képezi. A blokklánc egyik fő jellemzője, hogy anonimitást biztosít, ami az illegális felhasználás szempontjából is rendkívül vonzó lehet (Eurojust & EJCEN, 2025).

A kriptovaluták tehát a pénzeszközök mozgatójának pszeudo-anonim és viszonylag gyors módját teszik lehetővé globális szinten, amellett hogy könnyen megvásárolhatók és eladhatók a különböző platformokon. A pszeudo-anonimitás értelmében a felhasználók nem teljesen névtelenek, de közvetlenül nem is azonosíthatók, hiszen a tranzakciók során egy kriptopénztárca címe jelenik meg. Fontos azonban kiemelni, hogy bár nem azonosítható közvetlenül ki áll egy tranzakció mögött, azonban azt látni lehet, hogy milyen címek között mozgott a pénz, és minden tranzakció nyilvános, illetve visszakövethető a blokkláncon. A kriptovaluták kétarcúsága tehát azt jelenti, hogy az elmúlt években befektetési megoldássá, fizetési megoldássá és különböző új pénzügyi konstrukciók alapjává váltak, ugyanakkor egyre szélesebb körben alkalmazzák például dark netes pénzügyi tranzakciók, pénzmosás vagy terrorizmus finanszírozása során is (Polt, 2021).

5 Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/843 irányelve 1. cikk 2. d) pontja.

6 A Pmt. 3. § 47. pontja alapján virtuális fizetőeszköz: *„digitális értékmegjelenítés, amelyet nem központi bank vagy közigazgatási szerv bocsát ki, illetve garántál; nem rendelkezik törvényes fizetőeszköz jogi státuszával; elektronikusan tárolható, csereértékként elfogadott, így különösen elektronikusan átadható, illetve elektronikus kereskedelemre alkalmas.”*

A kriptovaluták bűnelkövetők által történő felhasználása amiatt is egyre gyakoribb, mert a belépési korlátok alacsonyak: a felhasználóknak csupán egy internetkapcsolattal rendelkező eszközzel kell rendelkezniük, valamint mélyebb informatikai ismeret nélkül is könnyen elsajátíthatók az egyes mechanizmusok és folyamatok. Mindezen jellemzőknek köszönhetően a kriptovaluták használata az utóbbi években a bűncselekmények szélesebb spektrumán, így a gazdasági bűncselekmények körében is érzékelhetővé vált. Azzal kapcsolatban nem áll rendelkezésre adat, hogy a jogellenes célból végzett kriptoeszköz-tranzakciók az összes tranzakcióhoz képest milyen arányt képviselnek. Az viszont egyértelműen látható a büntetőügyekből is, hogy a vagyongeneráló bűncselekmények elkövetői egyre növekvő számban és volumenben konvertálják a hagyományos fiat valutákban megszerzett vagyont kriptoeszközökre, nő a bűnelkövetők által eleve kriptovalutában megszerzett vagyon nagysága, valamint a pénzmosók tevékenységének is immár első számú támogatói a virtuális valuták, a kriptotőzsdék, kriptobróker és -mixer szolgáltatók.

Kriptovalutákkal kapcsolatban lefolytatott ügyészségi célvizsgálat legfontosabb megállapításai

A Legfőbb Ügyészség 2021-ben célvizsgálatot folytatott le az elektronikus pénz és a virtuális fizetőeszközök lefoglalása, illetve zár alá vétele gyakorlatára kiterjedően. A vizsgálat foglalkozott azzal, hogy milyen büntetőügyekben került sor elektronikus pénz vagy kriptovaluta lefoglalására vagy zár alá vételére, és e kényszerintézkedések elrendelése és végrehajtása a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően történt-e. A vizsgálat fontos részét képezte továbbá annak értékelése is, hogy a nyomozó hatóság a bűncselekményből származó vagyon felkutatásakor milyen intézkedéseket tesz – ha egyáltalán erre sor kerül – az esetlegesen elektronikusan létező vagy virtuális vagyon felderítése érdekében.

Arra vonatkozóan nem áll rendelkezésre adat, hogy a bűnelkövetési célú kriptovaluta-használatból milyen arányú és értékű tranzakciókkal részesednek a gazdálkodás rendjét sértő és a költségvetést károsító bűncselekmények, illetve a pénzmosás. A célvizsgálat eredményeként azonban összesen hét olyan büntetőügyet sikerült azonosítani, amelyekben kriptovaluta lefoglalására került sor. E hét ügyből kettő költségvetési csalás, másik kettő kábítószer-kereskedelem, egy pénzmosás, egy csalás, illetve egy lopás miatt indult. Mindkét költségvetési csalás büntette miatt indult büntetőügyben a virtuális fizetőeszköz-tárcában található kriptovalutát lefoglalták, és a nyomozó hatóság kezelésében álló virtuális fizetőeszköz-címekre utalták. A nyomozó hatóság valamennyi esetben

olyan művelet végrehajtásával gondoskodott a kriptovaluta lefoglalásáról, amely megakadályozta a kriptovaluta feletti rendelkezést, a fizetésre használt elektronikus adat felhasználását. A lefoglalás jogcíme minden esetben vagyoneლkobzás biztosítása volt.

A vizsgálat többek között arra is kiterjedt, hogy a Be., illetve az egyéb rendelkezések biztosítják-e a megfelelő jogi keretet. A Be. kapcsán ugyanis a jogalkotó kiemelt célként tűzte ki a bűncselekményből eredő vagyon hatékonyabb elkobzását. Éppen ezért a Be. kötelezettségként rója az ügyészségre és a nyomozó hatóságra egyaránt, hogy a büntetőeljárás során minden szükséges intézkedést megtegyenek az elkobozható, vagy a vagyoneლkobzás alá eső dolog vagy vagyon felderítése és biztosítása érdekében.⁷ A pénzforgalmi viszonyok fejlődéséhez igazodva a Be. megteremtette továbbá az elektronikus, illetve virtuális formában létező vagyon lefoglalásának kifejezett törvényi lehetőségét azzal, hogy a lefoglalás lehetséges tárgyai közé beemelte az elektronikus pénzt, az elektronikus adat körében pedig kiegészítő szabályozást vezetett be a fizetésre használt elektronikus adatra vonatkozóan.⁸

A vizsgálat egyértelmű megállapítása szerint a jogi keretek megfelelőek annak ellenére is, hogy a szabályozás nem minden részletkérdésre tér ki. A felmerülő és a jogszabályok által le nem fedett problémákra, kérdésekre a gyakorlat adott választ, ezen esetekkel az egyes szervezetek saját kriptovaluta-lefoglalási útmutatói is foglalkoznak. Ilyen útmutatót a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Kiberbűnözés Elleni Főosztálya is fejlesztett, majd a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a 2022–2023. években a rendőrséggel, a Legfőbb Ügyészséggel és az Igazságügyi Minisztériummal együttműködve dolgozott ki egy másik, saját útmutatót, amelyet NAV elnöki körlevél formájában bocsátottak ki.

A vizsgálat megállapításai nyomán a Legfőbb Ügyészség azt az általános és rendszerszintű problémát azonosította a bűncselekményből eredő vagyon visszaszerzése körében, hogy a vagyongeneráló bűncselekmények miatti eljárásokban a nyomozó hatóságok – elenyésző kivételtől eltekintve – kizárólag abban az esetben intézkedtek a virtuális vagyonelemek felkutatására, amennyiben annak használatára, birtoklására adat merült fel. A vizsgált vagyongeneráló bűncselekmények miatt indult ügyek (630 darab) mindössze 1,1%-ában került sor kriptovaluta lefoglalására. Ez még azon körülménnyel együtt értékelve is rendkívül alacsony arány volt, hogy az ügyek egy részében valóban nem volt reális esélye annak, hogy az elkövetők vagy más személyek vagyoneლkobzás alá vonható virtuális vagyonnal rendelkezzenek.

7 Be. 353. § (1) bekezdése.

8 Be. 308. § (3) bekezdése, 311. § (1) bekezdésének d) pontja és 315. § (2) bekezdése.

Ezen a nyomozó hatósági gyakorlaton ezért változtatni volt szükséges. A Legfőbb Ügyészség azt a feladatot határozta meg az alsóbb szintű ügyészségek számára, hogy a vizsgálat irányítása során követeljék meg a nyomozó hatóságoktól azt, hogy a vagyongeneráló bűncselekmények miatt folytatott nyomozások során a hatósági nyilvántartásokból és a hitelintézetektől történő adatkéréseken túlmenően keressék meg a magyarországi kriptovaluta-váltó és pénztárca-szolgáltatókat, valamint tartsanak kutatást a terheltek lakó-, illetve tartózkodási helyein. A vagyoneklobzás alá eső, valamint sértettnek visszaszármaztatandó, illetve polgári jogi igény kielégítése céljából biztosítandó, virtuális formában létező vagyon felkutatására a nyomozó hatóságoknak tehát el kellett kezdeniük aktívan intézkedni nem csupán az ilyen vagyon esetleges létét jelző információ esetén, hanem minden olyan esetben, amikor elektronikus pénz/virtuális valuta birtoklása észszerűen feltételezhető, de legalábbis nem zárható ki. E feltételezés megalapozásához a nyomozó hatóságoknak értékelniük kell a bűncselekmény sajátosságait és az elkövető személyi körülményeit, valamint a hasonló ügyek tapasztalatait is. Mindennek nyomán növekedésnek indult azon ügyek száma, amelyekben eredményesen került a kriptovaluta felkutatásra és lefoglalásra.

A gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények miatt indult ügyekben jellemzően nem merül fel kriptoeszköz érintettsége, mivel ezek tárgyai a hatályos szabályozás értelmében pénzügyi eszközök. A büntető törvény a jogosulatlan pénzügyi tevékenység bűncselekményének tárgyai között nem sorolja fel a kriptoeszköz-szolgáltatást, amelyet a 2024. június 30. napjától hatályos szabályozás értelmében pénzügyi intézmény és befektetési szolgáltató is végezheti.⁹

A költségvetési csalás miatt indult ügyekben a kriptovaluták vagyonvisszaszerzési célú lefoglalása vagy zár alá vétele általában a pénzben kifejezett vagyoneklobzás biztosítását szolgálja. E cselekmények egy nagy csoportja esetén az eredmény az a vagyonnövekmény, ami a be nem vallott, s így befizetésre nem kerülő pénzt, a költségvetés oldaláról az elmaradt vagyoni előnyt jelenti. Ilyen módon az állam e vagyoni igényének reparálása a büntetőeljárásban a pénzben kifejezett vagyoneklobzás keretei között, a bűncselekmény útján gazdagodó személy akár legálisan szerzett vagyonelemekre is kimondható vagyoneklobzást biztosító kényszerintézkedések útján lehetséges. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a vagyonfelderítés nem csupán az analóg vagyonelemekre, de a virtuális vagyonra, így a kriptovalutákra is kiterjed, jellemzően a Magyarországon azonosítható szolgáltatók megkeresésével, célzott kutatás végzésével.

A vagyongeneráló bűncselekményekből származó profit eredetének elfedése a bűnözők szolgáltatások egész sorát és számtalan variációját használják,

9 Hpt. 7. § (3) bekezdés; Bszt. 6/A. §.

a megszerzett vagyon nagyságától és formájától függően. A bűnszervezetek gyakran saját pénzmosó infrastruktúrájukat mozgósítják strómanokkal, pénz-futárokkal, kriptomixerekkel, azonban jó néhány bűnözői csoport kifejezetten e célból nyújtott professzionális pénzmosó szolgáltatásokat vesz igénybe úgynevezett matchmaker szolgáltatókon keresztül, akik összekötik az együttműködni kívánó bűnszervezeteket. A kriptoeszközökre elkövetett pénzmosás nagyrészt underground banki struktúrákon keresztül történik, úgynevezett swapping szolgáltatók igénybevételével, a kriptoeszközök stabilitását (például átváltás stablecoinokra) és biztonságos voltát (például átváltás privacy coinokra) garantálandó.

A kriptoeszközökre irányuló vagyonfelderítés saját kezelésű (self-hosted) kriptovaluta esetében kutatás, lefoglalt digitális eszközök átvizsgálása alkalmával történik, míg a szolgáltató által kezelt kriptoeszközök esetében csaknem kivétel nélkül külföldi szolgáltatóhoz kell fordulni az eszköz beazonosítása és biztosítása céljából. A bűnözés és ezen belül is a pénzmosás globalizálódása miatt lassan általánossá válik, hogy az ügyekben nemzetközi csatornákat kell igénybe vennie a nyomozó hatóságoknak, ügyészségeknek, a kriptoeszköz útjának megismerése, vagyoneklobzás alá vonása vagy sértetti reparáció érdekében. Ez általában a külföldi szolgáltató közvetlen megkeresését jelenti. A nemzetközi, az európai uniós és nemzeti szabályozások egységességének hiánya miatt gyakran adódnak nehézségek, például harmadik országban bejegyzett, elérhetetlen vagy nem együttműködő szolgáltatók esetén. Ha a harmadik ország hatóságaival az igazságügyi együttműködés sem lehetséges, a vagyonvisszaszerzési törekvések eredménytelenek maradnak.

Erre a problémára a Be. 2024. március 1-jétől hatályos rendelkezése érdemi megoldást kínál azzal, hogy ha a zár alá vétel tárgya olyan követelés, amelyet fizetésre használt elektronikus adat értékében tartanak nyilván, és a zár alá vett vagyon feletti rendelkezési jog felfüggesztését érvényesíteni képes gazdálkodó szervezet megkeresésétől eredmény nem várható, vagy a megkeresés aránytalan nehézséggel járna, akkor a zár alá vétel végrehajtható olyan információs rendszerben végzett művelettel is, amely az érintettnek a követelés fölötti rendelkezési lehetőségét megakadályozza.¹⁰ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy amennyiben a nyomozó hatóság birtokában vannak a szolgáltatónál kezelt eszközök jogosultjának megfelelő azonosítói, ezek használatával maga is megbízást adhat a szolgáltatónak a kriptovaluta hatósági tárcába küldésére. Több szolgáltató azonban készséggel együttműködik mind a közvetlen adatkérések teljesítésében, mind a vagyoni kényszerintézkedések végrehajtásában, és a nemzetközi igazságügyi együttműködés területén is találni pozitív példát (Legfőbb Ügyészség, 2021).

¹⁰ Be. 328. § (5) bekezdése.

Zárógondolatok

A Legfőbb Ügyészség által lefolytatott vizsgálat megállapításai nyomán egyértelműen látszik, hogy a kriptovalutákkal, különösen a lefoglalásukkal kapcsolatban az egységes és következetes jogalkalmazási gyakorlat kialakítása nélkülözhetetlen. Minderre nemcsak az ügyészség egyes szervezeti egységein belül van szükség, hanem a nyomozó hatóságok tekintetében is, ahogyan erre az érintett szervezetek a közös körlevél kibocsátásával is törekedtek. Ugyanis a gazdasági bűnözéssel és a kriptovaluták illegális felhasználásával kapcsolatban is elmondható, hogy folyamatos változás övezi mindkettőt, amelyet a bűnüldöző hatóságoknak és a jogalkotónak is figyelemmel kell kísérniük, és szükség esetén a megfelelő reakciókkal indokolt válaszolniuk. Ebből kifolyólag a Legfőbb Ügyészség célvizsgálatát is egy utóvizsgálat követte, amelynek eredményei várhatóan még 2025-ben elérhetők lesznek.

A bemutatott ügyészségi tapasztalatok alapján legfőbb megállapításként rögzíthető, hogy a kriptovaluták természete és jellemzői jelentős kockázatot jelentenek, és valamennyi vagyongeneráló bűncselekmény, így a gazdasági bűncselekmények elkövetése során is egyre gyakrabban jelennek meg; ez a jelenség a jövőben várhatóan még inkább fokozódni fog. Emellett a gazdasági bűnözők kiválóan alkalmazkodnak a technológiai fejlődés okozta változásokhoz, amelyek eredményeit – így a kriptovalutákat – felhasználják a bűncselekmények elkövetése során.

A bűnüldöző hatóságok oldaláról nézve: a jövőben kulcsfontosságú, hogy a kriptovaluták biztosításához, illetve a szükséges kompetenciák megszerzéséhez és fejlesztéséhez akár közös képzéseket is szervezzenek, oktató anyagokat állítsanak össze, továbbá ösztönözzék egységes nyomozási útmutatók elkészítését. Természetesen nem elegendő ezen a szinten lekövetni a változásokat, hanem a jogalkotásnak is lépést kell tartania, és a nemzetközi együttműködés fejlesztése ugyancsak elengedhetetlen. Mindez nemcsak jogi, hanem társadalmi érdek is, mivel a kripto eszközök bár kézzel nem fogható, „láthatatlan” pénzügyi eszközök, mégis „látható” károkat képesek okozni, ha törvénytelen módon történik a felhasználásuk.

Felhasznált irodalom

- Eurojust & European Judicial Cybercrime Network. (2025, March 8). *Crypto assets guide for judicial authorities* (pp. 18-22). Eurojust.
- Legfőbb Ügyészség (2021). *Összefoglaló jelentés „Az elektronikus pénz és a virtuális fizetőeszközök – köztük a kriptovaluták – lefoglalásának, illetve zár alá vételének komplex elemzése” témájú célvizsgálatról.*
- Mezei P. (2022). NFT-k a szerzői jog világában. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 16(126), 20-24.
- Polt P. (2021). A 21. század kihívásainak hatása a büntetőeljárásra – Kriptovaluták, azaz az új vagyoni értékek büntetőjogi kérdései. In Barabás, A. T. & Christán L. (Szerk.), *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est* (pp. 419-427). Ludovika Egyetemi Kiadó.

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: Országgyűlési beszámolók. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/orszaggyulesi-beszamolok/>
- URL2: Összefoglaló: (EU) 2023/1114 rendelet a kriptoeszközök piacairól. <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/european-crypto-assets-regulation-mica.html>

Alkalmazott jogszabályok

2007. évi CXXXVIII. törvény a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek szabályairól
2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról
2017. évi LIII. törvény a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/843 irányelve (2018. május 30.) a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló (EU) 2015/849 irányelv, valamint a 2009/138/EK és a 2013/36/EU irányelv módosításáról
- Az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak a kriptoeszközök piacairól szóló 2023/1114 rendelete

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Nagy G. B. (2025). Láthatatlan pénz, látható bűnözés? A kriptovaluták megjelenése a gazdasági bűnözésben. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2209–2222. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2209-2222>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Nagy Gábor Bálint, aki a lu@mku.hu e-mail címen érhető el.

Gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog

Economic crime, economic criminal law

Domokos Andrea

Prof. Dr., PhD, dékánhelyettes, intézetvezető, tanszékvezető
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar
domokos.andrea@kre.hu

Absztrakt

Cél: A szerző írásában igyekszik rövid összefoglalót adni a gazdasági bűnözés és az ellene történő fellépés legalapvetőbb jellemzőiről. Az apropót egy jubileumi alkalom adja, hiszen a szerző és ügyvéd kollégái – Újhelyi Bence és Fodor Balázs – 2016-ban konferencia-sorozatot indítottak a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Bűnügyi Tudományok Intézete égisze alatt e témában, és jelen kötet a 10. konferencia előadásait tartalmazza. A jubileumi ünnepségek mindig teret adnak bizonyos számvetésnek is, ezért a szerző most a gazdasági bűnözés és a gazdasági büntetőjog tekintetében gyűjtötte össze az általa legfontosabbnak vélt definíciókat és a gazdasági büntetőjog változásait.

Módszertan: A szerző nemzetközi és hazai szinten tekintette át a gazdasági bűnözésre vonatkozó meghatározásokat és a gazdasági büntetőjog fejlődésének irányát, különösképpen az európai és a hazai változásokra.

Megállapítások: A gazdasági bűncselekmények egyre növekvő fenyegetést jelentenek a gazdaságra és a pénzügyi rendszerek integritására. A gazdasági bűnözés kriminológiai fogalma komplex, szerte ágazó terület, amely nem feltethető meg egy az egyben a büntető törvénykönyvekben büntetni rendelt gazdasági bűncselekmények összességének.

Érték: Az írás az 1930-as évekbeli, észak-amerikai szociológiai jellegű fogalomtól jut el az Európai Unióban ma használatos gazdasági bűncselekmény, pénzügyi bűncselekmény fogalmakig. A gazdasági büntetőjog célját tekintve

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 07. 23. Átdolgozás: 2025. 08. 14.
Elfogadás: 2025. 09. 03.

pedig bemutatja az EU jelenlegi fókuszát: a szervezett bűnözés elleni hatékony fellépést, ami korlátozza azt is, hogy az illegális nyereségek befektetésével beszívárognak a gazdaságba.

Kulcsszavak: gazdasági bűnözés, fehérgalléros bűnözés, gazdasági büntetőjog, vagyonvisszaszerzés

Abstract

Aim: The aim of this paper is to provide a brief overview of the most fundamental characteristics of economic crime and the efforts to combat it. The occasion is a jubilee event, as in 2016, together with attorneys Bence Újhelyi and Balázs Fodor, we launched a conference series on this topic under the auspices of the Institute of Criminal Sciences at the Faculty of Law of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. This volume contains the lectures delivered at the 10th conference. Jubilee celebrations always provide an opportunity for reflection; in this case, I have compiled what I consider to be the most important definitions related to economic crime and the changes in economic criminal law.

Methodology: I reviewed the definitions of economic crime and the development trends of economic criminal law at both international and national levels, with particular emphasis on European and Hungarian developments.

Findings: Economic crimes pose an increasingly significant threat to the economy and the integrity of financial systems. The criminological concept of economic crime is complex and wide-ranging, and it cannot be equated one-to-one with the totality of economic offenses defined and punishable under The Criminal Code.

Value: This paper traces the evolution of the concept from its sociological roots in 1930s North America to the current definitions of economic and financial crime used within the European Union. In terms of the purpose of economic criminal law, it highlights the EU's current focus: effectively combating organized crime, thereby also restricting the infiltration of the economy through the investment of illegal profits.

Keywords: economic crime, white collar crime, economic criminal law, asset recovery

Bevezetés

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán a Bűnügyi Tudományok Intézetének vezetőjeként mindig is kiemelt fontosságú kutatási területnek tartottam a gazdálkodással kapcsolatos bűncselekményeket. Ezért is döntöttünk úgy ügyvéd kollégáimmal, hogy konferencia-sorozatot indítunk a gazdasági bűncselekmények felderítése, bizonyítása, a törvényhozót és a jogalkalmazót egyaránt dilemma elé állító gazdasági viszonyok elemzése témájában. Írásomban idézek korábbi konferenciáink utókiadványaiból is.

A gazdasági bűnözés fogalmi meghatározásai

Az USA-beli fogalmak: fehérgalléros bűnözés, corporative crime

Az USA-ban a kezdetektől inkább szociológiai, mint büntetőjogi megközelítéssel álltak a problémakörhöz. Sutherland a differenciális asszociáció elméletében többek között arra hívta fel a figyelmet, hogy a bűnözői viselkedés elsajátítása valójában a konvencionális magatartási minták tanulásához hasonlítható. Szociológiai megközelítésű bűnözési elméletében hangsúlyozta, hogy a tanulás és az egyén élettapasztalatai fontos szerepet játszanak abban, hogy végül a szabályszegő magatartást választja (Sutherland, 1939). A „white collar crime”-ről, azaz a fehérgalléros bűnözésről szóló munkája a korabeli USA-beli közép- és felsőosztálybeli vállalatvezetők és tisztviselők „viselt dolgait” gyűjtötte össze. A fehérgalléros bűnözés tekintélyes és magas szociális státuszú személy által, hivatása gyakorlása során elkövetett bűncselekmény (Brooks, 1949). A könyv kiadója azonban nem merte felvállalni a harcot ezekkel a nagy gazdasági hatalommal rendelkező vezetőkkel szemben, ezért kérte Sutherlandet, hogy távolítsa el az illegális tevékenységben részt vevők nevét és egyéb azonosító adatait. Később megjelentették a „vágatlan változatot” is (Sutherland, 1983). A fehérgalléros bűnözés során az elkövetők kihasználják társadalmi-munkahelyi hatalmukat. Ennek során lehetőségük van arra, hogy a vállalkozások pénzügyi helyzetéről hamis információt adjanak, tőzsdei manipulációkat hajtsanak végre, illetve korrupt kapcsolatokat építsenek ki. A megtévesztő reklám, az áruk tulajdonságaival kapcsolatos hamisítás, az adócsalás szintén ezen elkövetők jellemzője.

Irk Ferenc tovább boncolgatta a fehérgalléros bűnözés jelenségét, foglalkozott az „elit devianciájával” és a „menedzserbűnözéssel” is (Irk, 2014). A fehérgalléros bűnözők a társadalom legfelső szintjén helyet foglaló gazdasági és politikai intézmények főszereplői. Egyes politikusok és üzletemberek tevékenysége

illegális, és a deviancia e formája egyúttal kárt okoz másoknak. Az elit devianciájának legkülönbözőbb formái nagy számban fordulnak elő akár politikai, akár szervezeti bűncselekmények, vagy ezek kombinációi formájában.

Korinek László szerint lehetnek kriminogén foglalkozások. Gary Greent idézi, aki szerint azok a cselekmények tartoznak ide, amelyek megvalósítását legális munka által nyújtott alkalmak teszik lehetővé. Korinek példaképpen említi a rendőrök helyszíni bírságolási gyakorlatát, ami korábban a viszonylag nagy és az érintettek számára kevésbé átlátható döntési szabadság mellett a készpénzfizetés lehetőségével kriminogén hatásúnak bizonyult (Korinek, 2023). Korinek a „corporate crime”-ről, azaz a szervezeti bűnözésről is szót ejt. Idézi Adler, Mueller & Laufer munkáját, és felhívja a figyelmet az elkövetők intézményi-szervezeti beágyazottságára. A „corporate crime” társaságok által elkövetett bűncselekményeket jelent. Ez a fajta bűnelkövetés szorosan kapcsolódik a fehérgalléros bűnözéshez. A vezetők valósítják meg ezeket a bűncselekményeket. Az alkalmazott technika egybemossa a kriminális tevékenységet a vállalkozás normális működésével, ezért – továbbá az elkövetők magas társadalmi presztízse miatt is – magas a látencia, a fehérgallérosok cselekményei nehezen leplezhetők le (Korinek, 2023). A fehérgalléros és szervezeti kriminalitással szemben jó eszköz lehet az intézmény struktúrájának megfelelő kialakítása, garanciák kiépítése.

Magyar definíciók a gazdasági bűnözés vonatkozásában

A magyarországi rendszerváltást követő években az akkor még Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet néven működő OKRI kutatói közül többen foglalkoztak a gazdasági bűnözéssel és az ahhoz közel álló más bűncselekménytípusokkal.

A fehérgalléros bűnözés kapcsán Kránitz Mariann hívta fel a figyelmet az elkövetők specialitására, arra, hogy a fehérgalléros bűnöző személye, tekintélye, hatalma és kapcsolatai azok a tényezők, amelyek e bűnözés veszélyeit szinte felmérhetetlenné teszik (Kránitz, 1995). Kránitz Mariann rendszereken átívelően kutatta a korrupciót, a fehérgalléros bűnözést. A korrupció gyűjtőfogalom, amely három síkon jelenik meg Kránitz szerint. Az általános szintet az adott társadalmi, gazdasági viszonyok határozzák meg. A különös szinten meghatározott társadalmi csoportok korrupciós formái valósulnak meg. Például a 17. századi angol dzsentrik, a 18. századi németalföldi patríciusok vagy éppen a 19. századi orosz csinovnyikok korrupciós rendszerei. Az egyedi szint pedig egy konkrét korrupciós helyzetet jelöl, ahol az egyik fél hatalommal rendelkezik, erőfölényben van, ő a passzív fél. Az aktív fél előnyt ígér vagy nyújt azért,

hogy elérje a passzív fél részrehajló eljárását a döntéshozatala során (Kránitz, 1986). Kránitz egyedi fogalommeghatározásában a korrupció nem más, mint a „szervezett alvilág és a szervezett felvilág közötti kapcsolat.” (Kránitz, 1986). A fehérgalléros bűntettes azt a gazdasági vagy társadalmi tekintélyt jelenti, aki bűncselekményét tiszta, fehér gallérja mögé rejt. Megbecsült, elfogadott személy, aki bűncselekményét az általa betöltött pozícióhoz, társadalmi státuszához kötődő tekintélyét felhasználva követi el (Kránitz, 1999).¹

Pusztai László szerint a gazdasági ciklusoknak van egyfajta gazdasági bűnözést generáló hatása. A gazdasági ciklus leszálló ága esetében a bűnözés növekszik, hiszen a nehéz körülmények között, amikor a cég fenntartása a cél, „könnyen” kerülnek az üzletemberek abba a helyzetbe, hogy gazdasági bűncselekményeket kövessenek el. Ezzel szemben akkor, amikor a gazdaság fellendül, virágzik, a bűnözés csökkenő tendenciát mutat (Pusztai, 1987). Pusztai 1994-ben a magyar büntetőjogi szabályozás hiányosságait jelölte meg az informatikai bűnözés és a környezeti bűnözés növekedése kapcsán (Pusztai, 1994).

Pusztai László szerint a közvélemény gazdasági bűnözésnek tart „minden olyan bűncselekményt, szabálysértést, valamint etikátlan magatartást, amelynek eredményeként a mindennapi gazdasági élet szereplői a közfelfogás szerint jogtalan anyagi előnyökre tesznek szert.” (Pusztai, 1994). A gazdasági bűnözés kriminológiai megközelítése magában foglalta az úgynevezett szürkegazdaságot és ennek veszélyesebb formáját a feketegazdaságot. A feketegazdaság az adózatlanságra utal, és a gondok alapvető forrásának a láthatatlan jövedelmek képződését tartja. A következő szint a gazdasági bűncselekmények köre. A gazdasági és a vagyoni bűnözés elhatárolása gondot szokott okozni. A gazdasági bűnözés jellemzően a gazdálkodás folyamatához – a termeléshez, előállításához, forgalmazáshoz, elosztáshoz – kapcsolódik. A vagyoni bűnözés az elkövetéskor éppen aktuális birtok- vagy tulajdonviszonyok megsértésében jelentkezik (Tóth, 2015).

Tóth Mihály hívta fel a figyelmet arra, hogy a gazdasági bűnözés fogalom nem csak a fehérgalléros bűnözéshez kapcsolódik, a két fogalmat nem szabad egymással azonosítani. A fehérgalléros bűnözés a feketegazdasághoz is kapcsolódik. Az elkövetők olyan pozíciót töltenek be, mely tekintélyt parancsol számukra, a befolyásuk nagy, kapcsolatrendszerük kiépült (Tóth, 2006).

Magyarországon Tóth Mihály gazdasági bűnözés fogalma az egyik legelfogadottabb definíció a kriminológiában. „Gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell

1 Kránitz Mariann itt Schafer István: A „fehérgalléros” bűntettes című, 1948-ban megjelent munkájára utal.

tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén) akár eredményére tekintettel – alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértse vagy veszélyeztesse.” (Tóth, 2000).

A gazdasági büntetőjogot is érdemes körülhatárolnunk, hiszen ultima ratio a gazdasági bűnözéssel szembeni fellépés során. A gazdasági büntetőjog az anyagi büntetőjog egyik önálló és talán legelkülönültebb részterülete, amely azoknak a büntetőjogi és büntetőjogon kívüli szabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy az aktuális, uralkodó gazdasági szisztéma szabályszerű működését fenyegető cselekmények közül melyek minősülnek bűncselekménynek (Fodor, 2017). A kriminológia módszertana és szempontrendszere nem helyettesítheti, ám nagyban segítheti a tételes jog pontos, dogmatikailag megalapozott fogalmi apparátusának kidolgozását a gazdasági bűnözés területén (Tóth, 2018).

Az Európai Unió joganyaga

Az Europol munkája a pénzügyi és gazdasági bűnözéssel szemben

Az Europol szolgáltatóként vesz részt az európai unióbeli közös nyomozó csoportokban, így a gazdasági bűnözés területén is. Az Europol a következő definíciót használja a pénzügyi és gazdasági bűnözés kapcsán: a gazdasági bűncselekmény, amelyet pénzügyi bűncselekménynek is szoktak nevezni, olyan illegális tevékenység, amelyet egy vagy több személy követ el és pénzügyi, vagy szakmai előny elérését szolgálja, gazdasági előnyszerzés motiválja.

A Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központ (European Financial and Economic Crime Centre – EFCEC) 2020 júniusában hozták létre a gazdaságot és a pénzügyi rendszerek integritását fenyegető, egyre növekvő veszélyek elhárítására. Az Europol az alábbi veszélyekre hívta fel a figyelmet: a pénzmosás, a korrupció, a hamisítás, a csalás és az adócsalási rendszerek, amelyek magánszemélyeket, vállalkozásokat és közintézményeket céloznak.

A pénzügyi és gazdasági bűnözés európai unióbeli megelőzése és az ellene való küzdelem során egységes nyomozásokra törekszenek, szövetségesi kapcsolatot kiépítve állami és magánszervezetekkel egyaránt. A Kiberbűnözés Elleni Európai Központ is bekapcsolódik e munkába, különösen a kiberalapú csalások terén. Az Europol hasonlóképpen együttműködik az Európai Csalás

Elleni Hivatallal (Office Européen de Lutte AntiFraude/ European Anti-Fraud Office – OLAF), az Európai Ügyészséggel (European Public Prosecutor's Office – EPPO) és az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalával (European Union Intellectual Property Office – EUIPO) (Europol, 2024). Az Europol pénzügyi hírszerzési tevékenységet is folytat a sikeres bűnüldözés érdekében.

2024-es jelentésében a Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központ felhívja a figyelmet a több milliárd euró veszteségre, amelyet ez a típusú bűnözés eredményez. A bűnelkövetők hatalmas nyereségre tesznek szert: vannak olyan esetek, melyek önmagukban több milliárd eurós kárt okoznak. A pénzügyi és gazdasági bűncselekmények (az online csalási módszereket és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekményeket is ideszámolva) áldozatainak száma példátlan méreteket öltött, és a bejelentett esetek száma valószínűleg elmarad a tényleges esetszámtól. Az Európai Unióban milliókra tehető az érintett áldozatok száma, ami jelentős részben az ilyen bűncselekmények gyorsan növekvő kiberdimenziójának és a polgárok, vállalkozások és közintézmények növekvő online jelenlétének is köszönhető. Az Európai Unió és az uniós tagállamok pénzügyi érdekeit kifinomult hozzáadott érték adó-, vám- és támogatási csalási rendszerek révén veszélyeztetik (Europol, 2024).

Harmadik országbeli bűnözők célpontjává vált az Európai Unió. Ők az Európai Unión kívülről működnek, kihasználva, hogy egyes országokban nem megfelelő a pénzmosás elleni nemzetközi előírások alkalmazása és a bűnüldözési együttműködés. E bűnözők az ilyen országokból koordinálják a bűncselekményeket, stratégiai módon kihasználva a távolságot és a kommunikációs technológiát arra, hogy ne kerüljenek a bűnüldöző szervek látókörébe.

A pénzmosás az alapja a szervezett gazdasági bűnözés fennmaradásának, sikerességének. A hatalmas illegális jövedelmeket tisztára mossák. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok közel 70%-a pénzmosást alkalmaz tevékenységének finanszírozására és vagyonának elrejtésére. A pénzmosás nem hivatalos pénzáttutalási szolgáltatások, készpénzcsempészet, pénzáttutalás, kereskedelmi alapú pénzmosás, digitális eszközök kereskedelme és/vagy a legális gazdaságban történő befektetések révén valósul meg. A digitális eszközök egyre bővülő körét használják a bűncselekményekből származó bevételek tisztára mosására. A jogszerű üzleti struktúrákkal való visszaélés kulcsfontosságú a pénzmosás szempontjából, mivel a több országra kiterjedő – gyakran offshore – vállalati struktúrák rétegei elrejtik a tényleges tulajdonosokat. A hivatásos pénzmosók párhuzamos földalatti pénzügyi rendszert hoztak létre a tranzakciók és fizetések lebonyolítására, melyeket nem érnek el a felügyeleti mechanizmusok.

A korrupció a szervezett bűnözés nélkülözhetetlen eszköze. A korrupció a legtöbb bűncselekmény egyik alapvető feltétele. Az Európai Unióban működő

bűnözői hálózatok 60%-a korrupciós módszereket alkalmaz tiltott céljai eléréséhez. Egyetlen ágazat, egyetlen tisztség és egyetlen ország sem mentes a korrupciótól. A szervezett bűnözés gazdaságában a korrupció költségei marginálisak.

A csalási rendszerek jelentős pénzügyi és egyéb károkat okoznak. A csalások többsége immár kiberalapú, a csalók a kiberbűnözési szolgáltatásokat veszik igénybe, felhasználva a kínált eszközöket, adatokat. A csalók vagy potenciális áldozatok csoportjait célozzák meg, vagy kiválasztott áldozatokat vesznek célba. A célpontok újbóli viktimizálása elterjedt gyakorlat. A magánszemélyeket, valamint a magán- és a közsférát célzó csalások leggyakoribb típusai közé tartoznak a befektetési csalások, a kriptobefektetések, a hivatalos e-mailek feltörése, az e-kereskedelmi csalások, a technikai támogatással kapcsolatos csalások, a társkeresős csalások és az adathalász kampányok.

A bűnözők több olyan csalárd rendszert működtetnek, amelyek káros hatással vannak egy vagy több tagállam és az Európai Unió egészének pénzügyi érdekére. Évente több milliárd eurót csálnak el támogatási csalások, jövedéki csalások (dohány, tüzelő- és üzemanyag, valamint alkohol), behozatali vámcshalások és hea-csalások (hozzáadott érték adócsalások) révén. Egyes csalási rendszerek sporteseményekhez kapcsolódnak.

A szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekményekkel foglalkozó bűnözői hálózatok a legális ellátási lánc mindegyik szakaszába beszivárognak. Nehéz felderíteni ezeket a bűncselekményeket, mivel az Európai Unión belül forgalmazott hamisított áruk többsége külföldről származik. A kereskedelem és a szállítás digitalizálása a forgalmazás nagy részét az online térbe helyezte át, ami még inkább eltávolítja a bűnözőket az áruiktól. Az Európai Unióban a szellemi tulajdonnal kapcsolatos bűncselekmények által leginkább érintett áruk és ágazatok a következők: gépjárműipar, ruházati cikkek és kiegészítők, kozmetikumok és parfümök, élelmiszerek, címkék és csomagolóanyagok, növényvédőszer, gyógyszeripari termékek, kalóztermékek és játékok.

Az Eurojust tevékenysége a gazdasági bűnözéssel szemben

Az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynökségének, az Eurojustnak (2023) az a szerepe, hogy Európa biztonságosabbá tétele érdekében összehangolja a nemzetközi bűncselekmények nyomozásában és a büntetőeljáráásokban részt vevő uniós tagállamok, illetve harmadik államok nemzeti hatóságainak munkáját. Így működik a gazdasági bűnözés felderítése során is. Az Eurojust meghatározása szerint a gazdasági bűncselekmények különböző típusokat foglalnak magukban, mint például a pénzügyi csalás, a korrupció, a pénzmosás és a közösségi pénzügyi érdekeket sértő bűncselekmények. Ezek

a bűncselekmények súlyos hatással lehetnek az európai uniós országok gazdaságára és pénzügyi rendszerére. Az Eurojust központi szerepet játszik az ilyen típusú bűncselekmények elleni küzdelemben, elősegítve a nemzetközi együttműködést és az információcserét a tagállamok között ([URL1](#)).

A gazdasági bűnözés 2022-ben is az egyik kiemelt területe volt az Eurojustnak. A csalás volt ezek közül a legjelentősebb. 2021-hez képest több mint 500 további csalással foglalkozott az ügynökség.

A COVID-19-világjárvány kezdete óta a bűnözők egyre gyakrabban csapják be az áldozatokat online kereskedelmi platformokon keresztül. Ez a tendencia 2022-ben is folytatódott, amint azt az Eurojustnál regisztrált befektetési csalási ügyek magas száma és az Európai Unióban érintett áldozatok számának növekedése is mutatja. A közösségen belüli csalás (Missing Trader Intra-Community – MTIC-csalás) kárt okoz az uniós és a nemzeti költségvetésekben egyaránt. Az ilyen típusú csalás kezelése az EMPACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) 2022–2025-ös csalással, gazdasági és pénzügyi bűncselekményekkel kapcsolatos prioritásának egyik célja. A 2021-ben elindított és 2022-ben kiterjesztett [SENTINEL](#) egy, az egész Európai Unióra kiterjedő művelet, amelynek célja a NextGenerationEU helyreállítási alapok jogszerű felhasználásának biztosítása a határokon átnyúló bűncselekmények, például a csalás és a pénzmosás felderítése, nyomozása és elkövetőinek büntetőeljárás alá vonása révén. A műveletet az Europol indította el, és abban részt vesz az Eurojust, az EPPO, az OLAF és húsz uniós tagállam. Célja annak biztosítása, hogy a 806,9 milliárd eurós költségvetést az Európai Unió gazdaságának megerősítésére fordítsák, és ne a bűnözők bankszámláin landoljon.

Az Eurojust első pénzmosási jelentését 2022-ben publikálta ([URL2](#)). A jelentés szerint az Eurojustnál az elmúlt hat évben közel 3000 határokon átnyúló pénzmosási ügyet regisztráltak. 2016 óta az ügynökséghez benyújtott ügyek száma folyamatosan növekszik. A jelentés a legfontosabb jogi és gyakorlati kihívásokra összpontosít. Még mindig léteznek eltérések a nemzeti jogokban az alaphűncselekmények vonatkozásaiban. A pénzmosás miatti elítéléshez az egyes országoknak az alaphűncselekményt is ki kell vizsgálniuk. A kettős inkrimináció vizsgálendő. Lehetséges, hogy az alaphűncselekmény a nemzeti jog szerint csak közigazgatási szabálysértésnek minősül. A kriptovaluták használatából eredő nehézségekre figyelni kell. Ismerni kell a kriptovaluta legális fizetőeszközzé történő átváltásának mechanizmusait. Fontos a bűncselekményből származó vagyon tényleges tulajdonosának azonosítása, amelyet megnehezít a fiktív cégek vagy postafiókcek létezése és használata, a társaságok struktúráiban található idegen elemek azonosítása, vagy az

a tény, hogy a gyanúsítottak általában nem a saját nevükben járnak el, hogy elrejtse az illegális pénz eredetét mutató pénzügyi nyomokat. Problémát jelent, hogy a jogalkalmazásban dolgozók még mindig nem ismerik kellőképpen a vagyonbefagyasztási és -elkobzási határozatok kölcsönös elismeréséről szóló rendeletet. Az egyes nemzeti jogok mást tekintenek áldozatnak, és nem egységes, hogy ki jogosult kártérítésre. Míg az Európai Unió belüli pénzáttalalások nyomon követése viszonylag könnyű, addig az Európai Unió kívüli együttműködés nehézkes.

2016 óta valamennyi uniós tagállam érintett volt az Eurojusthoz benyújtott nemzetközi pénzmosási ügyekben; a legtöbb ügyet Olaszország, Franciaország, Spanyolország, Németország és Hollandia kezelte. Ezekben az ügyekben több mint hatvan harmadik ország is részt vett: Svájc, az Egyesült Királyság, az Egyesült Államok és Ukrajna képviseli a leginkább érintett nem uniós államokat.

Az Eurojust első korrupciós jelentését 2022-ben publikálta ([URL3](#)). A jelentés több mint 500 korrupciós ügyet vizsgál. Az Eurojuston keresztül folytatott koordináció kézzelfogható eredményekhez vezetett, ideértve a korrupciós ügyekben folytatott összetett, határon átvelő nyomozások és büntetőeljárások során foganatosított lefoglalásokat, elkobzásokat, letartóztatásokat és ítéleteket világszerte. Az Eurojustnál nyilvántartásba vett korrupciós ügyekben leginkább érintett öt tagállam Görögország, Németország, Románia, Olaszország és Spanyolország. A harmadik országok szintén kulcsszerepet játszanak az Eurojust korrupciós ügyeiben: 2016 és 2021 között 42 harmadik ország volt érintett.

Az Eurojust közreműködött az Európai Bizottságnak az unió pénzügyi érdekeit érintő csalások elleni, büntetőjogi eszközökkel folytatott küzdelmében. Az Európai Ügyészség 2021-ben kezdte meg működését e területen, azonban az Eurojust továbbra is illetékes a PIF-fel (Protection of the union's Financial Interests) kapcsolatos, az Európai Ügyészségben részt nem vevő uniós tagállamokat és harmadik országokat érintő bűncselekmények nyomozásában az Európai Ügyészség kérésére is.

Az Eurojust 2023-as jelentése szerint a befektetési csalás (különösen a kriptobefektetések terén) az egyik leggyakoribb csalási forma, amely világszerte milliárdokat érint. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok majdnem 70%-a használ pénzmosást tevékenységeik finanszírozására és vagyonuk eltitkolására. A korrupció a legtöbb bűnözői művelet kulcsfontosságú elősegítője, az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok 60%-a korrupciós módszereket alkalmaz illegális céljaik elérése érdekében. Az igazságügyi és büntetőhatóságok által a bűnözői hálózatoktól elkobzott vagyon mértéke az éves, szerzett bűnözésből származó bevételek 2%-a alatt marad.

*A szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégia (2021–2025)
(Európai Bizottság, 2021)*

A stratégia célja a tagállamok kapacitásainak növelése a szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Korlátozni fogja a bűnözők képességét arra, hogy fenntartsák és bővítsék bűnözői tevékenységeiket, valamint, hogy korrupcióban vegyenek részt, illetve az illegális nyereségek befektetésével beszivárognak a gazdaságba.

Az új szabályok a korlátozó intézkedések megsértését is lefedik, biztosítva a szankciók megsértéséből származó hasznok hatékony felkutatását, befagyasztását, kezelését és elkobzását. Számos tagállam számára először ez egy új szabály az indokolatlanul megszerzett vagyon elkobzásáról, mely bizonyos feltételek mellett lehetővé teszi a bűncselekményekkel összefüggő nyomozások során azonosított vagyon elkobzását. Ez az elkobzás csak akkor engedélyezett, ha egy nemzeti bíróság meggyőződik arról, hogy az azonosított vagyon bűnszervezet keretében elkövetett bűncselekményekből származik, és hogy ezek a tevékenységek jelentős gazdasági haszonnal jártak.

A megállapodás különös figyelmet fordít az eljárási biztosítékokra. A tagállamoknak továbbá ki kell jelölniük hatóságokat (eszközkezelő hivatalokat) a befagyasztott vagy elkobzott vagyon kezelésére. Az Európai Bizottság felkérte az Eurojustot, hogy operatív esetei alapján adjon információkat az új irányelv javaslatához. Ez a jogi eszköz jelentős hatással lesz az ügynökség eseteire, mivel az Eurojust támogatást nyújt a nemzeti hatóságoknak az eszközvisszaszerzési folyamat minden szakaszában, a felkutatástól és befagyasztástól az elkobzáson át a visszaszerzésig.

A vagyonvisszaszerzési és pénzmosás elleni intézkedések megerősítése, valamint a pénzügyi nyomozások előmozdítása

Az Európai Unióban a szervezett bűnözés alapvetően azon alapul, hogy képesek-e nagy mennyiségű, bűncselekményből származó nyereséget tisztára mosni ezek a bűnszervezetek. Míg a bűnszervezetek háromnegyede még mindig alapszereket használ a jogellenesen szerzett nyereségének elrejtéséhez – például ingatlanokba vagy más nagy értékű javakba fekteti be nyereségét –, addig mások egyre kifinomultabb módszereket alkalmaznak pénzmosást végző fehérgalléros bűnözők segítségével (Europol, 2021). A bűnözők által maguk után hagyott pénzügyi nyomvonal tevékenységük egyik fő mutatója, amely hasznos nyomokkal szolgál a nyomozók számára, valamint felbecsülhetetlen bizonyítékként az elkövetők vád alá helyezéséhez. Ennélfogva a bűncselekményből származó jövedelem kezelése döntő szerepet játszik a bűnözői tevékenységek

felderítésében, a bűnözéstől való elrettentésben, valamint a legális gazdaságba és társadalomba való beszívargásuk megakadályozásában.

A pénzmosás elleni küzdelemmel és a vagyonvisszaszerzéssel kapcsolatos jogi keretek fejlődése ellenére a pénzmosási tevékenységeknek csupán egy kis részét derítik fel, és a bűncselekményekből származó vagyonnak csak 1%-át kobozták el a 2010–2014 időszakban (Europol, 2016). Ezt tovább súlyosbította a bankszektorhoz képest korlátozottabb felügyelettel rendelkező pénzügyi csatornák, például a virtuális fizetőeszközök megnövekedett használata.

Az elkobzásra vonatkozó jogi keret vagyoni eszközökre és bűnözői tevékenységekre kiterjedő hatálya meglehetősen szűk, ami tovább akadályozza az eljáró hatóságokat abban, hogy megfoszthassák a bűnözőket a jogellenesen szerzett vagyontól. A vagyonvisszaszerzési hivatalok jelenleg kihívásokkal szembesülnek a vagyoni eszközök felkutatása során, mivel nem rendelkeznek például hatáskörrel ahhoz, hogy a vagyoni eszközök eltüntetésének megakadályozása érdekében azokat ideiglenesen befagyasszák, illetve nem rendelkeznek közvetlen és azonnali hozzáféréssel bizonyos publikus nyilvántartásokhoz, például a központi ingatlan-nyilvántartásokhoz vagy központi cégnyilvántartásokhoz. A visszaszerzett vagyoni eszközöket sem mindig kezelik hatékonyan, és nem használják fel kellő mértékben az áldozatok kártalanítására vagy a társadalom javára.

Szükség van arra is, hogy még jobban előmozdítsák a korai pénzügyi nyomozások kultúráját minden tagállamban, és megerősítsék a nyomozók szervezett bűnözés pénzügyi vetületének kezelésével kapcsolatos kapacitását. Az Europol a Pénzügyi és Gazdasági Bűnözés Elleni Európai Központ létrehozásával még jobban támogatni tudja a tagállamokat a pénzügyi nyomozások lefolytatásában.

Ugyanilyen fontos, hogy az uniós szintű jogi keret további megerősítése és a vagyonvisszaszerzési hivatalok operatív kapacitásának megerősítése révén fokozzák a befagyasztásra és elkobzásra irányuló erőfeszítéseket. Meg kell vizsgálni az elítélés nélküli elkobzási intézkedéseket, mivel azok hozzájárulhatnak az elkobzott vagyoni eszközök mennyiségének növekedéséhez abban az esetben, ha például a megszerzett vagyoni eszközöket nem lehet a bűnösséget megállapító ítélethez kapcsolni.

Az Európai Bizottság továbbá mérlegeli azon lehetőségeket, hogy szisztematikusan pénzügyi nyomozásokat és ítélethozatalt követő pénzügyi nyomozásokat indítsanak. A pénzügyi információkhoz való gyors hozzáférés elengedhetetlen a hatékony pénzügyi nyomozások lefolytatásához és a vagyoni eszközök sikeres felkutatásához és elkobzásához. Ennélfogva rendkívül fontos, hogy a tagállamok időben átültessék a pénzügyi információkhoz való hozzáférés megkönnyítéséről szóló irányelvet, amely a bűnüldöző hatóságok számára hozzáférést

biztosít a központi bankszámla-nyilvántartásokhoz, és megerősíti a bűnüldöző hatóságok és a pénzügyi információs egységek közötti együttműködést. Az Európai Bizottság a pénzmosás elleni küzdelem keretével együtt ezt az irányelvet is felül fogja vizsgálni annak érdekében, hogy a bűnüldöző hatóságok számára hozzáférést biztosítson az összes uniós bankszámla-nyilvántartást összekapcsoló jövőbeli platformhoz.

Ezzel egyidejűleg javítani kell a pénzmosásnak gátat vető intézkedésekkel kapcsolatos nemzetközi együttműködést. A tagállamoknak teljes mértékben ki kell használniuk a pénzmosás elleni operatív hálózat (Anti-Money Laundering – AMON), a bűnüldöző hatóságok pénzmosás elleni egységeinek informális nemzetközi hálózata, valamint a Camden (Mátyás, 2023) vagyonvisszaszerzési ügynökségközi hálózat (CARIN – Camdem Asset Recovery Inter-agency Network), a vagyoni eszközök felkutatására, befagyasztására, lefoglalására és elkobzására szakosodott bűnüldözési és igazságügyi gyakorlati szakemberek informális hálózata által kínált lehetőségeket. Az Európai Bizottság javasolni fogja továbbá, hogy az Európai Unió ratifikálja az Európa Tanács pénzmosásról, valamint a bűncselekményből származó jövedelmek befagyasztásáról és elkobzásáról szóló varsói egyezményét.

A gazdaságba és társadalomba való beszivárgás kezelése

A bűnözői csoportok jelentős bevételeik egy részét jogszerű vállalkozásokba fektetik be különböző ágazatokban, többek között az ingatlanszektorban és az építőiparban, a szállítási ágazatban vagy a vendéglátóiparban. A bünszervezetek az ezen ágazatokban működő vállalatok ellenőrzése révén képesek tisztára mosni jogellenesen szerzett vagyoni eszközeiket és maximalizálni nyereségüket. A szervezett bűnözés beszivárgása kárt okoz a legális gazdaság számára és torzítja a piaci szabályokat. A COVID-19-világjárvány által előidézett gazdasági helyzet miatt megnövekedett a kockázata annak, hogy a szervezett bűnözés szereplői meggyengült vállalatokat vásárolnak fel, így teljes üzleti ágazatokba szivárognak be. A bűnözők megpróbálnak visszaélni a gazdasági helyreállítás támogatására létrehozott különféle finanszírozási mechanizmusokkal. E fenyegetettség kezelése és a beavatkozással és figyelemfelhívással kapcsolatos főbb szempontok azonosítása érdekében a tagállamoknak és az Europolnak hírszerzési képet kell kialakítaniuk a bűnözői beruházások nagyságrendjéről és mértékéről, a beszivárgás módszereiről és a veszélyeztetett ágazatokról.

A helyi dimenzió szintén kulcsfontosságú szerepet játszik abban, hogy csökkenjen a bűnözői csoportok lehetősége arra, hogy soraikba további személyeket toborozzanak. A szervezett bűnözési környezetben és a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű területeken nevelkedett személyek vannak a leginkább kitéve annak a veszélynek, hogy bevonják őket a bűnözői tevékenységekbe. Ezek a személyek – akik kisebb bűncselekményekkel kezdik, vagy a szervezeten belül kezdetben kisebb szerepet kapnak – a jövő bünszervezeteinek tagjaivá és vezetőivé válnak. A városrészekben és közösségben végrehajtott célzott intézkedések sikeresnek bizonyultak olyan alternatívák felmutatásában, amelyek megakadályozzák, hogy a fiatalok egy életre összekapcsolódjanak az erőszakkal és a bűnözéssel. Ezenkívül a bűnmegelőzési tevékenységek – például a közösségi rendfenntartás vagy a bűnözői tevékenység által különösen érintett területeken folytatott figyelemfelhívó kampányok – elengedhetetlenek ahhoz, hogy a társadalom ellenállóbbá váljon a bünszervezetek tevékenységeivel szemben. Az Európai Bizottság az európai bűnmegelőzési hálózaton keresztül fokozni fogja a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek és bevált gyakorlatok megosztását.

A vagyonvisszaszerzés jelentős visszatartó erő és hatékony eszköz a súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemben. Megfosztja a bűnözőket a jogtalanul szerzett vagyonuktól, és megakadályozza, hogy azt további bűncselekményekbe fektessék be, vagy integrálják a legális gazdaságba. A legfrissebb becslések alapján 2020–2021-ben a bűnüldöző szervek által a bűnözői hálózatoktól elvett vagyon még mindig nem éri el a szervezett bűnözésből származó éves jövedelem 2%-át (Europol, 2024).

Irányelv a vagyonvisszaszerzésről és -elkobzásról²

Az irányelv minimumszabályokat állapít meg a vagyonnak a büntetőeljárások keretében történő felkutatására és azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére vonatkozóan. Ebben az összefüggésben a büntetőeljárás az uniós jognak az Európai Unió Bírósága által – adott esetben az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatától eltérően – értelmezett, önálló fogalma.

Az irányelv szerint meg kell erősíteni az illetékes hatóságok azon képességét, hogy megfosszák a bűnözőket a bűnözői tevékenységből származó jövedelemtől. E célból szabályokat kell megállapítani a vagyon felkutatásának és azonosításának, valamint a befagyasztási képességeknek a megerősítése, a befagyasztott és elkobzott vagyon elkobzását elrendelő jogerős határozat alapján

2 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1260 irányelve (2024. április 24.) a vagyonvisszaszerzésről és -elkobzásról.

való elidegenítésig történő kezelésének a javítása, az elkövetési eszközök, a bűncselekményből származó jövedelem és a bűnszervezetek bűnözői tevékenységéből származó vagyon elkobzására szolgáló eszközök megerősítése, valamint a vagyonvisszaszerzési rendszer általános hatékonyságának javítása érdekében.

Elő kell segíteni a határokon átnyúló együttműködést azáltal, hogy biztosítjuk az illetékes hatóságok számára a más tagállamok hatóságaitól érkező megkeresések gyors és hatékony megválaszolásához szükséges hatásköröket és erőforrásokat. A korai felkutatásra és azonosításra, a befagyasztásra irányuló sürgős intézkedésekre, vagy a hatékony kezelésre vonatkozó szabályokat megállapító rendelkezések hozzájárulnak a határokon átnyúló vagyonvisszaszerzés lehetőségeinek javításához.

Tekintettel a szervezett bűnözés globális jellegére és a bűncselekményekből származó vagyon határokon átnyúló gyors átruházására való képességére, a harmadik országokkal folytatott együttműködést is meg kell erősíteni a nemzetközi jogi kereten belül. A különböző piacokon folytatott tiltott tevékenységek széles skálájában részt vevő bűnszervezetek polikriminalitása, valamint rendszerszintű és nyereségorientált együttműködése miatt a szervezett bűnözés elleni hatékony küzdelemhez arra van szükség, hogy a befagyasztási és elkobzási intézkedések a szervezett bűnözői csoportok által elkövetett valamennyi bűncselekményből származó nyereségre kiterjedjenek.

Az irányelv hatálya az EUMSZ (Európai Unió Működéséről szóló Szerződés) 83. cikkének (1) bekezdésében felsorolt bűncselekmények mellett kiterjed minden uniós szinten harmonizált bűncselekményre, beleértve az unió pénzügyi érdekeit sértő csalásokat is, tekintettel arra, hogy a szervezett bűnözői csoportok egyre nagyobb mértékben vesznek részt az ilyen bűncselekmények elkövetésében. Ezen irányelv hatályának ki kell terjednie továbbá a környezeti bűncselekményekre is, amelyek a szervezett bűnözői csoportok fő tevékenységi körébe tartoznak, és amelyek gyakran kapcsolódnak pénzmosáshoz vagy a kábítószer-előállításával és -kereskedelemmel összefüggésben keletkező hulladékhoz és maradékanyagokhoz. A jogellenes beutazáshoz és tartózkodáshoz való segítségnyújtás a szervezett bűnözői csoportok egyik fő tevékenysége, és jellemzően az emberkereskedelemhez kapcsolódik.

A bűncselekményből származó jövedelem fogalmába az irányelv szerint beletartozik a bűnözői tevékenységekből származó közvetlen jövedelem és az összes közvetett haszon is, beleértve a közvetlen jövedelem későbbi újra befektetését vagy átalakítását is. Így az eredet eltitkolása céljából esetleg átalakított vagy átruházott vagyont is le lehet foglalni. A jövedelemnek magában kell foglalnia minden vagyont, beleértve a részben vagy egészben más vagyonná átalakított vagy átváltott vagyont, és a jogszerű forrásból szerzett vagyonnal kevert vagyont, a kevert jövedelem becsült értékéig.

Már akkor el kell indítani a vagyon felkutatását, amikor olyan bűnözői tevékenységek gyanúja merül fel, amelyek valószínűleg jelentős gazdasági hasznot eredményeznek.

Az irányelv figyelembe veszi, hogy a bűnözők nagyon gyorsan ruházzák át a bűncselekményből származó vagyont az országok között, ezért a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a vagyonvisszaszerzési hivatalok is gyorsan megosszák egymással a feladataik ellátásához szükséges információkat.

A hatályos magyar büntetőjogi szabályozás a gazdasági bűnözés területén

A büntető törvénykönyvben jelenleg az alábbi fejezetek tartalmazzák a gazdasági bűncselekményeket:

- Pénz- és bélyegforgalom elleni (XXXVIII. fejezet),
- Költségvetést károsító (XXXIX. fejezet),
- Pénzmosással kapcsolatos (XL. fejezet),
- Gazdálkodás rendjét sértő (XLI. fejezet),
- Fogyasztók érdekeit sértő (XLII. fejezet),
- Haszonszerzés által motivált információs bűncselekmények (422. §).

Az Europol felfogásához hasonlóan Magyarország is igyekszik a megelőzésre koncentrálni. A gazdasági bűncselekmények visszaszorításának hatásos módja a megelőzés lenne. Abban az esetben azonban, ha ez kevésbé sikeres, a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülhetetlensége az az üzenet, amelyet a gazdasági bűncselekmények elkövetői számára közvetíteni kell.

A pénzügyi és gazdasági bűncselekmények folyamatosan fejlődnek, igazodva a tágabb környezet változásaihoz, például a technológiai fejlődéshez, valamint a globális és regionális geopolitikai válságokhoz. Ugyanakkor a szervezett bűnözés fejlődése is hatással van rájuk: a pénzügyi és gazdasági bűncselekmények elkövetői ügyesen használják ki a lehetőségeket, újabb és újabb területeken szereznek jártasságot, minden eddiginél több áldozatot vesznek célba, és egyre nagyobb távolságot tartanak maguk és a bűncselekmények között (Europol, 2024).

Az Európai Unió jogának jelentősége a költségvetési csalás tényállásának megalkotásakor

Molnár Gábor az Európai Unió jogának a hatályos magyar szabályozásra történő befolyását boncolgatja (Molnár, 2017). Utal arra, hogy a tagállamok szabadon

választhatják meg az alkalmazandó szankciókat, amelyek ölthetik közigazgatási szankciók, büntetőjogi szankciók formáját, vagy lehetnek a kettő kombinációi. Idézi az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezményt (PIF Egyezmény), amely meghatározza a célokat, a csalás fogalmát és a tagállamok kötelezettségeit egyaránt. A PIF Egyezmény preambuluma szerint: ezen egyezmény szerződő feleinek, az Európai Unió tagállamainak a meggyőződése, „*hogy az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelme szükségessé teszi az ezeket az érdekeket sértő csalás büntetőjogi üldözését*”, és hogy „*hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal büntetendővé kell tenni az ilyen magatartást, a különböző esetekben szükségessé váló egyéb szankciók alkalmazása lehetőségének sérelme nélkül, valamint [azt], hogy – legalábbis súlyos esetekben – lehetővé kell tenni a szabadságvesztés büntetésének alkalmazását.*” A tagállamoknak meg kell tenniük a szükséges intézkedéseket, hogy az unió pénzügyi érdekeit sértő csalást megvalósító magatartásokat hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal büntessék, beleértve, legalábbis a csalás súlyos eseteiben, a szabadságvesztéssel járó büntetést. Az adóigazgatási eljárásban és az adócsalás (költségvetési csalás) miatt indított büntetőeljárásokban másodlagos uniós jogként az Európai Unió Bíróságának (EUB) ítéleteiben foglalt döntések is irányadók.

A pénzmosás

A pénzmosás a szervezett bűnözés szinte valamennyi formájának alapját képezi. Gyakorlatilag a szervezett bűnözés minden formája a pénzmosástól függ. Az Európai Unióban működő bűnözői hálózatok közel 70%-a pénzmosást alkalmaz tevékenységének finanszírozására és vagyonának elrejtésére (Europol, 2024).

Gál István László megkülönbözteti a pénzmosás kriminológiai és büntetőjogi fogalmát. Büntetőjogi értelemben a pénzmosás közgazdasági fogalmának bármely részmozzanata pénzmosásnak minősül. A hatóságnak nem kell bizonyítania, hogy a teljes pénzmosási folyamat megtörtént (Gál, 2022).

Gál István László a pénzmosás kriminológiai fogalmát így definiálja: olyan legális gazdasági műveletek leplezése alatt folytatott illegális gazdasági szolgáltatás, amelynek eredményeként a bűncselekménnyel szerzett vagyon eredete igazolhatóvá válik, megszabadulva annak felismerhetően jogellenes mivoltától. Bármilyen illegális tevékenység egy bizonyos fajta tranzakciós költséggel jár, hiszen a bűncselekményből származó jövedelem felhasználása megnöveli a bűncselekmény lelepleződésének a kockázatát. Ezek a tranzakciós költségek egy sikeres pénzmosási művelettel csökkenthetők. A tevékenység speciális gazdasági jelentősége, hogy a potenciális vagyont, amelyet pénzmosás nélkül

veszélyes lenne elkölteni (így ebből a szempontból inaktív tőkének minősül), tényleges vásárlóerővé alakítja át. Ebben az értelemben a pénzmosás egy illegális monetáris kínálat szerepét tölti be, mely kielégíti a jövedelemtermelő bűncselekményeket elkövető egyének vagy csoportok általi pénzmosási szolgáltatásokra támasztott keresletet (Gál, 2021).

Költségvetési csalás

Tóth Mihály a gazdasági bűnözés átalakuló világát bemutatva megjegyzi, hogy egyvalami mindent túlél, ez pedig az áfacsalás. Újabb és újabb alakban ébrednek fel ezek a cselekmények, a lényegük azonban ugyanaz: a forgalmi adó jogosulatlan visszaigénylésével beláthatatlan károkat okoznak az elkövetők a gazdaságnak. A nemzetközi körhintacsálásokkal a közösségi áfavisszaélések által okozott kár már meghaladja az Európai Unió éves kifizetéseit (Tóth, 2017). A 2011. évi LXIII. törvény alkotta meg a költségvetési csalás tényállását. A törvény indoklása szerint a csalásszerű magatartások túlburjánzása megnehezítette a jogalkalmazást. A költségvetés kiemelt védelme már csak azért is szükségessé vált, mert a rendszerváltás legnagyobb vesztese a költségvetés lett (Tóth, 2017).

Molnár Gábor Miklós kiemeli, hogy az adócsalás utódja, a költségvetési csalás úgynevezett kerettényállás, amelynek alkalmazása során az Európai Unió joga is megfelelően érvényesül (Molnár, 2017).

Jacsó Judit leírja, hogy az adócsalás határokon átvívelő bűncselekmény lett, az ellene való fellépés nem nélkülözheti a büntetőjogi törvényi harmonizációt és a szankciók harmonizálását sem. Az Európai Unió pénzügyi érdekeinek büntetőjogi védelméről szóló 2017. évi irányelv az áfacsalást két feltétel teljesülése esetén (legalább két tagállam területét érinti a cselekmény, illetve a tízmillió eurót meghaladja az elkövetési érték) a hatálya alá vonta (Jacsó, 2017).

A vagyonvisszaszerzés, a vagyonek kobzás

A gazdasági bűnözés során jogtalanul szerzett vagyon 98%-a a szervezett bűnözést táplálja. Az uniós jogalkotók, a tagállamok és a bűnüldöző szervek egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy az elkobzott vagyon visszaszerzésével gyengítsék a szervezett bűnözés gazdasági erejét. A lefoglalt jövedelem összege azonban még mindig csak csepp a tengerben a bűnözői hálózatok hatalmas illegális – és adózatlan – bevételeihez képest (Europol, 2024).

Deres és Kármán leírják a vagyonvisszaszerzés céljait és alapvető folyamatait:

- a jogellenesen megszerzett vagyontárgyak azonosítása és nyomon követése;
- a vagyontárgyak befagyasztása és lefoglalása, esetleges későbbi elkobzása;

- a befagyasztott és lefoglalt eszközök kezelése értékük megőrzése érdekében;
- a jogellenesen megszerzett vagyon elkobzása;
- az elkobzott vagyontárgyak értékesítése, amely magában foglalhatja azok köz- vagy társadalmi célokra történő újrafelhasználását. A vagyonsziszterzésre vonatkozó jogszabályok magukban foglalják a befagyasztásra, lefoglalásra, elkobzásra és a vagyon megosztására vonatkozó rendelkezéseket, továbbá érintik az anyagi büntetőjogot, a büntetőeljárást és a kölcsönös jogsegélyt (Deres & Kármán, 2023).

A magyar büntetőeljárás törvényben szereplő egyezség kapcsán Fürcht Pál Zsolt arra utalt, hogy többek között akkor érdemes ügyészi kezdeményezéssel élni, ha a költségvetést ért vagyoni hátrány vagy a sértettet ért kár megtérülése várható (Fürcht, 2020).

A vagyonelkobzás

Mivel a gazdasági bűnözés jellemző célja a jogtalan haszonszerzés, ezért a büntetőeljárások gyakorlatában nyilvánvalóvá kell válnia, hogy a bűncselekmények elkövetése nem kifizetődő tevékenység, a bűnös úton elért gazdagodás nem tartható meg. A jogalkotó célja a bűnös vagy bűnösnek tekintendő vagyon elvonása. Emiatt elengedhetetlen a bűnös úton szerzett vagyon felderítése, biztosítása és elvonása, illetve, ha ez valamilyen okból nem lehetséges, akkor az ilyen vagyon visszatérítése az együttműködő terhelttel, hiszen a kárhelyreállító büntetőpolitika alkalmazásakor a sértett kárának jóvátétele is alapvető fontosságú.

Kelemen szerint a szervezett bűnözői csoportok a bűncselekmények minél „eredményesebb” elkövetése céljából az azokhoz szükséges vagy az azokat könnyítő feltételek biztosítása érdekében egyre nagyobb összegeket „fektetnek be.” Az előbbi érdekeken túl ennek az investíciónak a további célja lehet egyrészt az elkövetőknek a bűncselekmények elkövetése után a hatóságok általi üldözés előli „sikeres” menekülése, másrészt a bűncselekményekből származó előnyök biztosítása is. Mivel azonban a bruttó elvű vagyonelkobzás alapján az ilyen célból történő „befektetés” is elvonásra kerül, ezért a szervezett bűnözés vonatkozásában az intézkedés represszív jellege egyre inkább dominánssá válik (Kelemen, 2020).

A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedés

A jogi személy büntetőjogi felelősségének térhódítását nemzetközi egyezmények és az Európai Unió jogi aktusai is előmozdították. A jogi személyek felelősségre

vonhatóságáról korrupció elleni, szervezett bűnözés elleni nemzetközi egyezmények is rendelkeznek. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének a határokon átnyúló szervezett bűnözés elleni egyezménye a jogi személyek hatékony, arányos és visszatartó erejű szankcionálását írja elő (United Nations, 2004).

A jogi személy felhasználásával történő elkövetés szankcionálása az általános büntetőeljárásban irányadó felelősségre vonásnál szélesebb körben teszi alkalmazhatóvá a jogi személyekkel szembeni intézkedéseket. Például, ha a költségvetési csalás útján megszerzett pénzt adott cégen keresztül juttatják el az elkövető részére, és megállapítható, hogy a cégnél előny nem keletkezik, nem is az volt a cél, hanem a bűncselekmény elleplezése, ennek ellenére mégis lehetőség van a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazására, ha a vezető vagy az ellenőrzésre köteles személy erről tudott (Horváth & Pocsai, 2023).

A magyar jogi szabályozás a nemzetközi egyezményekben és az Európai Unió közös fellépéseiben használt jogi személy fogalmat vette át a „vállalati felelősség”, „testületi felelősség” helyett.³

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések egyik fő célja, hogy a jogi személytől a bűncselekmény elkövetése útján szerzett vagyoni előnyt elvonja, amellet, hogy további jogsértések elkövetését megelőzze. A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések a jogi személy megszüntetése, a jogi személy tevékenységének korlátozása és a pénzbírság.

Előfordulhat, hogy az elért, illetve elérni kívánt vagyoni előny pontos értéke nem, vagy csak aránytalanul nagy ráfordítással határozható meg, ebben az esetben a törvény lehetővé teszi, hogy a bíróság a vagyoni előny értékét becsléssel állapítsa meg. Galgóczi arra figyelmeztet, hogy a magyar büntetőjogban érvényesülő relatíve határozott büntetési rendszerhez képest helytelen, hogy a törvény csak a pénzbírság alsó határát határozza meg, a felsőt pedig nem (Galgóczi, 2022).

A nemzetközi jogi kötelezettségek megkövetelik a bűncselekményből származó vagyoni előny minden lehetséges esetben történő elvonását, adott esetben a jogi személytől is. Ezt a természetes személlyel szemben indult büntetőeljárás keretében adott esetben a jogi személy vagyonát is érintő vagyonekobzás biztosítja.

Felhasznált irodalom

Brooks, L. M. (1949). [Review of the book *White Collar Crime*, by E. H. Sutherland]. *Social Forces*, 28(2), 215–216. <https://doi.org/10.2307/2572656>

3 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről.

- Deres P., & Kármán G. (2023). A vagyonvisszaszerzés elmélete. In Mátyás Sz. (szerk.), *A kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 43–52). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Eurojust. (2023). *Éves jelentés 2022*. Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége. <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2022-hu.pdf>
- Európai Bizottság. (2021). *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról (2021–2025)* (COM(2021) 170 final). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52021DC0170>
- Europol. (2016). *Criminal asset recovery in the EU: Survey of statistical information 2010–2014*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/does-crime-still-pay>
- Europol. (2021). *A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség európai uniós értékeléséről szóló jelentés (EU SOCTA)*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>
- Europol. (2024). *A pénzügyi és gazdasági bűnözés általi Európai Unió-beli fenyegetettség értékelése – Összefoglaló (QL-09-24-032-HU-N)*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://doi.org/10.2813/359478>
- Fodor B. G. (2017). A vállalkozás büntetőjogi kockázata. In Domokos A. (szerk.), *A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 96–102). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Fürcht P. Zs. (2020). Hatások az új Be. alkalmazásának tükrében. In Domokos A. (szerk.), *Az új Büntetőeljárás Törvény első tapasztalatai a gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása kapcsán: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 69–75). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Gál I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-penzmosas-uj-magyar-szabalyozasa-2021-tol/>
- Gál I. L. (2022). A pénzmosás új szabályozása: kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 29–36). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Galgóczi Z. (2022). Jogi személyek a büntetőeljárásban. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 85–92). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Horváth D., & Pocsai T. (2023). A jogi személyekkel szembeni fellépés büntetőjogi lehetőségei – Egy sajátos felelősségi forma és bírósági gyakorlata. *Miskolci Jogi Szemle*, 18(1), 73–89. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5589306>
- Irk F. (2014). Fehérgalléros bűnözés, elitbűnözés, menedzserdeviancia. *Jog Állam Politika*, 6(1), 49–67. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/irk.pdf>
- Jacsó J. (2017). Az adócsalás szabályozása a német és az osztrák jogban. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 97–105). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

- Kelemen J. (2020). A büntetendő cselekményből származó vagyon elvonásának célja, elmélete és elvei. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/dr-kelemen-jozsef-a-buntetendo-cselekménybol-szarmazo-vagyon-elvonasanak-celja-elmelete-es-elvei/>
- Korinek L. (2023). Vannak-e kriminogén foglalkozások? *Belügyi Szemle*, 71(10), 1801–1814. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.10.8>
- Kránitz M. (1986). *A korrupció*. BM Könyvkiadó.
- Kránitz M. (1995). A „fehérgalléros bűnözés”. *Főiskolai Figyelő Plusz*, 6(2), 138–151.
- Kránitz M. (1999). A „fehérgalléros bűnözés” Magyarországon az ezredfordulón (Interjúk). In Irk Ferenc (szerk.), *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok* (XXXVI., pp. 35–54). Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet.
- Mátyás Sz. (Szerk.) (2023). A vagyonvisszaszerzés kriminalisztikai és jogi vetületei. Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Molnár G. M. (2017). Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás kapcsolata. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 31–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Pusztai L. (1987). Gazdasági ciklus és bűnözés. *Belügyi Szemle*, 25(9), 36–37.
- Pusztai L. (1994). Gazdasági büntetőjog a változó társadalomban. In *II. Német–magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium* (pp. 131–139). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of criminology* (3rd ed., rev.). J. B. Lippincott Company.
- Sutherland, E. H. (1983). *White collar crime: The uncut version*. Yale University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1cc2khv>
- Tóth M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK–Kerszöv.
- Tóth M. (2006). A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés. In Gönczöl K., Kerecsi K., Korinek L. & Lévy M. (szerk.), *Kriminológia – Szakkriminológia* (pp. 403–404). Complex Kiadó.
- Tóth M. (2015). A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*, 2015(4). Magyar Tudományos Akadémia, Jogtudományi Intézet. https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/mtalwp/2015_03_Toht.pdf
- Tóth M. (2017). Működik-e a költségvetési csalás olvasztótégelye? In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 24–30). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Tóth M. (2018). A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények – egy kriminológiai gyűfásdoboz oldalai, vagy lángra lobbanni képes gyufaszálak is? In Domokos A. (szerk.), *A gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények büntetőjogi értékelése: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 24–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- United Nations. (2004). *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1260 irányelve (2024. április 24.) a vagyonvisz-szaszerzésről és -elkobzásról

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Economic crimes* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/economic-crimes>

URL2: *Eurojust Report on Money Laundering* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>

URL3: *Eurojust Casework on Corruption: 2016-2021 Insights* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-casework-corruption-2016-2021-insights>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Domokos A. (2025). Gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2223–2245. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2223-2245>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Domokos Andrea, aki a domokos.andrea@kre.hu e-mail címen érhető el.

A költségvetési csalás miatt indult monstre ügyek elhúzódásának okai és megoldási lehetőségei

Causes of delays and possible solutions to the protraction of monstrous cases of budget fraud

Csák Zsolt

Dr., PhD, elnökhelyettes
Kúria
csakzsolt@birosag.hu

Czebe András

Dr., PhD, egyetemi docens
Széchenyi István Egyetem,
Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar
czebe.andras@ga.sze.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja annak feltárása, hogy a költségvetési csalás miatt indított, nagy terjedelmű (ügynevezett monstre) büntetőeljárások miért húzódnak el aránytalanul hosszú ideig, és milyen tényezők akadályozzák az eljárások időszerű és hatékony lezárását.

Módszertan: A kutatás a hatályos joganyag és a kapcsolódó bírói, ügyészi és nyomozó hatósági gyakorlat normatív elemzésén alapul, amelyet a releváns szakirodalom kritikai értékelése egészít ki. A tanulmány példákon keresztül világít rá azokra a strukturális és gyakorlati problémákra, amelyek a költségvetési csalások üldözése során jelentkeznek. A tanulmány az első szerzőnek az Igazságügyi Minisztérium büntetőeljárások elhúzódását vizsgáló munkacsoportjában szerzett tapasztalataira is épül.

Megállapítások: A tanulmány megállapítja, hogy a költségvetési csalás miatt indított büntetőeljárások elhúzódását elsősorban a törvényi egység túlzott kiterjesztése okozza, amely a cselekmények kényszeregyesítéséhez és az ügyek fokozódó terjedelméhez vezet. Ez különösen a nyomozati szakaszban eredményez strukturális túlterheltséget, mivel a komplex tényállások, a nagyszámú részcselekmények és az egyre bővülő bizonyítékanyag kezelése aránytalanul sok időt és kapacitást igényel. A bírósági szakaszban ugyan az előkészítő ülés perkonzentrációs funkciója elvben alkalmas lenne az eljárások racionalizálására,

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 07. 24. Átdolgozás: 2025. 09. 08. Elfogadás: 2025. 09. 10.

a gyakorlatban azonban a terhelti együttműködést ösztönző anyagi és eljárási kereteknek a hiánya jelentős akadályt képez. Ezzel párhuzamosan a szakértői bizonyítás túlzott alkalmazása és a digitális ügyvitel technikai hiányosságai is lassítják az eljárást. Az időszerűséget gyakran olyan személyi változások (például bíró- vagy védőváltások) is veszélyeztetik, amelyek az eljárás megismétlését teszik szükségessé. Mindezek alapján a tanulmány arra a következtetésre jut, hogy az időszerű és hatékony igazságszolgáltatás csak komplex, összehangolt reformintézkedések révén biztosítható, amelyek kiterjednek a jogalkotásra, a jogalkalmazásra, az infrastruktúrára és az emberierőforrás-gazdálkodásra is.

Érték: A tanulmány értéke abban rejlik, hogy rendszerszinten közelíti meg a költségvetési csalások miatt indított büntetőeljárások problémáit, és konkrét reformirányokat jelöl ki a jogalkotás és jogalkalmazás számára. A javaslatok hozzájárulhatnak a perhatékonyság növeléséhez, az eljárási túlterheltség enyhítéséhez, valamint az időszerű és gazdaságos büntető igazságszolgáltatás megvalósításához.

Kulcsszavak: költségvetési csalás, bűncselekményi egység, büntetőeljárás elhúzódása, büntetőeljárás hatékonysága

Abstract

Aim: The aim of the study is to explore why large-scale (so-called monstrous) criminal proceedings for budgetary fraud are delayed for excessive periods of time and what factors prevent the timely and efficient closure of proceedings.

Methodology: The research is based on a normative analysis of current legislation and related judicial, prosecutorial and investigative practice, complemented by a critical evaluation of the relevant literature. The study highlights, by means of examples, the structural and practical problems encountered in the fight against budgetary fraud. The study also builds on the experience gained by the first author as a member of the Ministry of Justice's working group investigating delays in criminal proceedings.

Findings: The study concludes that the prolongation of budgetary fraud prosecutions is mainly caused by an over-expansion of the unity of offences, leading to a forced merging of offences and an increasing volume of cases. This results in structural overload, particularly at the investigation stage, as the complexity of the facts, the large number of sub-actions and the growing volume of evidence require an excessive amount of time and capacity. In the judicial phase, while the trial concentration function of the preliminary hearing could in principle help to streamline proceedings, in practice the lack of a material and procedural framework to encourage cooperation on the case load is a major obstacle.

At the same time, the excessive use of expert evidence and the technical shortcomings of digital case management slow down proceedings. The timeliness of proceedings is also often jeopardized by changes in personnel (e.g. changes of judge or defense counsel) which necessitate a repetition of the procedure. The study concludes that timely and efficient administration of justice can only be ensured through complex and coordinated reform measures, covering legislation, administration of justice, infrastructure and human resources management.

Value: The value of the study lies in its systemic approach to the problems of prosecuting budget fraud and in the concrete reform directions it suggests for legislation and enforcement. The proposals can contribute to increasing efficiency, reducing procedural overload and achieving timely and fair criminal justice.

Keywords: budget fraud, unity of offence, delay in criminal proceedings, efficiency of criminal proceedings

Bevezetés

A modern büntető igazságszolgáltatás működésével szemben nem csupán a jogszzerűség elvárása áll fenn, hanem ezzel egyenrangúan fontos az időszerűség és a hatékonyság biztosítása is. Király szavaival élve a büntetőeljárás jognak olyannak kell lennie, hogy általa kezelhető legyen a bűnözés „dagálya” is, azaz a jogalkotásnak a gyakorlat igényeire reagálva lehetőséget kell teremtenie a differenciálásra és a szelekcióra (Király, 1997). A 2018. július 1-jén hatályba lépett új büntetőeljárás törvény egyik központi célkitűzése éppen e követelmények érvényesítésére irányult. Ibolya szerint ugyanakkor az időszerűség valódi értéke mindig valamihez viszonyítva nyilvánul meg: egy egyszerű ügy pár hónapos elhúzódása lehet indokolatlan, míg egy összetett, sokszereplős ügy esetén akár évek is szükségesek lehetnek a valósághű tényállás megállapításához (Ibolya, 2024). Ezért napjainkban a legnagyobb kihívást az az elvárás jelenti, hogy a büntetőeljárások észszerű időn belül, a valósághű tényállás megállapításának sérelme nélkül záruljanak le.

A 2014 és 2023 közötti időszakban a büntetőeljárások teljes időtartama országos szinten 608 és 670 nap között mozgott. Ugyanakkor ezen belül jelentős eltolódás figyelhető meg a nyomozati és a bírósági szakasz időigénye között. Míg a nyomozások átlagos hossza 230 napról 341 napra emelkedett (48%-os növekedés), addig a bírósági eljárásoké 397 napról 232 napra csökkent (42%-os mérséklődés). Ez a tendencia arra utal, hogy az eljárások elhúzódásának fő oka egyre inkább a nyomozati szakasz terjedelmesebbé válásában keresendő

(URL1). E jelenség hátterében az ügyek strukturális komplexitása áll. A bonyolult tényállások, a kiterjedt bizonyítékanyag, valamint a nagyszámú sértett és terhelt gyakorlati kezelése jelentős jogi, adminisztratív és szervezési kihívásokat támaszt. Különösen érzékletes példát szolgáltatnak erre a költségvetési csalások miatt indult büntetőeljárások.

Bár az elmúlt évtizedben csökkenés figyelhető meg a költségvetést károsító bűncselekmények regisztrált számában (URL2), a hozzájuk kapcsolódó büntetőeljárások időtartama ezzel ellentétes tendenciát mutat: a gyakorlati tapasztalatok szerint ezek az eljárások nem rövidültek, hanem a duplájára nyúltak. Különösen szembetűnő ez a legsúlyosabb, a Btk. 396. § (5) bekezdése szerint minősülő eseteknél, ahol az ügyek összetettsége fokozott terhet ró a bűnüldöző szervekre és a bíróságokra. Mint arra Balláné is rámutat, a költségvetési csalás miatt indított eljárásokban évről évre növekszik a felelősségre vont személyek száma, ami tovább növeli az eljárások időigényét és komplexitását (Balláné, 2020). Mindez arra utal, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények nemcsak magát a büntetőeljárást hosszabbítják meg, hanem rendszerszintű kihívásokat is jelentenek a büntető igazságszolgáltatás működésére nézve.

Jelen tanulmány célja, hogy bemutassa azokat a legfőbb okokat, amelyek a költségvetési csalás miatt indult, nagy terjedelmű (ügynevezett monstre) ügyek elhúzódsához vezetnek, és javaslatot tegyen azok kezelésének lehetséges módjaira.

A költségvetési csalások törvényi egysége és elkülönítése

A 2012. január 1-jével a büntető anyagi jogban hatályba lépett a költségvetési csalás törvényi tényállása, amivel a jogalkotó célja az államháztartás egységes büntetőjogi védelmének a megteremtése volt. A törvénymódosítás ily módon egyszerűsítette a korábban töredezett tényállásokat, egységesítette az értékhátárokat és szankciókat, valamint kizárta a korábbi halmazati konstrukciók alkalmazását. A jogirodalomban és a joggyakorlatban ennek ellenére megoszlottak a vélemények abban a kérdésben, hogy a költségvetési csalás a törvényi egység mely esetét képezi, illetve, hogy mikor zárul le a törvényi egység során értékelésre kerülő elkövetési időszak, ahogyan erre Jacsó is rámutat (Jacsó, 2017).

Ezt részben feloldotta a Btk. 6. § (3) bekezdésének 2022. március 1-jétől hatályos kiegészítése, amely szerint a vádemelést követően elkövetett részcselekmények új bűncselekményként kezelendők. Ez ugyan fontos előrelépést jelentett a törvényi egységből fakadó gyakorlati problémák kezelésében, de csak a vádemelést követően elkövetett újabb részcselekményekre vonatkozóan. A vádemelést megelőzően elkövetett, még el nem évült részcselekményeket ugyanis

változatlanul egy eljárásban kell elbírálni, abban az esetben is, ha azok különböző gazdasági társaságokat, adónemeket vagy költségvetési alrendszereket érintenek, vagy ha időben és tartalmilag is távol állnak egymástól. A nyomozás során ismertté vált újabb részcselekmények ily módon a tényállás kiegészítéséhez vezetnek. Ez a gyakorlat különösen a szervezeten elkövetett, költségvetést károsító deliktumoknál vezet az ügyméret folyamatos növekedéséhez és az eljárás elhúzódásához. A különböző ügyeket ráadásul a vádlotti kör, illetve az elkövetési mód azonossága miatt is gyakran egyesíteni kell. Még ha az eljárási határidők betartása végett részvádemelésre is kerül sor, a bíróságoknak az ügyeket utóbb egyesíteniük kell, ami a bírósági szakban további bonyolódáshoz és kezelhetetlenséghez vezet.

Schmidt ezzel összefüggésben arra a problémára hívja fel a figyelmet, hogy minél hosszabb időszakot ölel fel az ítéletben rögzített tényállás, annál nagyobb a veszélye annak, hogy később olyan, korábban el nem bírált részcselekmények kerülnek előtérbe, amelyek perújítás lefolytatását teszik szükségessé. Mivel a törvényi egység értelmében az ugyanazon elkövető által egy meghatározott időszakban, a költségvetés sérelmére okozott vagyoni hátrány egységként kezelendő, az utólag ismertté vált cselekményekre az ítélt dolog szabályai vonatkoznak. Ennek következtében, ha az ügyész ilyen újonnan feltárt részcselekmény miatt emel vádat, az eljárást meg kell szüntetni, és csak perújítás keretében kerülhet sor azok érdemi elbírálására (Schmidt, 2024). Lengyel erre tekintettel találóan teszi fel a kérdést, hogy mennyiben egyeztethető össze a Be. preambulumában megfogalmazott hatékony és észszerű határidőn belül lefolytatott eljárás jogpolitikai céljával az elkerülni kívánt kényszerhalmazatok helyetti kényszeregyesítés és kényszerperújítás módszere (Lengyel, 2021).

Minthogy a több száz vádlottat vagy tényállást érintő eljárások átláthatatlanná válnak, és az elsőfokú ítélet meghozatalához akár öt évre vagy annál több időre is szükség lehet, az ügyek elkülönítése mára elkerülhetetlen eszközzé vált az eljárás racionalizálása érdekében. Ebben jelentős segítséget nyújthatna a csekélyebb tárgyi súlyú, kevesebb bizonyítást igénylő, de a bűnösségüket tagadó vádlottak ügyének elkülönítése, és gyorsabb letárgyalása. Nem kell feltétlenül félni az ötlettől, hiszen a hatályos Be. már megengedi a bizonyítékok egyfajta „konzerválását”, így nem probléma, ha a vádlottból utóbb tanú lesz, hiszen már a törvény által szabályozottan használható fel a más eljárási pozícióban tett vallomás. Mindehhez csupán a bizonyítási eszköz rögzítésének törvényessége kell. Feltétlenül üdvözlendő ugyanakkor az egyezség módosítása lehetőségének megteremtése, ami talán az első lépés a tényleges – ma még nehezen elfogadható – vádalku irányába. Ennek alkalmazása és esetleges jogalkotói továbbgondolása feltétlenül hasznos lenne, mivel elkerülhetővé tenné az időigényes bizonyítást.

Az ügyek „darabolásának” leghatékonyabb fóruma viszont az előkészítő ülés, amely lehetőséget biztosít arra, hogy a beismerő vallomást tett vádlottak ügyét már ebben a szakaszban elkülönítsék és befejezzék. A bírói gyakorlat napjainkban egyre nagyobb arányban él ezzel az eszközzel, köszönhetően az egységes gyakorlat formálódásának. Utóbbiban nagy szerepet játszott a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportjának összefoglaló véleménye ([URL3](#)), valamint a Be. 608. § (1) bekezdés h) pontjának 2021. január 1-jétől hatályos módosítása is, amely feltétlen hatályon kívül helyezési okként szabályozta a törvényi feltételek hiányában elfogadott bűnösséget beismerő nyilatkozatot. Balláné vizsgálata ugyanakkor arra hívja fel a figyelmet, hogy a nagy vagyoni hátrányt okozó, bonyolult megítélésű költségvetési csalások esetében jelenleg egyik félnek sem feltétlenül érdeke a megegyezés. Az ügyészség részéről ugyanis csak egy jelentős kárenyhítés mellett lehet megfontolni a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés indítványozását, míg a vádlott részéről hiányoznak a megfelelő garanciák és jelentős kedvezmények e jogintézményből (Balláné, 2019).

A hatályos törvény viszont nem teszi lehetővé az ügynevezett mértékes indítvány alkalmazását, ha a vádlott a tárgyaláson ismeri be bűnösségét. Az ellenérv érthető: ne taktikázzon a vádlott és a védő az előkészítő ülésen tagadva, és a beismerést a bizonyítás alakulásához kötve. Ennek ellenére, az egyébként is tagadó terhelt esetében gyorsíthatná az eljárást, ha a tárgyaláson először beismerő vádlott esetében is tehetne az ügyész indítványt a büntetés mértékére. A kockázat természetesen fennáll, és ez a megoldás a gyorsítással ellenkező hatást is kiválthat.

A költségvetési csalások értékhatára és üldözése

A költségvetési csalások körében egyaránt előfordulnak alacsony elkövetési értékű, személyes megélhetéshez köthető jogsértések, valamint jelentős vagyoni hátrányt okozó, akár nemzetközi szinten működő bünszervezetekhez kapcsolódó cselekmények. A jelenlegi joggyakorlat alapján azonban a büntetőeljárás az elkövetési értéktől függetlenül azonos terhelést jelent az eljáró hatóságok számára. Az általános nyomozási protokoll miatt viszont az eljárások idő- és kapacitásigénye nem arányos a jogsértés súlyával.

Ez megkérdőjelezi a büntetőjog ultima ratio jellegét, különösen az olyan esetekben, amikor a büntetőeljárás lezárásaként kiszabott pénzbüntetés párhuzamosan érvényesül az adóigazgatási szankcióval. Deres és Kármán a probléma lényegét abban látják, hogy az adóügyi jogviszonyokat és az ezekhez kapcsolódó jogsértéseket több jogág is szabályozza. Ezekben az esetekben a büntetőjog csupán

végző eszközként alkalmazható, míg az elsődleges jogérvényesítési fórumot az igazgatási, különösen az adóigazgatási eljárás jelenti, annak sajátos jogkövetkezmény-rendszerével. Az adóval összefüggésben elkövetett bűncselekmények esetében ugyanakkor az egyes eljárások sorrendje, a különféle joghátrányok alkalmazhatósága és azok egymáshoz való viszonya számos kérdést vet fel, különösen a vagyonelevonó szankciók relációjában (Deres & Kármán, 2025).

A költségvetési csalás jelenlegi bűncselekményi értékhatára 2022. január 1-je óta 500 000 forint. A társadalmi és gazdasági változások, valamint az eljárásrendszerek terheltsége fényében felmerülhet e küszöbérték újbóli felülvizsgálatának szükségessége. Ez viszont csak egy átfogóbb jogalkotási reform részeként valósulhat meg, amely figyelembe veszi egyrészt az értékhatárok különbözősége okán megnyilvánuló dogmatikai ellentmondásokat, másrészt tisztázza a büntető-, közigazgatási és szabálysértési eljárások egymáshoz való viszonyát. Az előbbire Lengyel példaként hozza fel a költségvetési csalás bűncselekményi értékhatárát el nem érő alapcselekményből származó, jövedéki adózás alól elvont termék megszerzésének orgazda jellegét (Lengyel, 2020a). Míg az utóbbi kapcsán külön figyelmet érdemel a párhuzamos szankcionálás lehetősége, amely azonos tényállás és személyi érintettség esetén ütközhet a ne bis in idem elvébe.

Schmidt ezzel összefüggésben hivatkozik az Åklagaren kontra Hans Åkerberg Fransson ügyre (C-617/10.), amelyben az Európai Unió Bírósága kimondta, hogy a ne bis in idem elve önmagában nem zárja ki, hogy egy tagállam ugyanazon tényállás kapcsán egymást követően adójogi és büntetőjogi szankciót alkalmazzon, feltéve, hogy az elsőként alkalmazott szankció nem minősül büntető jellegűnek, amelynek megítélése a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik (Schmidt, 2017). Elek ehhez kapcsolódóan az A és B kontra Norvégia ügyre (24130/11. és 29758/11. kérelmek, 2016. november 15.) hívja fel a figyelmet, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy a formailag közigazgatási, de büntetőjogi jellegű szankciók esetén sem sérül a ne bis in idem elve, ha a közigazgatási és büntetőeljárás között kellően szoros tárgyi, jogi és időbeli kapcsolat áll fenn. Az EJEB e döntésében újraértelmezte a „bis” fogalmát, és elismerte, hogy bizonyos körülmények között az eljárások kombinációja nem jogsértő duplikáció, hanem egy egységes, koherens eljárás része, amely a cselekmény különböző aspektusait vizsgálja. A párhuzamos eljárások azonban csak akkor felelnek meg az egyezmény követelményeinek, ha azok kiegészítő funkciója ténylegesen fennáll, az eljárási következmények előre láthatók, a bizonyítékgyűjtésben kerülhető az átfedés, és a második eljárásban figyelembe veszik az elsőben kiszabott szankciót az arányosság biztosítása érdekében (Elek, 2022).

Következésképpen az olyan igazgatási bírságok, amelyek preventív, valamint represszív jellegüknél fogva a büntetőjogi szankcióhoz hasonlíthatók, bizonyos

esetekben a kétszeres elvonás tilalmába ütközhetnek. Utóbbira Fejes szerint csak akkor kerülhet sor, ha az állam anyagi igénye ténylegesen kétszer nyer kielégítést. Ez azonban nem áll fenn abban az esetben, ha a különböző végrehajtási eljárások a kétszeres kötelezés ellenére egymásra tekintettel zajlanak (Fejes, 2021). A jövőben ezért célszerű lehet egy olyan szabályozási modell kialakítása, amely a csekély elkövetési értékű, de adózási szempontból jogsértő magatartások esetén kizárólag közigazgatási szankciókat alkalmaz.

Egy ilyen megoldás – Lengyellel egyetértve – nem a szankcionálás elmaradását jelentené, hanem differenciált jogkövetkezmények alkalmazását, igazodva a jogsértés súlyához és az elkövető adójogi státuszához (Lengyel, 2020b). A technológiai fejlődés és az adóhatóság korszerű eszköztára ugyanis lehetővé teszi, hogy az ilyen magatartások büntetőjogi eszközök nélkül is hatékonyan kezelhetők legyenek. Amint arra Fodor is rámutat, a költségvetési csalások visszaszorításában elsősorban a preventív és ellenőrzési célú eszközök bizonyulnak a leghatékonyabbnak. Az elmúlt években e területen jelentős fejlődés figyelhető meg, különösen az olyan informatikai megoldások bevezetésével, mint az online számlázás, az EKAER-rendszer, az online pénztárgépek, valamint a VIES-rendszer (Fodor, 2024).

A nagyszámú vádlottat és cselekményt érintő büntetőeljárások ugyanakkor rávilágítanak arra az ellentmondásra, amely a legalitás és az officialitás elvének érvényesítése, valamint az igazságszolgáltatás hatékonysága között feszül. Felmerül a kérdés: minden – akár kisebb tárgyi súlyú – bűncselekmény teljes körű felderítése és szankcionálása valóban elengedhetetlen-e, vagy igazolható bizonyos esetekben a célszerűség elvének alkalmazása és az eljárás megszüntetése. Kiss ezzel összefüggésben rámutat, hogy a gyakorlatban az opportunitás elvének érvényesülése válik indokolttá, ami lehetőséget ad a hatóság számára, hogy célszerűségi szempontok alapján döntsön az eljárás megindításáról, így jobban igazodhat a bűnüldözés prioritásaihoz és az igazságszolgáltatás korlátozott erőforrásaihoz. Ez különösen fontos a növekvő bűnözés kezelése szempontjából, még ha elméletben a legalitás elve kedvezőbb is lenne a sértett számára (Kiss, 2002). Hatályos büntetőeljárési jogunk immáron számos olyan kivételt ismer a legalitás elve alól, amelyek célja az erőforrások észszerű felhasználása, anélkül, hogy sérülne az anyagi igazság.

A hivataltól történő eljáraskötelezettség azonban jelenleg kevésbé differenciált, és nem teszi lehetővé az érdemi szelekciót a bűncselekmény tárgyi súlya alapján. Ez különösen a monstre ügyekben vezethet eljárási túlterheléshez, ami végső soron az igazságszolgáltatás működését veszélyeztetheti. Ugyanakkor nem elhanyagolható szempont a sértetti érdekek érvényesítése sem. A túlzott szelekció vagy az eljárások megszüntetése a sértettek oldaláról jogérvényesítési

hiányként jelentkezhetsen, sőt – pótmagánvád útján – akár további lényeges eljárási terhet is generálhat. Holé hangsúlyozza továbbá, hogy az opportunitás elve nem adhat alapot arra, hogy az ügyész politikai vagy egyéb, az ügytől független célszerűségi szempontokat érvényesítsen, mivel ilyen esetekben nem dönthető el, hogy a döntés célszerű volt-e vagy önkényes. Az önkényes jogalkalmazás elkerülése érdekében a jogpolitikai szempontokat a jogalkotónak kell érvényesítenie. Opportunitásról ugyanis csak akkor beszélhetünk, ha az ügyész a konkrét bűncselekmény alapján, törvényi felhatalmazása keretében, célszerűségi megfontolásból tekint el az eljárástól (Holé, 2022). Olyan jogszabályi környezet kialakítására van tehát szükség, amely keretet ad az alacsony tárgyi súlyú, tömegesen előforduló bűncselekmények észszerű lezárására, anélkül, hogy sérülne a sértetti jogérvényesítés, vagy nőne az eljárások adminisztratív terhe.

A költségvetési csalások perkoncentrációja és bizonyítása

A büntetőeljárás hatékonyságának egyik kulcskérdése a perkoncentráció elvének érvényesülése, amelyet a hatályos Be. elsődlegesen az előkészítő ülés keretein belül kíván érvényre juttatni. A perkoncentráció Polt megfogalmazásában két úton valósulhat meg: egyrészt, ha a terhelt beismeri a vádbeli cselekményt és lemond a tárgyaláshoz való jogáról, az előkészítő ülésen ügydöntő határozat születhet. Ebben kulcsszerepe van az ügyész büntetéskiszabási indítványának, amely a szankció konkrét mértékét is tartalmazza, és amelynél súlyosabb joghátrányt a bíróság nem alkalmazhat. Másrészt, ha nincs beismerés, az előkészítő ülés a bizonyítási eljárás kereteinek kijelölésére szolgál, ahol a felek vitatott tényeket tisztáznak, és bizonyítási indítványaikat előterjesztik (Polt, 2018). A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az előkészítő ülés perkoncentrációs funkciója a monstre ügyekben rendszerint nem teljesül, mivel az ügyesség gyakran nem konkretizálja a bizonyítékokat a vádiratban, a védelem pedig nem él releváns, előzetes nyilatkozatokkal a tényállás elfogadott részeire vonatkozóan. A perkoncentráció elérésének egyik feltétele az, hogy a felek érdekeltek legyenek a releváns tények korai tisztázásában. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha a jogrendszer megfelelő garanciákat és ösztönzőket biztosít az együttműködő terheltek számára.

Ahogy arra Bérces is rámutat, jelenleg a mértékes ügyészi indítvány minősül az előkészítő ülésen megvalósuló vádlotti beismerés legfőbb motivációs tényezőjeként, amelynek megtörténte nagyban függ ezen indítvány tartalmától. Minthogy az utóbbit nem előzi meg semmilyen előzetes egyeztetés, annak tartalmát a vádlott és a védő a vádirat kézbesítését követően vagy közvetlenül

az előkészítő ülésen ismerheti meg (Bérces, 2023). Kelemenné ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a mértékes ügyészi indítványok rendszerint szigorúak, és nem kínálnak érdemi anyagi jogi kedvezményt a terhelt számára. Sőt, előfordul, hogy az ügyészség súlyosabb büntetést indítványoz, mint amit a bíróság tárgyalás után kiszabna (Kelemenné Csontos, 2024). A terhelti együttműködés viszont elsősorban a beismeréshez kötődik, és vallomástétel esetén jelent enyhítő körülményt.

Ezzel szemben nem jelenik meg enyhítő tényezőként az olyan eljárási magatartás, amely – a bűnösség beismerése nélkül – előmozdítja az eljárás érdemi lezárását (például a tények valóságát elfogadó nyilatkozat, vagy a szükséges bizonyítási indítványok időszerű előterjesztése). A büntetőeljárások gyorsítása érdekében ezért felmerült azon esetek bővítése, amikor a terhelti együttműködés – akár beismerés nélkül is – enyhítő körülményként vehető figyelembe. Ezek a magatartások ugyanis elősegítik a perkoncentrációt, csökkentik a felesleges bizonyítást, és hozzájárulnak az eljárás időszerű befejezéséhez. Utóbbi felvetés kapcsán viszont fontos megjegyezni, hogy az 56. BK vélemény nem zárja ki a fenti magatartások enyhítő körülményként történő értékelését, másrészt a korlátozott precedensrendszer alapján a Kúria akkor tudja módosítani a szóban forgó kollégiumi véleményt, ha a felvetéssel kapcsolatos ügyben hoz a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzéteendő határozatot.

Indokolt lenne továbbá a bünszervezet szabályozásának újragondolása is, különös tekintettel a nemzetközi normákhoz – elsősorban a Palermói Egyezményhez – való igazodás érdekében. A hazai szabályozás ugyanis a jelenlegi formájában aránytalanul szigorú a nemzetközi követelményekhez képest. Tóth ezzel összefüggésben találóan teszi fel a kérdést, hogy nem emeltük-e indokolatlanul magasra a mércét, az ugyanis a szigor általános eszkalálódásán keresztül a valóban indokolt szigor devalválódását is eredményezheti (Tóth, 2015). Megfontolandó lenne ezért a bünszervezeti elkövetést a Btk. Általános Része helyett minősített esetként szabályozni, amivel a törvénysértő minősítést megállapítva a felülvizsgálatban is kezelhetőbb lenne a probléma. Emellett célszerű lenne annak vizsgálata, hogy a bünszervezetben elkövetett bűncselekmények esetében is honorálná a jogalkotó az okozott vagyoni hátrány megtérítését. Ez tudniillik elősegítené a bűnösség beismerését, és előmozdítaná az állami költségvetést ért legsúlyosabb károk megtérülését is.

A tömeges bizonyítási igényű ügyek kezelése kapcsán ugyanakkor felmerül a reprezentatív mintákon alapuló bizonyítás alkalmazhatóságának kérdésköre. Ennek lényege, hogy a bizonyítás során a részből kerül sor az egészre való következtetésre. Közelebbről: a tényállás(ok) megállapítása érdekében a rendelkezésre álló nagyszámú bizonyítási eszközök halmazából csupán egy részhalmaz

kerül vizsgálatra. Gyakorlati példaként szolgál erre a személyes tanúkihallgatások körének szűkítése az előzetesen beszerezett írásbeli tanúvallomások szűrésével. Wang szerint a mintavételes bizonyítás alkalmazását övező viták főként abból erednek, hogy hiányoznak a részletes jogi szabályok, és kérdéses, hogy ez a módszer megfelel-e a büntetőeljárásokban elvárt bizonyítási szintnek. Egyesek szerint a teljes bizonyítékhalmozat vizsgálata helyett csupán egy részhalmozatnak az elemzése nem nyújt elegendő alapot a kétséget kizáró bizonyossághoz. Wang ezzel szemben úgy érvel, hogy a mintavétel – ha szakszerűen és átlátható módon alkalmazzák – más bizonyítékokkal együtt megbízható bizonyítási láncot alkothat, különösen olyan ügyekben, ahol a teljes körű bizonyítás aránytalanul hosszadalmas vagy erőforrás-igényes lenne. Hangsúlyozza, hogy a módszer csak akkor fogadható el, ha nem sérti a tisztességes eljárás alapelveit: vagyis biztosítja az eljárás méltányosságát, az átláthatóságot, és azt, hogy a védelem is megfelelően érvényesíthesse jogait (Wang, 2025).

A fenti kérdés így módon nem csupán technikai, hanem alkotmányos és jogpolitikai megfontolást is igényel, nem beszélve az elsőfokú és fellebbviteli bíróságok jelentős szemléletváltásáról a megalapozatlanság kérdéskörét illetően. Az ötletet viszont nem feltétlenül kell azonnal elvetni, elvégre az előkészítő ülésen – mint mondtuk – ma is lehetőség van perkoncentrációra. Elsősorban a bizonyítás szabályai között kell meghatározni, hogy milyen feltételek mellett elegendő hasonló vagy azonos módon elkövetett cselekmények esetén tényállást megállapítani más tényállási pontra vonatkozó bizonyítási eszközzel megelégedve. Második lépésben a fellebbviteli eljárásban kell védőbástyát építeni a megalapozatlanság megállapítása és annak következményei alkalmazása ellen, hasonló módon a nem indítványozott és a bíróság által el nem rendelt bizonyítás okozta megalapozatlanságra vonatkozó szabályozáshoz. Végül megnyugtató megoldás lehet, ha a reprezentatív bizonyításra csak a tárgyalási szakban kerülne sor. Így ténylegesen meglévő bizonyítékok mellőzésére kerülhetne sor, amelyek utóbb – az esetleges megalapozatlanság kiküszöbölése érdekében – még felhasználhatók lennének.

Fontos hangsúlyozni továbbá, hogy a szakértői bizonyítás a büntetőeljárások egyik legkritikusabb pontjává vált. Ennek egyik fő oka a krónikus szakértőhiány, ami az adó- és könyvszakértői területet is érinti, ha nem is olyan markánsan, mint az igazságügyi pszichiátriát. A Baran és társai által pszichiáter szakértők körében végzett kérdőíves felmérés eredményeként a szakértőhiány több olyan általános oka került feltárára, amelyek más szakterületeken is csökkentik a szakértői munka vonzerejét. Ilyen az alacsony díjazás, a nagy adminisztratív és dokumentációs teher, az időigényes munkavégzés, valamint a jelentős jogi felelősség. Továbbá sokan visszatartó tényezőként említik a bírósági környezet

nyomásgyakorló jellegét, a túlzott jogászi befolyást, illetve a kényszer jellegű megbízásokat is (Baran et al., 2024). Minthogy a szakértőhiány következtében az igazságügyi szakértők túlterheltek, a szakvélemények elkészítése gyakran jelentős időt igényel, ami hátráltatja az eljárásokat. A jogalkotó ugyan tett kísérletet a probléma megoldására; egyszerűsítette a szakértővé válást, illetve kiterjesztette a szakértők körét. Az már más kérdés persze, hogy ezt a korábbi szakértői társadalom miként fogadta.

A kirendelő hatóság oldaláról ugyanakkor a szakértői díjak jelentős emelkedése tapasztalható, amelynek az egyik legmeghatározóbb oka, hogy a jogalkalmazók – a megalapozatlanságtól tartva – gyakran túlzottan ragaszkodnak a szakvélemények beszerzéséhez. Még akkor is, ha a rendelkezésre álló más bizonyítási eszközökből merített információk elegendőek lennének a bizonyítandó tény megállapításához. Ez különösen jellemző a költségvetési csalásokkal kapcsolatos eljárásokban, ahol Kuhl megfigyelései alapján a jogalkalmazók gyakran olyan kérdéseket tesznek fel a szakértőknek, amelyek valójában jogi természetűek, és nem tartoznak szakértői hatáskörbe. Az adó- és könyvszakértők ugyan számviteli szabályok alapján dolgoznak, mégis az említett probléma miatt sok esetben jogi állásfoglalásokat is megfogalmaznak. Ez gyakran eltérő szakvéleményekhez vezet, amelynek hatására a védelem újabb szakértő kirendelését kéri (Kuhl, 2025).

A NAV nyomozó hatóságai ráadásul mára olyan kompetenciákkal, informatikai és elemző eszközökkel rendelkeznek, amelyek segítségével akár több szakkérdés is pontosan megválaszolható – különösen akkor, ha a vagyoni hátrány kiszámítása egyszerű adatösszesítéseken alapul. Amint azt Fodor is hangsúlyozza, az adóhatósághoz valós időben beérkező informatikai adatok azonnal jelezhetik az adóelkerülésre utaló ellentmondásokat. Ezek az eszközök nem csupán megelőzik a visszaéléseket, hanem a költségvetési csalás felderítésében és bizonyításában is kulcsszerepet játszanak (Fodor, 2024). Minthogy a szakértői bizonyítás mellőzése ügýítýpusonként és konkrét tényállásonként vizsgálandó, célravezető lenne olyan jó gyakorlatokat kialakítani, amelyek világos példákön keresztül mutatják be ennek különféle lehetőségeit.

A költségvetési csalási ügyek kezelése és vitele

A büntetőeljárásban részt vevő szervek elektronikus úton tartják egymással a kapcsolatot, azonban jelenleg eltérő informatikai rendszert alkalmaznak az iratok fogadására és kezelésére. Ez gyakran vezet adatvesztéshez, szinkronizációs hibákhoz, illetve kezelési nehézségekhez. A komplex, sokszereplős bűnügyek – különösen

a költségvetési csúszás miatt indult monstre ügyek – jelentős mennyiségű elektronikus iratanyagot generálnak. Ezek kezelése a jelenlegi ügyviteli rendszerekben nehézkes, az infrastruktúra nem alkalmas ekkora adatállomány hatékony feldolgozására. Az ügyintézését tovább nehezíti, hogy a digitális ügyvitel valójában csupán digitalizált adatrögzítést jelent: a dokumentumokat szkennelni, hitelesíteni és manuálisan rendszerezni kell, ami jelentős adminisztratív terhet ró az eljáró szervekre. Szabó és Hornyák már az elektronikus kapcsolattartás általánossá válásának kezdeti évében rámutattak ennek előjeleire, mondván, hogy a 2018. év során az elektronikus ügyiratoknak a nem megfelelő elnevezéséből, sorszámozásából, sorrendiségéből, továbbá a papíralapú ügyiratoktól való eltéréséből és hiányosságaiból fakadó problémák jelentős többlet terhet róttak az ügyiratok rendszerezését végző szervek számára (Szabó & Hornyák, 2020).

Kérdés, hogy ez mennyiben küszöbölhető ki gyökeres szemléletváltás és kölcsönös bizalom nélkül egy egységes informatikai rendszer bevezetésével, amelyben a szervek szabályozott hozzáféréssel dolgozhatnak egy közös adatbázis segítségével. Elvégre a büntetőeljárás kódexünk a papíralapú iratkezelésre és kapcsolattartásra íródott, és a büntetőeljárás világa – Róth szavaival élve – meglehetősen konzervatív, hagyománytisztelő és a technikai változásokra általában lassabban reagál (Róth, 2020). Jól tükrözi ezt a párhuzamosan működtetett papíralapú és elektronikus ügyiratkezelés jelensége is, ami tovább növeli az eljárások költségeit és munkaigényét, miközben egyáltalán nem szolgálja a hatékonyságot. Mészáros szerint e kettősség mindaddig megmarad, amíg a törvény nem teszi kötelezővé valamennyi személy részére azt, hogy az ügyeit elektronikusan intézze. Csakhogy egy ilyen szabályozás a magánautonómia súlyos sérelmével járna együtt, tekintettel arra, hogy nem minden jogkereső személy kötelezhető az elektronikus út igénybevételére (Mészáros, 2021).

A nagy terjedelmű büntetőügyek időszerű lezárása érdekében szükség van továbbá olyan szervezeti és eljárásjogi megoldásokra, amelyek lehetővé teszik, hogy az ilyen ügyekben eljáró bírák és ügyészek célzottan, más ügyektől mentesen tudjanak a kiemelt eljárásra koncentrálni. Ideális esetben ezek a személyek kizárólag a kiemelt ügyek érdemi tárgyalásával foglalkozhatnak, megfelelő felkészülési idő biztosításával és a rájuk háruló adminisztratív terhek csökkentésével. A bonyolult ügyek tárgyalását ugyanis jelentős mértékben lassítja például a tényállások, a vádpontok és a bizonyítékok rendszerezéséből, illetve ellenőrzéséből fakadó feladatok időigénye. A hatékony igazságszolgáltatáshoz szükséges szervezeti feltételek közé tartozik ugyanakkor az is, hogy az eljáró személyek ne égenek ki a tartós és fokozott leterheltség miatt.

Nem feledkezhetünk el ilyen ügyekben a sajtó által gyakorolt nyomásról sem, amely folyamatosan számonkéri az időszerűséget és a büntetés mértékét, gyakran

meg nem engedhető, az újságírói etikát sértő módon. A bíró pedig, ha sikeresen befejez egy nagy terjedelmű ügyet legalább kétféle „jutalomra” számíthat: megkapja a következő monstre ügyet, vagy egy fegyelmit a lehetetlenül hosszú ítélet írásba foglalásának késedelméért. Boda megközelítésével összhangban ezért olyan szignálási rend kialakítására kell törekedni, amely a munkaterhelést valóságghűen tükröző súlyszámok segítségével nemcsak az ügyek számát, hanem azok összetettségét is figyelembe veszi. Az egyenlőség alapú munkaterhel-elosztás célja nem csupán a hatékonyság és az időszerűség javítása, hanem hosszú távon a tapasztalt munkaerő megtartása is. A túlterhelés mérséklése, a teljesítményarányos elismerés, valamint a motivált munkavégzés ösztönzése hozzájárul ahhoz, hogy a jó képességű, gyakorlott szakemberek ne hagyják el a pályát. Emellett csökken az ügyhátalék, nő az ügyfélelégedettség, erősödik a vezetői felelősségvállalás, és összességében javul a szervezet társadalmi megítélése is (Boda, 2022).

A büntetőeljárások időszerűsége szempontjából ugyanakkor kiemelten problémás, ha az eljáró bíró személyében változás következik be (például más bíróságra történő kinevezés, kirendelés, nyugdíjba vonulás vagy az ügyek újraszignálása végett). Ilyen esetekben a jogszabályi garanciák következtében gyakran szükségessé válik a tárgyalás megismétlése, ami különösen a nagy terjedelmű ügyeknél eredményezheti az eljárás elhúzódását. E probléma jelentőségére Elek már a hatályos Be. kodifikációjának kezdeti időszakában felhívta a figyelmet a perkoncentráció lehetőségeit vizsgálva. A bíróváltás által előrevetített újabb monstre tárgyalássorozat észszerű időn belüli befejezésének egyik lehetséges megoldása – álláspontja szerint – a bizonyítási eljárás egyszerűsítésében rejlik (Elek, 2015).

Ezzel összefüggésben viszont indokolt a bíróváltásra vonatkozó eljárásjogi szabályok újragondolása is. Egyfelől felvetődik, hogy az új bíró belépése esetén valóban szükséges-e az iratok teljes körű, formalizált ismertetése, amikor az eljárás többi szereplőjének (például az ügyész vagy a védő) személyében bekövetkező változás nem von maga után hasonló kötelezettséget. Az új bíró számára a felkészült tárgyalásvezetés egyébként is elengedhetetlen, így az ismételtes sok esetben inkább formalitás, semmint érdemi garancia. Czédli szavával élve a közvetlenség elve e körben nem érvényesülhet abszolút módon, de az ügy új bírója számára biztosítani kell, hogy bármely bizonyítékot akár személyesen is megvizsgálhasson (Czédli, 2019).

Másfelől vizsgálni szükséges, miként csökkenthető a bírói személycseréből eredő szignálási kényszer. Célszerű lehet jogszabályi garanciát teremteni arra, hogy a bíró más bíróságra való kinevezése vagy kirendelése csak akkor valósuljon meg, ha az általa tárgyalta nagyobb terjedelmű ügyet befejezte. Az

előmeneteli rendszer újragondolása során ily módon nem csupán a vertikális, hanem a horizontális karrierútra is fókuszálni kell, amelyre Ludányi példaként hozza fel az adott szervezeti szinten eltöltött időt is figyelembe vevő bérezésen túl a párhuzamos ranglétrák kialakítását akár címzetes törvényszéki, ítélőtáblai vagy kúriai bírói címek adományozásával (Ludányi, 2017).

A hazai bíróságokon – különösen a nagy volumenű büntetőügyekben – megfigyelhető az ítéletek túlzott terjedelme is. Ennek okai között szerepel az alsófokú bíróságoknak a már említett megfelelési kényszere, amelynek következtében gyakran a tárgyalási jegyzőkönyvből átvett részletességgel ismertetik a történeti és bizonyítási elemeket. Ez a gyakorlat viszont nem csupán a bírákra nehezedő írásba foglalási teher miatt problematikus, hanem az ítéletek átláthatóságát is rontja, miközben az ügyek időszerű befejezését is akadályozza. A szükségtelen ismétlések és részletezések elhagyására ezért megoldást jelenthet az ítéletszerkesztéshez kapcsolódó jó gyakorlatok azonosítása. Fázsi és Stál szerint bár e körben nem adható általános érvényű iránymutatás, de meghatározhatók azok az esetek, amikor a konkrét ügy sajátosságaitól függetlenül szükségtelenné válik például a tényállás megállapításának alapjául szolgáló vallomás ismertetése (Fázsi & Stál, 2012)

Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a jogerősen lezárt, nagy volumenű büntetőügyek után is jelentős adminisztratív terhek hárulnak a bírákra. Ezek a feladatok – úgymint a bűnjelekkel, bűnügyi költségekkel, fordítási díjakkal, végrehajtási intézkedésekkel vagy a rendkívüli jogorvoslatokkal kapcsolatos döntések – gyakran éveken át tartó kurrenciális munkát jelentenek, ráadásul nem is feltétlenül az ügyben eredetileg ítélező bíró számára, ami érdemben csökkenti a folyamatban lévő ügyekre fordítható kapacitást. E feladatok hatékony ellátása ezért a technikai fejlesztések mellett új munkaszervezési megoldásokat és a jogi szabályozás felülvizsgálatát is indokoltá teszi. Nagy erre már csaknem két évtizede felhívta a figyelmet, mondván, hogy a tárgyaló bíró munkájának 70%-át az adminisztratív munkateher ellátása jelenti, amelynek csökkentése szükségszerűen feltételezi azon pénzügyi és személyi feltételek megteremtését, amelyek révén minden tanács mellé bírósági titkárt és ügyintézőt lehessen beosztani a mindennapi munkavégzés egyszerűsítése érdekében (Nagy, 2007).

Végül, a monstre ügyek bonyolult jellege – különösen a több tucat védőt és jogi képviselőt érintő ügyek esetén – indokoltá teszi a védő kizárásához vezető okok újragondolását. A büntetőeljárások hosszú időtartama és a védői pozíciók változása miatt az eljáró szervek számára gyakorlatilag kezelhetlenné válik annak nyomon követése, hogy az egyes ügyvédek mikor és milyen minőségben vettek részt az eljárásban. A jelenlegi szabályozás alapján ugyanakkor a kizárt védő részvétele automatikusan abszolút eljárási szabálysértést

eredményez, amely feltétlen hatályon kívül helyezéssel jár. A gyakorlatban ez túlzott óvatossághoz vezet, amely a bíróságok döntéseiben is megjelent: a több vádlottas, bünszervezetes ügyekben olykor érdekellentét hiányában sem engedélyezik a helyettesítést. Bérces ugyanakkor rámutat, hogy a helyettesítés lehetőségét nem lehet ex lege kizárni, mert az eljárás során számos tényező szabhatja át az adott eljárási cselekményen történő védői részvételnek (Bérces, 2012).

Célszerű lenne ezért a Be. jövőbeni felülvizsgálatakor olyan megoldásokat bevezetni, amelyek elősegítik a felelősség megosztását a kizárási okok észlelésében, ezáltal csökkentve az eljárások felesleges kockázatát és elősegítve a hatékonyabb tárgyalásszervezést. Elvégre a védő is képes az eljárás elhúzására, még akkor is, ha a törvény az előkészítő ülésen a „puskaporának ellövésére” kényszeríti, illetve rendbírsággal fenyegeti a késedelmes indítványok esetére. Ilyen magatartásként jelentkezik a gyakorlatban többek között a védőváltás az eljárásjogi szempontból „kritikus” pillanatokban, vagy az elfogultságra alapított kizárási indítványoknak a sorozatos benyújtása. Dicséretes, hogy a bírói kar észrevételei alapján a jogalkotó megteremtette a védő, illetve a kirendelt védő eljárásban tartását a fenti eset kezelésére és az eljárások elhúzódásának megakadályozására.

Összegzés

Jelen tanulmány rávilágított arra, hogy a költségvetési csalás miatt indított büntetőeljárások időszerűsége és hatékonysága szorosan összefügg a törvényi egység túlzott kiterjesztésével, az összetett nyomozati szakasz strukturális problémáival, valamint a bírósági szakasz eljárási terheivel. A nyomozások jelentős elhúzódásához hozzájárul a cselekmények egyesítésére irányuló kötelezettség, ami a bonyolult ügyek terjedelmét és átláthatóságát tovább növeli. Az időszerűség követelményének érvényesítését nehezíti az is, hogy a jelenlegi üldözési gyakorlat nem tesz különbséget az eltérő tárgyi súlyú jogsértések között, ami megkérdőjelezi a büntetőjog ultima ratio jellegét. A párhuzamos igazgatási és büntetőeljárások egyensúlyát csak a ne bis in idem elv átgondolt, arányosságot biztosító alkalmazása tudja garantálni.

A perkoncentráció elviekben hozzájárulhatna az eljárások egyszerűsítéséhez, azonban a gyakorlatban a terhelti együttműködés ösztönzése és a bizonyítás koncentrált előkészítése több ponton is akadályozott. A jelenlegi szankciórendszer nem kínál kellő motivációt a beismeréshez vagy a bizonyítás előmozdítását célzó magatartásokhoz, ahogyan a reprezentatív bizonyítás és a szakértői eljárások racionalizálása sem kapott még kellő normatív támogatást. A bizonyítás

hatékonyságát nemcsak jogi, hanem technikai oldalról is indokolt lenne erősíteni, különös tekintettel az adóhatóság modern eszközeire. A digitális ügyvitel fejlesztése elengedhetetlen feltétele a gyorsabb ügyintézésnek, ugyanakkor szervezeti szinten is szükség van olyan reformokra, amelyek lehetővé teszik a nagy volumenű ügyek érdemi koncentrációját és kezelhetőségét.

Az eljárás elhúzódását gyakran formai okok is előidézik, így például a bírós és a védőváltás, vagy akár az ítéletszerkesztés túlzott terjedelme. Ezek olyan rendszerszintű problémákra mutatnak rá, amelyek a túlterhelt igazságszolgáltatási szereplők kapacitásait jelentősen korlátozzák. Az időszerű és hatékony büntető igazságszolgáltatás ezért csakis olyan összehangolt reformlépésekkel biztosítható, amelyek egyaránt érintik a jogalkotás szintjét, a jogalkalmazási gyakorlatot, a technikai-infrastrukturális feltételeket, valamint az emberierőforrás-gazdálkodást. A költségvetési csalásokkal kapcsolatos eljárások jövőbeni érdemi gyorsítása e négy pillér együttes megerősítésén múlik.

Felhasznált irodalom

- Baran B., Czobor P., Fekete Sz., Somogyi A., & Gazdag G. (2023). Hogyan lehetne az igazságügyi pszichiátriát vonzóbbá tenni? A kritikus igazságügyi pszichiáter szakértő hiány okai és megoldási lehetőségei. *Orvosi Hetilap*, 164(35), 1373–1380. <https://doi.org/10.1556/650.2023.32829>
- Balláné Szentpáli E. (2019). Költségvetési csalás – előkészítő ülés. *Magyar Jog*, 66(11), 628–636.
- Balláné Szentpáli E. (2020). A költségvetési csalás a statisztikai adatok tükrében a rendszer-változástól napjainkig. *Belügyi Szemle*, 68(1), 67–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.1.4>
- Bérces V. (2012). A védői szerepekör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróság előtti eljárásokra (Doktori disszertáció). Pázmány Péter Katolikus Egyetem. https://jak.ppke.hu/storage/tinymce/uploads/Berces-Viktor-_leadott-PhD-dolgozat_.pdf?u=1bOTyU
- Bérces V. (2023). A terhelt vallomásaának értékelése és a beismerő vallomás jelentősége, különös tekintettel a hazai joggyakorlatra. *Kúriai Döntések*, 71(1), 179–186.
- Czédlí G. (2019). A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárási törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, 8(1), 15–34.
- Deres P., & Kármán G. (2025). Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1257–1285. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i6.pp1257-1285>
- Elek B. (2015). Költség és időtartalékok a büntetőeljárásban. *Büntetőjogi Szemle*, 4(1–2), 10–17.
- Elek B. (2022). A felelősségelhalmozás tilalmának kiüresítése – Az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Európai Unió Bíróságának változó judikatúrája a ne bis in idem elv körében. *Büntetőjogi Szemle*, 11(2), 18–24.
- Fázsí L., & Stál J. (2012). Észrevételek a büntető ítéletek szerkesztésének kultúrája körében. *Büntetőjogi Szemle*, 1(2), 3–14.

- Fejes P. (2021). A kétszeres kötelezés még nem kétszeres elvonás. *Jogtudományi Közlöny*, 76(7–8), 334–339.
- Fodor B. G. (2024). Konszenzus és szankciók a költségvetési csalás miatt indult büntetőeljárásokban. *Magyar Jog*, 71(7–8), 411–422.
- Holé K. (2022). Opportunitás a gyakorlatban. In Bodzási B. (Szerk.), *Jogászegyleti értekezések 2022* (pp. 55–73). Magyar Jogász Egylet.
- Ibolya T. (2024). Ötéves büntetőeljárési törvényünk néhány gyakorlati tapasztalata. *Magyar Jog*, 71(3), 129–133.
- Jacsó J. (2017). A költségvetési csalás. In Hollán M., & Barabás A. T. (Szerk.), *A negyedik magyar büntetőkódex régi és újabb vitakérdései* (pp. 267–296). MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont – Országos Kriminológiai Intézet.
- Kelemenné Csontos L. (2024). *Egyszerűsítés és gyorsítás az új büntetőeljárési törvényben – törekvések és ellenhatások a gyakorlatban* (Doktori disszertáció). Eötvös Loránd Tudományegyetem. <https://doi.org/10.15476/ELTE.2024.002>
- Király T. (1997). Kódexjavaslat a büntetőeljárési jogról I. *Collega*, 1(1), 8–10.
- Kiss A. (2002). A sértett eljárásjogi helyzetének erősítése, különös tekintettel a pótmagánvád intézményére. In Irk F. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok* 39. (pp. 162–178). Országos Kriminológiai Intézet.
- Kuhl A. (2025). Az igazságügyi könyvszakértői szakkérdésekről a költségvetési csalás bűncselekménye kapcsán a büntetőeljárásban. *Debreceni Jogi Műhely*, 21(3–4), 37–59. <https://doi.org/10.24169/DJM/2024/3-4/2>
- Lengyel T. (2020a). „Adócsaló orgazda” (?) avagy a költségvetési csalás és az orgazdaság elhatárolási kérdései. *Magyar Rendészet*, 20(1), 77–91. <https://doi.org/10.32577/mr.2020.1.5>
- Lengyel T. (2020b). A ne bis in idem elv gyakorlati érvényesülésének korlátai Magyarországon az igazgatási és a büntetőjogi szankciók tükrében. *Belügyi Szemle*, 68(5), 53–70. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.5.4>
- Lengyel T. (2021). Törvényi egység a költségvetési csalásban és annak érvényesülési lehetőségei a gyakorlatban. *Magyar Rendészet*, 21(2), 29–46. <https://doi.org/10.32577/mr.2021.2.2>
- Ludányi Z. J. (2017). Az előmenetel, mint a bírák jobb munkára ösztönzésének eszköze. In Ábrahám M. (Szerk.), *Mailáth György Tudományos Pályázat 2017* (pp. 928–967). OBH.
- Mészáros P. (2021). Az elektronikus ügyintézés egyes kérdései a polgári perrendtartással kapcsolatban. In Szilovics Cs., Bujtár Z., Ferencz B., Szívós A. R., Breszkovics B., & Gáspár Zs. (Szerk.), *Gazdasági kihívások a XXI. században. Konferenciakötet* (pp. 32–40). Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Nagy A. (2007). Eljárást gyorsító rendelkezések a büntetőeljárás bírósági szakaszában (Doktori disszertáció). Miskolci Egyetem. http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5656_section_1104.pdf
- Polt P. (2018). A büntetőeljárési törvény újításainak várható hatásai. *Belügyi Szemle*, 66(9), 29–38. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.9.2>

- Róth E. (2020). A digitalizáció hatása a büntetőeljárásra. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(Suppl. 3), 165–174.
- Schmidt P. (2017). A költségvetési csalás jelenlegi minősítési, elhatárolási kérdései és bírói gyakorlata. *Büntetőjogi Szemle*, 8(2), 104–115.
- Schmidt P. (2024, november 15). Ez az egység kétség [Konferencia-előadás]. Gazdasági Bűnözés 2024, Budapest. <https://www.youtube.com/watch?v=uxvMxLR7yyY>
- Szabó J., & Hornyák Sz. (2020). Az új büntetőeljárási kódex hatása a bírósági igazgatásra. *Bírósági Szemle*, 1(1), 26–37.
- Tóth M. (2015). A bünszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja. *Magyar Jog*, 62(1), 1–10.
- Wang, W. (2025). Research on criminal sampling forensics under the background of big data. *Scientific Journal of Humanities and Social Sciences*, 7(3), 107–118. <https://doi.org/10.54691/89zrwr54>

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Bűnözés és Igazságszolgáltatás 2014–2023*. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszsegrol/statistikai-adatok/bunozes-es-igazsagszolgalatas/>
- URL2: *Egységes Nyomozó Hatósági és Ügyészégi Bűnügyi Statisztika*. <https://bsr.bm.hu/Document>
- URL3: *Az előkészítő ülés gyakorlata, különös tekintettel a beismerés feltételeire*. <https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/jelentes-kivonat.pdf>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

- Csák Zs., & Czebe A. (2025). A költségvetési csalás miatt indult monstre ügyek elhúzódásának okai és megoldási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2247–2266. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2247-2266>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Czebe András, aki a czebe.andras@ga.sze.hu e-mail címen érhető el.

A költségvetési csalások mai jellemzői – szükségyszerű szervezettség, vagy konstruált „szervezetiség”?

Contemporary Budget Fraud – Functional Organization or Legally Constructed Criminal Enterprise?

Tóth Mihály

Prof. Dr. DSc., professor emeritus
HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont,
Jogtudományi Intézet
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
toth.mihaly@kre.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja a szervezeten elkövetett költségvetési csalásokra vonatkozó jogi szabályozás áttekintése, a gyakori törvényi változások nyomán alakuló bírói gyakorlat kritikája, valamint néhány, ezek alapján megfogalmazható javaslat vázolása.

Módszertan: Rövid történeti visszatekintést követően az elemzés a bünszervezet egyes fogalmi elemeinek – különösen a „hierarchikus struktúrának” és a „konspiratív működésnek” – aktuális vizsgálatára, továbbá e fogalmak bírói értelmezésének értékelésére összpontosít. A szerző számos, véletlenszerűen kiválasztott, bünszervezeti keretek között megvalósított költségvetési csalás miatt indult ügyben hozott ítélet megállapításait szembesíti a jogalkotás céljával és megfogalmazza következtetéseit.

Megállapítások: A jelenlegi jogi szabályozás hosszú és bonyolult úton alakult ki; ennek ellenére máig nem sikerült egyértelműen elkülöníteni a bünszervezetben, illetve a bünszövetségben elkövetett, évente sok milliárd forint kárt okozó, de a szervezettség különböző szintjeit mutató költségvetési csalásokat. A bírói gyakorlat az esetek jelentős részében súlyosabb, bünszervezeti elkövetési

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 07. 26. Átdolgozás: 2025. 09. 05.
Elfogadás: 2025. 09. 11.

formaként kezeli az ügyeket, még akkor is, ha elméleti és gyakorlati szempontból elegendő lenne a szervezettség enyhébb fokának megállapítása. A tanulmányban megfogalmazott ajánlások megfontolása a vádlottak együttműködési készségének növelését, a bűnös úton szerzett vagyon nagyobb arányú visszaszerzését és eredményesebb jóvátételt eredményezhetne.

Érték: A tanulmány felvetései és javaslatai hozzájárulhatnak az ítélkezési gyakorlat egységességéhez, valamint a jogbiztonság, az arányosság és a szubsidiaritás büntetőjogi elveinek erősítéséhez. A represszív szankciók és a helyreállító intézkedések megfelelő arányának kialakítása elősegítheti a költségvetés hatékonyabb védelmét.

Kulcsszavak: bünszervezet, bünszövetség, költségvetési csalás, Kúria

Abstract

Aim: This study aims to review the legal framework regulating organized budgetary fraud, critique the evolving judicial practice shaped by frequent legislative changes, and outline several recommendations based on these observations.

Methodology: Following a brief historical overview, the analysis examines key conceptual elements of criminal organizations — specifically “hierarchical structure” and “conspiratorial operation” — and evaluates their interpretation in judicial practice. The author compares findings from twenty randomly selected court decisions concerning budgetary fraud prosecuted under organized crime legislation with the aims and requirements of the legislation, and draws conclusions accordingly.

Findings: The current legal framework has evolved through a long and winding path; however, it still fails to clearly differentiate between budgetary fraud committed as part of a criminal organization and that committed through criminal conspiracy, despite both causing multi-billion-forint damages to the national budget annually. Judicial practice tends to classify many such cases as involving organized crime, even when, from both theoretical and practical perspectives, attributing a less severe form of organized involvement would be more appropriate. The recommendations at the end of the study suggest that enhancing defendants’ willingness to cooperate could lead to more effective recovery of illicit assets and better support for reparative claims.

Value: The proposals raised in this study may contribute to greater consistency in judicial decision-making, reinforcing the principles of legal certainty, proportionality, and subsidiarity in criminal law. Proper balancing of repressive sanctions and restorative measures could also enhance the protection of the national budget.

Keywords: criminal organization, criminal conspiracy, budget fraud, Curia (Supreme Court of Hungary)

Hosszú, kanyargós út

Kriminológiai közhely, hogy a szervezett bűnözés nem a harmadik évezred jelensége; az individuális kereteken túllépő, többes elkövetés súlyosabb értékelésének gyökerei évszázados múltra tekintenek vissza.

Kezdetben azonban a társas bűnelkövetési alakzatok veszélyessége nem a munkamegosztásban, a bűnözői feladatok kapcsolódásában, egymást kiegészítő voltában mutatkozott meg, az ilyen elkövetések súlyát sokáig inkább jellemzően fosztogató, rabló útonállók garázdálkodásainak egymást erősítő, s az esetleges ellenállás kilátástalanságát célzó, vagy eredményesebben megtörő hatása – tehát önmagában a többes elkövetés lenyűgöző hatása – jelentette. A 18. század végétől a hazai jogirodalomban már ezek formáinak megítélésében megjelent bizonyos különbségtétel az alkalmi, illetve a tartósan bűnözésre berendezkedett társulatok között (Tóth, 2015).

Később fokozatosan alakultak ki a szervezettségnek a feladatok előzetes megosztásában, az elkövetést előkészítő, abban részes és azt követő, egymástól elkülönülő szintjei is. Ebben a bűnözés intellektuálisabb formáinak térnyerése is szerepet játszott.

Angyal Pál már 1915-ben rámutatott: „*A régi rablóbandák kivesztek, de helyüket elfoglalták a nagy nemzetközi rablószövetségek, melyek nem erőszakkal, hanem furfanggal és mindenestre több sikerrel kaparintanak meg sokszor igen tekintélyes értékeket. Hatalmas szervezetben működnek és meghatározott program szerint dolgoznak, melynek minden részlete a legnagyobb aprólékossággal van kidolgozva. Vannak külön nyomozó, terepvizsgáló közegeik, valamint működő tagjaik és orgazdáik. Ha egy közülük kézre kerül, az társait soha el nem árulja, viszont ezek amazit lehetőleg segítik.*” (Angyal, 1915).

A magyar Btk. azonban ennek a konzekvenciáit sokáig nem vonta le. Az előzetes megállapodáson túlmutató szervezettség kiemelt figyelembevétele a Csemegi kódexben még csak a „rabló- vagy tolvajszövetség” súlyosabb büntetésének előírására korlátozódott.¹

¹ 1878. évi V. tc. 336. § 6. pont. A Kúria korabeli értelmezése szerint ez „több olyan egyén szövetkezését tételezi fel, kik vagy már azelőtt együtt vagy másokkal számos lopást véghezvittek és így szokásos tolvajoknak tekintendők, vagy legalább nem egy, hanem határozatlan számú lopás elkövetésére állottak össze.” (Büntetőjog Tára XXXIV. kötet 204. döntvény).

A „bűnszövetség” – mint a mai fogalomnak lényegében megfelelő első általánosabb szervezett elkövetési forma – az 1950. évi 24. sz. tvr.-rel került a büntetőjogi rendelkezéseink közé, az 1961. évi V. törvény csupán a szóhasználaton változtatott, a „szövetkezetet” „szövetségre” cserélve.

Losonczy István ezt az elkövetési formát már a múlt század 60-as éveinek elején kevesellte: *„Meg kellene fontolni, nem volna-e helyes készülő büntető törvénykönyvünkbe olyan rendelkezést felvenni, amely fokozott védelmet nyújtana a bűnszervezetben, bandában történő bűnelkövetéssel szemben, figyelemmel arra, hogy ez a társadalomra fokozott veszélyességi! bűnelkövetési mód hazánkban is elharapózhat.”* (Losonczy, 1960).

Ekkor már bizonyos jelei voltak annak, hogy a szervezettség – ha változatlanul főként a tulajdon elleni bűncselekmények körében is – egyre szélesebb spektrumot érinthet.

Többek között Katona Géza (2000), később Korinek László (2013) mutatott rá, hogy a múlt század hatvanas éveitől például a lakásbetörések, majd a gépkocsilopások már egyfajta munkamegosztáson alapuló és fokozatosan erősödő szervezettséget mutattak.

Szervezett gazdasági bűnözésnek (tehát a nem alapvetően statikus viszonyokat sértő, hanem a gazdálkodás dinamikus folyamatához kötődő tervszerű kriminalitásnak) ebben az időszakban még nem voltak kézzelfogható jelei. Jellemző, hogy az adócsalás bűncselekményét a két korábbi Btk. (1961. évi V. és 1978. évi IV. törvény) évtizedekig csak az értékhatárra tekintettel fenyegette súlyosabb büntetéssel. A költségvetés megkárosítása a gazdálkodás állami-szövetkezeti keretei között individuális bűnözési forma maradt.

A bűnszervezet első fogalma a büntető törvényben 1997-ben jelent meg,² de csak tizenhat bűncselekmény súlyosabban minősülő alakzataként. Ezek között már szerepelt az adócsalás is [1978. évi IV. tv. (4) bekezdés b) pont], ami bűnszövetségben továbbra sem, csak az annak súlyosabb formájaként szabályozott bűnszervezeti keretek között volt elkövethető. (Ma már érdekes szembesülnünk azzal a ténnyel, hogy eszerint az adócsalás, mint a költségvetést károsító legjellemzőbb bűncselekmény hosszú ideig a magasabb értékhatárokon kívül csak a súlyosabb szervezeti forma keretében történő elkövetés mellett érdemelt szigorúbb megítélést.)

A bűnszervezet fogalmának és következményeinek további, jóval gyakoribb változásai már legújabb korunk termékei. A fogalmat már beiktatása után egy évvel később átalakították,³ majd a speciális bűnszövetséget 2002 tavaszától

2 1997. évi LXXIII. törvény: bűncselekmények folyamatos elkövetésére létrejött olyan munkamegosztáson alapuló bűnszövetség, amelynek célja a rendszeres haszonszerzés.

3 1998. évi LXXXVII. törvény: bűncselekmények rendszeres elkövetése révén, haszonszerzés végett létrejött olyan bűnszövetség, amely feladatmegosztáson, alá-fölrendeltségi rendszeren és személyi kapcsolatokon nyugvó szerepvállalásokon alapul.

felváltotta a speciális csoport.⁴ A bünszervezeti értékelés ezzel egyidejűleg általános részi kategóriává vált, így azóta elvileg bármely szándékos bűncselekmény megvalósítható bünszervezeti keretek között, igen súlyos következmények terhével. Tíz évvel később, 2012-től létrejött a nagy olvasztótégely, a költségvetési csalás bűncselekménye, s a bünszervezeti elkövetése mellett minősített esetként büntetendővé vált a bűncselekmény bünszövetségben történő elkövetése is.⁵

E gyakran „botladozó” módosítások közös jellemzője – bár utólag könnyű okosnak lenni – a kriminalitás struktúrájában és jellemző vonásaiban történő változások sokszor megkésett követése.

2019-től a bünszervezet fogalmi körében újabb tartalmi változás történt,⁶ ami a továbbra is az alapvetően inkább kriminológiai, mint büntetőjogi fogalmak többrétegű értelmezésének nehézségei következtében nem csökkentette (jóllehet esetenként formalizálta) az alkalmazási nehézségeket. Az ennek nyomán alakuló gyakorlat egyes kérdései ezért a továbbiakban valamelyest részletesebb vizsgálatot igényelnek.

Előtte azonban – most már szűkebb témánknak megfelelően a költségvetési csalás (lassan másfél évtizede „olvasztótégellyé” vált) bűncselekményének keretei között maradván – lássunk néhány számszerű adatot.

Az ügyek aránya és a bűncselekmények következménye

Az ismertté vált költségvetési csalások körében azoknak az ügyeknek az arányáról, amelyekben a nyomozás bünszervezet tagjaként elkövetett bűncselekmény miatti elítéléssel zárult, nem rendelkezünk teljesen pontos adatokkal. Bizonyos következtetések azonban egyes statisztikákból levonhatók. Az utóbbi évek néhány jellemző adatát szemléltetve a következő képet kapjuk.

4 2001. évi CXXI. törvény: három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja ötévi vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése.

5 2011. évi LXIII. törvény.

6 2019. évi LXVI. törvény: legalább három személyből álló, hosszabb időre, hierarchikusan szervezett, konspiratíván működő csoport, amelynek célja ötévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmények elkövetése. Jellemző, hogy átpolitizált társadalmunkban ennek kapcsán az is felvetődött, hogy ezt a „testidegen” költségvetési törvényben szinte elrejtett módosítást nem a szakma sürgető igénye, hanem egyes frekvenciált személyek elkövetései enyhébb megítélésének igénye alapozta meg.

1. számú táblázat

Befejezett költségvetési családi ügyek, vádemelések és súlyosabb minősítésű vádemelések száma és aránya (2019–2023)

	2019	2020	2021	2022	2023
Összes, az év során befejezett nyomozás költségvetési családi ügyekben					
	1503	1061	1175	1189	1041
Ezek közül a vádemeléssel befejezett költségvetési családi ügy					
Btk. 396. § (1)-(5) bekezdés	795	657	592	604	579
Az összes vádemeléssel befejezett költségvetési családi ügyek közül a súlyosabb minősítésű ügyekben történt vádemelések száma és ezek vádemeléseken belüli aránya					
Btk. 396. § (4) és (5) bekezdés	93 (12%)	101 (15%)	142 (23%)	193 (31%)	243 (41%)

Forrás. Legfőbb Ügyészség, NAV Bünyügyi Igazgatósága adatai alapján a szerző saját szerkesztése.

Látható, hogy míg az összes befejezett nyomozások száma öt év alatt nem sokat változott, ugyanebben az időszakban a vádemelésekkel befejezett összes ügyet tekintve egyletesen csökkenő tendencia volt megállapítható. Ezeken belül azonban a legsúlyosabb alakzatok miatti vádemelések száma és aránya évről évre folyamatosan és jelentősen nőtt (öt év alatt közel négyszeresére). Ebben a folyamatban az alapeset értékhatárának 2021-től történő emelése is szerepet játszhatott,⁷ de valószínűsíthető az az egyébként helyes tendencia is, hogy a nyomozások során elsősorban a pótlékokkal és bírságokkal már nem kezelhető, egyre súlyosabb elkövetési formákra koncentráltak, jóval többre nincs is bűnüldözési kapacitás. (Bizonyos súly szerinti szelekció jelei tehát – jóllehet ennek törvényi alapjai hiányoznak – a bűncselekmény gyanúját igazoló eljárások megindítását tekintve is valószínűsíthetők.)

Ami a jéghegy csúcsát illeti: a Legfőbb Ügyészség megvizsgálta az összes 2023. január 1. és december 31. közötti bünszervezeti keretek között megvalósított költségvetési csalás miatt vádemeléssel zárult ügyet.⁸ Az év során 35 ilyen ügy volt, ami 1115 (ügyenként átlagosan mintegy 30) terheltet és 2595 bűncselekményt jelentett. Minthogy a deliktum törvényi egységbe foglalja a költségvetést károsító bűncselekményeket, a nagyszámú bűncselekmény nyilván további deliktumok bűnhalmazata, elsősorban nyilván okirat-hamisítások eredménye. A 35 ügyből 8 határon átnyúló bűncselekmény volt.

⁷ 2020. XLIII. törvény 58. § 18.pont.

⁸ Az ennek kapcsán közzölt adatok forrása Péceli Ádám: A bünszervezetben elkövetett költségvetési csalások az ügyészség gyakorlatában című előadása a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Tudományos Tanácsa által 2025. június 24-én tartott konferencián.

Mindebből az a következtetés is levonható, hogy – a bünszervezeti elkövetés 2023-as arányait bizonyos nagyvonalúsággal öt évre kivetítve, és ügynként csak (a mára egyébként szinte mindennapossá vált) 500 millió fölötti vagyoni hátrányt feltételezve⁹ – az összes vádemeléssel befejezett legsúlyosabb minősítésű ügy mintegy harmadában kerülhetett sor bünszervezet keretében elkövetett cselekmények miatti vádemelésre. Egyetlen év alatt, 2003-ban ezek a bűncselekmények 60,3 milliárd forint vagyoni hátrányt okoztak, közel 90%-ukat áfa adónemben. Az okozott hátrány 28%-át sikerült nagyrészt zár alá vétellel és lefoglalással biztosítani.¹⁰

Befejezetlen kísérlet az akut minősítési problémák megoldására

2012-től tehát a költségvetési csalás egyaránt megvalósítható bünszövetségben és bünszervezet tagjaként is, s legalább három elkövető esetén, szinte kézenfekvő volta okán nem sokra megyünk azzal az elsődleges elhatárolási kritériummal, hogy bünszövetség megállapítására csak akkor kerülhet sor, ha bünszervezet nem jött létre [Btk. 459. § (1) bekezdés 2. pont].

A gyakorlatban a két fogalom konkurenciája az egyébként aggálytalanabbul felvethető bünszövetség háttérbe szorulását eredményezte. Okkal fogalmazódtak meg bírálatok a bünszervezet fogalmának folyamatos kiterjesztő értelmezése miatt (például Gellér & Bárányos, 2019). Ezért a jogalkotó – mint már korábban utaltunk rá – kinyilvánította azt a szándékát, hogy a két szervezett bűnelkövetési formát a bünszervezet kritériumainak szigorításával, egzaktabb módon próbálja elhatárolni.

Ennek jegyében 2019-től a csoportos elkövetés, a tartósság és a súlyos célzat változatlansága mellett, az összehangoltság kritériuma kimaradt, megjelent viszont a hierarchikus szervezettség és a konspiráció követelménye. A két, nem teljesen új fogalom értelmezésének egyes kérdései a jogirodalomban már szinte a módosítás hatályba lépésével egyidejűleg felmerültek (Nagycsenki, 2021). A változtatástól – amint az előterjesztéshez fűzött indokolás is egyértelműen hangsúlyozza – a fogalom pontosítását, valamint hatókörének szűkülését remélték, és lényegében azt is kellett volna eredményeznie, jóllehet a régi-új fogalmak korábbi összetevőkhöz való viszonyának pontos megmagyarázása a „befejezetlen

9 A 396. § (5) bekezdésébe ütköző (legsúlyosabb) bűncselekmények miatti vádemelések száma a 2019 és 2023 közötti öt évben folyamatosan növekedett (33, 44, 68, 92, 128), összesen 365 volt.

10 A NAV Bűnügyi Igazgatósága évek óta ennél nagyobb kárbiztosítási mutatót közöl, ami az utóbbi években eléri vagy meghaladja a 100%-ot, ami – tiszteletben tartva az erőfeszítéseket – inkább látványos, mint érdemi (Tóth, 2024).

kísérlet” szintjén maradt. Az biztosan tudható volt, hogy a változtatásra nyilvánvalóan nem általában szervezettség dekriminalizálása érdekében került sor, hiszen a bünszervezeti fogalom kereteinek határozottabb kijelölésére irányuló törekvés a bünszövetség fogalomrendszerét nem érintette.¹¹ Ám minden jel arra mutat, hogy ez a jogalkotói szándék egészen a mai napig nehezen tör utat magának. A módosítás ellenére lényegében változatlan gyakorlat bizonyos következetlenségeit többen szóvá tették – ki óvatosabban, ki határozottabban –, nem sok eredménnyel (Molnár, 2022; Gál, 2020; Fodor, 2025).

Ennek oka jórészt abban keresendő, hogy a Kúria s részben a Legfőbb Ügyészség sem értett egyet azzal, hogy a módosítás valóban érdemi változással járt, s alkalmas a vázolt célok elérésére. A legfelsőbb bírói fórum Büntető Kollégiuma a törvénymódosításra annak idején szinte rögtön reagált: 2019. október 10-én tanácselnöki értekezleten értelmezte az új bünszervezet-fogalmat.

Az ott kialakított álláspont szerint „a fogalom megváltozása nem jelenti szükségképpen a jogalkalmazói újragondolást. A Kúria egyetértett a Legfőbb Ügyészség álláspontjával, mely szerint már egy résztvevő szervezői, koordináló és irányító szerepét alátámasztó adat megléte is olyan alá-fölérendeltségi viszonyt jelenthet, amely megalapozhatja az új definíció szerint is a bünszervezet megállapítását. Így a hierarchikus szervezettségnek nem feltétele, hogy a bünszervezet összes résztvevője a szervezet hierarchiájában elhelyezett legyen.”¹²

11 A 2019. évi LXVI. törvény 107. §-hoz fűzött indokolás szerint: „Az elkövetők közötti olyan szervezett elkövetésre, amely több bűncselekmény elkövetésére irányul, de a szervezett bűnözésre jellemző alá-fölérendeltségi viszonyt, munkamegosztást, konspiratív kapcsolatrendszert nem tartalmaz, a hatályos törvény a bünszövetség fogalmát rendelné alkalmazni. A bünszövetségben történő bűnelkövetés, mint minősítő körülmény a különös részi tényállásoknál megjelenik, súlyosabb büntetési tételt rendelve, ugyanakkor teljes körűen meghagyva a bírói büntetéskiszabás teljes eszköztárát. A jelenlegi joggyakorlatnak a nem kívánt hatása, hogy a bünszervezet és a bünszövetség fogalma között nem tesz tartalmi különbséget és a bünszervezet jogkövetkezményeit alkalmazza azon esetekre is, amelyek a jogalkotó szándéka szerint a bünszövetségben elkövetett bűncselekményként lennének büntetendőek, egyúttal a bünszövetség fogalmát kiüresítve.”

12 A dolog mögött egyébként bizonyos presztízsharc gyanúja is felsejlett, minthogy a jogalkotó a módosító jogszabály indokolásában „törvényrontónak” minősítette a módosítást megelőző kúriai és táblai gyakorlatot, amit a legfelsőbb bírói fórum egy határozatában később azzal utasított vissza, hogy a törvényhozó viszont „soha meg nem kívánt” és „tudatosan mellőzött” kritériumokat kért számon a gyakorlaton (Kúria Bfv. 1200/2019.).

A probléma gyökerei részben abban a régi dilemmában keresendők, hogy a kriminológia minél több, s művelői által nem is mindig teljesen azonos módon értelmezett ismérvet igyekszik egy definícióba beleygőmöszölni, mert gyakran csak ilyen kazuisztikával képes egy bonyolult, összetett jelenség változatait leírni, a büntetőjognak ezzel szemben mindig be kell érnie az egyértelműen meghatározható és a törvény értelmező rendelkezéseivel lehetőleg meg is határozott, feltétlenül szükséges, de egyben elégséges fogalmakkal.

Bócz Endre emellett rámutatott: „[m]íg a kriminológiai definícióknál a törekvés az, hogy a meghatározás minél pontosabban igazodjék azokhoz a leírásokhoz, amelyeket a fogalomkörbe tartozó egyedi jelenségekről adtak, s amelyekből (nem teljes indukció révén, absztrakcióval) a tudományos (vagy annak szánt) kriminológiai fogalom, illetve annak meghatározása született, addig a jogi természetű meghatározások valójában akarat-kijelentések, melyeknek nem elsődleges és feltétlenül célja, hogy a létezőhöz igazodjanak.” (Bócz, 2008). A bünszervezet meghatározása és értelmezése kapcsán már lassan hosszú évtizedek óta ennek a dilemmának a csapdájában vergődünk.

Az okfejtés rövidesen több „precedensképesnek” minősített határozatban is megjelent.¹³

Ez a későbbi ítéletekben is rendre idézett gondolatmenet azonban nem meggyőző.

A definíció nem egyes tagok közötti „hierarchikus kapcsolat”, hanem „hierarchikusan szervezett csoport” követelményét fogalmazza meg. Abban pedig egységes a gyakorlat, hogy a bünszervezeti elkövetés megállapításához szükséges ismérveknek nem bizonyos terheltek magatartásában, hanem a bűnözői csoportnak, a szervezet egészének tevékenységében kell jelentkeznie. Ám ha ez így van, akkor egyes csoporttagok közötti kapcsolat szerinti tevékenység nem azonosítható a csoport egészének alá-fölérendeltségi viszonyon alapuló folyamatos működésével. A „hierarchikus szervezettség” helyes értelmezés szerint egy tagolt és több, legalább két szint közötti tartós alá-fölérendeltséget feltételező, tudatosan működtetett struktúra, „személyösszesség” létét feltételezi. A bünszervezet-fogalom hatókörét szűkíteni próbáló jogalkotói szándék nyilván nem az volt, hogy e csoportképző ismerv helyett érjük be azzal, ha a működés során egyes csoporttagok között olyan kapcsolati viszony mutatható ki, ami a munkamegosztásból adódóan bizonyos feladatok kijelölését és végrehajtását dekoncentrálja. (Ráadásul lehetséges az is, hogy mindez kölcsönösen, változó összetételben történik.) A szervezettség alapját képező munkamegosztás szükségképpen egyes teendők meghatározásával járhat, ettől azonban még nincs szó csoportszintű „hierarchiáról”. Tegyük fel a kérdést: tényleg hierarchikusan szervezett az a csoport is, amelyben akár a csoporttagok többségének „nem szükséges elhelyezkednie” a tudatos szintkülönbségek rendszerében? További problémákat vethet fel mindez a kisebb, illetve nagyobb létszámú „csoportok” megítélése esetében. Az mindemellett világos, hogy az esetleg nem feltétlenül „hierarchikus” kapcsolatrendszer a tagok egy része esetén a bünszövetség kritériumainak a legtöbb esetben minden további nélkül megfelelehet. A bünszövetség például kapcsolódhat (nem is mindig feltétlenül azonos) értékesítési láncolatokhoz, de ettől nem válik feltétlenül az egész viszonyrendszer bünszervezetté. A bünszervezet rendszerszintűen működő, célorientált állandó „csápjai” nem ugyanazon az alapon dolgoznak, mint a kitervelt bűnözés sikerét célzó, gyakran akár átmeneti, de legalábbis változó közreműködők.

A fogalom másik új elemét, a konspiratív működést tekintve a Kúria tanácselnöki értekezlete még úgy foglalt állást, hogy az „*legtöbbször a korábbi fogalom összehangolt működés keretében értelmezhető, abban az esetben, ha a bünszervezet*

13 Például Kúria Bhar. 571/2019., Kúria Bfv. 572/2020., Kúria Bfv. 14/2021., Kúria Bfv.605/2021., Kúria Bfv. 783/2022.

tevékenysége a külvilág előtt rejtve valósul meg, az egyes cselekményekhez kapcsolódó személyek összehangolt tevékenységével.”

A „keretek közötti értelmezést” az irányadónak szánt említett határozatok már direkter módon, úgy fogalmazták meg, hogy „*a konspiratív működés a korábbi fogalmi elemek közül az összehangolt működésnek feleltethető meg, amennyiben az a külvilág előtt rejtve valósul meg, de nem jelenti a teljes szervezet minden tagjával való együttműködést, hanem az egyes cselekményekhez rendelt személyek összehangolt tevékenységét feltételezi.*” (A tautológia azonban mindvégig megfigyelhető: „*a konspiráció összehangolt tevékenység, ha az [...] a tagok összehangolt tevékenységét feltételezi.*”) A két fogalom nehezen igazolható azonosításához persze hozzájárulhatott a definíciót átformáló 2019. évi LXVI. törvény indokolása is, ami – ha egyenlőségjelet nem tett is a fogalmak közé – szintén tartalmaz utalást arra, hogy a „konspiratív működés” és az „összehangoltság” között kapcsolat teremthető.¹⁴

E kapcsolat azonban további ismérveket feltételezve sem fogható fel szinonimaként. A két fogalom nyilvánvalóan teljesen eltérő tartalmat hordoz, az egyik nem értelmezhető a másik „keretei között”, még kevésbé annak „megfeleltetve”. A korábban megkívánt összehangoltság teljesen objektív kritérium, a szervezet belső viszonyait, zártan együttműködő kapcsolatrendszerét érintette, tehát azt, hogy az egyes csoporttagok szervezetben elfoglalt helye, feladatai világosan meghatározva miként kapcsolódnak más tagok szerepéhez, feladataihoz.¹⁵ A konspiráció ezzel szemben jellemzően a külvilághoz fűződő rejtőzködő viszonyra helyezi a hangsúlyt, nem az ettől függetlenül fennálló kapcsolatrendszer szükségszerű jellemzője.

Nem segítette az elhatárolást az sem, hogy a korábbi definíció értelmezése során az összehangoltság kapcsán „*a bűnös tevékenység (cél) érdekében kifejtett tevékenység koordinálásának*” szükségessége is felvetődött, abból kiindulva,

14 A 107. §-hoz fűzött indokolás: „*A módosítás a csoport működése tekintetében a korábban használt összehangoltságot, mint fogalmi elemet felcseréli a konspiratív működési jellegre. Úgy tűnik, hogy az összehangolt magatartást a jogalkalmazás nem a jogalkotói szándéknak megfelelően értelmezte, vagy egyes esetekben az értelmezését elmulasztotta. Pedig az összehangoltság szintén minőségi többletet kívánt érzékelteni a bűnszövetség szervezethez képest. Az összehangoltság jelentette volna az elkövetők közötti koordinációt, a lebukás megelőzése érdekében tett – több esetben önálló bűncselekményként büntetett – lépéseket, a bűncselekményből származó előny szervezett elosztását, a bűncselekmények elkövetésének feladatmegosztáson alapuló tervszerűségét. A már hivatkozott jogegységi határozat [4/2015. BJE – a szerző megjegyzése] azonban az összehangoltság tartalmi jelentését leegyszerűsítette, a gyakorlat pedig el is mulasztotta az alkalmazását, bizonyítás felvételét. Ezért a módosítás a fogalmat felcseréli a konspiratív jelzőre, ezzel visszatérítve a fogalmat az eredeti jogalkotói szándékhoz. A konspiratív jelleg jobban kifejezi az említett jellegzetességeket, elvárva azok bizonyítását a bűnszövetségtől való elhatárolás érdekében.*”

15 Ilyen értelemben magyarázza (egyszerűsíti és függetleníti a definíció más összetevőitől) a fogalmat az Európai Unió Tanácsa által elfogadott 2008/841 IB számú kerethatározat is: „*az összehangoltság, egyetértésben cselekvés*”.

hogyan az összehangoltság persze összehangolást is feltételez. Ez pedig magától értetődően rejtőzködve történik. Valójában azonban – ha a definíciók egyes elemei összefüggnek is – a tudatos együttműködés nem azonosítható ennek kialakításának jellemzőivel sem. Az összehangoltság helyébe lépő konspiráció persze csoportszinten bizonyos összehangolást akkor is igényel, ha egyetlen személy is „konspirálhat”, de a leplezés nem az egyetértésben cselekvés szükségszerű eleme, hanem lehetséges, mondhatni gyakori jellemzője. Éppen ezért volt szükség további elemként a hierarchiára, ami viszont – mint láttuk – az idézett kúriai értelmezés szerint nem rendszerszervezési kritérium: egyetlen személy (részleges) irányítói jogköre is megalapozhatja.

Különös, de így még az is felvethető, hogy az újabb definíció egyes értelmezések szerint lényegében nem szigorította a feltételrendszert, hanem éppenséggel enyhítette, szélesebbre tárva a fogalom kapuit, vagy legalábbis ébren tartva a fogalmak hatókörét érintő polémiákat.

Vitatható értelmezési kérdések a gyakorlatban

Az utóbbi bő fél évtized közzétett anonimizált ítéletei között tallózva véletlenszerűen kiválasztottam mintegy húsz olyan költségvetési csalás miatt indult ügyet, amelyben legalább három vádlott szerepelt. (Ezek között mindössze két olyan ügy volt, amiben pontosan csak három terhelte ügyében született ítélet, az ügyek csaknem felében a vádlottak száma meghaladta a tízet.) Ezeknek az eseteknek közel kétharmadában az ítélet – esetenként csak a terheltek egy része tekintetében – megállapította a bünszervezet keretében történő elkövetést. Mindezt a korábbi arányokkal összevetve úgy tűnik, a gyakorlat változatlanul hajlamos a bünszervezet együttműködés bármely szintjén (megjegyzem teljesen „szervezetlen”, spontán elkövetéssel nem is találkoztam) az enyhébb, és legtöbbször aggálytalanul megállapítható bünszövetség helyett eleve a súlyosabb társas bünelkövetési formából kiindulni. Jellemző az is, hogy a bünszervezet jogerős megállapítását – a nagyrészt kötelezően alkalmazandó igen súlyos következmények miatt – nagy arányban követik védelmi felülvizsgálat-kezdemenyezések. Ezek kapcsán a Kúria vagy fenntartotta azt a korábbi álláspontját, hogy a bünszervezeti elkövetés vitatása rendkívüli jogorvoslattal nem támadható büntetéskiszabási kérdés,¹⁶ vagy – az ilyen tárgyú kérelmet felülvizsgáláti

16 Például: „A bünszervezet büntető anyagi jogi fogalom a bünszervezetben elkövetés megállapítása ugyanakkor tényből levont jogi következtetés eredménye, ez azonban nem a bűnösségre vagy a cselekmény jogi minősítésére, hanem a büntetés kiszabására vonatkozik.” (EBH 2013. B10.).

okként elvileg elfogadva is – a jogorvoslatot törvénysértő büntetés hiányában tekintette kizártnak.¹⁷

A pontosabb következtetések levonása persze jóval alaposabb, részletesebb, több ügyre kiterjedő, és elemzőbb vizsgálatot igényelne. Ám szinte csak beleolvasva az indoklásokba, olykor alapos kételyek fogalmazhatóak meg a bünszervezet egyes fogalmi elemeinek helyes értelmezését illetően. Ezúttal a területi keretek csak néhány példa kiemelését teszik lehetővé.

- a) Esetenként már a csoport megállapítása is kissé erőltetett érvek mentén történt. Az egyik felülvizsgálati indítványban a védő azt kifogásolta, hogy a támadott határozat két terhelt ellen folyó eljárásban állapította meg a bünszervezeti elkövetést, csoportról tehát nem volt szó. A Kúria jogerős döntést mintegy kiegészítve és felülbírálvá rámutatott, hogy ez kétségtelen, de van egy harmadik személy is, akit ugyan nem ebben az eljárásban ítélték el, így az ügyben csak „egyéb érdekelt”, de cselekménye kapcsolódott a két vádlotthez. Így sikerült a minimális három főt összehozni. Ha ez megindokolható is, e három fő esetében a további fogalomképző ismérveket kritikusabban kellett volna értékelni, ez azonban elmaradt.¹⁸
- b) A konspiráció fogalmának tartalmát érintő elvi problémákra már korábban utaltam. E körben született olyan határozat is, amely a konspirációt egyszerűen a tagok egymás bűnös szándékát, törekvéseit kölcsönösen erősítő hatásával azonosította.¹⁹ A fogalmat önállóan, a korábbi összehangoltságtól függetlenül kezelni próbáló döntések már abban részben eltértek, hogy a konspirációnak feltétlenül kifelé kell megnyilvánulnia, vagy ez jelentkezhet az egyes vezetők, csoporttagok, szervezeti szintek között is. Van olyan döntés, amely szerint „a konspiráció külső és belső is lehet”,²⁰ a határozatok többsége azonban ezt a külvilággal való viszonyra korlátozta. Nem

17 Például: BH2021. 217. II., Kúria Bfv. 587/2022., Kúria Bfv. 679/2024. Azt azonban tegyük hozzá, hogy a legtöbb indítványt a „törvényi kizártság” megállapítása mellett mégis érdemben elbírálták. A kérdésre röviden a következtetések kapcsán még kitérek.

18 Kúria Bfv. 1102/2022.

19 Kúria Bfv. 1286/2019. (Ezt a határozatot kivételesen nem költségvetési csalás miatt indult ügyben hozták.)

20 Szegedi Ítéletábra Bf.III. 97/2019. A határozat szerint „a belső konspiráció lényege az, hogy a szervezeten belül ne ismerjék a többi résztvevő pontos feladatkörét, ne rendelkezzenek róla teljes körű információkkal, hiszen így egy esetleges lebukás esetén az adott személy nem 'rántja magával' a teljes elkövetői kört.” Bár a döntés a konkrét ügyben a „külső konspiráció” jellemzőit is rögzíti, az indoklás szerint elvileg a tagok elszigetelésén, ezáltal a csoportos lelepleződés kockázatának csökkentésén alapuló „belső konspiráció” önmagában is kielégítheti a fogalmat. Kérdés, hogy elképzelhető-e olyan ügy, amit kizárólag „belső konspiráción” alapuló szervezetség jellemez. Ezzel kapcsolatban egyébként okkal vethető fel, hogy a „belső konspiráció” megkövetelése az alsóbb szinten elhelyezkedő csoporttagok, de különösen a bünszervezethez alkalmi módon kapcsolódó személyek esetében a szervezett megítélést tekintve kontraproduktív is lehet, hiszen a sikeres leleplezés elfedheti a bünszervezeti formát, s így az említett személyek tudattartama nem feltétlenül fogja át a bünszervezetiség kritériumait (Nagyecenki, 2021).

egységes a gyakorlat abban sem, hogy a konspirációnak tárgyi értelemben pontosan mire kell vonatkoznia. A bűnszervezetek ugyanis mindig konspiratíván működnek abban az értelemben, hogy magától értetődően leplezni próbálják a gyakran legális működés látszatát keltő keretek között (révén) elérni kívánt bűnös célt. Ez azonban a szervezett bűnözésnek szükségszerű velejárója: természetes, hogy az elkövetők törvénysértő törekvéseik, tetteik elfedésével vagy legalizálásval próbálkoznak. Az új definíció azonban „konspiratíván működő csoportot” fogalmaz meg, ez pedig inkább azt az értelmezést erősíti, hogy a konspirációnak a hierarchikusan, hosszú távra szervezett bűnözői szindikátus ilyen minőségben fennálló léte (a folyamatos működésben testet öltő létezésének leplezésére) is legalább részben ki kellene terjednie. Ennek igazolása azonban csak az ügyek egy részében érhető tetten. Ezekben a konspiratív működés megállapításához megnyugtató alapot adtak például a leplezett eszközök általi rögzíthetőséget kerülő és közvetítők beiktatásával zajló kommunikációk, üzenetváltások, a sűrűn cserélt, vagy a tartózkodási hely megállapítására alkalmatlan VoIP-telefonok, továbbá belső „tolvajnyelv”, kódrendszer használata, fedőirodák működtetése stb. Nyilvánvaló, hogy ezekkel az együttműködési kereteket, a feladatok szervezett egymásra épülését próbálták leplezni. Ezzel szemben visszatérő érve számos határozatnak, hogy a konspiráció azonosítható magával a bűnös módon szervezett tevékenységgel, az elkövetés módszerével. Az egyik határozat szerint például *„mindenben megfelel a konspiratív működés feltételeinek”,* hogy *„a bűnszervezet tagjai a cégek élére anyagi és kapcsolati háttérrel valamint szakismerettel nem rendelkező személyeket állítottak”,* s a *„könyvelési iratokat utóbb megsemmisítették.”*²¹ A hasonló ügyekben azonban az áfacsalások alapvető módszere eleve feltételezi tényleges munkát nem végző alvállalkozói hálózattal „működtetését”, s az, hogy a bűnös nyereség realizálása után a terhelő bizonyítékoktól igyekeztek megszabadulni, az szintén aligha „konspirációs működés”. Őrizték volna meg, és adták volna át az ellenőröknek a hamis bizonylatokat?

Egyes döntések a konspiráció körébe vonják önmagában már „az ügyletek fiktív számlákkal való leplezését” is, ami nélkül megint csak nem lett volna elkövethető a költségvetési csalás, hiszen a számlák a jogosulatlan adóelvonás eszközei voltak.²² Egy másik felülvizsgálati határozatban a Kúria a következőket tartotta kiemelésre érdemesnek: *„A konspiratív*

21 Kúria Bfv. 1377/2020.

22 Kúria Bfv. 71/2023.

működést jelentheti az ún. körhinta jellegű költségvetési csaláshoz a megtevesztéshez szükségesnél több cég bevonása, s a számlakibocsátó cégek tényleges irányítóinak háttérben maradása.”²³ A döntés tehát itt azzal érvel, hogy ha egy kriminális gazdasági tevékenység végzéséhez több céget vonnak be, mint amennyi a bíróság szerint a „megtevesztéshez szükséges”, az a konspiráció bizonyítéka lehet, miként az is, ha a számlakibocsátók személyükben igyekeznek háttérben maradni.

- c) A további fogalmi elemek elemzése helyett csak arra utalok még, hogy mindig voltak és ma is vannak a bűnszervezet definíciójának nyelvtani problémái is. A „legalább három személyből álló csoport” felesleges szószaporítás: a Btk. fogalomrendszere szerint a személyösszesség éppen attól csoport, hogy minimum három főből áll. A „hosszabb” időre szervezettség esetében a „hosszú” jelző közép fokát csak abban az esetben lenne indokolt használni, ha megkülönböztethető lenne az alapfoktól. Ám nem tudható, hogy a hosszabb mihez képest hosszabb. Továbbmenve: mindig is problematikus volt a definícióban a célként legalább öt évi fenyegetettségű bűncselekmény meghatározása, mert ez a megfogalmazás az alanyi oldal tudattartamát nem kiemelt súlyú deliktumok megvalósításának szándékához köti, hanem az ezt kifejező büntetési tétellel próbálja számszerűsíteni. Aki bűnözésre adja a fejét, annak esetében nyilván nem követelmény a büntetési tételek pontos ismerete, de a súlyosság egzakt voltának nem is az alanyi oldalon kellene elsődleges célként megfogalmazódnia. (Aligha van olyan bűnöző, aki így szervez csoportot: „Nosza, kövessünk el legalább 5 évnyi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményeket!”) A helyesebben megfogalmazott cél nyilván úgy hangzana, hogy a szándék olyan súlyos bűncselekmények elkövetése, melyeket a törvény legalább ötévi szabadságvesztéssel fenyeget. A nyelvtani pontosság persze nem érdemi kérdés, ám hiánya szintén a definiálás permanens problémáira utal.

A tapasztalatokat összefoglalva úgy vélem, a büntetőjogtól egyébként is elvárható megszorító értelmezés igényének jegyében kritikusabb fogalomhasználat lenne indokolt. A „szervezettség” helyes felfogás szerint jóval többet kellene jelentsen, mint a gazdasági folyamatokat egyébként is jellemző munkamegosztás; a hosszabb időnek inkább az életmód, a bűnözésre való tartós beállítottság, mint a konkrét időtartam ad értelmezési kereteket; konspirációnak pedig szintén minőségileg mást kellene takarnia, mint a bűnözéssel szintén nyilvánvalóan együtt járó rejtőzködés.

23 Kúria Bfv. 1329/2022.

Mindez távolról sem valamiféle „menlevél” kísérlete, nem általános dekriminálizációs törekvés. Nem vitatom, jócskán vannak az együttműködés valóban összetettebb, strukturáltabb fokát mutató, kimunkált kapcsolatrendszeren alapuló költségvetési csalások, s annak is vannak jelei, hogy folyamatos tendencia ezek egyre markánsabbá, veszélyesebbé válása. Azt azonban ettől függetlenül állítom, hogy ma sokszor hiányzik a megfelelő differenciálás a gazdasági tevékenység csaknem immanens elemének tekinthető kriminális szervezetség szükségyszerű, enyhébb és súlyosabb formái között. Gyakorlati haszna, kézzelfogható előnye a súlyosabb minősítésnek egyébként általában nincs is. Egy súlyos vagyoni hátrányt, bünszövetségben okozó áfacsaló esetében, jellemzően a számlagyárosokkal és a szolgáltatásaikat igénybe vevőkkel szemben, a törvény akár tízéves szabadságvesztés kiszabását lehetővé teszi, ami a gyakran szinte szükségyszerűen használt hamis magánokiratokra tekintettel ennél több is lehet. Ezzel szemben gazdasági bűnügyekben a bünszervezeti elkövetés megállapítása esetén a legsúlyosabb esetekben is legfeljebb csak ennek felét elérő büntetések születnek (ami legtöbbször nem is kifogásolható). Ezért természetesen nem annyira gyakorlati, sokkal inkább elvi okokból tehető kérdésessé a bünszervezeti elkövetések megállapításának olykori erőltetése. Vissza kellene adni ennek a fogalomnak a valódi súlyát, rangját, tényleges jelentőségét.

Diszfunkcionálissá válható súlyos következmények

Az előzőekben vázolt dogmatikai, értelmezési vitáknak persze távolról sem csak elvi jelentősége van, mert a jogi konzekvenciáknak igen nagy a gyakorlati tétje. Essék ezért néhány szó a minősítés lehetséges következményeinek hatásáról is.

Ma egy költségvetési csalás bünszervezet keretében történő elkövetése esetén (tehát csak a témánk szempontjából specifikus előírásokat tekintve):

- a bűncselekmény büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik [Btk. 91. § (1) bekezdés];
- a szabadságvesztés végrehajtása próbaidőre nem függeszthető fel [Btk. 86. § (1) bekezdés b) pont];
- a két évi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani [Btk. 37. § (2) bekezdés bb) pont];
- a feltételes szabadságra bocsátás kizárt [Btk. 38. § (4) bekezdés c) pont];
- mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van [Btk. 91. § (2) bekezdés];
- a végleges hatályú foglalkozástól eltiltás alól a bíróság az eltiltottat nem mentesítheti, ha az eltiltás méltatlanság okán, véglegesen történt [Btk. 53. § (4) bekezdés];

- a bűnszervezet ideje alatt szerzett vagyont az ellenkező bizonyításáig elköb-
zás alá eső vagyonnak kell tekinteni [Btk. 74/A. § (1) bekezdés a) pont] és
- költségvetési csalásnál a vádiratig történő megfizetés esetén nincs helye korlát-
lan enyhítésnek bűnszervezeti elkövetés esetén sem [Btk. 396. § (8) bekezdés].

Mindez a gyakorlatban a következőket jelenti.

Egyezséget az elkövető bűnszervezet felrovása esetén nem kezdeményez, és egyezségi ajánlatot nem fogad el, mert a számára legnagyobb tétellel járó végrehajtandó szabadságvesztést (ami azért az ügyek egy részében, különösen az időmúlásra tekintettel „határeset” lenne) nem tudja alku esetében sem elkerülni. A mostanában gyakori fogadkozások ellenére igen nehéz lesz így az egyezségeket a jelenlegi mélypontról kimozdítani. Együttműködés hiányában pedig csökkennek az önkéntes, vagy az egyezés keretében teljesíthető kártérítési lehetőségek is. A bűnszervezeti keretek figyelembevételével javasolt mértékes indítvány szintén nem vonzó alternatíva, marad az idő- és munkaigényes, de az elkövető szemszögéből legalább biztos kimenetelűnek nem minősíthető és különféle praktikákkal elhúzható tárgyalás. A korlátlan enyhítés kizárása gyakorlatilag ugyancsak az önkéntes reparáció ellen hat. A feltételes szabadság kedvezményének elvonása növeli az amúgy is nehezen kezelhető mértékű börtönpopulációt, és nem ösztönöz a szabadságvesztés végrehajtásának önkéntes megkezdésére sem.

Úgy vélem ezért, a szervezettség súlyosabb minősítéséhez nehezen igazolhatóan ragaszkodó, ennek érdekében olykor akár erőltetett érveket kereső kiterjesztő gondolatmentek helyett kritikusabb fogalomhasználat lenne indokolt. Ez a mai szabályozási környezetben is növelhetné a terheltek együttműködési készségét és jóvátételi hajlandóságát. Ha – mint ahogyan ez egyre határozottabb igény – a költségvetést károsító bűncselekmény esetében nem a fegyintézetek megtöltése az elsődleges cél, hanem a bűnös úton szerzett vagyon visszaszerzése és a reparáció, akkor a bűnszervezet keretében történő elkövetést a valóban indokolt, legsúlyosabb esetekre kell fenntartani. Sajnos lesz ilyen is, jöcskán.

Megfontolható javaslatok

Befejezésként álljon itt néhány, az előzőekből következő, talán meggondolásra érdemes, a jövőt érintő felvetés, javaslat is.

- a) A bűnszervezet fogalmi elemeit ismét át kell tekinteni, a definíció egyes összetevői közötti átfedéseket, bizonytalanságokat, többféle értelmezésre alapot adó magyarázatokat lehetőleg világos törvényi fogalmakkal, értelmező rendelkezésekkel meg kell szüntetni, vagy legalább csökkenteni.

- b) A már 20 éve forgalomban lévő 4/2005. BJE számú jogegységi határozatot végre hatályon kívül kell helyezni és helyette – az esetleg új értelmező rendelkezések fogalmi elemeit is figyelembe véve – új jogegységi határozatot kell alkotni. A korábbi iránymutatás még az előző bünszervezet-fogalmak körében tett számos túlhaladott, vagy már akkor vitatható megállapítást. Az áttekintés során például erősen megfontolnám annak az értelmezésnek a fenntartását, mely szerint a bünszervezetben elkövetés megállapítható azzal szemben is, aki – eseti jelleggel – akár egyetlen cselekményt tettesként vagy részesként bünszervezethez kapcsolódva valósít meg. Ez ugyanis indokolatlanul fűz azonos következményeket a bünszervezetet folyamatosan működtető, koordináló, erre mintegy életvitelszerűen berendezkedő vezetők és csoporttagok, illetve a bünszervezettel akár alkalmilag érintkező elkövető tetteihez. Mindezt a büntetéskiszabás csak részben képes korrigálni. Az ilyen, egyébként nem ritka alkalmi elkövetés – még azt a gyakran vitatható körülményt feltételezve is, hogy a terhelt tudattartama valamennyi fogalmi elemre kiterjed – bünszövetség megállapításához is kevés, miért gyömszőlnénk a legsúlyosabb társas bűnelkövetési formába? A bűnösségi körülmények körében persze értékelhető.
- c) Nem látom indokoltnak, hogy a bünszervezeti elkövetés fogalmát, következményeit – általános részi kategóriaként – valamennyi szándékos bűncselekményre fenntartsuk, és azzal kapcsolatban is kétségek fogalmazhatók meg, hogy indokolt-e már az egytől öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményeket mint a bünszervezet céljaként szóba jöhető deliktumokat is a definíció mellőzhetetlen elemeként kezelni. Észszerűen ugyanis nem magyarázható meg sem az, hogy – legalábbis elvi szinten – fogalmilag szinte biztosan kizárt bűncselekmények célzata is megalapozza a bünszervezeti elkövetés lehetőségét, sem pedig az, hogy az enyhítő szakasszal nálunk elvileg akár pénzbüntetéssel büntethető bűncselekmények elkövetésére irányuló szándék a legsúlyosabb szervezeti keretek közötti elkövetés feltételei között szerepel. Persze tudjuk, hogy nemzetközi jogi kötelezettségeink a bünszervezet céljaként legalább négy évi szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekményeket írnak elő,²⁴

24 Lásd például az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni egyezmény kihirdetéséről szóló 2006. évi CI. törvény 2. cikk a) és b) pontját, valamint az Európai Unió Tanácsának az Európai Unió tagállamaiban a bűnöző szervezetben való részvétel bűncselekménnyé nyilvánításáról szóló, 1998. december 21-i együttes fellépésének 1. Cikkét: „*bűnöző szervezet kettőnél több személy hosszabb időre szóló szervezett együttműködése olyan bűncselekmények összehangolt elkövetésére, amelyek büntetési tételének felső határa legalább négyévi szabadságvesztés büntetés.*”

ezért az ezzel kapcsolatos hatályos hazai szabályozáson nehéz változtatni. Ám arra, hogy a mi relatíve meghatározott és lépcsőzetes (ráadásul tradicionálisan igen széles intervallumokat tartalmazó) szankciórendszerünk nem teljesen kompatibilis az európai egyezményekben és ajánlásokban hivatkozott tételkeretekkel, nem feltétlenül úgy adható adekvát válasz, hogy túlteljesítjük az ajánlásokat. Meg kellene találni annak a módját, hogy csak a valóban indokolt körű és súlyú esetekhez kapcsolódhassanak a bünszervezeti elkövetés szigorú következményei. Ennek egyik lehetséges módja – bár nyilván csak részben oldhatja meg, de legalább csökkentheti a vázolt problémákat –, hogy ismét minősített esetként szabályozzuk a bünszervezet keretei között történő elkövetést, megfelelő tárgyi körben és megfelelő súly szerinti szelekcióval.

- d) Végül (egy egyelőre sajnos aktualitást vesztő) felvetés: reméltem, hogy olyan törvénymódosítás születik, amely a bünszervezeti elkövetés jogerős ítéletben történő megállapítását vagy kizárását felülvizsgálati eljárásban a felemelt büntetési tételkeretek kimerítésétől függetlenül, érdemben lehetővé teszi. Ez egyébként akár értelmezés (iránymutatás) révén is megoldható lett volna. Sajnos a Be. 2025. szeptemberben hatályba lépő, ezt érintő változása a jelenlegi többségi (elhárító) gyakorlatot erősíti meg. Eszerint bünszervezeti elkövetést sérelmező felülvizsgálati indítvány csak akkor terjeszthető elő, ha a korábban eljáró bíróságok a bünszervezet megállapítása mellett a megtámadott határozatban alkalmazotthoz képest eltérő büntetési tételkeret kihasználásával szabták ki a büntetést.²⁵ Ennek részletes kritikája szintén meghaladná e tanulmány kereteit, csak annyit jegyzek meg, hogy nézetem szerint a bünszervezeti elkövetés téves értékelése is olyan, az anyagi jog szabályai megsértésének körébe vonható jogkérdés, amihez – mint láttuk – önmagában igen súlyos következmények társulhatnak. Az így kiszabott büntetés, a kétszeresre emelt felső határ folytán drasztikusan megemelkedő, s az ennek megfelelően irányadó középértékre tekintettel akkor is igazolhatatlanul súlyos szankciót eredményezhet, ha azt a kerettágítás lehetőségének figyelmen kívül hagyásával szabják ki. Ilyen esetben nehéz annak elfogadható indokát adni, hogy a felülvizsgálatot

25 2025. évi XLIX. törvény értelmében 2025 szeptemberétől a Be. 649. § (1) bekezdése új felülvizsgálati okkal egészül ki: [Felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság] a bűncselekmény törvénysértő minősítése miatt szabott ki olyan büntetést, illetve alkalmazott olyan intézkedést, amely a felülvizsgálati indítvánnyal megtámadott határozat szerint irányadó büntetési tételkerettől eltérő, törvényes büntetési tételkeretre figyelemmel aránytalanul súlyos vagy aránytalanul enyhé.

mégis eleve „törvényben kizártnak” kell tekintenünk. A módosítás emellett felvethet diszkriminációs problémákat is.²⁶

Az Alkotmánybíróság 2017-ben egy költségvetést károsító bűncselekmény kapcsán benyújtott alkotmányjogi panaszban leszögezte: „*A bűnszervezet [...] nem bűnözők puszta szövetsége vagy az elkövetett bűncselekmények kumulációja. Az elkövetési alakzat veszélyessége abból fakad, hogy [...] a tagoktól elkülönülő, önálló hatalmi entitássá válik, amely káros hatásait így tartósan és széles körben képes kifejteni.*”²⁷

E tetszetős kriminológiai értelmezésnek persze a büntetőjogi fogalomhoz nincs sok köze, de jól érzékelteti annak a nagyon magasra tett mércének, annak a kiemelkedő követelményszintnek az igényét, amit e legsúlyosabb társas bűnelkövetési forma garanciális fogalmának meghatározásakor és alkalmazásakor is követnünk kéne.

Egyszer talán fogjuk is.

Felhasznált irodalom

- Angyal P. (1915). *A kultúra kriminál-etiológiai jelentősége*. Büntetőjogi tanulmányok.
- Bócz E. (2008). A szervezett bűnözésről és a bűnszervezet fogalmáról. *Magyar Rendészet*, 8(4), 5–23.
- Fodor B. (2025). Gazdasági bűnözés, szervezett bűnözés. *Büntetőjogi Szemle*, 14(1), 32–36.
- Gál A. (2020). Megjegyzések a bűnszervezet új törvényi fogalmának értelmezéséhez. *Magyar Jog*, 67(12), 669–676.
- Gellér B., & Bárányos B. (2019). Meddig tágítható a bűnszervezet-fogalom? Büntetőjogi és alkotmányos aggályok a bűnszervezet-fogalom bírósági értelmezésével kapcsolatban. *Magyar Jog*, 66(7–8), 468–476.
- Katona G. (2000). *A szervezett bűnözés Magyarországon*. BM Kiadó.
- Korinek L. (2013). *Út a statisztikától a rendészet elméletéig*. Akadémiai székfoglaló előadás. MTA.
- Losonczy I. (1961). *A tettesség*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

26 Az ügyész eszerint mindig felülvizsgálati indítvánnyal élhet a bűnszervezeti elkövetés megállapítását kérve, hiszen ezzel egyben szükségszerűen eltérő (felemelt felső határú) tételkeret szükségességére hivatkozik. (Annak eldöntése pedig, hogy ez „aránytalanul” enyhe büntetéssel járt-e, a definíció értékelést igénylő, nem egzakt eleme, vagyis nem önmagában a felülvizsgálatot kizáró ok, ezt csak az indítvány elbírálásakor lehet igazolni, vagy cáfolni.) A védelem viszont ki lesz zárva a bűnszervezeti elkövetés vitatásából azokban a gyakori esetekben, amikor a bíróság megállapítja e súlyos elkövetési formát, a büntetést azonban – ahogyan az lenni szokott – nem a kerettágítás kihasználásával (mégis esetleg indokolatlanul súlyos mértékben) szabja ki. Kérdés, hogy ez megfelel-e a fegyverek egyenlősége elvnek?

27 2031/2017 (III. 7.) AB határozat.

- Molnár G. M. (2022). A bünszervezet tegnap és ma. In Domokos A. (Szerk.), *Gazdasági bűnözés, 2021: konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 47–66). Károli Gáspár Református Egyetem ÁJK.
- Nagycenki T. (2021). Bünszervezet újratöltve – Néhány gondolat a hierarchikus szervezettség és konspiratív működés követelményéről. *Magyar Jog*, 68(1), 35–45.
- Tóth M. (2015). A bünszervezeti elkövetés szabályozásának kanyargós útja. *Magyar Jog*, 62(1), 1–10.
- Tóth M. (2024). Hogy ne érje meg... Megjegyzések a vagyonvisszaszerzés kérdéséhez. *Magyar Jog*, 71(9), 509–515.

Alkalmazott jogszabályok és bírósági határozatok

1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről
1950. évi 24. törvényerejű rendelet a társadalmi tulajdon büntetőjogi védelméről
1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről
1997. évi LXXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
1998. évi LXXXVII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról
2001. évi CXXI. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról
2006. évi CI. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezmény kihirdetéséről
2011. évi LXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és egyes törvények pénzügyi bűncselekményekkel összefüggő módosításáról
2019. évi LXVI. törvény Magyarország 2020. évi központi költségvetésének megalapozásáról
2025. évi XLIX. törvény igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- BH2021. 217. II.
- EBH 2013. B10.
- Kúria Bfv. 1102/2022.
- Kúria Bfv. 1200/2019.
- Kúria Bfv. 1286/2019.
- Kúria Bfv. 1329/2022.
- Kúria Bfv. 1377/2020.
- Kúria Bfv. 14/2021.
- Kúria Bfv. 572/2020.
- Kúria Bfv. 587/2022.
- Kúria Bfv. 605/2021.
- Kúria Bfv. 679/2024.
- Kúria Bfv. 71/2023.
- Kúria Bfv. 783/2022.
- Kúria Bhar. 571/2019.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Tóth M. (2025). A költségvetési csalások mai jellemzői – szükségyszerű szervezettség, vagy konstruált „szervezetiség”? *Belügyi Szemle*, 73(11), 2267–2287. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2267-2287>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Mihály, aki a toth.mihaly@kre.hu e-mail címen érhető el.

A vagyonvisszaszerzési eljárás aktuális kihívásai és gyakorlati tapasztalatai az Országos Kriminológiai Intézet kutatásai alapján

Current challenges and case law experiences of asset recovery based on the research of the National Institute of Criminology

Deres Petronella

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet
deres@okri.hu

Magyar Tudományos Akadémia

Kármán Gabriella

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet
karman@okri.hu

Magyar Tudományos Akadémia

Absztrakt

Cél: A bűnös úton szerzett vagyon visszaszerzése napjainkban a vagyont generáló bűncselekmények elleni eljárásokban már a büntetőeljárás kiemelt célját és ezáltal meghatározó részét jelenti; a vagyonvisszaszerzés önálló jogintézmény lett, megfelelő szakmai kompetenciákra épülő szervezeti háttérrel. Az Országos Kriminológiai Intézet 2017 óta több kutatást végzett a tárgykörben az ügyészség kezdeményezésére. Tanulmányunk célja kutatási eredményeink által a magyarországi eszközrendszer fejlődésének és aktuális kihívásainak bemutatása.

Módszertan: A vagyonvisszaszerzés, az annak elemeit képező jogintézmények, illetve az azokat támogató kriminalisztikai eszközök alkalmazásának vizsgálata a jogszabályváltozások és az ennek hátterét képező elméleti célmeghatározások elemzésével történt, továbbá bűnügyi iratok vizsgálatán és a jogalkalmazói tapasztalatok fókuszcsoportos megbeszélése általi adatgyűjtésen alapult.

Megállapítások: A kutatás megállapításai szerint a vagyonvisszaszerzés magyar szabályozása és a hatóságok eljárása megfelel az európai jogszabályok és a nemzetközi együttműködés követelményeinek. Az eredményességet illetően az FATF értékelése szerint az országok közel 80%-a alacsony vagy közepes hatékonysági szinten áll a vagyonvisszaszerzés terén. A vagyonvisszaszerzés intézményrendszerének fejlesztése állandó témája valamennyi szervezett

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2025. 08. 04. Átdolgozás: 2025. 09. 07.
Elfogadás: 2025. 09. 12.

bűnözéssel, pénzügyi nyomozással foglalkozó nemzetközi szervezetnek, emellett világszerte számos kutatás foglalkozik a hatékonyság növelése tényezőinek, alkalmazott eszközeinek és kívánalmainak elemzésével. A tapasztalatok szerint további erőfeszítésekre és folyamatos elemzésekre egyaránt szükség van.

Érték: Az OKRI-ban folytatott kutatások a célirányos szabályozás bevezetésének kezdetétől szakaszosan végigkísérték a jogintézmény fejlődését, általuk – a joggyakorlat tapasztalataival együtt – egészen napjainkig nyomon követhetőek a lényegesebb állomások, változások. A tanulmány az alapját képező vizsgálatok nyomán felhívja a figyelmet az aktuális nemzetközi kihívásokra és a legújabb intézkedésekre, amelyek a hazai vagyonvisszaszerzés eredményességéhez is hozzájárulhatnak.

Kulcsszavak: vagyonvisszaszerzés, befagyasztás, vagyonelkobzás, kölcsönös elismerés

Abstract

Aim: The recovery of assets acquired through criminal means has, in contemporary criminal proceedings against profit-generating offences, become a principal objective – and thus a defining element of – criminal procedure. Asset recovery has evolved into an autonomous legal institution, supported by specialized organizational structures and professional expertise. Since 2017, the National Institute of Criminology has conducted several research projects on the subject at the initiative of the prosecutor's office. The aim of our study is to present the development and current challenges of the Hungarian asset recovery framework through our research results.

Methodology: The examination of asset recovery, the constituent legal institutions thereof, and the supporting forensic tools was carried out through an analysis of legislative developments and the underlying theoretical objectives that informed such changes. In addition, the study was grounded in the review of criminal case files and the collection of empirical data via focus group discussions with practitioners.

Findings: According to the findings of the research, the Hungarian legal framework for asset recovery, as well as the procedures followed by the authorities, are in compliance with the requirements of European legal instruments and international cooperation. In terms of effectiveness, assessments of the FATF Global Network found that almost 80% of countries – more than 200 – are at low or moderate level of effectiveness on asset recovery. The development of (institutional) frameworks for asset recovery remains a constant subject of focus for all international organizations concerned with organised crime and financial

investigations. Moreover, numerous studies worldwide examine the factors, instruments, and standards that may enhance effectiveness in this domain. Experience demonstrates that both further efforts and ongoing analyses are necessary. **Value:** The research conducted at the National Institute of Criminology (OKRI) has, from the introduction of targeted regulation, continuously followed the evolution of this legal institution. Through these studies, the key milestones can be traced up to the present day, while they also highlight the current international challenges which may contribute to the effectiveness of asset recovery efforts in Hungary.

Keywords: asset recovery, freezing, confiscation, international cooperation

A vagyonszamaszerzés intézményrendszerének kialakulása és aktuális kihívásai

A vagyongeneráló bűncselekményekből származó illegális nyereség elleni küzdelem a magyar, az európai uniós és a nemzetközi büntetőpolitika aktuális prioritásainak is részét képezi, főként a határokon átnyúló súlyos és szervezett bűnözés elleni küzdelemben (Deres, 2023a; URL 1). A bűncselekményből származó vagyon „kezelése” legalább három évtizede része a profitorientált bűnözés elleni küzdelemnek. A bűnözésből származó vagyon visszaszerzésére és visszaszolgáltatására irányuló többoldalú együttműködési rendszer létrehozásának ötlete azonban viszonylag új kérdéskör (Borlini & Nessi, 2014).

A bűnös vagyon elvonásának megtorló, megelőző és helyreállító funkciója mellett annak stratégiai szintre emelése a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni küzdelemben jelent meg, a szervezetek finanszírozása elleni eszközrendszer részeként (Mátyás & Farkas, 2023). A bűnözés e dimenzióiban a hagyományos jogi eszközök már nem bizonyultak elegendőnek a bűncselekmények visszaszorítására; a büntetőjogi megközelítés önmagában csekély eredményeket produkált, így felmerült egy proaktívabb megközelítés szükségessége (King & Walker, 2016). Az egyes államok és a nemzetközi szervezetek is intézkedéseket hoztak ezen a területen. Számos ország vagyonszamaszerzési törvényt és stratégiát fogadott el, vezetett be, többnyire a nemzetközi kötelezettségeknek való megfelelés érdekében (Ae Vervaele, 2017).

A vagyonszamaszerzés napjainkban egy összetett intézményfogalmat takar, a bűnös pénz elleni küzdelem fő eszközeit foglalja magában, így a vagyon felkutatásának, azonosításának, biztosításának, elvonásának és kezelésének kriminalisztikai és jogi eszközeit, nemzetközi jogi kötelezettségeket, jogalkotási

és kölcsönös jogsegély nyújtására irányuló előírásokat tartalmaznak (Boucht, 2017). Ennek megfelelően ehelyütt a vagyonvisszaszerzés fogalmát úgy értelmezzük, mint az uniós jogi kommunikációban és a tudományos szakirodalomban körülírt olyan „*többlépcsős eljárást, amelyet minden olyan esetben el kell indítani, amikor egy bűncselekmény pénzügyi nyereséget eredményezett.*” (Ligeti & Simonato, 2017).

A vagyont generáló bűncselekmények elleni eljárásokban a bűnös úton szerzett vagyon visszaszerzése már a büntetőeljárás hangsúlyos feladatai között szerepel; az eljárások eredményességét a sikeres felderítés és bizonyítás, az elkövetők felelősségre vonása mellett a bűncselekményből származó vagyon sikeres visszaszerzésével is prezentálják.

Ennek a folyamatnak az egyik legújabb eredménye az Európai Bizottság új jogalkotási csomagja, amelynek része a vagyonvisszaszerzésről és az elkobzásról szóló új 2024/1260 EU irányelv, amely jelentős lépéseket tesz az uniós tagállamok vagyonvisszaszerzési rendszereinek harmonizálása és hatékonyságának biztosítása érdekében; a tagállamok kötelezettsége, hogy legkésőbb 2027. május 24-ig nemzeti vagyonvisszaszerzési stratégiát fogadjanak el, és azt legfeljebb ötévente frissítsék. Az instrumentum intézkedéseket határoz meg a nemzeti hatóságok számára – más intézkedések mellett – a kiterjesztett hatályú elkobzás lehetőségeivel, az értékalapú elkobzással, az érintett harmadik felekre vonatkozó új szabályokkal, illetve az áldozatok kártérítésével kapcsolatban.

Az új irányelv továbbá intézményi szempontból is megerősíti a vagyonvisszaszerzési hivatalokat, amelyek szerepe a határokon átnyúló együttműködés elősegítése lesz a vagyonkutatás terén. A tagállamoknak vagyonkezelési hivatalt is létre kell hozniuk vagy ki kell jelölniük, amelyek hatékonyan kezelik a befagyasztott, illetve az elkobzott vagyont, emellett támogatást nyújtanak más illetékes szervezeteknek (Wahl, 2024).

A vagyonvisszaszerzés gyakorlata kutatások alapján

Hazánkban a vagyonvisszaszerzés a 2000-es évek elejétől formálódó önálló jogintézmény, jogi szabályozás és szervezeti háttér támogatja.

Az Országos Kriminológiai Intézetben a jogintézmény magyarországi kezdetei óta folytattunk kutatásokat az ügyészség kezdeményezésére, mely vizsgálatok elsősorban az eljárással kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok feltárására irányultak. A kutatások során a vagyonvisszaszerzés elméleti megfontolásai és fejlődéstörténete mellett figyelemmel követtük a vagyonvisszaszerzési eljárás kialakulását, a szabályozás változásait, a speciális szervezet kiépítését,

a nemzetközi együttműködést igénylő eljárásokat, illetve elmélyültebb tanulmány készült a vagyonvisszaszerzés egyik jellemző esetköréről, a költségvetési csalás miatt folytatott eljárásokban. E tanulmány célja e folyamat és a legfontosabb eredmények, megállapítások bemutatása.

- 2015-ben a Legfőbb Ügyészség folytatott vizsgálatot a vagyonelkobzással kapcsolatos ügyészségi gyakorlatról, a gazdasági bűncselekmények körében. A vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy e viszonylag új jogintézménnyel kapcsolatban milyen tapasztalatok vannak, hogyan működik a vagyonvisszaszerzés, illetve a kármegtérülés.

E vizsgálat eredményeként született meg a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyészi feladatokról szóló 2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevél, amely a vagyonelvonás folyamatos vizsgálatának és alkalmazásának a kötelezettségét írja elő.

Az Országos Kriminológiai Intézetben 2017 és 2024 között négy kutatást folytattunk a témában, melynek során nyomon követhető volt a vagyonvisszaszerzés magyarországi intézményrendszerének kiépítése és fejlesztése a nemzetközi folyamatokkal párhuzamosan.

- A 2017. évben *A vagyonvisszaszerzési eljárás gyakorlati tapasztalatai az intézmény bevezetése óta* címmel a korábbi büntetőeljárési törvény hatályának idején, az abban szabályozott vagyonvisszaszerzési eljárás gyakorlatának jellemzőit és a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda Vagyonvisszaszerzési Hivatal (Vagyonvisszaszerzési Hivatal) tevékenységét vizsgáltuk.

A kutatás megállapításai között kiemelésre került, hogy a jogintézmény a mögötte álló szervezeti háttérrel és szakértelemmel nélkülözhetetlen a kiemelt súlyú, bonyolult, pénzügyi-gazdasági ismereteket feltételező nyomozásokat igénylő büntetőeljárásokban. A Vagyonvisszaszerzési Hivatal szakszerű, gyors és hatékony vagyonfelderítői tevékenysége a nemzetközi szinten is megfogalmazott céloknak megfelelő.

Kérdések merültek fel azonban a hivatal tevékenységével, kompetenciájával és az eljárás részletszabályaival, különösen a vagyonelkobzást biztosító kényszerintézkedések alkalmazásával kapcsolatban. A jogintézménnyel kapcsolatos korai tapasztalatok, és a büntetőeljárési törvény küszöbön álló változásai a vizsgálat folytatásának indokoltságát vetítették előre.

- A 2020–2021. évi kutatás egy nemzetközi együttműködést feltételező esetkörre irányult, *Az elkobzás vagy a vagyonelkobzás alá eső vagyon, valamint a polgári jogi igény fedezetét képező, külföldön fellelhető vagyon biztosítása* címmel.

A kutatás célja az volt, hogy átfogó és aktuális helyzetképet adjon a témakör-ről a hatályos szabályozás alapján, egyúttal kitekintést nyújtson a nemzetközi együttműködés vonatkozó jogalkotási eredményeire és jogalkalmazási tapasztalataira. Az empirikus kutatás az ügyészi gyakorlat feltárására irányult (Kármán & Deres, 2023; Deres, 2023b).

A vizsgálat eredményei szerint az elmúlt évtizedekben a bűncselekmény elkövetése előtti állapot helyreállítása kiemelt kérdéssé vált, továbbá nemzeti és nemzetközi szinten is kulcsfontosságú bűnözésellenőrzési mechanizmusként jelent meg a bűncselekményből származó vagyon felkutatásának és elvonásának szükségessége, a határokon átnyúló szervezett és súlyos bűncselekmények elterjedésének fokozódásával.

A kérdőíves kutatásban részt vevő ügyészek a pozitív fejlemények között említették azt, hogy a nyomozó hatóság az esetek túlnyomó részében a jogszabályi kereteknek megfelelően általában elvégzi a vagyonbiztosítást, jellemzően a korábbinál nagyobb figyelmet fordít a vagyonvisszaszerzés lehetőségére, különösen az ügyészi utasításoknak, a nyomozó hatóságok belső utasításainak, a módszertani segédleteknek, valamint feladatterveknek köszönhetően. A kutatás rávilágított a nehézségekre is, így az adatszerzés problémáira, az igazságügyi hatóságok erőforrásainak korlátaira és a nemzetközi együttműködés akadályaira. Az empirikus vizsgálat kitért arra is, hogy az új információs technológiák által megszorodtak a határokon átívelő elkövetési formák, amelyek új problémákat is magukkal hoztak, így elsősorban a nemzetközi vagyonfelderítés, az online szolgáltatóktól történő adatkérés és a virtuális fizetőeszközöket érintő nyomozás kapcsán.

- Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben.

A 2023. évi kutatás egy speciális ügykörben, a költségvetési csalás miatt indult bűnügyekben vizsgálta az okozott vagyoni hátrány megtérülését.

A vizsgálat célja a Legfőbb Ügyészség által meghatározott szempontrendszer szerint a vagyonelkobzás, az adóhatóság általi megfizetésre kötelezés, illetve az elkövető általi megtérítés [Btk. 396. § (8) bekezdése] révén visszaszerzett vagyon egymáshoz viszonyított arányának kimutatása és a kétszeres elvonás elkerülése biztosításának megvalósulása volt, figyelmet fordítva az e körben született friss jogszabályi változások hatásaira. A kutatás ennek lehetőségét a megjelölt szempontrendszer szerint, a joggyakorlat elemzésével elsőként vizsgálta (Deres & Kármán, 2025).

Szűkebb témánk az egyik jellemző vagyongeneráló bűncselekmény, a költségvetési csalás által okozott vagyoni hátrány megtérülési lehetőségeinek,

a bűncselekményből származó vagyon elvonása elvi módozatainak és tényleges gyakorlatának vizsgálata volt, ahol a sértett az állam, így a vagyoni hátrány a költségvetésben realizálódik.

A költségvetési csalás esetén az okozott vagyoni hátrányok megtérítése több eljárásnak is feladatát képezi. Az adó meg nem fizetése esetén adóigazgatási eljárásnak van helye, emellett jogellenes, bűnös tevékenység vagy mulasztás esetén a cselekmény súlya miatt a büntetőjognak is létjogosultsága van.

Az OKRI-ban 2023-ban folytatott kutatás kiindulópontként a különböző eljárások jellemzőinek és viszonyának elméleti levezetését, továbbá a megtérült vagyoni hátránynak a kimutatását célozta, mindezen túl a vagyonelvonó szankciók alkalmazhatósága jogszabályi feltételeit és jogalkalmazási szempontrendszerét vizsgálta, különös tekintettel a kétszeres értékelés (elvonás) tilalmára.

A rendelkezésre álló adatokat áttekintve mindenekelőtt megállapítható volt, hogy az elrendelt és a végrehajtott vagyonelkobzásokról, a visszaszerzett vagyonról nincs teljes, hiteles adatgyűjtés, elsősorban a biztosított vagyon adatai szolgálhatnak kiindulópontul a jogintézmény eredményességének vizsgálata során.

Az európai viszonylatban is sokat tárgyalt ne bis in idem problémára hazánkban 2022 márciusában született megoldás a Btk. és az Art. vonatkozó rendelkezéseinek együttes módosításával. A vagyonelkobzás módosított szabályozásának megfelelően [a Btk. 74. § (5) bekezdése c) pont szerint] nem rendelhető el vagyonelkobzás a vagyonra, ha azzal kapcsolatban a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekménnyel azonos tényállás miatt az állami adó- és vámhatóság végleges határozatában a bíróság jogerős határozatában fizetési kötelezettséget állapított meg, a fizetési kötelezettség erejéig.

A vagyonelvonás gyakorlatával kapcsolatban a vizsgált, elérhető, viszonylag kevés számú esetben – a bűnügyi iratok és a jogalkalmazók megkérdezése alapján – alapvetően pozitívak voltak a tapasztalatok, a jogalkalmazás képviselőinek véleménye szerint azonban a jövőben célszerű lenne a vagyonelkobzás alkalmazásáról szóló döntésnél az adóeljárásban megtörtént, sikeres vagyonelvonás vizsgálata.

A vagyonvisszaszerzési eljárás aktuális kihívásai és gyakorlati tapasztalatai, különös tekintettel a befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről szóló 2018/1805 (EU) rendelet magyarországi alkalmazására

2024-ben az Országos Kriminológiai Intézet felkérést kapott az Európai Unió által támogatott RECOVER-projektben történő részvételre. A 2022 decemberétől 2024. november végéig tartó projekt az Európai Parlament és a Tanács (EU)

a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek a befagyasztását és elkobzását elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről szóló 2018/1805. számú rendelete (a továbbiakban: Rendelet) végrehajtásával kapcsolatos nemzetközi tapasztalatok vizsgálatára irányult (Maugeri, 2024). A befagyasztási és az elkobzási határozatok a Rendeletet elfogadó tagállamok közötti elismeréséről és végrehajtásáról szóló projektet az olaszországi Cataniai Egyetem kezdeményezte, együttműködve a TRANSCRIME Joint Research Centre on Innovation and Crime kutatási központtal (Università Cattolica del Sacro Cuore), résztvevői több ország egyetemei, igazságügyi minisztériumai, ügyészségei, illetve vagyonvisszaszerzési hivatalai voltak.

A nemzetközi projekt a Rendelet alkalmazásának az egyes tagállamok részéről feltárt tapasztalatait vizsgálta és összegezte, az együttműködés jobbítása céljából. Ennek értelmében a Rendelet első tudományos hatásvizsgálatát végezte el; tanulmányozta a Rendelet hatálya alá tartozó jogintézményeket és a jogi szabályozást, statisztikai adatokat gyűjtött és elemzett a Rendelet alkalmazásával kapcsolatban. Részletesen foglalkozott a felmerülő problémákkal az egyes országok megkereséseinek külföldi teljesítésével kapcsolatban, az egyes országok jó gyakorlataival, reformjavaslataival, a garanciák kérdésével, illetve a tagállami jogszabályok harmonizálásának lehetőségeivel.

Az OKRI-ban folytatott kutatás célja a megkeresésnek megfelelően a magyarországi tapasztalatok vizsgálata volt, emellett számos új ismeretanyagot eredményezett más tagállamok szabályozási megoldásairól, gyakorlati tapasztalatairól, valamint a Rendelet által meghatározott keretek között a nemzetközi együttműködés új megoldásának hatékonyságát illetően (Péceli¹ et al., 2025).

A vagyonbiztosítás és -elkobzás új, hatékony eszközrendszere az európai bűnügyi együttműködésben

A vagyonvisszaszerzés eszközrendszerének, működőképességének és eredményességének hatékonyabbá tétele érdekében jelentős lépéseket tett a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról szóló 2014/42/EU irányelv. A kutatás tárgyát képező Rendelet is e törekvéseket kívánja előmozdítani: „*A bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek a befagyasztása és elkobzása a bűnözés elleni küzdelem leghatékonyabb eszközei közé tartozik.*” [Preambulum (3)].

1 Dr. Péceli Ádám osztályvezető, legfőbb ügyészségi ügyész a joggyakorlat szakértőjeként részt vett a kutatásban, a tapasztalatok, illetve különösen a javaslatok megfogalmazásában.

A befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről szóló uniós rendelet 2020. december 19-én lépett hatályba. Megalkotása fontos mérföldkő volt az Európai Unió jogalkotásában abból a szempontból, hogy ez az első büntetőjogi tárgyú rendelet. Karsai Krisztina megfogalmazásában „*a rendelet új időszámítást nyit az uniós büntetőjogi integrációban – formális (jogforrási) és materiális (szabályozási tartalom) szempontból is*” (Karsai, 2021). A közvetlenül alkalmazandó szabályozás célja az, hogy a befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismerését és végrehajtását olyan szabályok megállapításával segítse elő, amelyek kötelezik a tagállamokat arra, hogy a részt vevő tagállamok által büntetőügyekben folytatott eljárás keretében kibocsátott befagyasztást vagy elkobzást elrendelő határozatokat további alaki követelmények nélkül elismerjék és a területükön végrehajtsák (Karsai, 2021).

A Rendelet mint közvetlenül és kötelezően alkalmazandó jogi eszköz ennek megfelelően a hatékonyabb vagyonvisszaszerzés záloga lehet.

A Rendelet átültetésére a belső jogba ennél fogva nem volt szükség. A határozatok elismerésének és végrehajtásának részletszabályait a jogalkotó az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvénybe (EU Be.) iktatta be.

A befagyasztási és elkobzási határozatok kölcsönös elismerésének alapjait a 2014/42/EU irányelv fektette le az elkobzási szabályozások harmonizációja, a kölcsönös bizalom és a jogállamiság elveinek előírása által. Az irányelvet 26 európai ország ültette át. Az irányelv úgynevezett minimumstandardokat határoz meg a harmonizáció érdekében, bevezeti a közvetlen és az értékalapú elkobzási formákat (4. cikk), a harmadik felekkel szembeni elkobzást (6. cikk), a kiterjesztett elkobzást (5. és 21. cikk) valamint a nem ítéleten alapuló elkobzás egyes lehetőségeit.

A korábbi szabályozás hatásvizsgálata [COM(2020) 217] szerint az elkövetési eszközöknek, a bűncselekményből származó jövedelemnek vagy vagyonnak a felkutatására, azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére, valamint a vagyonvisszaszerzési hivatalokra vonatkozó korábbi uniós jogi keret nem érte el még kellő mértékben a nyereség visszaszerzése érdekében megfogalmazott célkitűzést. E törekvések jobbítása érdekében ez évben született a 2024/1260 (EU) új irányelv, amely hatékonyabb eszközöket, új minimumszabályokat fogalmaz meg a vagyonnak a büntetőeljárás keretében történő felkutatására, azonosítására, befagyasztására, elkobzására és kezelésére vonatkozóan.

A RECOVER-projekt célja a Rendelet végrehajtásának és az együttműködés módjának az előmozdítása volt, a bűncselekményből származó vagyon visszaszerzése érdekében, ami egyúttal a szervezett és gazdasági bűnözés elleni küzdelem egyik fontos része.

A RECOVER-projekt

A projekt a Rendelet szabályai gyakorlati alkalmazásának vizsgálatát, a nemzeti jogi szabályok áttekintését, azok nemzetközi alkalmazását és a Rendelet végrehajtása érdekében folytatott együttműködés vizsgálatát, a problémák és a jó gyakorlatok összegyűjtését, valamint a hatékonyabb végrehajtás feltételeinek megteremtését is célul tűzte ki, hangsúlyozottan a jogállamiság elveivel összhangban, a kölcsönös bizalom és a harmonizáció fokozása érdekében.

A projekt a célját kérdőívek és nemzeti jelentések által történő adatgyűjtés, illetve a közvetlen párbeszédet is lehetővé tevő workshopok szervezésével kívánta megvalósítani. A résztvevők közötti tapasztalatcserét a nemzetközi szemináriumok segítették. (A projektről és tevékenységéről lásd bővebben [URL2.](#))

A projekt eredménye, hogy a legjobb gyakorlatokat, iránymutatásokat, reformjavaslatokat átfogó adatbázisban gyűjtötték össze, amely valamennyi EU-tagállam rendelkezésére áll.

Bár a projekt leginkább a 2018/1805. EU rendelet szabályozásának és alkalmazásának vizsgálatára irányult, a régi-új keretek elemzésére is sor került, különös figyelemmel a 2014/42/EU irányelvben meghatározott kölcsönös elismerés és a célnak megfelelő jogharmonizáció megvalósítására, eredményeire, illetve az új irányelv előzetes értékelésére.

A befagyasztás és az elkobzás mellett a projekt kiemelten foglalkozott a vagyonvisszaszerzés szervezetrendszerével, a vagyonvisszaszerzési hivatalokkal, a hatékony vagyonkezelés kívánatos elveivel, valamint jelenlegi gyakorlatával. A Rendelet elemzése során fokozott hangsúlyt fektetett a biztosítékok meglétére, az irányelvekben meghatározott eljárási jogok tiszteletben tartására (például a bizonyítási teher megfordításával kapcsolatban).

Az intézetben folytatott kutatás módszerei és eredményei

A kutatás kereteit a RECOVER-projekt szempontrendszere jelölte ki.

A magyarországi joggyakorlat megismerése statisztikai adatelemzés, iratelemzés és a tapasztalattal rendelkező ügyészségek és bíróságok képviselőinek részvételével történt fókuszcsoporthoz megbeszélés által történt.

A Rendelet hatálya alá tartozó, más tagállamokból érkezett, illetve Magyarország által kezdeményezett befagyasztási, illetve elkobzási határozatok elismerésével és végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatok megismeréséhez mindekenélőtt az esetszámok megismerése volt szükséges.

A befagyasztási határozatokkal kapcsolatos adatokat az ügyészségi ügyforgalmi statisztika (a büntetőjogi szakág számítástechnikai bázisú ügyviteli rendszere; BÜR) tartalmazza.

1. számú táblázat
Befagyasztási határozatok (2021–2023)

	Érkezett befagyasztási határozatok			Kibocsátott befagyasztási határozatok		
	Elismerés vagy végrehajtás megtagadása	Elismerés és végrehajtás		Elismerés vagy végrehajtás megtagadása	Elismerés	
Összesen	6	44 (nincs adat az elismerésről: 11)		1	18 (nincs adat az elismerésről: 1)	
		sikeres 15	részben 7	sikertelen 11	sikeres 13	sikertelen 3 1

Forrás. A szerzők saját szerkesztése a BÜR adatai alapján.

Az elkobzási határozatok tekintetében az Országos Bírószági Hivataltól kértünk tájékoztatást, mely szerint a vizsgált időszakban (2021–2023 között) 11 ügyben történt elkobzásra irányuló megkeresés.

A Rendelet keretei között a részletesebb magyarországi jogalkalmazási tapasztalatok megismerése érdekében empirikus kutatást végeztünk, melynek során a 2021 és 2023 között folytatott – lehetőség szerint az e tekintetben már jogerősen befejezett – eljárások iratainak előre meghatározott szempontok szerinti feldolgozására került sor.

Az empirikus vizsgálat tapasztalatait a kutatási célokra rendelkezésre bocsátott negyven befagyasztási határozat részletesebb elemzése alapján mutatjuk be.

2. számú táblázat
Az eljárásokban részt vevő országok

Érkezett befagyasztási határozatok	Kibocsátott befagyasztási határozatok
<i>Kibocsátó állam:</i> Franciaország (17) Németország (6) Olaszország (5) Ausztria (1) Csehország (1) Horvátország (1) Litvánia (1) Románia (1) Spanyolország (1) Szlovákia (1) Szlovénia (1)	<i>Végrehajtó állam:</i> Horvátország (1) Németország (1) Portugália (1) Spanyolország (1)
Összesen: 36	Összesen: 4

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

3. számú táblázat

Érintett személyek

Érintett személyek	Gyakoriság
Jogi személyek	25
Természetes személyek	3
Mindkettő (jogi és természetes személyek)	3
Nincs adat	9
Összesen	40

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

4. számú táblázat

A határozat által érintett vagyon

Vagyon	Gyakoriság
Pénzösszeg	37
Ingó- és ingatlanvagyon	2
Nincs adat	1
Összesen	40

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

5. számú táblázat

A bűncselekmény, ami miatt a befagyasztási határozatot kibocsátották

Bűncselekmények	Gyakoriság
Csalás	18
Pénzmosás	2
Csalás és pénzmosás	14
Költségvetési csalás	3
Kábítószer-kereskedelem	1
Bennfentes információ jogosulatlan közzététele	1
Lopás	1
Összesen	40

Forrás. A szerzők saját szerkesztése.

Az ügyekben gyakori volt a bűnszervezetek közreműködése.

A csalások elkövetési módszere a legtöbb esetben befektetési csalás, illetve az úgynevezett üzleti e-mailekkel történő eltereléses/(vezér)igazgatói – a „social engineering” módszerén (pszichológiai manipuláción) alapuló – csalás (Business Email Compromise; BEC) volt.

Az Eurojust közreműködését negyven ügyből 11 esetben vették igénybe.

A magyarországi gyakorlatban azonosított főbb problémák

a) A sértetti kártérítés kérdésköre

A Preambulum (45) bekezdése kinyilvánítja, hogy „*a sértettek kártérítéshez és visszaszolgáltatáshoz való joga nem sérülhet a határokon átnyúló ügyekben. A befagyasztott vagy elkobzott vagyonnal való rendelkezésre vonatkozó szabályoknak elsőbbséget kell biztosítaniuk a sértetteket megillető kártérítésnek és vagyonuk visszaszolgáltatásának.*”

A nemzetközi eljárásokban problémát jelent, hogy Magyarország a Rendeletet kizárólag elkobzási céllal alkalmazza [2012. évi CLXXX. tv. 92/D. § (1) bekezdés], a nemzeti szabályozásunk szerint a sértett kárának megtérítésére nem alkalmazható. Magyarországon elsődlegesen a sértettek kárát kell megtéríteni, és csak akkor van lehetőség elkobzásra, ha nem volt sértett (mint például a kábítószeres vagy a korrupciós bűncselekmények esetén), vagy amennyiben a bevétel meghaladja a károsultak polgári jogi igényét (Péceli, 2023).

Más országokban lehetőség van a teljes vagyon elkobzására, majd ezt követően a második lépésben az elkobzott pénzeszközök terhére térítik meg a sértettek kárát.

A sértett kárának megtérítésével kapcsolatban probléma jelentkezik, amennyiben más tagállam Magyarországot kéri az elkobzási határozat végrehajtására, és az elkobzási határozat célja a sértett kárának megtérítése.

A nemzetközi együttműködés során szintén problémát jelent, hogy Magyarországon a bűncselekmény során a sértettől elvett vagyontárgyak a bűncselekmény tárgyának minősülnek, ezért bizonyítékként kezelik őket. A bizonyítékok biztosítása európai nyomozási határozattal (2014/41/EU irányelv) történik, és ez nem a Rendelet hatálya alá tartozik.

b) Időtényező

Bár a Rendelet szabályai sürgetik a gyors, illetve az elsőbbségi döntéshozatalt, valamint a határidők betartását, a számlapénz továbbra is gyorsabban mozog, mint a rendelkezésre álló uniós jogi eszköz, még akkor is, ha a Rendelet egységes, egyszerűsített eszközrendszert biztosít a források megszerzésére.

c) Nyelvi problémák

A Preambulum (28) bekezdése szerint „*A tagállamokat arra kell ösztönözni, hogy tegyenek nyilatkozatot, amelyben kijelentik, hogy végrehajtó államként a hivatalos nyelveiken kívül az Unió egy vagy több más hivatalos nyelvén is elfogadják a befagyasztásra vonatkozó tanúsítványokat vagy az elkobzásra vonatkozó tanúsítványokat vagy mindkettőt.*”

A Rendelet előírásai szerint a kibocsátó hatóság a befagyasztásra, illetve az elkobzásra vonatkozó tanúsítvány fordítását a végrehajtó állam egyik hivatalos nyelvén vagy bármely más olyan nyelven adja át a végrehajtó hatóságnak. A magyar hatóságok a tanúsítványt a preferált magyar nyelv mellett angol, német vagy francia nyelven is elfogadják. A nehézségek abból adódnak, hogy a tanúsítványokat közvetlenül azokhoz a helyi szintű igazságügyi egységhez kell benyújtani, ahol a befagyasztás tárgya található, és e helyeken a tapasztalatok szerint előfordulhatnak problémák a francia vagy német nyelvű szöveg megértésében (az angol nyelvet gyakrabban használják, erre felkészültek a hatóságok). A fordítók bevonása idővesztéssel jár, az ügyészek azonban saját ügyeikben nem járhatnak el fordítóként. A központi hatóság (a Legfőbb Ügyészség) természetesen rendelkezik kapacitással és személyzettel a sürgős fordítások kezelésére, azonban a Legfőbb Ügyészség bevonása szintén idővesztéssel jár.

d) A határon átnyúló együttműködés eredményességét érintő kérdések
Egyes esetekben problémák merültek fel az együttműködéssel kapcsolatban, mivel bizonyos tagállamok kevésbé rugalmasan válaszolnak a megkeresésekre. Külföldi hatóságok megkeresése esetén a kért befagyasztás végrehajtása után egyes esetekben a külföldi hatóság nem működött együtt, annak ellenére, hogy a hazai hatóság felvette a kapcsolatot az egyeztetés érdekében a befagyasztás fenntartásának szükségességéről, a folyamatban lévő ügyről, a jogerős határozatról vagy a vagyontárgyak befagyasztásáról; hosszú ideig nem érkezett válasz a lefoglalt vagy zár alá vett vagyonról történő döntésről. A magyar hatóságok rendszeresen érdeklődnek, de gyakran vagy nem kapnak választ, vagy a válaszban a külföldi hatóság az eljárás elhúzódását jelzi. Az Eurojust – megkeresésre – gyakran sikeresen közvetít és segít.

e) További problémák

Előfordult, hogy a megkereső tagállam nem hozott határozatot, vagy a határozat nem tartalmazta, hogy milyen fellebbezési lehetőségek állnak rendelkezésre. Ilyen esetekben általában e-mailes konzultációval lehet sikeres megoldást találni.

Egyes esetekben a probléma abban nyilvánul meg, hogy a magyar hatóság számára nehézkes és időigényes a külföldön lefoglalni szándékozott tárgyakról pontos tájékoztatást kapni. Gyakran több jogsegélykérelemre van szükség annak megállapításához, hogy a bankszámla aktív-e, kinek a nevében áll, és hogy ténylegesen kapcsolódik-e a gyanúsítottához. A kérések teljesítésének elutasítására csak néhány esetben került sor.

Összegzés

A kutatás megállapításai szerint a magyar szabályozás megfelel az európai jogszabályok követelményeinek. A statisztikai adatok elemzése, a bünyügyi iratok vizsgálata, valamint az ügyészségek és az európai jogi szaktanácsadó bírák képviselőinek részvételével folytatott fókuszcsopartos megbeszélés tapasztalatai szerint a magyar hatóságok a külföldről érkezett megkeresések teljesítése során szabályszerűen, hatékonyan, a nemzetközi együttműködés előírt kereteinek megfelelően járnak el.

A Rendelet alkalmazása során jelentkező problémák okai elsősorban a résztvevő államok jogi szabályozásának különbségeiben keresendők; különösen azokban a büntetőügyekben, amelyekben a sértett kárt szenved. Problémát jelent, hogy Magyarország a Rendeletet kizárólag elkobzási céllal alkalmazza, nemzeti szabályozásunk szerint a sértett kárának megtérítésére nem alkalmazható. Erre más jogi eszközök állnak rendelkezésre. Más országokban lehetőség van arra, hogy az elkobzott pénzeszközök terhére térítik meg a sértett kárát. Az együttműködés során erre a problémára megoldást jelenthetne, ha a tagállamok kérését azok célja szerint értelmeznék, aszerint, hogy a másik tagállam eszközrendszerében az minek feleltethető meg a leginkább.

A kutatás megállapításai szerint a vagyonvisszaszerzés magyar szabályozása és a hatóságok eljárása megfelel az európai jogszabályok és a nemzetközi együttműködés követelményeinek. Az eredményességet illetően az FATF² értékelése szerint az országok közel 80%-a alacsony vagy közepes hatékonysági szinten áll a vagyonvisszaszerzés terén (URL3). A vagyonvisszaszerzés intézményrendszerének fejlesztése állandó témája valamennyi szervezett bűnözéssel, pénzügyi nyomozással foglalkozó nemzetközi szervezetnek, emellett világszerte számos kutatás foglalkozik a hatékonyság növelése tényezőinek, alkalmazott eszközeinek és kívánalmainak elemzésével. A tapasztalatok szerint további erőfeszítésekre és folyamatos elemzésekre egyaránt szükség van. Az elemzők szerint, amennyiben az új, 2024/1260 (EU) irányelvben lefektetett (jog)szabályok, intézmények alkalmazására kijelölt bűnüldöző és igazságügyi hatóságok megteremtik a megfelelő feltételeket és erőforrásokat, az lehetőséget biztosíthat a tagállamok számára, hogy a bűncselekményből származó vagyont szélesebb körben szerezhessék vissza (Dornbierer, 2025).

2 The Financial Action Task Force, a pénzmosás és a terrorizmusfinanszírozás elleni globális felügyeleti szerv.

Felhasznált irodalom

- Ae Vervaele, J. (2017). Foreword. In Ligeti, K., & Simonato, M. (Eds.), *Chasing Criminal Money. Challenges and Perspectives Asset Recovery in the EU*. Hart Publishing.
- Borlini, L., & Nessi, G. (2014). International Asset Recovery: Origins, Evolution and Current Challenges. *Diritto del Commercio Internazionale*, 28(2), 397–435. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2391713>
- Boucht, J (2017). *The Limits of Asset Confiscation – On the Legitimacy of Extended Appropriation of Criminal Proceeds*. Hart Publishing.
- Deres P. (2023a). Bűnüldözési prioritások az Európai Unióban. In *Kriminológiai Tanulmányok*, 60, 62–82. <https://doi.org/10.58655/KT.60.2023-4>
- Deres P. (2023b). Vagyonvisszaszerzés. In: Bérces V. (Szerk.), *Az ügyészség az igazságszolgáltatás rendszerében* (pp. 251–266). Pázmány Press.
- Deres P., & Kármán G. (2025). Az okozott vagyoni hátrány megtérülése a költségvetési csalás miatti bűnügyekben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1257–1285. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2025.v73.i6.pp1257-1285>
- Dornbier, A. (2025). *Targeting unexplained wealth: Implications of the EU's 2024 Directive on asset recovery*. Policy Brief 14. Basel Institute on Governance. <https://baselgovernance.org/sites/default/files/2025-01/PB14.pdf>
- Karsai K. (2021). Mérföldkő az uniós büntetőjog fejlődésében – az első büntetőjogi rendelet. In *Liber Amicorum László Trócsányi* (pp. 349–358). Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete.
- Kármán G., & Deres P. (2023). A vagyonvisszaszerzés magyar szabályozása, szervezetrendszere és gyakorlatának jellemzői. In Mátyás Sz. (Szerk.), *A vagyonvisszaszerzés kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 49–66.). Magyar Rendészettudományi Társaság. https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/vagyonvisszaszerzes_konyv.pdf
- King, C., & Walker, C. (2016). Emerging Issues in the Regulation of Criminal and Terrorist Assets. In King, C., & Walker, C. (Eds.), *Dirty Assets: Emerging Issues in the Regulation of Criminal and Terrorist Assets* (pp. 3–21). Ashgate. https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781317150466_A26860498/preview-9781317150466_A26860498.pdf
- Ligeti, K., & Simonato, M. (2017). Asset recovery in the EU: Towards a Comprehensive Enforcement Model beyond Confiscation? An Introduction. In Ligeti, K., & Simonato, M. (Eds.), *Chasing Criminal Money. Challenges and Perspectives Asset Recovery in the EU* (p. 1–21). Hart Publishing.
- Maugeri, A. M. (2024). Regulation (EU) 2018/1805: Mutual recognition of freezing and confiscation orders between efficiency and safeguards. “Proceedings in criminal matters” and non-conviction based confiscation. *New Journal of European Criminal Law*4, 15(2), <https://doi.org/10.1177/20322844241239781>

- Mátyás Sz., & Farkas K. (2023). A vagyonvisszaszerzés hazai és nemzetközi története. In Mátyás Sz. (Szerk.), *A vagyonvisszaszerzés kriminalisztikai és jogi vetületei* (19–38.) Magyar Rendészettudományi Társaság. https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/vagyonvisszaszerzes_konyv.pdf
- Péceli Á. (2023). A vagyonvisszaszerzés néhány gyakorlati aspektusa – a vagyonbiztosítás és a vagyonelkobzás jogalkalmazási szemszögből, példaértékű külföldi megoldások tükrében. In Mátyás Sz. (Szerk.), *A vagyonvisszaszerzés kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 67–93.) Magyar Rendészettudományi Társaság. https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/vagyonvisszaszerzes_konyv.pdf
- Péceli, Á., Kármán, G., & Deres, P. (2025). Answers from Hungary (Establishing the subject matter of the Regulation (EU) 2018/1805. National confiscation models covered by the Regulation: Types, features and safeguards. Application of the Regulation to legal persons). In: Maugeri, A. M. (Ed.), *Mutual Recognition of Freezing and Confiscation Orders between Efficiency and the Rule of Law. Vol. 1.* (pp. 1717–1732.) Pisa University Press. https://recover.lex.unict.it/wp-content/uploads/2025/04/Handbook_compressed.pdf
- Wahl, Th. (2024). New Directive on Asset Recovery and Confiscation. *Eucrim*, 1, 37–38. https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2024-01.pdf

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *A szervezett bűnözés elleni küzdelem: a Tanács tíz prioritást jelölt meg a következő négy évre.* <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>
- URL2: *RECOVER Project.* <https://recover.lex.unict.it>
- URL3: *Critical measures needed to fight money laundering and terrorist financing, say leaders of FATF, INTERPOL and UNODC.* <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/FATF-INTERPOL-UNODC-2025-Call-to-Action.html>

Alkalmazott jogszabályok

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- Az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló 2012. évi CLXXX. törvény
- A Bizottság jelentése az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak. Vagyonvisszaszerzés és elkobzás: Annak biztosítása, hogy a bűnelkövetés ne legyen kifizetődő tevékenység. Brüsszel, 2020.6.2. COM(2020) 217 final
- Az Európai Parlament és a Tanács 2014/41/EU irányelve (2014. április 3.) a büntetőügyekben kibocsátott európai nyomozási határozatról. HL L 130., 2014.5.1

Az Európai Parlament és a Tanács 2014/42/EU irányelve (2014. április 3.) a bűncselekmény elkövetési eszközeinek és az abból származó jövedelemnek az Európai Unión belüli befagyasztásáról és elkobzásáról. HL L 127., 2014.4.29

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1805 rendelete (2018. november 14.) a befagyasztást és az elkobzást elrendelő határozatok kölcsönös elismeréséről. HL L 303., 2018.11.28

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1260 irányelve (2024. április 24.) a vagyonviszasszerzésről és -elkobzásról. HL L, 2024/1260. 2.5.2024

2/2015. (VI. 30.) LÜ h. körlevél a bűnös úton szerzett vagyon elvonását célzó kényszerintézkedésekkel összefüggő ügyész feladatokról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Deres P., & Kármán G. (2025). A vagyonviszasszerzési eljárás aktuális kihívásai és gyakorlati tapasztalatai az Országos Kriminológiai Intézet kutatásai alapján. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2289–2306. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2289-2306>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Deres Petronella, aki a deres@okri.hu e-mail címen érhető el.

A vagyoni hátrány megállapításának szakértői vagy szakmai összetevői egykor és ma

The expert or professional components of determining financial disadvantage, then and now

Varga Sándor

Dr., főosztályvezető, pénzügyőr ezredes
Nemzeti Adó- és Vámhivatal,
Bűnügyi Stratégiai Főosztály
varga.sandor_1@nav.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány a költségvetést károsító bűncselekmények miatt folytatott büntetőeljárások kapcsán annak vizsgálatát helyezi fókuszba, hogy a bizonyítás körébe eső vagyoni hátrány összegének megállapítása kizárólag szakértő igénybevételével, vagy más módon is megállapítható. Hol lehet a határvonal a különleges szakértelem tartalmának értékelésében, a büntetőeljárás tapasztalatok szerint a vagyoni hátrány megállapítása adott esetben mikor marad belül, illetőleg mikor mutat túl a büntetőeljárást folytató nyomozó hatóság ismereteinek korlátain?

Módszertan: A szakértő igénybevételére vonatkozó normatív szabályozás összefoglalását követően alapvetően a büntetőeljárás gyakorlati tapasztalatok alapul vételével történik annak bemutatása, kontextusba helyezése, hogy az elmúlt két-három évtizedben a költségvetést károsító bűncselekmények nyomozására kompetens hatóság esetében milyen specializálódás ment végbe, a jogalkalmazói tudás, készség, gyakorlat hogyan alakult, továbbá ezzel összefüggésben a háttérszabályozások által mára milyen adatvagyon áll rendelkezésre, azok feldolgozását milyen elemző eszközök, módszerek támogatják.

Megállapítások: A büntetőeljárások hatékony lefolytatását alapvetően meghatározza, hogy mennyire időszerűen történik a bizonyítás, ennek folyamatában pedig meghatározó, hogy a vagyoni hátrány – mint a bizonyítás szempontjából releváns tény – összegének megállapítása is mennyire időszerűen, és milyen

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 08. 04. Átdolgozás: 2025. 09. 11.
Elfogadás: 2025. 09. 14.

színtervonalon történik meg. Ennek megfelelően jelentős, hogy a kérdésben milyen jogalkalmazói gyakorlat alakult, alakul.

Érték: A szakértő igénybevételét meghatározó különleges szakértelem fogalma jogszabályban nincs definiálva. Alapvetően a joggyakorlat tudja alakítani, hogy az adott kérdés megállapításához, megítéléséhez milyen ismeretszint szükséges. A dolgozat az ismeretszint megítélésének kérdéséhez igyekezett egy képet mutatni, elsődlegesen a nyomozó hatósági jogalkalmazó gyakorlat változásainak aspektusából.

Kulcsszavak: különleges szakértelem, vagyoni hátrány, költségvetést károsító bűncselekmények, időszerűség

Abstract

Aim: The study focuses on the examination of whether the amount of financial loss that falls within the scope of proof can be established exclusively by using an expert or in other ways in connection with criminal proceedings for criminal offenses against public finances. Where should the line be drawn in assessing the content of special expertise? According to criminal procedure experience, when does the determination of financial loss fall within, or when does it go beyond the “limits” of the knowledge of the investigating authority conducting the criminal procedure?

Methodology: After a summary of the normative regulation on the use of experts, the followings are presented and contextualized, primarily based on practical experience in criminal proceedings: What specialization has taken place in the last two to three decades at the competent authority for the investigation of criminal offenses against public finances? How did knowledge, skills and practice change in application of law? What kind of data assets are now available through related regulations in this context, and what analytical tools and methods support their processing.

Findings: The efficient conduct of criminal proceedings is fundamentally determined by the timeliness of the proof, and in this process timeliness and quality at the determination of the amount of financial loss – as a fact relevant to the proof – is also decisive. Accordingly, it is significant what practice in application of law has developed and is developing in this issue.

Value: The term describing the special expertise requires the use of an expert is not defined in legislation. Basically, legal practice can shape the level of knowledge required to determine and judge the given question. The study attempted to present a picture of the question of judgment the level of knowledge, primarily from the aspect of changes in the practise of application of law at the criminal investigative authority.

Keywords: special expertise, financial loss, criminal offenses against public finances, timeliness

Bevezetés

A költségvetést károsító bűncselekmények miatt folytatott büntetőeljárások tapasztalatai alapján az elmúlt évtizedekben jelentős változások alakultak az elkövetési magatartások összetettsége, megvalósulási formái tekintetében, de ami a tanulmány tartalma szempontjából még inkább középpontban áll, a jogalkalmazói tudás, készség, alkalmazott eszközök, módszerek, adatvagyon területén is óriási előmozdulást tapasztalhattunk.

Az írás az e körbe tartozó bűncselekmények esetében alapvetően annak a vizsgálatát állítja középpontba, hogy a vagyoni hátrány megállapítása az elmúlt évtizedek jogi szabályozási és jogalkalmazási gyakorlat változása mentén – különösen a múltban rendelkezésre álló összetevőkhöz mérten – mennyire, milyen esetekben minősül valóban szakkérdésnek. Vagyis a vagyoni hátrány mint tényállási elem megállapítása adott esetben ténylegesen szakkérdés-e, avagy azt a megfelelő képzettséggel, szakmai ismerettel, a közvetlenül rendelkezésre álló adatvagyon felhasználásával a nyomozó hatóság is képes megnyugtató módon előállítani.

A kérdés annak bemutatásával helyeződik kontextusba, hogy az elmúlt két-három évtizedben az ilyen típusú bűncselekmények kapcsán eljáró nyomozó hatóság, ügyészség, de akár a bíróság esetében is milyen specializálódás történt, a jogalkalmazói tudás, gyakorlat hogyan alakult, a háttérszabályozások változásával mára milyen adatvagyon áll rendelkezésre, azok feldolgozását milyen elemző eszközök, módszerek segítik. A téma bemutatásának célja a vagyoni hátrány megállapításához szükséges ismeretszint értékelésének ilyen vetületű fókuszba helyezése a büntetőeljárás jogalkalmazók számára.

Szakértői bizonyítás a magyar büntetőeljárás rendszerében

A szakértő igénybevételének megítélése kérdésében kiindulópontként indokolt a hatályos eljárásjogi szabályozás és a kapcsolódó háttérnormák releváns tényezőinek összefoglalása, majd azokra figyelemmel a jogalkalmazói gyakorlat által alakított álláspontok felvázolása.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be) 167. §-ának rendelkezései a bizonyítékok értékelése kapcsán egyértelműen rögzítik, hogy a magyar büntetőeljárás bizonyítási rendszere szabad bizonyítási

rendszer, azaz nincs meghatározva, hogy mit és milyen bizonyító erővel kell elfogadni bizonyítékként. A jogalkalmazó szabadon mérlegelhet.

A bizonyítékok beszerzésének kizárólag a törvényesség a korlátja, amelyet alapvetően a hivatkozott szakasz (5) bekezdése biztosít annak rögzítésével, hogy „nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet az adott hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével szerzett meg.” A nyomozások során az ügyészségnek szorgalmaznia kell a bizonyítási eszközök teljes körű beszerzését, és köteles ellenőriznie, hogy azok beszerzése törvényes volt-e, mert a belőlük származó tény csak akkor értékelhető bizonyítékként.¹

A bizonyítási eljárást fogalmilag görcső alá véve elmondható, hogy maga a bizonyítás – Tremmel Flórián gondolatmenetét alapul véve – a büntetőeljárásban, annak részét alkotó közvetett és összetett megismerési folyamat. Ennek során nem közvetlenül a múltbeli eseményeket vizsgáljuk, hanem azokra a bizonyítékokból racionális gondolkodás útján, a logika szabályai szerint vonunk le következtetéseket (Tremmel, 2006).

A Be. 163. §-a alapján a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető anyagi- és eljárási jogszabályok alkalmazásában jelentősek. Szakértő igénybevételének is csak e körben lehet helye. A vagyoni hátrány mértéke a cselekmény értékelését, a terhelt cselekményének minősítését meghatározza, ezért a tényállás szempontjából releváns. Ezzel összefüggésben ugyanakkor fontos kiemelni, hogy releváns tények esetében is lehetséges, hogy a bizonyítandó tény iratokból, okiratokból, tanúvallomásokból megtehető következtetésekből megállapítható, azaz nem szükséges hozzá szakértő igénybevétele.

A Be. nagykommentára mindennek megfelelően rögzíti, hogy „a bizonyítás körén kívül eső tények vonatkozásában szakértő bevonásának nem lehet helye. A szakértő indokolatlan igénybevétele azonban a releváns tények bizonyítása körében is előállhat. Erre jellemzően akkor kerül sor, ha a bizonyítandó tény megállapítása vagy megítélése más bizonyítás (jellemzően irat, okirat, illetve vallomás) vagy ténybeli következtetés útján is elvégezhető.” (Ibolya, 2018).

A kommentár is felhívja tehát a figyelmet arra, hogy a jogalkalmazónak fel kell ismernie, hogy a bizonyítás szempontjából releváns adott tényező, így konkrét esetben a bűncselekménnyel előállt vagyoni hátrány összegének megállapítása kizárólag szakértő igénybevételével, vagy más módon is előállítható.

A Be. 188. § (1) bekezdése szerint, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges, szakértőt kell alkalmazni.

1 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról [8. § (4) bekezdés, 13. §, 49. § c) pont].

Schmidt Gábor gondolatmenetében kifejti, hogy az előbbi szabályozás azt a gyakorlati helyzetet feltételezi, hogy a nyomozó hatóság, ügyészség vagy bíróság ügyben eljáró tagja nem rendelkezik a bizonyítandó tény megállapításához szükséges szakértelemmel (Schmidt, 2023).

A szabályozás tehát a különleges szakértelmet rögzíti az igénybevétel eredőjeként, így ezen átfogó szempont miatt a törvény mellőzi azon szakkérdések példálózó felsorolását, amelyek esetén kötelező a szakértő igénybevétele. Mi a különleges szakértelem? A fogalom nincs jogszabályban definiálva, annak tartalmát a joggyakorlat maga alakítja folyamatosan. Berkes György e tekintetben kifejti, hogy *„egyet kell érteni azzal az állásponttal, miszerint el kell szakadni a különleges szó hétköznapi jelentéstartalmától, a szakértelemnek nem kell valamely egészen ritka, bonyolult, vagy valamely tudományos szakterület tárgyát alkotó ismerettel rendelkeznie, csupán a jogi szakismeretektől eltérő ismeretanyagra kell épülnie.”* (Berkes, 2014). Az elméleti megközelítés szerint tehát a hatóság képviselőjének jogi szakismeretétől eltérő olyan speciális ismeretanyag, amely a szakkérdés eldöntéséhez és a tényállás megállapításához nyújt segítséget.

Ennek gyakorlati értékelése körében nem lehet kérdés az, hogy például DNS-minta azonosításához, vegyianyag talajkárosító hatásának meghatározáshoz kétségkívül különleges szakértelem szükséges. Ugyanakkor nem ilyen egyértelmű, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények miatt folytatott adott eljárásban a vagyoni hátrány megállapításához „mennyire különleges szakértelem”, milyen speciális ismeretszint szükséges. Az eljárást folytató nyomozó hatóságnak, ügyésznek, bírónak kell tudni eldöntenie, hogy mikor áll fenn az a Be. által írt helyzet, hogy elengedhetetlen a szakértő bevonása, azaz saját ismereteinek korlátai mikor akadályozzák a döntés meghozatalában.

Ennek megfelelően a felmerülő releváns körülmények bizonyítása körében figyelemmel kell lenni a büntető anyagi- és eljárási normák, a háttérnormák változására, a tudomány, a technika fejlődésére, a jogalkalmazói gyakorlat alakulására, a büntetőeljárást folytató hatóságok tudásának specializálódására. Ezek alapján kell esetenként megítélni, hogy az adott tény megállapítása, következtetés levonása túlmutat-e a nyomozó hatóság tagja, az ügyész, a bíró ismereteinek korlátain, tehát indokolt-e a szakértő igénybevétele. A tapasztalatok szerint a büntetőeljárások gyakorlata nem feltétlenül követi le az előbbi összetevők változását, így olyan esetekben is sor kerülhet – akár nyomozási, de még inkább bírói szakban – szakértő bevonására, amikor a bizonyítandó tény megállapítása jelenleg már nem feltétlenül mutat túl a büntetőeljárást folytató hatóság tagjának, tagjainak a korlátain.

Vizsgáljuk meg, ezek a korlátok hogyan változtak az elmúlt időben!

Egykor és ma. Az elkövetési magatartások változása, a pénzügyi nyomozói szakma specializálódásának alakulása

A tanulmány ezen része – egyfajta időutazásként – elsődlegesen annak megjelenítését célozza, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények nyomozására kompetens nyomozó hatóság szakmai specializálódása, illetőleg ezzel együtt az elkövetési magatartások összetettsége hogyan változott az elmúlt évtizedekben.

A következőkben megjelenített tényezők a szabályozásbeli változások bemutatása mellett nagyban gyakorlati tapasztalaton alapulnak.

A költségvetést károsító ügyek feldolgozására specializálódott adó-, majd pénzügyi nyomozásról 1999. február 1. óta beszélhetünk. A megelőző időszakban az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (a továbbiakban: APEH) hatáskörébe tartozó adókkal összefüggésben elkövetett bűncselekmények nyomozására a rendőrség bírt hatáskörrel, amely nyomozó hatóság az erőit elsődlegesen fő feladatára, a közbiztonság javítása érdekében teendők ellátására fordította, az adózással összefüggő bűncselekmények nyomozására nem jutott elegendő kapacitás, és esetenként hiányzott az a speciális adóztatási szakismeret, amely ezeknek az ügyeknek a felderítéséhez és bizonyításához elengedhetetlen.

Mindezt az APEH egyes feladatairól szóló törvény 1998. évi módosításának miniszteri indokolása a következők szerint fejezte ki. „Az államháztartás bevételi érdekeit kiemelkedően veszélyeztető bűncselekmények visszaszorítása, illetőleg a büntetőjogi eszközök alkalmazása, az elkövetők felderítése és felelősségre vonása a társadalmi tapasztalatok szerint nem eléggé eredményes. Az adó- és járulékcsalás ügyekben az elkövetési értékek az utóbbi években ugrásszerűen emelkedtek. Ugyancsak dinamikus emelkedés tapasztalható az ismertté vált bűncselekmények számában, de ezzel nem tart lépést a számonkérés eredményessége. Az adó-, társadalombiztosítási csalás, [...] bűncselekmények eredményesebb felderítése, megakadályozása, félbeszakítása megköveteli egy új nyomozó hatóság létrehozását, amely rendelkezik a feladat ellátásához szükséges szakmai ismeretanyaggal, és amelynél viszonylag gyorsan megteremthetők a bűnüldözéshez szükséges egyéb feltételek is.”²

Az adózást érintő jogsértések, bűncselekmények felderítéséhez, bizonyításához különböző szakmák ismeretanyagának egyesítésére, az erők koncentrálására volt szükség. A hivatkozott normának megfelelően 1998 végén megalakult az APEH Bűnügyi Igazgatósága, melyről túlzás nélkül kijelenthető, hogy a specializálódás egyik fő mérföldköve volt.

2 Az 1998. évi XCIII. törvény miniszteri indokolása az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól.

Az APEH Bűnügyi Igazgatósága megalakulásakor az adócsalások elkövetési módszere egyszerűnek volt mondható, annak túlzott bonyolítása, nagyszámú elkövetéssel érintett bevonása nem volt indokolt. Jellemző elkövetés volt az egyszerű bevételeltitkolás, azaz a gazdálkodók a teljesítésekről kiállított számláik egy részét vagy egészét nem szerepeltették adóbevallásaikban, illetve bevallásokat egyáltalán nem nyújtottak be. Jellemzőek voltak továbbá a valós gazdasági tevékenység végzése nélkül, tisztán az áfa visszaigénylésének szándékával elkövetett csalások is, mely ügyleteknél az életszerűség látszatának fenntartására sem törekedtek, e célból sok esetben bármilyen előzmény nélkül több százmilliós készpénzes ügyletek jöttek létre papíron. Nem voltak jellemzőek a többszintű számlaláncok, sok esetben a haszonhúzó gazdasági társaság alatt egy számlázási szint helyezkedett el, azaz az elkövetéshez elegendő volt egyetlen, a működő gazdasági társasággal kapcsolatban álló fiktív cég felhasználása is.

Nem voltak úgynevezett számlagyáras ügyek. Számlagyárról akkor beszélünk, amennyiben több személyből álló elkövetői kör a feladatokat egymás között megosztva, szervezeten, anyagi ellenszolgáltatásért, gazdasági tevékenység végzésére irányuló valós szándék nélkül, hosszabb időn keresztül állít ki számlákat az ezt megrendelő gazdálkodók részére. Nem volt jelen a maihoz hasonló mértékben a munkáltatással összefüggő adók és járulékok csökkentésére, fizetésének elkerülésére alkalmazott fiktív számlázás. Az ilyen típusú visszaélések lényege, hogy a jelentős élő munkaerő igényű, így tipikusan az őrzés-védelem, a takarítás ágazatokban a foglalkoztatottakat fiktíven működő cégekhez jelentik be, és a munkáltatással összefüggő adók, járulékok a minimálbér összegét alapul véve kerülnek bevallásra, megfizetésre, míg a minimálbér feletti, a munkavállalók részére „feketén” kifizetett összeg eltitkolásra kerül.

Magyarország 2004-ig nem volt tagja az Európai Uniónak, így nem voltak jelen a tipikusan az Európai Közösségen belüli termékbeszerzéssel, szolgáltatás igénybevételével összefüggésben elkövetett MTIC (missing trader intra-community fraud) típusú csalások sem, az adócsalás miatt folytatott nyomozások jórészt belföldi társaságok közötti ügyletek vizsgálatára korlátozódtak.³

3 Az MTIC csalás lényege, hogy a belföldi gazdálkodó valójában közvetlenül egy közösségi tagállami társaságtól vásárolja meg a terméket, továbbértékesítési céllal. Amennyiben a számlázási folyamat a valós ügyletnek megfelelően lenne bizonylatolva, az áfatörvény közösségi termékbeszerzésre és termékértékesítésre vonatkozó szabályaira figyelemmel a gazdálkodó adólevonási jogát nem tudná gyakorolni, de belföldi értékesítése után fizetendő áfaösszege keletkezne. Csalárd „megoldásként” a gazdálkodó az ügyletről belföldi cég által kiállított fiktív számlát fogad be, melynek áfatartalmát levonásba helyezi. Az ügylet célja az áfa megfizetésének elkerülése és azzal együtt kedvezőbb piaci ár és pozíció alakítása a számlabefogadó számára.

A kétezres évek elején az elkövetők nem törekedtek a fiktív ügyletek „lát-szólagos” pénzügyi rendezésére, sok volt a készpénzes ügylet, ebből adódóan nem volt szükség a bankszámlaforgalmak elemzésére, a sokszor megbonyolított pénzügyi folyamatok kirajzolására. Az APEH Bűnügyi Igazgatósága 1999-ben megyei szervezeti felépítésben, jellemzően 5-5 fő adónyomozóval kezdte meg tevékenységét, akik főként a rendőrség állományából érkeztek. Önmagában a létszám is behatárolta a lehetőségeket, de a hatáskörös bűncselekmények nyomozásával kapcsolatos gyakorlat sem volt kialakult, ügyről-ügyre haladva lettek felépítve a különböző bizonyítási metodikák. Kiforrott ügyészi gyakorlatról sem beszélhettünk, az az alapoktól kezdődően folyamatosan formálódott, az adónyomozók és ügyészek együtt sajátították el a hatáskörös bűncselekmények nyomozásának speciális elemeit. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények nyomozási metodikája, minősítési kérdései, jogalkalmazói gyakorlata a nyomozó hatóság és az ügyészség által az aktuális elkövetési magatartások mentén, ügyről-ügyre alakult, fejlődött.

Folyamatos volt a létszámfejlesztés, de a 2003–2006 közötti időszakban végrehajtott szervezeti változások nehezítették a hatékony szakmai feladatellátást. Probléma volt továbbá, hogy ezen időszakban a nyomozó szervek kapacitásbeli, strukturális tényezőknél fogva nem folytattak hatékony felderítési tevékenységet, a feladatellátás főként a beérkező feljelentések alapján indított eljárások vizsgálatára korlátozódott.

Eközben egyre több erre szakosodott szervezet kezdett el foglalkozni úgynevezett számlagyáras tevékenységgel, a fiktív számlákra egyre nagyobb igény mutatkozott a valós tevékenységet végző gazdálkodók részéről is. Ekkor már Magyarország tagja volt az Európai Uniónak, a közösségi adómentes értékesítés jogszabályi lehetőségét kihasználva az EU más tagállamait érintő elkövetés is egyre inkább tetten érhető volt, az MTIC típusú csalások száma ugrásszerűen megnövekedett. Az elkövetők többszintű számlaláncolatokat hoztak létre, a számlázási láncban szereplő fiktív cégek adóbevallásait benyújtották, szükség esetén megjelentek az adóhatóság előtt, az elkövetéshez használt cégek legális működése látszatának fenntartása a konspiráció szerves része lett.

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás miatt a csempészet miatt folyamatban lévő eljárások száma jelentősen lecsökkent, de egyre nagyobb mértékben jelentek meg a hazai és az európai uniós forrású támogatásokra elkövetett bűncselekmények, egyre több eljárás indult jogosulatlan gazdasági előny megszerzése és Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése büntett elkövetése miatt. Az ilyen ügyek hatékony nyomozása nem volt elképzelhető a pályázati rendszer speciális elemeinek ismerete nélkül, melyet a pénzügyi nyomozóknak el kellett sajátítaniuk.

A 2006-ban végbement hatásköri változás, a feladatnak a Vám- és Pénzügyőrséghez történő integrálása jelentős fejlődést eredményezett. Kiemelt hangsúlyt kapott a felderítési tevékenység, melynek hatására 2008-tól kezdődően egyre több fiktív számla kiállítására szakosodott szervezet került és kerül felszámolásra a mai napig. 2011-től, a NAV integrációval, egy a szellemében és lehetőségeiben nagymértékben megújult testületben folytatódott a még inkább specializált feladatellátás. Az adó, vám, jövedéki és bünyügyi terület szervezeti szintű szakmai tapasztalata, adatvagyon, ezekre építve a munkafolyamatok összehangolásának lehetősége, a kommunikáció egyszerűbbé válása további hatékonyabb, eredményesebb feladatellátást tett lehetővé.

Rendszeressé vált az egyes bünyügyi igazgatóságok részéről az összehangolt akciók szervezése és végrehajtása, melyek során számos számlagyáras típusú, valamint kiemelt összegű támogatást érintő költségvetési csalás miatt folytatott eljárásban történt sikeres realizálás. Ezen ügyekben a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések bevezetése mellett jelentős vagyonbiztosítási tevékenységet is végrehajtottak a bünyügyi igazgatóságok, mely érintette mind az elkövetők, mind az elkövetéhez használt gazdasági társaságok vagyonát. Egyre több kiemelt jellegű ügy került vádemelési javaslattal befejezésre, mely ügyekben – a korábbiakhoz képest – súlyos büntetést szabtak ki a bíróságok. A nyomozó hatóság sajtótevékenysége is egyre inkább hangsúlyos lett, mely által a köztudat is formálódott, az emberek számára világossá vált, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények elkövetői súlyos szankciókra számíthatnak.

A rendelkezésre álló adatvagyon, azok feldolgozási lehetőségeit érintő változások

Lényeges változás következett be az elektronikusan rendelkezésre álló adózási adatok, mint a bizonyítást segítő adatvagyon, illetve azok feldolgozására kifejlesztett elemző programok körében is.

Az adónyomozás kezdetekor, 1999-ben az adóhatóság az ellenőrzési tevékenységét a jelenleg rendelkezésre állóhoz képest minimális mennyiségű informatikai rendszerben tárolt adat, illetve ezek elemzésére kifejlesztett program felhasználásával végezte. Ennek oka részben az akkori rendelkezésre álló informatikai háttér, részben az adózók részére lényegesen kevesebb jogszabályban előírt adatszolgáltatási kötelezettség volt. Az áfabevallások benyújtása papíralapon történt, azok adatai a feldolgozását követően voltak elérhetőek elektronikus úton. A számlák kiállítása kézzel írottan, vagy számlázóprogramban történt, ezzel összefüggésben nem volt kötelező adatszolgáltatás.

Az egyes áfabevallásokban megjelenített adatok kontrollálására kizárólag az áfaanalitika manuális vizsgálatával volt lehetőség, melyet az adózó készített és őrzött elektronikus adatként, illetve papíralapon. Az analitika tartalmazza az adózók áfatartalommal rendelkező értékesítéseit és beszerzéseit, mely az adott időszakra benyújtott áfabevallásokban közölt adatokat hivatott alátámasztani. Amennyiben az áfaanalitika nem volt fellelhető, a fiktív számlák felhasználása a legtöbb esetben nem volt bizonyítható. Ezen körülmények miatt egy adócsalás miatt indított büntetőeljárás sikere nagyban függött az adózó együttműködésétől, vagy attól, hogy a nyomozó hatóság – az együttműködés hiányában – milyen dokumentumokat tudott felkutatni, lefoglalni. A kezdetekben az adónyomozóknak a korlátozottan rendelkezésre álló adószakmai rendszerekhez sem volt felhasználói jogosultságuk, a vizsgálandó adóbevallások feldolgozott adatait ügyészi engedéllyel ellátott megkereséssel, vagy a papíralapon benyújtott bevallások lefoglalásával tudták beszerezni.

Valódi áttörésként volt értékelhető az M lapos adatszolgáltatás 2013. január 1. napján történő előírása.⁴ Az M lapon az adózók beszerzéseikre és értékesítéseikre szolgáltatnak adatot. Bevezetésekor csak azokat a számlákat kellett szerepeltetni, melyek áfa összege a kétmillió forintot meghaladta, 2020-tól minden beszerzést jelenteni kell. Mivel a számlabefogadó a részére kiállított számla áfatartalmát csak akkor helyezi levonásba, ha az áfa összege az áfaanalitikában, M lapon és a bevallásban megtalálható, így ettől a ponttól kezdődően a fiktív számlák felhasználásának bizonyítása áfaanalitika hiányában sem lehetetlenült el.

Jelentős fejlődésként volt értékelhető az EKÁER rendszer⁵ 2015. január 1. hatállyal történő bevezetése, mely az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosítására irányuló 2014. évi LXXIV. törvény vonatkozó rendelkezéseinek hatályba lépésével jött létre. Az EKÁER rendszer gyakorlati, bizonyítási szerepe, hogy a vonatkozó jogszabályban meghatározott árumozgásokat – a kockázatos élelmiszerekre és kockázatos termékekre vonatkozóan – egy központi adatbázisban kell rögzíteni, ahol ezáltal az adóhatóság előtt térben, időben, de mindenekelőtt az adókötelezettségeket tekintve átláthatóan zajlik Magyarország területén – meghatározott termékkörben – az áruforgalom.

4 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról.

5 2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről 7. § 14. „EKAER: az állami adó- és vámhatóság által működtetett Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer, amely az Európai Unió valamely más tagállamából Magyarország területére, Magyarország területéről az Európai Unió valamely más tagállamába irányuló, a termék közúti fuvarozásával, illetve a Magyarország területén belül megvalósuló, a termék közúti fuvarozásával összefüggő adókötelezettségek teljesítésének ellenőrzését szolgálja.”

A vagyoni hátrány megállapításának összetevői szempontjából újabb áttörést jelentett az online számla adatszolgáltatás előírása. Az online számla adatszolgáltatási kötelezettség 2018. július 1-jén került bevezetésre, 2021. január 4-től teljes körű. A számla adatszolgáltatást a számla kiállítójának haladéktalanul teljesítenie kell az áfatörvény⁶ 10. számú mellékletében rögzítettek szerint. Ezáltal az adóhatóság valós időben látja az adóalanyok által kiállított számlákat, az adatszolgáltatás a legtöbb esetben a számlázóprogramok használatával automatizáltan megtörténik.

A pénzügyi és egyéb szolgáltatók azonosítási feladatához kapcsolódó adatszolgáltatási háttér megteremtéséről és működtetéséről szóló 2021. évi XLIII. törvény hatályba lépésével a hatóságok számára elérhetővé vált az úgynevezett AFAD nyilvántartás (tényleges tulajdonosi nyilvántartás), melyből közvetlen hozzáféréssel lekérdezhetők a magánszemélyek és társaságok nyilvántartott bankszámlaszámai, az igénybe vett széfszolgáltatások.

Az adatok hatékony feldolgozása tekintetében jelentős mérföldkő volt a NAV bünygyi szakterülete által kifejlesztett bankszámla feldolgozó informatikai megoldás, amely a bankszámlaadatok mellett az elektronikusan rendelkezésre álló adózási adatvagyon feldolgozását is nagyban segíti.

A pénzügyi nyomozáson belül felderítési, elemző-értékelő és vizsgálati szakterület intézményesült, és az előbbi szakterületeken a szakmai tudás fejlesztése érdekében koncentrált képzésekre kerül sor hazai és nemzetközi szinten. A bemutatott informatikai rendszerek használatához manapság már valamennyi pénzügyi nyomozó rendelkezik jogosultsággal, emellett egyre nagyobb számban vannak jelen olyan kollégák, akik a rendszereket készség szinten használni tudják, így a szükséges elemző tevékenységet, vagy annak egy részét is el tudják végezni. Kijelenthető, hogy egy pénzügyi nyomozóval szemben – legyen szó nemcsak az elemző, hanem a felderítő vagy vizsgálati tevékenységet végző kollégáról – mára elvárásként fogalmazódik meg, hogy bizonyos szintű értékelő-elemző tevékenységet önállóan tudjon végezni.

Elemző-értékelő készség alakulása, intézményesülése

Az egyre szélesebb körben létrehozott informatikai rendszerek, a nagy mennyiségű adatok elemzésének az igénye újabb kihívást, további specializálódási igényt generált a költségvetést károsító bűncselekmények nyomozására kompetens egységek életében.

6 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról.

A hatásköri specializálódás részeként először a NAV Bűnügyi Főigazgatóságán a nyomozásokat országosan támogató céllal a Revizori Főosztály, majd az egyes bűnügyi igazgatóságokon értékelő-elemző osztályok létrehozása történt meg. Az ezt célzó szervezeti változás nem egy ütemben történt, de 2018 közepétől már minden igazgatóságon felállításra került egy-egy ilyen osztály.

A NAV Bűnügyi Főigazgatósága Revizori Főosztályán adótanácsadói, mérlegképes könyvelői, okleveles forgalmiadói, okleveles könyvvizsgálói, társadalombiztosítási ügyintézői végzettséggel rendelkező kollégák dolgoznak, az értékelő-elemző osztályokon pedig szintén jellemző az adózási, számviteli képzettség, ezen egységeknél is többen mérlegképes könyvelői, adótanácsadói képesítéssel rendelkeznek.

A szakmai képzettségnek, a hatályos szakmai ismereteknek megfelelően a NAV Revizori Főosztály, valamint az egyes értékelő-elemző osztályok feladatai között szerepel a költségvetést károsító bűncselekmények esetében a tényállás értékeléséhez szükséges vagyoni hátrány megállapítása, kiemelten az adóhatósági szakmai rendszerekből származó elektronikus adatok és ezzel együtt az ügyben releváns pénzforgalmi bankszámlaadatok feldolgozása, amelyet erre – akár a büntetőeljárás bizonyítási aspektusokra – specializált programok nagyban segítenek. A mérlegképes könyvelői, adótanácsadói, könyvvizsgálói végzettséggel rendelkező kollégák időszakosan a szakmai tudásuk fejlesztése érdekében részt vesznek a kötelező továbbképzéseken, továbbá az elemzői területen a NAV Bűnügyi Főigazgatósága szervezésében rendszeres specializált képzés történik.

Ügyészség, bíróság specializálódása

A téma vizsgálatában indokolt röviden kitérni, hogy a költségvetést sértő bűncselekmények számának és összetettségének alakulása az ügyészségi és a bírósági feladatellátásban is változást eredményezett. Amennyiben mindössze egy-egy vármegyei főügyészség büntető ügyösszetételét megvizsgáljuk a 15–20 évvel ezelőtti állapothoz mérten, jól látható, hogy a hangsúlyok eltolódtak a rendőrségi hatáskörbe tartozó élet, testi épség elleni és egyéb bűncselekményekről a költségvetési csalások miatt folytatott eljárásokra. Ugyanez a megállapítás pedig kirajzolható az egyes törvényszékek kapacitását jelentősen igénybe vevő kiemelt súlyú pénzügyi bűncselekmények miatti eljárásokban is.

A specializáció megjelent mind a Legfőbb Ügyészség, mind a vármegyei főügyészségek szervezeti változásaiban is. Ennek legközelebbi példája a 2025. június 1. napjától működő Budapesti Gazdasági Ügyészség létrehozása, amelynek

közelmúltbeli avatóünnepségén többek között elhangzott, hogy „*az ügyészségen belül a specializáció a jövőbeni hatékony és eredményes munka záloga lesz. A Budapesti Gazdasági Ügyészség létrehozása éppen ezt a szemléletet tükrözi*” ([URL1](#)).

A bíróságokat érintő specializálódás kapcsán pedig úgy gondolom elegendő utalni arra, hogy az új büntetőeljárási kódex létrehozta a gazdálkodással összefüggő kiemelt bűncselekmények kategóriáját,⁷ továbbá ezen ügykörben a bíróság összetételére vonatkozóan rögzítette első fokon a tanácsban történő eljárást, amelynek egyik tagja elsődlegesen a törvényszék gazdasági ügyszakának bírója.⁸

A büntetőeljárások hatékony lefolytatásának kontextusában

A büntetőeljárások hatékony lefolytatását alapvetően meghatározza, hogy mennyire időszerűen történik a bizonyítás, ennek folyamatában pedig meghatározó, hogy a vagyoni hátrány – mint bizonyítás szempontjából releváns tény – megállapítása is mennyire időszerűen és milyen színvonalon történik meg. Ennek megfelelően jelentős, hogy a kérdésben milyen jogalkalmazói gyakorlat alakult, alakul.

Az eljárások hatékony, időszerű befejezése kapcsán az alaptörvény rögzíti, hogy „*mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok [...] észszerű határidőn belül intézzék.*”⁹ A Be. 2. § (3) bekezdése szerint a büntetőeljárásban alapvető jogot korlátozni csak az e törvény szerinti eljárásban, az e törvényben meghatározott okból, módon és mértékben lehet, és a 351. § (1) bekezdése mindezt kiegészíti azzal, hogy a nyomozást a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatni.

A kezdetekben számos olyan adócsalás, illetve áfára elkövetett csalás miatt folyamatban lévő ügyekben is igazságügyi szakértő került kirendelésre, ahol a levonásba helyezett adó összegét a nyomozó hatóság egyszerű matematikai művelet eredményként is meg tudta volna állapítani. A nyomozó hatóságnál abban az időben nem volt meg az a speciális szaktudás, melyre alapozva az ügyészség elfogadta volna a hatóság elkövetési érték megállapítása tárgyában készített jelentését, továbbá jellemzően az Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézetek adó- és könyvszakértői kapacitása is jól használható volt.

7 Be. 10. § (1) bekezdés 3. pont.

8 Be. 13. § (3) bekezdés.

9 Magyarország alaptörvénye XXIV. cikk (1) bekezdés.

Fenti körülmények miatt gyakorlatilag a legjárhatóbb útnak a szakértő kirendelése mutatkozott, és meglehetősen hosszú idő telt el, míg a nyomozó hatóságok számítási alpműveleteken alapuló jelentéseit és az azokból levont következtetést az ügyészség elfogadta.

A NAV Revizori Főosztály és az értékelő-elemző osztályok felállítása, a folyamatos belső képzések, az elektronikusan rendelkezésre álló adózási adatvagyon nagy léptékű növekedése, az elemző rendszerek egyre szélesebb körben történő használata azt eredményezte, hogy a nyomozó hatóság olyan minőségű és részletezettségű jelentéseket készített, melyek meggyőzték az ügyészséget arról, hogy adott esetekben a vagyoni hátrány megállapítása nem minősül szakkérdésnek, a vád a nyomozó hatóság által készített jelentés alapján képviselhető.

Ez az út vezetett a jelenlegi állapothoz, amely szerint jellemzően az egyszerűbb megítélésű ügyekben az ügyészség részéről akár a vád képviseletére is elfogadott, amennyiben a nyomozó hatóság által készített jelentésben történik a vagyoni hátrány megállapítása, ugyanakkor a bírói szakban tipikusan a védői indítványnak helyt adva szakértő bevonása történik.

Az egyszerűbb megítélésű ügyek mellett fontos kitérni a dolgozat korábbi részében már hivatkozott, összetett jellegű „gigaügyekre”, tipikusan a számlagár jellegű magatartáson alapuló, többszintű cégláncolatokat, jellemzően akár több száz számlabefogadó tettesi magatartást vizsgáló büntetőeljárásokra. A mára alakult büntetőeljárési gyakorlat szerint a számlagár jellegű magatartás miatt folytatott büntetőeljárásokban szinte valamennyi esetben szakértő igénybevételére kerül sor.

A gyakorlati tapasztalatok alapján fontos azt is kiemelni, hogy a NAV nyomozó egységei által ma már évente nagy számban történik ilyen típusú „nagy ügyek”, cselekmények felderítése, realizálása, és az ilyen ügyekben az ügyészségek és bíróságok által elfogadott színvonalon tevékenységet ellátó szakértők száma kevés az ügyekhez mérten, valamint a szakértői költségek is jelentősek. Az ilyen típusú elkövetési magatartások miatt folytatott büntetőeljárások további fontos közös jellemzője, hogy azok időtartama az ügyek összetett jellegéből adódó bizonyítási eljárásra, elvégzendő nagyszámú bizonyítási cselekményre figyelemmel időben jelentősen elhúzódhat. E tekintetben pedig a bizonyítási és időszerűségi tényezőket alapvetően meghatározza az is, hogy a vagyoni hátrány megállapítása mennyire időszerűen és milyen színvonalon történik.

Zárszó

A dolgozatban már részletezettek szerint a különleges szakértelem fogalom tartalmi kitöltését a joggyakorlat folyamatosan alakítja. A bíróságok ítélkezési

gyakorlata tud irányokat szabni, hogy az adott kérdésre a nyomozó hatóságnál meglévő kompetenciával, ismeretszinttel egzakt válasz adható, vagy az idő-szerűség javítása, a költségek csökkentése érdekében a szakértői munka elő-készítésére egyfajta adatrendező feladat a nyomozó hatóság által elvégezhető, vagy nincs alternatív mód, kizárólag a szakértő által válaszolható meg a kérdés.

A téma bemutatása ezzel összefüggésben törekedett egy helyzetkép összefog-lalására, elsődlegesen a nyomozó hatósági összetevők aspektusából.

Felhasznált irodalom

Berkes Gy. (Szerk.). (2014). *Büntetőeljárás jog I–III.* (2. kiad.). HVG-ORAC.

Ibolya T. (2018). A Btk. 871-872. § kapcsolódó fejezet. In Polt P., Miskolczi B., Vida J., & Kar-ner Zs. (Szerk.), *Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez.* Wol-ters Kluwer.

Schmidt G. (2023). A szakvélemények értékelésének kérdései ügyészi szemmel. *Ügyészek Lap-ja*, 30(5–6), 27–42.

Tremmel F. (2006). *Bizonyítékok a büntetőeljárásban.* Dialóg Campus.

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Budapesti Gazdasági Ügyészség avató ünnepsége.* <https://ugyeszseg.hu/budapesti-gaz-dasagi-ugyeszseg-avato-unnepsege/>

Alkalmazott jogszabályok

12/2012.(VI.8.) LÜ utasítás az ügyészség szervezetéről és működéséről

13/2020. (XII. 23.) PM rendelet az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer mű-ködéséről

1998. évi XCIII. törvény az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól

2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról

2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

2021. évi XLIII. törvény a pénzügyi és egyéb szolgáltatók azonosítási feladatához kapcsolódó adatszolgáltatási háttér megteremtéséről és működtetéséről

9/2018. (VI.29) LÜ utasítás az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével, valamint a be-fejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról

Magyarország Alaptörvénye

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Varga S. (2025). A vagyoni hátrány megállapításának szakértői, avagy szakmai összetevői egykor és ma. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2307–2322. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2307-2322>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Varga Sándor, aki a varga.sandor_1@nav.gov.hu e-mail címen érhető el.

A gazdaság büntetőjogi védelme

The Criminal Law Protection of the Economy

Fodor Balázs Gábor

Dr., ügyvéd, megbízott egyetemi oktató
Károli Gáspár Református Egyetem,
Állam- és Jogtudományi Kar

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja, hogy bemutassa a gazdaság jogi védelmének alapjait, korlátait, módszereit és eszközeit. Ennek keretében röviden áttekintésre kerül a gazdaság szabályozásának és védelmének rövid története, illetve a büntetőjogi védelem alapja, a védendő értékek köre. A tanulmány ismerteti továbbá a büntetőjogi eszközök helyét a gazdaságvédelem jogi eszközrendszerében, illetve a gazdasági bűnözés társadalmi és morális hátterét és szereplőit. Végezetül a gazdasági bűncselekmények szankcionálásával is foglalkozik.

Módszertan: Rövid történeti áttekintés után a büntetőjogi védelem alapjának feltására. Az ultima ratio elv vizsgálata alkotmánybíróági döntések, illetve nemzetközi források alapján. A gazdasági bűnözés társadalmi megítélésének és alanyi körének vizsgálata. Végezetül a gazdasági bűncselekmények szankcionálásának elméleti és gyakorlati elemzése.

Megállapítások: A gazdasági bűnözés a társadalmakkal egyidős jelenség, mai társadalmi hátterét, motorját nagy részben a profitorientált, fogyasztói szemlélet szolgáltatja. A gazdasági bűnözés visszaszorítása érdekében a legfontosabb eszközök a megelőzés és felelősségre vonás elkerülhetetlensége. Emellett kiemelt fontosságú a jogkövetkezmények szerepe is, melyeknek kellő, de nem túlzó visszatartó erővel kell rendelkeznie az adott személy és a társadalom többi tagja tekintetében is.

Érték: Az olvasó áttekintheti a gazdaság büntetőjogi védelmének okát, korlátait, módszereit és eszközeit, illetve betekintést nyerhet a gazdasági bűnözés alanyi körébe és társadalmi, morális hátterébe. Továbbá ráláthat a gazdasági bűnözéssel szembeni hatékony fellépés elméleti és gyakorlati problémáira.

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 08. 08. Átdolgozás: 2025. 09. 19.
Elfogadás: 2025. 09. 22.

Kulcsszavak: a gazdaság büntetőjogi védelme, gazdasági bűnözés, gazdasági büntetőjog, a gazdasági büntetőjog korlátjai

Abstract

Aim: The article aims to set out the foundations, limits, methods and instruments of the legal protection of the economy. Within this framework it offers a concise overview of the history of the regulation and protection of economic order, as well as the bases of criminal-law protection and the spectrum of legally protected interests. The study further situates criminal-law tools within the broader toolkit of economic protection and examines the social and moral background of, and the actors involved in, economic crime. Finally, it addresses the sanctioning of economic offences.

Methodology: Following a brief historical survey, the article explores the foundations of criminal-law protection. It analyses the ultima ratio principle on the basis of decisions of the Constitutional Court and relevant international sources. It then examines societal perceptions of economic crime and its personal scope. Lastly, it provides a theoretical and practical analysis of the sanctioning of economic offences.

Findings: Economic crime is a phenomenon as old as organised societies; in contemporary settings it is driven to a significant extent by profit-oriented, consumerist attitudes. The most important instruments for curbing economic crime are prevention and the inevitability of accountability. Equally crucial are legal consequences, which must exert a sufficient – yet not excessive – deterrent effect both on the individual and on society at large.

Value: The paper provides readers with an overview of the rationale, limits, methods and instruments of the criminal-law protection of the economy, and offers insight into the personal background of economic crime and its social and moral background. It also sheds light on the theoretical and practical challenges of effective action against economic crime.

Keywords: criminal-law protection of the economy, economic crime, economic criminal law, limits of economic criminal law

A védendő értékek köre

Már az ókori társadalmakban megjelent a gazdaság jogi szabályozásának igénye,¹ a görög poliszokban és Rómában a gazdasági, társadalmi fejlődés pedig némely esetben szigorú szabályok bevezetését eredményezte. Athénban Kr. e. 594-ben Szólón törvénye a pénzforgalom és kereskedelem biztonsága érdekében halálbüntetéssel fenyegette a pénzhamisítókat. Rómában pedig már a XII táblás törvények is tartalmaztak szabályokat az adósokra nézve is. A római fizetésképtelenségi jog (csődjog előzményei) több eljárást is ismert az adós fizetésre kényszerítése és megbüntetése érdekében.² A Lex Julia de anno külön büntetőintézkedéseket alkalmazott azzal szemben, aki a Rómától távoli kikötőkben azért tartotta vissza a gabonaszállítmányt, hogy ezzel Rómában a gabona árát növelje.

Az állam, a magánvagyon és a gazdálkodás megjelenésével egyidőben alakult ki az adóztatás is, ami ebben az időben is egy egyoldalú fizetési kötelezettséget jelentett a központi kormányzat felé. Az államnak tehát minden történelmi korban szüksége volt bevételekre az állami apparátus működtetése érdekében. A feljegyzések szerint az i. e. 3. évezredben Egyiptomban már létezett „aratási adó”, a Níluson pedig vámot vetettek ki. A mezopotámiai templomgazdaságokban adózni kellett az állattartás és a halászat után. Az ókori Rómában pedig igen bonyolult adózási rendszer működött.

A társadalmi és gazdasági fejlődés eredményeként kialakult gazdasági rend – jelenleg piacgazdaság – nélkülözhetetlen szabályozása és védelme érdekében az államnak tehát számos igazgatási és egyéb jogszabályt kell alkotnia. Az állam a gazdasági büntető jogalkotással azokat a cselekményeket rendeli büntetni, amelyek a fennálló gazdasági rend alapjait sértik vagy veszélyeztetik. A gazdasági bűncselekmények által oltalmazott társadalmi érték a bűncselekmények jogi tárgyában jelenik meg (a piacgazdaság egyes elemeit fogalmazza meg), mint a tisztességes verseny, a fogyasztók és hitelezők érdekei, a gazdálkodás rendje vagy a pénzforgalom, illetve az állami feladatok ellátásához nélkülözhetetlen költségvetés.

1 Hammurapi törvényoszlopa a magánbosszú kereteit szabályozó tálió elven kívül számos kereskedelmi, igazgatási szabályt is tartalmazott és a pénzhamisítást is büntetni rendelte.

2 A legis actio per manus iniectionem során a hitelező önhatalmúlag állami védelmet élvezve járt el az adóssal szemben. Az adós, ha nem tudott fizetni, a „testével volt köteles helytállni”, tehát büntető szankció volt a nemfizetés következménye.

A hazai piacgazdaság védelme

Hazánkban a politikai és gazdasági rendszerváltást megelőző években már megkezdődött az új gazdasági rendszer, a piacgazdaság kiépülése.

Az 1988. évi VI. tv. (első Gt.) elfogadásával a jogalkotó deklarálta: „*E törvény célja, hogy korszerű jogi keretek megteremtésével segítse a nemzetgazdaság jövedelemtermelő képességének javítását, a piaci jellegű termelési-értékesítési együttműködés fejlődését, a tőkeáramlást, valamint a külföldi működő tőke gazdaságunkban való közvetlen megjelenését [...] A gazdasági társaságok működése ne korlátozza a versenyt, ne teremtsen monopóliumokat, ne sértse a hitelezők érdekeit és a közérdeket.*”

A törvény a piacgazdaság és szereplőinek (állam, hitelezők, tulajdonosok, partnerek, fogyasztók stb.) védelme érdekében a társaságok vezető tisztségviselőinek – és más fontos közreműködőinek – magatartására, illetve felelősségére vonatkozóan elvi élel mondta ki, hogy „*a vezető tisztségviselők, a felügyelő bizottság tagjai és a könyvvizsgálók az ilyen tisztséget betöltő személyektől általában elvárható gondossággal kötelesek eljárni.*” [1988. évi VI. törvény 32. § (1) bekezdés].

Az 1989-ben módosított Alkotmány 9. §-a lefektette, hogy a Magyar Köztársaság gazdasága piacgazdaság, amely alapvető változtatás végre formálisan is megnyitotta az utat az új gazdasági szisztéma jogi kereteinek kialakítására. A rendszerváltást követően szinte folyamatos volt a modern piacgazdaságot kialakító szabályok megalkotása. Egymás után születtek az új törvények az adózás rendjéről, az egyes adókról, a csőd és felszámolási eljárásról, a számvitelről, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról, a pénztézetekről, a tőzsdéről.

A rendszerváltás utáni jogalkotás a piacgazdasági keretek és ágazati szabályok (társasági jog, csődjog, értékpapír jog, adójog, fogyasztóvédelmi jog, versenyjog stb.) kialakítása után meghatározta a társadalomra veszélyes cselekmények azon körét, amit már – a jogi tárgy védelme érdekében – bűncselekménynek minősített.³

A jelenlegi jogi szabályzás alapját Magyarország Alaptörvénye adja, melynek M cikke szerint „*(1) Magyarország gazdasága az értéktérítő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik. (2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.*”

3 Az 1991-ben megalkotott csőd és számviteli törvény után elfogadott 1992. évi XIII. törvény (a büntető jogszabályok módosításáról) az 1978. IV. törvénybe (III. Btk.) iktatta a számviteli fegyelem megsértése és a csődbüntett bűncselekményeit.

A 2012. évi C. törvény (Btk.) preambuluma alapján a törvény egyik célja az ország gazdaságának védelme, ebből fakadóan a Btk. 4. § (2) bekezdése szerint társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, ami – többek között – Magyarország Alaptörvény szerinti gazdasági rendjét sérti vagy veszélyezteti.

A gazdasági büntetőjog

Gál István László definíciója szerint: „*A gazdasági büntetőjog a büntetőjog egyik részterülete, méghozzá a leginkább elkülönülő szegmense. Azoknak a büntetőjogi és büntetőjogon kívüli jogszabályoknak az összessége, amelyek meghatározzák, hogy a gazdasági rendet (azaz az aktuális, uralkodó gazdasági szisztéma szabályszerű működését) fenyegető cselekmények közül melyek minősülnek bűncselekménynek, ezek elkövetőit hogyan kell felelősségre vonni, és velük szemben milyen szankciókat, miként kell alkalmazni.*” (Gál, 2017). Wiener A. Imre szerint a gazdasági büntetőjog maga a szabályozási keret, tehát azoknak a büntetőjogi rendelkezéseknek az összessége, amik a kiemelt jogi tárgyhoz kapcsolódnak (Weiner, 1986).

A gazdasági büntetőjogban hangsúlyos és kiemelendő a büntetőjogban egyébként is alapvető szintű ultima ratio elv szerepe, mellyel az Alkotmánybíróság több határozatában is foglalkozott. Az Alkotmánybíróság 30/1992. (V. 26.) AB határozatban kifejtette, hogy „*a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.*” (ABH 1992, 167, 176.).

18/2000.(VI. 6.) AB határozat alapján: „*A büntetőjognak nem feladata az alkotmányos értékek átfogó védelme, hanem csupán az, hogy ezen értékeket a különösen súlyos sérelmekkel szemben védje. A büntetőjogi eszközrendszer ultima ratio szerepe kétségtelenül azt jelenti, hogy akkor alkalmazandó, ha más jogági eszközök már nem elegendők. Ugyanakkor ennek megítélésénél az Alkotmánybíróság nem a jogrendszer adott állapotát tekinti irányadónak, hanem figyelemmel van fejlesztésének lehetőségeire is. A jogi eszköztár hiányossága önmagában nem érv valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása mellett, nem teszi sem szükségessé, sem arányossá az alkotmányos alapjog büntetőjogi korlátozását.*”

A közösségi jog terén az Európai Unió is elvárja a tagállamoktól, hogy alkalmazzák az ultima ratio elvét: „*A büntetőjogi szankció megtorló és megszegyenítő*

*jellege miatt egy adott magatartás büntetendőnek minősítése az Unió által a tag-államoktól megkövetelt végső eszköz (ultima ratio) lehet csak. Azok a nehézségek, amelyekbe a tagállamok az uniós jog gyakorlati végrehajtása során ütköznek, és amelyek veszélyeztetik ez utóbbi hatékonyságát, önmagukban nem jelenthetnek elegendő indokot a büntetőjog alkalmazására. Az is szükséges hozzá, hogy a szóban forgó magatartási formák bizonyos, alapvetőnek ítélt érdeket is sértsenek.*⁴

Az Európa Tanács (ET) 1981. évi ajánlása már rögzíti, hogy a gazdasági bűnözéssel szemben elsősorban polgári jogi, kereskedelmi jogi, illetve államigazgatási eszközökkel kell fellépni. A büntetőjogi eszközök helyett az ET hatásos módszerként ajánlja továbbá a gyakori és célzott hatósági ellenőrzéseket, a társaságok alapításához és fenntartásához szükséges tőke emelését, a fogyasztók tájékoztatását, a gazdasági kamarák etikai kódexeit.

A gazdasági bűnözés társadalmi és morális háttere

A gazdasági bűnözés megértéséhez – álláspontom szerint – szükséges mai társadalmunk rövid vizsgálata. A nem túl távoli múltban a szocializmus időszakának vállalkozó szellemű fiatalsága a szabályok kijátszásával, illetve korrupcióval tudott csak egy kis többletbevételhez jutni, gondoljunk csak a minden családban hőstettként mesélt farmer- vagy valutacsempészéses történetekre, vagy a „fusizásra”.⁵ A gazdasági jogszabályok kikerülése így a kor erkölce szerint kurucos virtus volt.

A rendszerváltozás a társadalom egy részét felkészületlenül érte, másokat hamis lehetőségekkel szembesített, s jócskán voltak olyanok is, akik a változások rosszhiszemű haszonélvezőjeként a magánosítás lehetőségeivel visszaélve kerestek harácsolási lehetőségeket. Ez azt eredményezte, hogy mind a vállalkozók, mind az állami szereplők közül sokan előszeretettel halásztak a zavarosban. Kijelenthető tehát, hogy a rendszerváltó „vad kapitalizmus” időszakában elfogadott tény volt, hogy mindenki úgy érvényesül a piacon, ahogy csak tud. A korrupció, a kialakulóban lévő és állandóan változó adójogi, közigazgatási, társadalombiztosítási és más szabályok ködös célja és nehézkes értelmezése sem javította a gazdasági visszaélésekkel szembeni társadalmi elítélés kiépülését és a vállalkozói morál megerősödését. A piaci szereplők terhére nem értékelhető tény továbbá, hogy az üzleti etika hazánkban nem fejlődhetett olyan

4 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2012/C 1919/17. számú véleményének 1.4. pontja, amely az Európai Unió Hivatalos Lapja 2012. június 29. napján megjelent számában tett közzé.

5 A vállalkozás kevesek kiváltása volt, a legtöbb vállalkozó a kriminalizált feketegazdaság szereplőjeként tevékenykedett.

szervesen, mint a nagy hagyományokkal rendelkező fejlett piacgazdaságokban, ahol a „pacta sunt servanda” elv évszázados napi gyakorlat.

A rendszerváltás után több mint harminc évvel – kicsit talán annak nosztalgiajában – a piacgazdaság haszonelvű és tömegtermelő kultúrájában a pénz, illetve az ezen keresztül elérhető fogyasztás az emberek egyik legalapvetőbb céljává vált (szükséglet). Az úgynevezett fogyasztói társadalomban tehát „*az egyre növekvő számú árucikkek és szolgáltatások birtoklása és használata az elsődleges kulturális törekvés, ez az egyéni boldogsághoz, társadalmi státuszhoz és nemzeti sikerességhoz vezető legbiztosabb út*” (Ekins, 1991). Napjaink kultúrájában tehát egyértelműen a pénz (vagyonfelhalmozás) és a luxuscikkek fogyasztása vált a siker szimbólumává. A médiumok és legfőképpen az internetes közösségi portálok (Facebook, Instagram) pedig mindenki számára láthatóvá teszik a vágyott célt, a luxuséletet. Így a vállalkozók számos esetben a közösségileg – és akár családirag – elvárt életszínvonal megteremtése vagy fenntartása érdekében az extraprofit és a fogyasztás oltárán áldozzák fel tisztességüket és akár büntetőjogi felelősségüket is⁶ (lásd az ezt jellemzően ábrázoló *Aranyélet* című tévésorozatot).

Mindezek alapján talán érthető, hogy a gazdasági visszaélések számos fajtája (Számla nélkül mennyi? Zsebbe annyi!) hazánkban miért nem számít elítélendő üzleti magatartásnak, kizárólag csínytevésnek, vállalkozói furfangnak, illetve a túlélés árának, továbbá máig igaznak tűnik Tóth Mihály 2000-ben tett megállapítása miszerint: „*a gazdaságnak napjainkban nincs morális háttere, s így a gazdaság jogi szabályozásának sincs erkölcsi fedezete*” (Tóth, 2000).

Ezt azonban nem szabad elfogadnunk, a piacgazdaság hosszú távon működésképtelen üzleti etika nélkül, a tisztességtelen vállalkozások veszélyeztetik a piaci bizalmat és a versenytársakat, illetve önmagukat is további tisztességtelen magatartásokra kényszerítik, továbbá súlyos károkat okoznak az egyes piaci szereplőknek is. A tisztességes versenyszellem megértéséhez érdemes felidézni a tisztességtelen versenyről szóló 1923. évi V. törvény jogtörténeti jelentőségű indokolásának részletét: „*Az erkölcs kategorikus imperatívusának érvényesülnie kell a kereskedelem és az ipar terén lezajló küzdelemben is, ha nem akarjuk az egyéni önzést teljesen rászabadítani a forgalomra, ha nem akarjuk a kereskedelem terén teljesen kiirtani a tisztességes boldogulás lehetőségébe vetett hitet. Mert a tisztességtelen versenyben megvan az a beláthatatlan károkat okozó társadalomellenes elem is, hogy nemcsak a közvetlenül megtámadott versenytársnak a személyiségi jogait és vagyoni érdekeit sérti, hanem,*

6 Tudomásul kell vennünk, hogy a bűncselekmény problémamegoldó, szükségletkielégítő viselkedési forma, egyik lehetséges, valóságos változata az ember társadalmi viselkedésének (Szabó, 1993).

*hogy magát és a versenytársat is választani kényszeríti a közt, hogy vagy tönkre menjenek, vagy hasonlóan tisztességtelen eszközökkel igyekezzenek céljukat elérni. Hogy a létfenntartás mindennél hatalmasabb ösztöne a versenytársakat az utóbbi lehetőség felé hajlítja ez az egész közgazdasági élet fenyegető olyan veszedelmének nyitja meg a perspektíváit, amelytől a hazai kereskedelemnek megvédelmezése elsőrangú állami feladat.”*⁷

A gazdasági bűnözés fogalma és alanyai

Rövid történeti kitekintést téve, már Arisztotelész is ókori gazdasági bűnözésről számol be, amikor arról tudósít, hogy az úttörők és más hivatalnokok ellopják az emberek közösségi feladatok megvalósítása céljából kifizetett pénzeit, és mivel az ilyen az athéni alkotmány értelmében bűncselekmény volt, a bűnösöknek a megszerzett pénzmenyiség tízszeresét kellett befizetniük a közös kasszába. (A Biblia és más vallási könyvek szintén tiltották a közpénz magáncélra történő elvonását.) (Irk, 2014.) Ezzel szemben a gazdasági, illetve a gazdasálgazdasággal kapcsolatos bűnözés tudományos vizsgálata csak a 20. század elején jelent meg (Jašarević, 2015).

A modern kriminológia szempontjából a gazdaság fekete és fehér területekre osztható, ahol a fehérgazdaság szereplői teljesen legális vállalkozási tevékenységet folytatnak, a feketegazdaság szereplői pedig vagy a legális gazdasági szférában szereplők, akik illegális tevékenységet folytatnak (például adócsalás, a fogyasztó megtévesztése, gazdasági titok megsértése stb.), vagy illegális vállalkozások, akik tiltott tevékenységet folytatnak (például fegyverkereskedelem, kábítószer-kereskedelem, pénzmosás fiktív fedőcégek alapításával). Az úgynevezett „szürkegazdaság” szereplőinél a legális és illegális elemek nem egyértelmű egyvelege sejlik elő a színtalár mögöl. Tóth Mihály (2015) erre így mutat rá: „Megfigyelhető, hogy e fogalom (feketegazdaság) központi elemének gyakran az adóelkerülést minősítik, ami azért nem pontos, mert a törvények kijátszásával megvalósított cselekményeket sokszor éppen adózással próbálják legalizálni. A pénzmosások esetében pl. a bűnös eredet leplezésének egyik gyakori, bevett eszköze a jövedelem utáni adófizetés, s ezáltal a nyereség törvényes látszatának keltése. Mégsem állíthatjuk, hogy ilyen esetben az adókötelezettség teljesítése „kifehérlő” az eredendően súlyosan vétkes magatartásokat.”

A gazdasági bűnözés alanyai vonatkozásában jellemző az úgynevezett fehér-galléros bűnözés, a fehérgalléros büntetett bűncselekménye Sutherland (1949)

7 Az 1923. évi V. törvény indoklása.

definíciója szerint „*olyan bűncselekmény, ami tekintélyes és magas társadalmi státuszú személy foglalkozásával szerves egységet alkot.*”

Schäfer (1948) szerint az ilyen fehérgalléros bűnözők etikátlan magatartásuk leplezése céljából pozíciójukat és előkelőségüket hangsúlyozzák, „*a közvélemény előtt mindig tiszta, fehér gallérban jelennek meg.*”

A gazdasági bűnözés speciális – a többi bűncselekmény elkövetőitől eltérő – alanyi körének megértéséhez Irk Ferenc kriminológus ad támpontot, álláspontja szerint az is régóta ismert tény, hogy a gazdasági bűncselekmények körében „*olyan személyek is elkövetővé válnak, akik egyéb esetekben törvénytisztelők, következésképpen más formában nem kerülnek összeütközésbe az igazságszolgáltatással.*” (Irk, 2014). Irk Ferenc álláspontját osztva véleményem szerint is jellemzően teljesen más személyek követnek el gazdasági bűncselekményeket, mint mondjuk erőszakos vagy akár csak vagyoni elleni bűncselekményeket. Nézetem szerint ennek az oka, hogy a gazdasági bűncselekmények jellemző elkövetői (nem a hivatásos számlagyárosok és cégtemetők) a legális gazdaság alanyai, tehát a vállalkozók, akik a bűncselekményekből nem megélni akarnak, hanem egyfajta, a gazdálkodás során felmerülő szükséges rosszként – a versenyben maradás áraként, vagy az extraprofit kockázataként – követik el azokat. (Gondoljunk csak arra, hány tisztességes tűnő közértes minimálbérre jelenti be az amúgy „zsebből kipótolva” többet kereső eladóját a sarki kisboltban.)

A gazdasági bűncselekmények elkövetőinek másik csoportjában olyan ténylegesen – a köznapi fogalom szerint is – bűnözők vannak, akiknek kizárólagos vagy legfőbb bevételi forrása a gazdasági bűnözés, tehát célzatosan gazdasági bűncselekmények elkövetéséből élnek akként, hogy legális gazdasági tevékenységet nem, vagy jellemzően nem is végeznek, cselekményeik célja a jogtalan haszonszerzés. Olyan személyekre utalok, akik Finkey Ferenc (1914) szavaival „*tényleg üzletet csinálnak a büntettek elkövetéséből, abból élnek, élethivatásuknak tekintik azt.*”

Rövid kitekintésként a gazdasági bűnözés életvitelszerűsége vonatkozásában érdekes megvizsgálni az üzletszerűség büntetőjogi fogalmát. A Btk. szerint „*üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik.*” Az üzletszerű bűncselekmény elkövetések Legfelsőbb Bíróság általi megállapítása sokáig az általam említett bűnöző életmódra történő berendezkedés vizsgálata alapján zajlott. A Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy az üzletszerűség megállapítása vonatkozásában vizsgálni kell többek között az elkövető vagyoni helyzetét, életvitelét, személyi és családi körülményeit, kimondta továbbá, hogy az esetek nagy száma önmagában a szubjektív oldal vizsgálata nélkül nem adhat okot az üzletszerűség megállapítására (BH 2005. 165). Későbbi döntéseiben

a legfőbb bírói fórum leírta, hogy a bűncselekmények elkövetéséből származó haszonnak az elkövető bűnöző életmódjának a kialakításában jelentősége van, illetve a bűncselekményekből szerzett haszon ilyen életvitelt biztosító jellegének (1585/2007. büntető elvi határozat, Bfv.53/2012).⁸

Ezen értelmezés alapján talán mondhatjuk, hogy a gazdasági bűnözés társadalmilag veszélyesebb, bűnöző életvitelre berendezkedett formája általában üzletszerű gazdasági bűncselekmények elkövetésével – üzletszerű bűnözéssel – valósul meg, mint számlagyárak üzemeltetése (költségvetési csalás), cégtemetők működtetése (csődbűncselekmény), csalásra specializálódott hitelirodák fenntartása (csalás).

A gazdasági bűnözés kriminológiai fogalmát megvizsgálva azt látjuk, hogy az ide sorolható bűncselekmények központi eleme a gazdasági tevékenység, ami egy rendszeres haszonszerzésre (profitra) irányuló – alapvetően legális vagy már alapvetően is illegális – vállalkozási tevékenység és a „gazdasági bűnözők” ezen gazdálkodás keretében vagy ehhez kapcsolódva, azaz a gazdálkodással összefüggésben követik el a gazdasági rendet sértő vagy veszélyeztető bűncselekményeket. Tóth Mihály definíciója szerint: *„gazdasági bűnözésnek azt a gazdálkodás menetében megvalósuló, vagy ahhoz szorosan kapcsolódó bűnözési formát kell tekinteni, amely – akár az elkövetés módjára (gyakran a gazdálkodás legális formáinak, kereteinek felhasználásával vagy az azokkal való visszaélés révén) akár eredményére tekintettel - alkalmas arra, hogy esetleges egyéni érdekek sérelmén túlmenően elsősorban és jellemzően a gazdálkodás rendjét, a gazdálkodási kötelezettségeket, a tisztességes és törvényes gazdálkodás kereteit sértse, vagy veszélyeztesse”* (Tóth, 2000).

A gazdasági bűnözés szankcionálása

Kijelenthető, hogy a gazdasági jogsértések, illetve a gazdasági bűnözés visszaszorításának leghatékonyabb módja a megelőzés és felelősségre vonás elkerülhetetlensége. Emellett kiemelt fontosságú a jogkövetkezmények szerepe is, hogy a szankció célzott (egyéniesített), szükséges, de egyben elégséges viszsztatartó erővel bírjon (se túl enyhe, se indokolatlanul súlyos ne legyen): *„Nem sokat ér ugyanis az olyan büntetés, amelynek elkerülhetőségében alappal lehet bízni, de az sem, amely túl szigorú vagy túl enyhe, illetve amelynek a végrehajtása hatástalan”* (Belovics, 2017), valamint *„az ítélkezési gyakorlat*

8 A Kúria mai szigorúbb jogértelmezés alapján már akár egy cselekmény elégséges lehet a körülmény (üzletszerűség) megállapításához (BH.2011.33). Illetve az alapvetően legális vállalkozások akár csak két bevallási időszakot érintő jogellenes adócsökkentő (például fiktív számla befogadó, eltitkoló) tevékenysége is alapot ad a körülmény megállapítására (bűnöző életmód hiánya).

során szerzett tapasztalataim pedig azt is világosan jelzik, hogy az indokolatlanul enyhe vagy szigorú büntetés kiszabása egyaránt kriminogén hatású lehet az elkövető jövőbeni kriminalitásának alakulása szempontjából” (Fázsi, 2022). Az Alkotmánybíróság 1214/B/1990. AB határozata alapján „A büntetéssel történő jogkorlátozásnak – mértékét tekintve is – meg kell felelnie az arányosságnak, a szükségességnek és az ultima ratio elveinek”, egyben kedvezményeket is kell, hogy biztosítson a hatóságokkal együttműködő személyeknek. Fontos ebből a szempontból is kiemelni, hogy a gazdasági bűncselekmények célja általában a jogtalan haszonszerzés, így a vagyon elleni szankciók szerepe kiemelt és elsődleges kell, hogy legyen az ilyen bűncselekmények elkövetőivel szemben, mint a vagyonekobzás, a foglalkozástól eltiltás, a pénzbüntetés vagy a jogi személlyel szemben alkalmazható pénzbírság, hogy a gazdasági bűnözés egy jó eséllyel jelentős veszteségeséggel járó magatartás legyen.⁹

A 2017. évi XC. törvény szabályozási elve szerint a „bűnözéstől a tényleges visszatartó erőt ugyanis nem feltétlenül a bíróság által kiszabott személyi szabadságot elvonó büntetés jelenti, legyen az bármilyen szigorú is. Sok esetben a legsúlyosabb következmény az, ha a büntető igazságszolgáltatás fellépése a bűnözőt maradéktalanul megfosztja cselekvése értelmétől, vagyis a bűncselekmény konkrét, kézzelfogható nyereségétől.”¹⁰

A Kúria BH2021. 68. határozata alapján: „Ahhoz, hogy egy büntetés elérje célját általában elegendő, hogy a büntetés okozta rossz nagyobb legyen, mint a bűnből következő jó, és a rossznak túlsúlya alapján kell kiróni a büntetést és közömbössé tenni azt az előnyt, amelyet egy adott bűncselekmény elkövetése az elkövető számára jelentene. Ez a helyzet a más vagyont károsító cselekmények esetében.”

Az adekvát büntetés és hangsúlyosan az indokolt vagyon elleni szankciók megállapíthatósága és biztosíthatósága érdekében szükséges már a büntetőeljárás kezdeti szakaszában felderíteni a potenciális terheltek személyi körülményeit, életvitelét, vagyoni helyzetét. Ezek korai vizsgálata a jogkövetkezmények hatékony alkalmazhatóságán felül további információval szolgálhatnak az adott ügy vagy más ügy felderítéséhez, bizonyításához is, mint például az alpbűncselekményhez kapcsolódó pénzmosás felmerülése. A vagyon elleni szankciók, illetve a biztosításuk érdekében elrendelhető kényszerintézkedések egyre szélesedő alkalmazhatósága (például kiterjesztett hatályú vagyonekobzás) és egyre gyakoribb alkalmazása is indokoltá teszi a körülmények részletes feltárását, értékelését és az ilyen irányú határozatok érdemi indoklását is az eljárás

9 Itt figyelembe kell még venni a büntetőeljárással rendszerint együtt járó – járulékos – „veszteségeket” is, mint ügyvédi költségek, üzleti partnerek és hitelezők elvesztése, üzleti hírnév sérülése.

10 20150224 IM előterjesztés az új büntetőeljárási törvény szabályozási elveiről, A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésén elfogadott előterjesztés.

garanciák érvényesülése és szükségtelen károkozás elkerülésének érdekében. Hiszen egy megalapozatlan vagy eltúlzott lefoglalás vagy zár alá vétel cégek, családok életét teheti tönkre.

Az elkövető bűncselekmény elkövetése után tanúsított magatartásának is igen nagy jelentősége van. Ezt részben az elkövető társadalomra veszélyessége körében, részben a büntetőeljárás céljaiban való közreműködésként, mint enyhítő körülményként kell értékelni. A terhelti együttműködés eredményeképpen az eljárás a társadalmi elvárásoknak megfelelően, gyorsan, igazságosan lefolytatható, a bonyolult, szervezett és sokszereplős bűncselekmények felderíthetővé, bizonyíthatóvá válnak,¹¹ továbbá a kár, vagyoni hátrány megtérülése, megtérítése, a sértetti reparáció is jóval hatékonyabb. A törvény indoklása már bevezetőjében az igazság időszerű feltárása érdekében az eljárásban részt vevők együttműködésének ösztönzését hangsúlyozza.¹² A törvény ezért kiemelt hangsúlyt fektet a terhelti együttműködésre.

Az indoklás szerint „*pragmatikus szempontok alapján érdemes eltérően kezelni azokat az ügyeket, amelyekben a terhelt beismer, azokkal az eljárásokkal szemben, amelyekben a tagadó terhelt bűnösségét kell bizonyítani. A beismerés egyben lehetőséget teremt a terhelttel való együttműködésre, melyben valamennyi fél és a társadalom egésze érdekelt, hiszen az a hatóságok oldalán idő- és költségmegtakarítást, a terhelt oldalán enyhébb szankcionálást, a sértett oldalán biztos jóvátételt eredményez, egyben azt az üzenetet közvetíti, hogy a bűncselekmény elkövetőjét valóban felelősségre vonják.*”¹³

Az indoklás megállapítja továbbá, hogy a büntetőpolitikai hangsúlyok fokozatosan áttevődtek a vádemelésről az elterelő intézményekre, illetve a büntetőeljárások hatékonyságának javulása várható attól, hogy az elterelő intézmények beépülnek a nyomozásba.

Összegzés

A gazdaság minden korban szabályozásra, illetve védelemre szorult és szorul ma is. A jogalkotónak azzal a nehéz feladattal kell megküzdenie, hogy a gazdaságra veszélyes magatartások közül melyeket szankcionál ágazati szabályokban és melyeket üldöz a büntetőjog szigorával. Ehhez részletesen szükséges megvizsgálnia – többek között – az adott társadalmi, gazdasági, jogi környezetet és

11 20150224 IM előterjesztés az új büntetőeljárási törvény szabályozási elveiről. A Kormány 2015. február 11. napján megtartott ülésén elfogadott előterjesztés

12 A 2017. évi XC. törvény indoklása. I. Bevezetés.

13 A 2017. évi XC. törvény indoklása. II. Miért van szükség új büntetőeljárási törvényre?

a gazdasági bűnözéssel okozott veszélyek és károk mértékét is. Ezek gondos mérlegelése után – végső esetben – lehet és kell a büntetőjog eszközrendszerét alkalmazni. A jogalkalmazónak pedig a büntetés kiszabása során kell figyelembe vennie a büntetés céljait, mely célok elérése érdekében a jogalkalmazónak meg kell vizsgálnia az adott bűncselekmény elszaporodottságát, az ilyen bűncselekmények káros hatását, illetve egyéniesítenie kell a büntetést, figyelembe véve, hogy a gazdasági bűncselekmények elkövetői között jelentős eltérések mutatkoznak.

Felhasznált irodalom

- Belovics E. (2017). *Büntetőjog I. Általános rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Ekins, P. (1991). The sustainable consumer society: A contradiction in terms? *International Environmental Affairs*, 3(4), 243-258.
- Fázi L. (2022). A büntetéskiszabás elvei bírói szemmel. *Magyar Jog*, 69(11), 625–641.
- Finkey F. (1914). *A magyar büntetőjog tankönyve* (4., átdolg. kiad.). Grill Károly Könyvkiadó-vállalata.
- Gál I. L. (2017). A büntetőjog szerepe a gazdaságban, avagy megelőzhető-e a brókerbotrányok büntetőjogi eszközökkel? *Új Btk. – A büntetőjog a gyakorlatban*. <https://ujbtk.hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-buntetojog-szerepe-a-gazdasagban-avagy-megelozhetok-e-a-brokerbotran-yok-buntetojogi-eszkozokkal/>
- Irk F. (2014). Fehérgalléros bűnözés, elitbűnözés, menedzserdeviancia. *Jog Állam Politika*, 6(1), 49–67. <https://jap.sze.hu/images/lapsz%C3%A1lmok/2014/1/irk.pdf>
- Jašarević, O. (2015). Strategic planning and directing the fight against economic crime. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, (2), 138-141.
- Schäfer I. (1948). A „fehérgalléros” büntetett. In *Büntetőjogi dolgozatok* (Új folyam, 7.), 14. Fővárosi Nyomda Rt.
- Sutherland, E. H. (1949). *White Collar Crime*. Dryden Press.
- Szabó A. (1993). *Igazságosan vagy okosan?* Akadémiai Kiadó.
- Tóth M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények*. KJK-Kerszöv.
- Tóth M. (2015). A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése. *MTA Law Working Papers*, 2015(4), 1–14. <https://jog.tk.hu/mtalwp/a-gazdasagi-bunozes-es-buncselekmények-nehany-aktualis-kerdesek>
- Wiener A. I. (1986). *Gazdasági bűncselekmények*. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó.

Alkalmazott jogszabályok és bírósági határozatok

18/2000. (VI. 6.) AB határozat.

1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről.

1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
1988. évi VI. törvény a gazdasági társaságokról.
1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról.
1991. évi XVIII. törvény a számvitelről.
1992. évi XIII. törvény a büntető jogszabályok módosításáról.
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.
30/1992. (V. 26.) AB határozat.
Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2012/C 191/17. számú véleménye – „Az uniós büntetőpolitika létrehozása: az uniós szakpolitikák hatékony végrehajtásának biztosítása a büntetőjog útján” (COM(2011) 573 final).
BH2011.33.
EBH 2007.1585. (Elvi bírósági határozat).
Igazságügyi Minisztérium: Előterjesztés az új büntetőeljárási törvény szabályozási elveiről (2015. február 24.).
Kúria Bfv.53/2012. számú határozat.

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fodor B. G. (2025). A gazdaság büntetőjogi védelme. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2323–2336. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2323-2336>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Fodor Balázs Gábor, aki a szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org e-mail címen érhető el.

Jogi személlyel szembeni büntetőeljárás – a 2001. évi CIV. törvény 2025. évi novellája

Criminal proceedings against legal entities – Amendment to Act CIV of 2001, 2025

Jancsó Gábor

Dr., ügyész, doktorandusz
Fővárosi Főügyészség,
Pécsi Tudományegyetem

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja bemutatni a jogi személyekkel szembeni büntetőjogi intézkedésről szóló 2001. évi CIV. törvényt módosító 2025. évi XLIX. törvénnyel bevezetett változásokat. Áttekintésre kerülnek a 2001. évi CIV. törvény elfogadása óta eltelet több mint húsz év jogalkalmazói tapasztalatai, az Európai Unió jogi aktusai és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) 4. körös értékelése során megfogalmazott ajánlások, amelyek alapján a jogi személyekkel szembeni eljárás átfogó átalakulása vált indokolttá. A tanulmány ismerteti továbbá a szabályozás azon lényeges sarokpontjait is, amelyek elsődleges célja a jogi személlyel szembeni eljárásnak a természetes személyeket érintő eljárásba történő harmonikusabb integrálása volt.

Módszertan: A 2001. évi CIV. törvény elfogadásával kapcsolatos tudományos diskurzus rövid áttekintését követően a jogszabály-előkészítés tapasztalatainak, az ehhez kapcsolódó jogalkalmazói gyakorlatnak, továbbá a releváns uniós jogi aktusoknak és az OECD ajánlásának bemutatására kerül sor. Ezt követően a 2025. évi XLIX. törvény módosító rendelkezéseinek értelmezésére és a hatályos szabályozással, valamint a büntetőeljárásról szóló 2017. évi CX. törvény (Be.) rendelkezéseivel történő összevetésére kerül sor.

Megállapítások: A jogi személlyel szembeni szabályozás átfogó felülvizsgálata mind a jogalkalmazói tapasztalatok, mind a nemzetközi kötelezettségek okán szükséges volt. A szabályozás törekszik a jogi személlyel szembeni eljárást

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 08. 08. Átdolgozás: 2025. 09. 15.
Elfogadás: 2025. 09. 18.

a büntetőeljárás menetébe, illetve a Be. szabályozási logikájában integrálni, ezzel is biztosítandó e modern bűnmegelőzési eszközrendszer hatékony működését. **Érték:** Az olvasó megismerheti a 2001. évi CIV. törvény 2025. évi átfogó módosításának indokait, a jogszabály-előkészítés során felmerült kérdésköröket, valamint a módosítás célját és tartalmát.

Kulcsszavak: jogi személy büntetőjogi felelőssége, jogi személlyel szembeni büntetőeljárás, jogi személlyel köthető egyezség, konszenzuális eljárás

Abstract

Aim: The aim of the study is to present the changes introduced by Act XLIX of 2025 amending Act CIV of 2001 on criminal measures against legal persons. The article reviews the experience of the past 20 years' jurisprudence, the requirements of the European Union legislation and the recommendations of the 4th round of evaluation of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD). These all served as bases for the a comprehensive transformation of the procedure against legal persons. The study also discusses the cornerstones of the new regulation those primary aim to harmoniously integrate the procedure against legal persons into the procedure affecting natural persons.

Methodology: After a brief overview of the academic discourse on the adoption of Act CIV of 2001, the article presents the experiences of legislative preparation, the related jurisprudence, as well as the relevant EU legal acts and the OECD recommendation. This is followed by an interpretation of the amending provisions of Act XLIX of 2025 and a comparison with the current regulations and the provisions of Act CX of 2017 on the Criminal Procedure Code (CPC).

Findings: A comprehensive review of the regulation against legal entities was necessary based both on law enforcement experience and on fulfilling international obligations. The regulation seeks to integrate the procedure against legal entities into the course of the ordinary criminal procedure, as well as into the regulatory logic of the CPC, thereby ensuring the effective operation of this modern crime prevention mechanism.

Value: The reader can learn about the reasons for the 2025 comprehensive revision of Act CIV of 2001, the issues that arose during the preparation of the codification, as well as about the purpose and content of the amendment.

Keywords: corporate liability, criminal liability of a legal person, criminal proceedings against a legal person, cooperation with a legal person

Bevezető

A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény (Jszbt.) múltját és jövőjét korábban a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézetének (KRE) szervezésében 2022-ben megrendezett Gazdasági Bűnözés konferencián tartott előadásban igyekeztem bemutatni.¹ Az előadás végén jeleztem, hogy a szabályozás felülvizsgálata talán a következő években a törvény átfogó módosítását eredményezheti. Az Országgyűlés 2025. június 11. napján fogadta el az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2025. évi XLIX. törvényt (Jszbt. novella), amelynek kihirdetésére 2025. június 19. napján került sor. E törvény 5. alcíme tartalmazza a Jszbt. átfogó módosítását, amely 2026. január 1. napján lép majd hatályba.

A mostani előadásban a korábbi konferencia folytatásaként a Jszbt. módosításához vezető utat és a novella lényegesebb újdonságait szeretném bemutatni.

A törvény elfogadása és tudományos visszhangja

A Jszbt. elfogadására 2001-ben, a törvény miniszteri indokolásban kifejtettek szerint az uniós csatlakozási folyamat részeként, hazánk nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettsége és a jogharmonizációs programból fakadó feladata alapján került sor. Ennek megfelelően a törvény hatálybalépése is Magyarország uniós csatlakozási időpontjához volt kötve. A szabályozási igényt és a szabályozási megoldást többen vitatták, mi több Sárközy ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy az MTA Jogtudományi Intézet 2001. novemberi vitaülésén lényegében valamennyi jelentősebb elméleti büntetőjogász egyöntetűen fogadott el a szabályozással ellentétes nyilatkozatot (Sárközy, 2002).

A kritikáknak alapvetően két sarokpontja volt. Egyrészt a jogi személy büntetőjogi felelősségét (bűnösségének megállapítását) a személyi felelősségen alapuló büntetőjogi szabályozási alapelvekkel összeegyeztethetetlennek tartották (Nagy, 2009; Köhalmi, 2006). A jogi személy esetében nyilvánvalóan nem létezhet olyan alanyi oldal, ahol a bűnösség – a szándékosság, gondatlanság – kérdése közvetlenül a jogi személy vonatkozásában értelmezhető lenne. Ennek okán a jogi személy büntetőjogi felelősségének kérdését a bűnösségen alapuló büntetőjogi dogmatika megengedhetetlen, egyben az elérni kívánni célhoz szükségtelen áttöréseként értékelték.

1 A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény múltja, jelene és jövője c. előadás: <https://www.youtube.com/watch?v=R6x5ga3jzYI>

Másrészt – és ez már lényegesen gyakorlatiasabb kritikaként jelentkezett – többen vitatták, hogy az uniós szabályozásból valóban a jogi személyek büntetőeljárás keretei között történő szankcionálása követelménye következett-e (Sárközy, 2002; Kóhalmi, 2006). E kritikák az uniós jogharmonizációs, illetve az egyéb nemzetközi kötelezettségekre történő hivatkozást és az erre alapozott büntetőjogi megoldás szükségtelen túlteljesítéseként értékelték, miközben a követelmény polgári jogi felelősségen alapuló megoldással, illetve a jogi személy közigazgatási jogi alapú bírságolása, szankcionálása mellett is kezelhető lett volna.

A hatálybalépés óta eltelt időszak szabályozással kapcsolatos tapasztalatairól, trendjeiről röviden

Megítélésem szerint a törvény hatálybalépése óta eltelt több mint két évtized során a bemutatott – egyébként egyáltalán nem légből kapott kritikák alapját jelentő – dilemmák végső soron eldőlni látszanak.

Mára talán kellő magabiztossággal kijelenthető, hogy a Jsztb. szabályozása nem eredményezte a bűnösségi alapú büntetőjogi dogmatika végzetes és alkalmazhatatlan törését. A szabályozás nem a jogi személy elvont vagy kollektív bűnösségének vizsgálatát várta el, hanem – még, ha egyes esetekben joggal kifogásolható módon is – a törvényben meghatározott körülmények, követelmények igazolását. A jogalkalmazói gyakorlat az utóbbi években egyre szélesebb körben alkalmazza a jogi személlyel szembeni eljárást, miközben a jogszabály vonatkozásában nem született olyan alkotmánybíróági döntés, amely érdemi kifogást fogalmazott volna meg a szabályozás alapjainak alkotmányosságát érintően.²

Álláspontom szerint a jogi személy büntetőjogi felelősségének kérdésében a Jsztb. – minden jogalkalmazói idegenkedés és erőteljesen döcögő joggyakorlat ellenére – olyan megoldást dolgozott ki, amely illeszkedik a magyar büntetőjog és a magyar büntetőeljárás rendszerébe. Ennek oka pedig egészen egyszerűen az, hogy véleményem szerint – egyetértve különösen Sárközyvel – a Jsztb. esetében valójában nem a jogi személy büntetőjogi felelősségének megállapításáról van szó (Sárközy, 2002; Fantoly, 2001; Nagy, 2009). A büntetőjogi dogmatikában jelentős vitát kavaráó kollektív büntetőjogi felelősség kérdését szükségtelen a jogi személy felelősségével összevetni, mert az előbbi kérdést a klasszikus

2 A 37/B/2009. AB határozat az indítvány vissza-, illetve elutasításáról (a Jsztb. állami szervek, közhatalmat gyakorló szervek „felelősségét” kizáró rendelkezése elleni panasz); a 3261/2012. (IX. 28.) AB végzés és a 3152/2024. (V. 3.) AB végzés alkotmányjogi panasz visszautasításáról (a Jsztb. pótmagánvád lehetőségét kizáró rendelkezése elleni panasz).

büntető anyagi jog – a Jsztb. intézkedési modellt alkalmazó szabályozásától függetlenül – igyekszik kezelni (Nagy, 2009; Tóth, 2001).

A Jsztb. szabályozási rendszere szerint a jogi személyekkel szembeni eljárás sarokpontjai:

- 1) az eljárásra kifejezetten bűncselekményt megvalósító esemény vonatkozásában kerülhet sor (tehát nem pusztán valamilyen ágazati/szakmai szabályszegés esetén),
- 2) a jogi személy – vezetősége – oldalán meghatározott felróhatósági feltételeknek kell fennállni,
- 3) a törvényben meghatározott – büntetőjogi jellegű (represszív) – szankciók kiszabására kerül sor,
- 4) mindezen kérdésekről a büntetőeljárás keretei között, a büntetőügyben eljáró bíróság – főszabály szerint – a bűncselekmény elbírálásával egyidejűleg dönt.

A Jsztb. alapján tehát a jogi személlyel szemben rendkívül szigorú büntetőjogi szankciók szabhatók ki, amelyre akkor kerülhet sor, ha a bíróság megállapítja, hogy bűncselekményt követtek el, és mindezt büntetőeljárás keretei között, a büntetőeljárásban eljáró szervek által kerülhet sor. A bűncselekmény elkövetéséről azonban továbbra sem a jogi személlyel kapcsolatban, hanem továbbra is egy természetes személy bűnösségi alapú felelősségi körében születik bírósági döntés. Tehát valójában továbbra sem szükséges a „jogi személy által elkövetett bűncselekmény”, illetve a „jogi személy büntetőjogi felelőssége” fogalmakat meghatározni, tárgyalni. Továbbá a jogi személy „felelősségét” sem a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvénynek (Btk.) a bűncselekmény fogalmi körébe tartozó bűnösség – szándékosság és gondatlanság – keretei között vizsgálják, hanem a Jsztb. önálló feltételrendszerében. Vagyis a jogi személy büntetőjogi szankcionálása megmaradt járulékos kérdésnek, még akkor is, ha bizonyos esetekben a szankció alkalmazására sor kerülhet akkor is, ha az elkövető felelősségre vonása valamilyen oknál fogva nem lehetséges.

Az utóbbi években a jogi személlyel szembeni eljárások, ha nem is elfogadottá, de egyes cselekmények esetében – elsősorban a költségvetési csalásnál – a mindennapi joggyakorlat részévé váltak. Éppen a már említett, KRE 2022-ben szervezett konferenciáján mutatta be Tóth Mihály, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) által folytatott ügyekben a kárbiztosítási mutató 2022 harmadik negyedévére 160%-ot ért el ([URL1](#)). Tekintve a Btk. vagyonelvonásra, illetve a Be. vagyonbiztosításra vonatkozó szabályait, ez az arányszám nyilvánvalóan csak a Jsztb.-n alapuló pénzbírság érdekében alkalmazható zár alá vétel mellett elképzelhető. A Jsztb. novella előkészítése során szintén

a gyakorlati alkalmazás szélesedéséről számoltak be a költségvetési csalások tekintetében a NAV munkatársai, azzal, hogy a gyakorlat – racionális alapon – abban az esetben alkalmazta az eljárást, ha a gazdasági társaság tényleges, érdemben biztosítható vagyonnal rendelkezett. Szintén ezt támasztották alá az ügyvédi kar képviselőinek tapasztalati is, akik pedig éppen a kötött és ezáltal egyre terhesebbé váló kényszerintézkedések alkalmazásának gazdasági következményeit említették meg.

Megítélésem szerint az elmúlt évtizedek elfogadóbbá váló, illetve bővülő jogalkalmazása nem választható el azon bűnüldözési, illetve jogalkotási trendtől, amely egyre inkább a bűncselekménnyel elért előnyre, vagyonra koncentrál. E racionális fejlődés részének tartom a vagyonek Kobzása egyre kiterjedtebbé váló (és egyre inkább objektivizálódó) szabályozását,³ valamint a jogi személlyel szembeni büntetőjogi fellépés hangsúlyosabbá váló megoldásait. A 2024-es konferencián igyekeztem részletesen bemutatni, hogy bűncselekmény elkövetéséből eredő előny gazdasági társaságoknál történő realizálódása miatt eredményezhetett jogos társadalmi felháborodást, illetve, hogy ez milyen – a bűncselekményből származó közvetlen vagyoni előnyön messze túlmutató – közvetett következményekkel jár a társadalomra, a piacgazdasági viszonyokra nézve. Az elsősorban a környezetet károsító, a korrupciós, valamint a gazdasági bűncselekmények elkövetésével a jogi személyeknél jelentkező versenyelőnnyel szembeni hatékony fellépés igénye érthető módon eredményezte, hogy a versenyelőnyt élvező jogi személynél kellően arányos és visszatartó erővel bíró joghátrány alkalmazására kerülhessen sor. Emellett a jogi személlyel szembeni büntetőjogi szankció fenyegetettsége alkalmas lehet a bűncselekményt elkövető személy, valamint a jogi személy tulajdonosai/vezető tisztségviselői/alkalmazottai közötti érdekellentét kialakítására is, amely kiváló eszköz lehet arra, hogy a jogi személy jogszerű és gazdaságos működésében érdekelt személyek ne tőrjék az olyan bűncselekmény elkövetését, amely a gazdasági társaság hosszú távú működését, és így közvetetten az ő anyagi jólétüket is érintheti.

Azt gondolom, hogy ezt a fejlődési folyamatot, illetve szabályozási logikát igazolja a nemzetközi (Fantoly, 2001), elsősorban pedig az uniós szabályozás iránya is. A 2008-as környezetvédelmi kerethatározat⁴ 7. cikke a jogi személlyel szemben alkalmazandó szankciók tekintetében még csupán annyit tartalmazott, hogy „[A] tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítása érdekében, hogy a 6. cikk szerint felelősségre vont jogi személlyel

3 A KRE 2024-es konferenciáján tarott *Vagyonvisszaszerzés, vagyonek Kobzása: trendek, kihívások, megoldások* című előadás (URL5).

4 Az Európai Parlament és a Tanács 2008/99/EK irányelve (2008. november 19.) a környezet büntetőjogi általi védelméről.

szemben hatékony, arányos és visszatartó erejű szankciókat alkalmazzanak.” A kerethatározatot felváltó 2024-es irányelv⁵ tételesen meghatározza, hogy milyen típusú és mértékű – büntetőjogi vagy nem büntetőjogi – represszív szankciók alkalmazását kell biztosítani. A környezetvédelmi irányelv elfogadását követően ez a szabályozási megoldás vált irányadóvá a további⁶ büntetőjogi tárgyú jogi aktusokban is. Jóllehet a szabályozás formálisan engedi a nem büntetőjogi intézkedések alkalmazását is, ugyanakkor egyértelmű elvárásként fogalmazódik meg, hogy a szankció alkalmazására kifejezetten bűncselekményt megvalósító események vonatkozásában, a jogi személy – vezetősége – oldalán fennálló felróhatósági/érintettségi feltételek esetén kerüljön sor. Emellett az uniós jogi aktusok által meghatározott szankciók egyértelműen büntetőjogi jellegű (represszív) szankciók. Az uniós irányelv tulajdonképpen csupán azt bízta a tagállamokra, hogy minderre büntetőeljárás keretei között, vagy más eljárásban kerül sor. Eljáráshatékonysági szempontokat figyelembe véve azonban a választás valójában látszólagos, hiszen a szankció alkalmazásának előkérdéséről (bűncselekmény elkövetése) kizárólag büntetőeljárás keretei között lehet érdemben állást foglalni. Ennek megfelelően a büntetőeljárást megelőzően a jogi személlyel szembeni eljárás nem megindítható, nem elbírálható. A büntetőeljárás lezárását követően új, önálló eljárást indítani a sajátos felróhatósági/érintettségi feltételek vizsgálatára teljességgel irracionális, minthogy e vizsgálandó kérdések nehezen elválaszthatók a büntetőeljárásban vizsgált személyi felelősségi kérdésektől.

Természetesen továbbra is fennáll annak az elvi lehetősége, hogy az uniós jogi aktusokban meghatározott szankció büntetőjogi feltételek, illetve felróhatósági követelmények nélkül, lényegében objektív magatartáshoz – tehát a bűncselekménynél szélesebb körben, pusztán ágazati szabályok megszegéséhez – kapcsolódjanak. Az elvárt szankciók lehetséges mértéke azonban olyan súlyos, hogy azok objektív – nem felróhatóságon alapuló – alkalmazása álláspontom szerint elfogadhatatlan aránytévesztés lenne. Ezért összességében az új uniós követelményeket racionálisan és megfelelő garanciális keretek között csak bűncselekményhez kapcsolódóan, büntetőeljárás keretei között lehet megfelelően kezelni.

5 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1203 irányelve (2024. április 11.) a környezet büntetőjogi általi védelméről, valamint a 2008/99/EK és a 2009/123/EK irányelv felváltásáról.

6 Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1226 irányelve (2024. április 24.) az uniós korlátozó intézkedések megsértése bűncselekményi tényállásainak és szankcióinak meghatározásáról és az (EU) 2018/1673 irányelv módosításáról 7. cikk, valamint ezt a szabályozási mintát követi az Európa Tanács által elfogadott új korrupciós irányelvjavaslat általános megközelítésének 17. cikke is. ([URL6](#))

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet 4. körös ajánlása

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) külföldi hivatalos személyek megvesztegetése elleni küzdelemről szóló egyezményének⁷ végrehajtását vizsgáló bizottság 2019-ben kiadott 4. körös értékeléséről készült jelentés 9/b ajánlása előírta a Jsztb. átfogó felülvizsgálatát annak érdekében, hogy a szabályozás hatékonysága javuljon⁸ (URL2). Az ajánlás egyértelmű kapcsolatban állt azzal, hogy a 4. körös országvizsgálat során hazánk nem tudta megfelelően bemutatni a jogi személyekkel szembeni büntetőeljárások koherens és hatékony működését. A 2016-ban indult értékelés, illetve a végül elfogadott jelentés és ajánlás tehát nem fogalmazott meg kifejezett vagy konkrét követelményt a magyar szabályozás megoldásával, irányával kapcsolatban. A jelentés ugyanakkor egyértelműen megállapította, hogy a helyszíni vizsgálat keretei között folytatott interjúk során a civil és az állami szereplők részéről is egyöntetűen az a visszajelzés érkezett, hogy a szabályozás a gyakorlatban nem működik, jogi személyekkel szembeni eljárások lényegében nincsenek, és ezt érdemben cáfolni képes adatokat a kormányzat sem tudott bemutatni. Az OECD tehát azt tapasztalta, hogy a bűnüldözés ezen hatékony eszköze működésképtelen, amelynek okát elsősorban a szabályozás minőségében látták.

Az OECD a 2019-es ajánlások kétéves felülvizsgálata során megállapította, hogy hazánk a 32 ajánlásból csupán öt ajánlást teljesített, négy ajánlást pedig részben – közöttük a Jsztb. felülvizsgálatára vonatkozó ajánlást – teljesített (URL3). A Jsztb.-t érintő részbeni teljesítés azt jelentette, hogy a szabályozás felülvizsgálata csupán megkezdődött. Az OECD ezt követően Magyarországot további beszámolásra hívta fel, egyben öt ajánlást kiemeltként jelölt meg, közöttük a 9/b ajánlást is.

Az OECD 9/b ajánlásának megfelelő végrehajtása érdekében előbb a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések felülvizsgálatáról és hatékonyabbá tételéről szóló 1306/2024. (X. 9.) Korm. határozat, majd a külföldi vesztegetéssel szembeni fellépést erősítő intézkedésekről, valamint a 2024–2025 közötti időszakra szóló közép távú Nemzeti Korrupcióellenes Stratégia intézkedési terve 7.3. pont a) alpontjának végrehajtásáról szóló 1020/2025. (II. 18.) Korm. határozat 3. pontja hívta fel az igazságügyi minisztert a Jsztb. felülvizsgálatára.

7 Kihirdette: 2000. évi XXXVII. törvény.

8 „...to improve the clarity and efficacy of the law”.

Érdekességgként meg kell jegyezni, hogy a 9/a ajánlás (amely a későbbiekben ugyan nem lett kiemelt ajánlás, azonban a Jszbt. novella ezt is figyelembe vette) a szabályozás felülvizsgálata mellett garanciális követelményeket is megfogalmazott. Az ajánlás a jogi személlyel szembeni szankció feltételrendszerét illetően pontosabb megfogalmazást várt el arra nézve, hogy a jogszabály megfelelő pontossággal határozza meg azt az elvárt magatartást („appropriate supervision”), amelynek igazolásával a jogi személy vezető tisztségviselői igazolhatják, hogy minden tőlük telhetőt megtettek azért, hogy a bűncselekményt elkerüljék, amellyel a jogi személy szankcionálása elkerülhetővé válik. Az ajánlás tehát lényegében a felróhatósági feltételek – a jogi személlyel, illetve vezetőikkel kapcsolatos követelmények – precíz megfogalmazását várta el. Látható, hogy az ajánlások nem a mindenáron történő szankcionálást célozták, hanem a jogintézmény céljához igazodóan azt kívánták elérni, hogy a Jszbt. valóban alkalmas legyen arra, hogy a jogi személyeket olyan – már említett – elvárt magatartás, intézkedés, eljárásrend kialakítására ösztönözze, amely biztosíthatja a bűncselekmény megelőzését.

A novella előkészítése során megismert jogalkalmazói tapasztalatok

A jogszabály felülvizsgálata során az Igazságügyi Minisztérium több szakmai konzultációt tartott jogalkalmazó szervezetekkel, szervezetekkel a gyakorlati tapasztalatok megismerése érdekében.

A Jszbt. 12. § (4) bekezdése alapján a jogi személlyel szembeni eljárás megindításáról (a törvény szóhasználatában a nyomozás kiterjesztéséről) mérlegelést nem tűrő módon értesíteni kell a jogi személyt nyilvántartó bíróságot vagy a jogi személy felett törvényességi, illetve szakmai felügyeletet gyakorló szervet. A jogi személlyel szemben indult eljárás során ez a gyakorlatban a cégjegyzékbe történő bejegyzést jelenti, amely tehát törvényi követelmény, mérlegelésnek helye nincs. A bejegyzés független a cselekmény tárgyi súlyától, a cég „érinthezettségétől”, illetve a vagyoni hátrány/előny, elkövetési érték mértékétől. Az intézkedéssel kapcsolatban alapjogi jellegű, illetve az ártatlanság véelmével kapcsolatos kifogások is megfogalmazódtak, elsősorban – azonban nem kizárólagosan – az ügyvédi kar oldaláról.⁹

9 Az utóbbi kifogással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az ártatlanság véelme természetes személyhez kötődő alapjog, ezért feltehetőleg ez az oka annak is, hogy a rendelkezés alkotmányossági vizsgálatát mind ez idáig nem is kezdeményezték.

A kötelező bejegyzést érintő érdemi kifogás a bejegyzés gazdasági következményeit érintette. A beszámolók szerint a bejegyzést követően a cég hitelképessége lényegében megszűnik, likviditása, szerződéskötési képesség ellehetetlenül, közbeszerzési eljárásban, egyéb állami pályázaton nem vehet részt. Annak ellenére, hogy a bejegyzésre vonatkozó konkrét kizáró okot nem lehetett azonosítani (például a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény 62. §-a kifejezetten csak korábbi elítélés, illetve a Jszbt. szerint intézkedésként alkalmazott tevékenység korlátozás esetén határoz meg kizáró okot), az ügyvédi kar részéről egyöntetű volt a megjelölt hátrányos következményekkel kapcsolatos tapasztalat (Galgóczi, 2022).

A Jszbt. 6. § (1) bekezdése alapján a jogi személlyel szemben kiszabható pénzbírság legnagyobb mértéke a bűncselekménnyel elért vagy elérni kívánt vagyoni előny értékének a háromszorosa lehetett. Ennek biztosítása érdekében a Jszbt. 11. §-a alapján – a vagyonekobbzás biztosításától függetlenül – zár alá vétel elrendelésének volt helye. A gyakorlati tapasztalatok alapján a nyomozás során a vagyon biztosítására a maximális mértékű pénzbírság összegének megfelelő mértékben került sor. Az erre irányuló ügyészi indítványt a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevelének 4. pontja kifejezett elvárásként fogalmazta meg. E gyakorlat az ügyvédi kar részéről jelentős kritika tárgyát képezte, különösen arra figyelemmel, hogy a jogerősen alkalmazott pénzbírság a tapasztalatok alapján jelentősen elmaradt a biztosított vagyon mértékétől.

Az ügyészség, a nyomozó hatóság és az ügyvédi kar oldaláról egybehangzó kritikaként fogalmazódott meg, hogy a jogi személlyel szembeni eljárás nem illeszkedik a Be. konszenzuális intézményrendszerébe. A jogi személy az egyezségkötési folyamatba (a Be. LXV. Fejezet szerinti egyezség a bűnösség beismeréséről), illetve a vagyoni hátrány megtérítésébe [például költségvetési csalás esetén a Btk. 396. § (8) bekezdés szerinti korlátlan enyhítésbe] nem vonható be, az előkészítő ülésen a jogi személy vonatkozásában a „bűnösség elismerésére”, az úgynevezett mértékes indítványra nincs lehetőség. Ennek megfelelően a jogi személlyel szemben folytatott eljárásban teljes körű eljárást kell lefolytatni, ami rendkívül nehézkessé teszi az eljárást.

Végezetül a bírósági eljárás során azonosítható probléma volt a jogi személlyel szembeni indítvány előterjesztésének feltételrendszere, lényegében a vád „kiterjesztésének” kérdése [érintett határozatok: Fővárosi Törvényszék B.1474/2019/35.; Fővárosi Ítélőtábla Bf.145/2020/10.; Kúria Bfv.454/2021/8.; 3193/2023. (IV. 12.) AB végzés]. A Be. 538. §-a a vád módosítását, illetve kiterjesztését kizárólag a vádlott cselekményei tekintetében teszi lehetővé, tehát a vádban nem szereplő vádlott vonatkozásában a vád kiterjesztésének nincs helye, ami nyilvánvalóan

súlyosan sértené a tisztességes eljáráshoz, illetve a védekezéshez való jogot. A másik „végletnek” a vagyonelkobzás tekinthető, ahol e járulékos kérdésről a vádemelést követően előterjesztett indítványra akár a jogorvoslati eljárásban, akár egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban vagy akár külön eljárásban (Be. CVI. Fejezet szerinti eljárás vagyon vagy dolog elvonása, adat hozzáférhetetlenné tétele érdekében) is születhet döntés. A döntéshez a vádirati tényállás módosítása/kiterjesztése sem szükséges. A Jszbt. 17. § (2) bekezdése alapján, ha az ügyész a tárgyalás eredményéhez képest úgy látja, hogy a jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedés feltételei fennállnak, a vádirati tényállást módosítja és a jogi személlyel szemben intézkedés alkalmazását indítványozza. A bíróság az ügyési indítványra figyelemmel a tárgyalást elnapolja, és a jogi személyt a tárgyalási jegyzőkönyv másolatának megküldésével értesíti. Látható, hogy a szabályozás a jogi személlyel szembeni intézkedés járulékos jellegéhez igazodóan az eljárás jogi személyre történő „kiterjesztését” nem tiltja, arra a jogi személy korábbi – nyomozás során történt – bevonása, illetve a vádban történő megjelölése nélkül is sor kerülhet. Ugyanakkor a „kiterjesztés” érdemi jellegét mutatja, hogy az indítvány kizárólag a tárgyalás során, tehát a bizonyítási eljárás befejezéséig terjeszthető elő, a jogi személy értesítése, eljárásba történő bevonása mellett. Annak ellenére, hogy az Alkotmánybíróság [3193/2023. (IV. 12.) AB végzés (14) bekezdés] megállapította, hogy nem alkotmányossági, hanem szakjogi-törvényértelmezési kérdés, hogy a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazásának indítványozására mikor és milyen feltételekkel kerülhet sor, érezhető, hogy maga a szabályozás is garanciális kérdésként kezeli a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazására irányuló indítványt. Nyilvánvalóan aggályos lenne, hogy egy jogi személy úgy váljon a büntetőeljárás alanyává és a Jszbt. szerinti meglehetősen szigorú – adott esetben a jogi személy megszüntetését, tevékenységének korlátozását eredményező – intézkedések kötelezettjévé, hogy azzal kapcsolatban korábban senki nem szólt hozzá, érdemi védekezést nem terjeszthetett elő, a terhére rótt tényállást, bizonyítékokat nem ismerhette meg, nem vitathatta. Ezért a Jszbt. a vádirati tényállás módosítását, a jogi személy értesítését és a bizonyítási eljárásba történő bevonását írja elő. Ennek ellenére a szabályozás alkalmazása a bemutatottak szerint nem volt problémamentes, és a jelenlegi megoldást a – bírói, védői – gyakorlat garanciális hiányként értékelte.

A Jszbt. 2025. évi novellája

A bemutatott előzményeket követően az Országgyűlés 2025. június 11. napján fogadta el az igazságügyi törvények módosításáról szóló T/11917. számú

törvényjavaslatot. A kormányzati törvényjavaslat előkészítője az igazságügyi miniszter volt, kihirdetésére 2025. június 19. napján, 2025. évi XLIX. törvényként került sor. A törvény 5. alcíme koncepcionális átalakításokat hajt végre a Jsztb. szabályozásán, amelyek részletes ismertetése messze meghaladná az előadás kereteit, ezért néhány sarokpont ismertetésére kell szorítkoznom.

A szabályozási logika továbbra is megőrizte azt a sajátosságát, hogy a törvény egyaránt tartalmaz anyagi jogi (például felelősség, szankció) és eljárásjogi szabályokat.

Anyagi jogi szabályok sarokpontjai

A Jsztb. mindig is sajátos, önálló felróhatósági szabályrendszert tartalmazott, amely a bűncselekményhez és annak elkövetőjéhez képest határozott meg olyan többletkövetelményeket, amelyek az intézkedések alkalmazását lehetővé tették. Ezen feltételekre a novella a „jogi személy érintettsége” fogalmat használja [Jsztb. új 12. § (1) bekezdés].

1. számú táblázat

A jogi személy érintettségének tartalmi elemei

Jsztb. új szabályai	Hatályos rendelkezések	Megjegyzések az új szabályozáshoz
2. § (1) bekezdés a) pont A Btk. XXVII. Fejezete szerinti korrupciós bűncselekményt a jogi személy vezetője a jogi személy tevékenységi körében követte el.	-	– csak szándékos bűncselekmény lehetséges; – jogi személy érintettségét az alapozza meg, hogy a bűncselekményt a jogi személy tevékenységi körében követték el, tehát a vezető magán jellegű, egyéni céljait szolgáló korrupciós cselekmény nem releváns; – nincs jelentősége a korrupcióval érintett előny mértékének, illetve, hogy az ki adta, ajánlotta, ígérte, illetve kapta (lehet aktív és passzív is a vezető), ahogy annak sem, hogy a jogi személy milyen mértékű előnyben/kedvezményben vagy akár hátrányban részesült a korrupciós cselekmény által; – ha a vezető a korrupciós cselekménnyel a jogi személy sérelmére bűncselekményt (például sikkasztást, hűtlen kezelést is elkövet), úgy az új 2. § (5) bekezdése alapján szankció nem alkalmazható;

Jszbt. új szabályai	Hatályos rendelkezések	Megjegyzések az új szabályozáshoz
2. § (1) bekezdés b) pont ba) alpont A bűncselekményt a jogi személy vezetője követte el, és a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte.	„... szándékos bűncselekmény elkövetése esetén [...], ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte [...] és a bűncselekményt a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja a jogi személy tevékenységi körében követte el.”	– csak a Btk. XIII–XX. Fejezete, XXIII. Fejezete, XXV. Fejezete, XXXI. Fejezete, XXXIV–XLIII. Fejezete szerinti bűncselekmények esetén alkalmazható, – célzatos cselekmény esetén csak szándékos bűncselekmény értelmezhető, – előnyt eredményező bűncselekmények esetén a törvény a gondatlan bűncselekményeket sem zárja ki, jóllehet ezek egyes esetekben (például emberölés, testi sértés) fogalmilag kizártnak tekinthetők, ugyanakkor más esetekben (például foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, környezetkárosítás, természetkárosítás, hulladékgazdálkodás rendjének megsértése) értelmezhető; – nem szükséges a jogi személy tevékenységi körében történő elkövetés, a jogi személy érintettségét a jogi személy és az előny kapcsolata határozza meg;
2. § (1) bekezdés b) pont ba) alpont A bűncselekményt a jogi személy vezetője a jogi személy tevékenységi körében, a jogi személy tevékenységének, eszközeinek, erőforrásainak felhasználásával követte el.	„... szándékos bűncselekmény elkövetése esetén [...], ha a bűncselekmény elkövetése [...] a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a bűncselekményt a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja, illetve ezek megbízottja a jogi személy tevékenységi körében követte el.”	– bármilyen bűncselekmény elkövetése esetén alkalmazható; – nem csak szándékos bűncselekmény esetén, ugyanakkor a jogi személy tevékenységének, eszközeinek, erőforrásainak felhasználása szándékosságot feltételez; – jogi személy tevékenységi körét érintő cselekmény szükséges, tehát a vezető magán jellegű, egyéni céljait szolgáló bűncselekmény nem releváns;
2. § (1) bekezdés c) pont 1. fordulat (szándékos magatartás) A bűncselekményt a jogi személy tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében a Btk. XXVII. Fejezete szerinti korrupciós bűncselekményt követett el, vagy a bűncselekményt a jogi személy javára előny szerzés céljából, vagy a jogi személy tevékenységének, erőforrásainak, eszközeinek felhasználásával a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a jogi személy vezetője szándékosan nem teljesítette az irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségét, amely a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.	„... szándékos bűncselekmény elkövetése esetén [...], ha a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését célozta vagy eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a bűncselekményt a jogi személy tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a vezető tisztségviselő, a cégvezető, illetve a felügyelőbizottság irányítási vagy ellenőrzési kötelezettségének teljesítése a bűncselekmény elkövetését megakadályozhatta volna.”	– az alkalmazottaként való vezetői felelősség szándékos megszegése esetén alkalmazandó; – a szándékosság és gondatlanság tartalmát a Btk. 7. §-a szerint kell értelmezni; – a korrupciós cselekményt a jogi személy tevékenysége körében kell elkövetni, a jogosulatlan előny mértékes, a jogi személy előnye (stb.) nem releváns; – a jogi személy javára előny szerzését eredményező magatartás célzatos, tehát csak szándékos bűncselekmény esetén alkalmazható, csak a Btk. meghatározott Fejezeteiben szereplő bűncselekmények elkövetése esetén; – a jogi személy felhasználására a jogi személy tevékenységi körében kerülhet sor, a magáncélú elkövetés nem releváns; – az új szabályozás egyértelművé teszi, hogy olyan irányítási, ellenőrzési kötelezettség szándékos megszegése szükséges, amely a bűncselekmény megakadályozását célozza, vagy arra alkalmas;

Jszbt. új szabályai	Hatályos rendelkezések	Megjegyzések az új szabályozáshoz
2. § (1) bekezdés c) pont 2. fordulat (gondatlan magatartás) A bűncselekményt a jogi személy tagja vagy alkalmazottja a jogi személy tevékenységi körében a Btk. XXVII. Fejezete szerinti korruptciós bűncselekményt követett el, vagy a bűncselekményt a jogi személy javára előny szerzés céljából, vagy a jogi személy tevékenységének, erőforrásainak, eszközeinek felhasználásával a jogi személy tevékenységi körében követte el, és a jogi személy vezetője gondatlanságból nem tudott arról, hogy bűncselekmény elkövetése készül vagy bűncselekményt követnek el és ezért a bűncselekmény elkövetése megakadályozásához szükséges intézkedést nem teljesített.	u.a.	– elkövető és jogi személy oldalán felmerülő feltételek azonosak az előző ponttal; – az új szabályozás egyértelművé teszi, hogy a vezető bűncselekmény észlelésével kapcsolatos gondatlan mulasztása esetén alkalmazhatók a jogi személlyel szemben intézkedések [a fordulat azonos a Btk. 268. § (5) bekezdése szerinti gondatlanságból elkövetett hamis vád, a Btk. 400. § (1) bekezdése szerinti gondatlan pénzmosás különös részi tényállások terminológiájával]; – a gondatlanság tartalmát a Btk. 8. §-a szerint kell értelmezni;
2. § (1) bekezdés d) pont A 2. § (1) bekezdés a) és b) pontja szerinti (korruptciós, jogi személy javára előnyt célzó/eredményező és jogi személy felhasználásával elkövetett) bűncselekményeket más személy követte el, és a jogi személy vezetője a bűncselekmény elkövetéséről tudott.	„... a bűncselekmény elkövetése a jogi személy javára előny szerzését eredményezte, vagy a bűncselekményt a jogi személy felhasználásával követték el, és a jogi személy vezető tisztségviselője vagy a képviselőre feljogosított tagja, alkalmazottja, illetve tisztségviselője, cégvezetője, valamint felügyelőbizottságának tagja a bűncselekmény elkövetéséről tudott.”	– a bűncselekményi kör, a bűncselekménnyel kapcsolatos szándékosság, gondatlanság és a jogi személyhez fűződő viszony tekintetében az előbbieken leírtak irányadók; – a jogi személy érintettségét a vezetőnek konkrét tudomása alapozza meg; – lényeges, hogy a tudattartalom az elkövetésre vonatkozik, vagyis az elkövetéssel egyidejű tudást feltételez, tehát az utólagos tudomásszerzés a jogi személlyel szembeni intézkedést nem alapozza meg; – a jogi személlyel szembeni intézkedés alkalmazását nyilvánvalóan kizárja, ha a vezető a tudomásszerzéssel egyidejűleg a bűncselekmény elkövetését megakadályozza, vagy a bűncselekményt feljeleníti.

Forrás. A szerző saját szerkesztése a Jszbt. új 2. §-a alapján.

A Jszbt. novella több olyan gyakorlati jelenségre is egyértelmű szabályt vezetett be, amelyek a jogintézmény hatékony alkalmazását gátolták.

Egyrészt az új 2. § (2) bekezdés alapján vezető tisztségviselőnek kell tekinteni azt is, aki a bűncselekmény elkövetése után válik a jogi személy vezetőjévé. Értelemszerűen a bűncselekmény, a jogi személy és a később vezetővé váló elkövető között releváns kapcsolatnak kell lenni, tehát az elkövető már abban a reményben/tudatban követi el a bűncselekményt, hogy a későbbiekben vezetővé válik. A szabályozás elsősorban azt a helyzetet kezeli, amikor például a korruptciós cselekményre egy olyan későbbi jogügylet érdekében kerül sor,

amelyhez a jogi személy alapítására csak a későbbiekben kerül sor. Nem alapozhatja meg ugyanakkor a jogi személy felelősségét, ha például az alkalmazott követ el bűncselekményt a jogi személy eszközeinek felhasználásával, majd ezt követően válik a jogi személy vezetőjévé. Ilyen esetben a vezetők beavatkozási kötelezettsége a cselekmény elkövetéskori állapota szerint vizsgálandó, ha pedig az alkalmazott a vezetővé válást követően folytatja bűnös tevékenységét, ez a jogi személlyel szembeni intézkedést már önállóan alapozza meg.

Hasonló egyértelműsítő szabály, hogy jogi személlyel szembeni intézkedések a jogutóddal szemben is alkalmazhatók annak érdekében, hogy a jogi személyt érintő pusztán formális változások ne eredményezhessenek mentesülést.

Az anyagi jogi szabályok között kiemelendő továbbá a szankcióra vonatkozó szabályozás átalakulása. Lényegesen módosult a pénzbírság mértéke, ami korábban a vagyoni előny értékéhez igazodott. Látni kell azonban, hogy a jogi személlyel szembeni intézkedésre nem csupán olyan bűncselekmények vonatkozásában kerülhetett sor, ahol ez megfelelően értékelhető volt. Vezető tisztségviselőt érintő korrupciós ügyek esetében például nehezen értelmezhető, hogy a bírság mértékét a passzív vesztegető oldalán jelentkező vagyoni előnyhöz, az érintett jogügylet értékéhez vagy éppen a jogi személyt érintő vagyoni (verseny) előny mértékéhez kellene-e igazítani. Szintén problémát jelent ez a megközelítés például a természetkárosítás, környezetkárosítás eseteiben, ahol az okozott kár, kármentesítés, illetve a jogi személy oldalán felmerülő előny/költségcsökkentési érték egyaránt értékelhető lenne. Alappal feltételezhető, hogy mindez a gyakorlatban kizárólag azért nem jelentett problémát, mert a jogi személlyel szembeni intézkedések alkalmazására elsődlegesen költségvetési csalás bűncselekménye miatt indult eljárásokban került sor, ahol ez nem jelentett különösebb kihívást.

Amellett, hogy a pénzbírság mértékére vonatkozó hatályos szabályozás már pusztán a magyar jogszabályi környezetet alapul véve is problémásnak tekinthető (Kőhalmi, 2006), a módosításért egyértelműen az uniós követelmények „okolhatók”. Az uniós szabályozás két szabályozási lehetőséget biztosít: legalább meghatározott összegű – több millió – euro¹⁰ bírság, vagy a jogi személy forgalmához igazodó mértékű bírság. A Jsztb. novella szabályozása a második opció mellett foglalt állást, és az új 6. § a pénzbírság maximális mértékét főszabály szerint a bűncselekmény elkövetését megelőző évben elért forgalom alapulvételével határozza meg.

A szabályozás logikája, hogy a gazdasági társaság a bűncselekmény elkövetését megelőző vagyoni helyzetét kockáztatja a bűncselekmény elkövetésével,

10 Környezetvédelmi irányelvben, valamint a korrupciós irányelv általános megközelítésében ez 40 000 000 és 24 000 000 euro, az uniós szankciós irányelvben 40 000 000 és 8 000 000 euro.

míg a bűncselekmény útján elért vagyoni előny elvonására a vagyoneklobzás alkalmazásával kerülhet sor. Kisegítő szabályként jelenik meg az elkövetés évének, illetve a bírság kiszabása évének forgalma, ha az elkövetést megelőző év forgalma nem határozható meg (mert például a jogi személy érintettsége a működése megkezdésének évében merül fel).

Ehhez képest nem kisegítő szabály, hanem főszabály a 6. § (4) bekezdése, ha a bűncselekményt több éven keresztül követik el. Ebben az esetben a pénz-bírság mértékét a bűncselekményt megelőző és a bűncselekménnyel érintett valamennyi év együttes figyelembevételével, az ezen éveken elért forgalom közül a legnagyobb alapulvételével kell meghatározni. Itt is kisegítő szabály a pénzbírság kiszabását megelőző év szerinti forgalom.

Végezetül a jogi személy érintettségének tartamától független kisegítő szabály a becslés.

2. számú táblázat

A jogi személy érintettségének meghatározási szabályai

Jogi személy érintettsége	Főszabály	Kisegítő szabály	Általános kisegítő szabály a forgalom meghatározására
Egy év	Megelőző év forgalma	Érintettség évének vagy a bírság kiszabását megelőző év forgalma közül a nagyobb	Becslés (az előzőek szerint alkalmazható évek forgalmi adatainak legpontosabb és legnagyobb forgalomértékének becsült adata)
Több éven keresztül	Megelőző és elkövetési évek közül a legnagyobb forgalom	Bírság kiszabását megelőző év forgalma	

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A bírság mértékével kapcsolatos kifogásként merült fel, hogy egy-egy nagyobb vállalkozás esetében a kiszabható bírság összege nagyon magas lehet, ami aránytalanságokat eredményezhet. Látni kell ugyanakkor, hogy ez a fix maximum bírság meghatározása mellett is nyilvánvalóan érvényes kifogás lehetne. Emellett a forgalmi alapú szabályozás

- illeszkedik a Btk. pénzbüntetés kiszabásának azon elvéhez, hogy a büntetés igazodjon az elkövető (jelen esetben a jogi személy) vagyoni helyzetéhez, amelyre az éves forgalom megfelelő kiindulópontot képezhez;
- a Jsztb. új 3. § (3)–(7) bekezdései részletes büntetéskiszabási elveket határoznak meg, melyek közül kiemelendők:
 - prevenció: megfelelő visszatartó erővel bíró intézkedés alkalmazása,
 - arányosság: a büntetéskiszabási körülmények első helyén a bűncselekmény tárgyi súlyához, a vagyoni hátrány/előny/kár/elkövetési értékhez igazodó intézkedés alkalmazásának követelménye szerepel,

- egyéniesítés: a jogi személy vagyoni helyzetéhez és a vezető tisztségviselő felróhatóságának fokához igazodó intézkedés alkalmazása,
- együttműködés, kárelhárítás: a jogi személy együttműködéséhez, kárt helyreállító és a jövőbeni elkövetést megakadályozó intézkedéseire igazodó intézkedés alkalmazása (Klotz, 2014),
- kétszeres eljárás tilalma: a jogi személlyel szembeni más hatósági eljárás figyelembevételének kötelezettsége, amely adott esetben az intézkedés alkalmazását is mellőzhetővé teszi.

Ki kell továbbá emelni, hogy a novella tudatosan nem tartalmaz utalást a közpénzügyi alkalmazására, tekintettel arra, hogy a pénzbírság mértékénél a Btk. – szabadságvesztés büntetésen alapuló – büntetési rendszeréhez képest rendkívül tág és általános bírságkeretek lettek meghatározva.

A pénzbírság az új szabályozás alapján megszüntetés mellett is kiszabható. Erre egyrészt akkor kerülhet sor, ha a pénzbírság biztosítására korábban zár alá vétel elrendelésére került sor, másrészt akkor, ha más megelőző – például munkavállalói, sértetti – hitelezői igény nincs, tekintettel arra, hogy a pénzbírság mint állami követelés a felszámolási eljárásban lesz érvényesíthető.

A Jsztb. novella az új 27. § (2) bekezdése szerinti átmeneti szabállyal a visszamenőleges hatály tilalmának érvényesülését biztosítja és az alkalmazható intézkedések elkövetés időpontjához képest módosuló szabályait csak akkor engedi alkalmazni, ha azok alapján enyhébb intézkedés alkalmazására kerülhet sor.

Végezetül az anyagi jogi szabályokhoz tartozó lényeges újdonság a jogi személyre vonatkozó sajátos elévülési szabályok meghatározása (Jsztb. új 6/A. §). Általánosságban a bűncselekmény általános Btk. szerinti elévülési szabályai érvényesülnek, ha a jogi személlyel szemben a terhelt elleni eljárás keretei között járnak el. Önálló eljárás esetén az elévülést a jogi személy érintettségével kapcsolatos, az intézkedést alkalmazása érdekében fogatosított eljárási cselekmény szakítja félbe, ami adott esetben az alapbűncselekmény felderítését, megállapíthatóságát célzó eljárási cselekmény is lehet.

Ugyanakkor sajátos garanciális szempontú eljárási tilalomként jelenik meg, hogy amennyiben a jogi személlyel szembeni intézkedést megalapozó bűncselekmény tekintetében az elkövetővel szemben jogerős marasztaló bírósági ítélet születik, úgy ezt követően a jogi személlyel szemben legfeljebb egy év áll rendelkezésre az eljárás megindítására, amely nyomozás legfeljebb két évig tarthat. A két évet nem a jogi személy érintettségének közlésétől, hanem az eljárás megindításától kell számolni. A rendelkezés – a tisztességes eljárás követelményének megfelelően – azt kívánja biztosítani, hogy a jogi személy feje felett ne lebegessen hosszú éveken keresztül egy büntetőeljárás potenciális lehetősége, ha az alapcselekmény

miatt már ítéletet hoztak. A bűnüldöző szervek oldalán az felmerülő mulasztás, ha ilyen esetben a cselekménnyel összefüggésben a jogi személlyel szembeni eljárásra nem került sor. E mulasztás következményeit nem lehet a gazdasági szereplőkre hárítani. A rövid eljárási határidők indoka, hogy ebben az esetben a bűncselekmény bizonyítottsága – ítéleti bizonyossággal – már adott, így legfeljebb a jogi személy érintettségének felderítésére, vizsgálatára lehet szükség.

Eljárásjogi szabályok egyes sarokpontjai

Az új szabályozás mind fogalomhasználatát, mind dinamikáját érintően jelentős elmozdulást tesz abba az irányba, hogy a jogi személlyel szembeni eljárás lényegesen gördülékenyebben illeszkedjen a természetes személlyel szemben folytatott eljárásba. Néhány párhuzam felsorolása olvasható a 3. számú táblázatban.

3. számú táblázat

Párhuzamok a Jsztb. és a Be. rendelkezései között

Jsztb.	Be.
Eljárás alá vont jogi személy	Terhelt
Jogi személy védője	Védő
Jogi személy érintettsége, ennek közlése, a közléssel szemben bejelenthető panasz	Megalapozott gyanú, gyanúsított kihallgatás, gyanúsítás elleni panasz
Intézkedés alkalmazásának indítványozása	Vád
Jogi személlyel szembeni vádkiterjesztés tilalma	Más terhelttel szembeni vádkiterjesztés tilalma
Együttműködés a jogi személlyel; érintettség elismerése	Egyezség a bűnösség beismeréséről, bűnösség beismerése az előkészítő ülésen

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

Az új szabályozás – gyakorlati tapasztalatokon alapuló – újítása, hogy a kényszerintézkedések (cégjegyzékbe történő bejegyzés, illetve a zár alá vétel) esetében egyaránt megjelenik a mérlegelés lehetősége, valamint a Be.-ben már megismert szükségesség-arányosság követelményrendszere.

A cégbírószági bejegyzés alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a jogi személy megszüntetése szükséges. Ez a követelmény a Jsztb. új 4. § (1) bekezdése alapján alapvetően akkor áll fenn, ha a jogi személyt eleve bűnös célból hozták létre, jogszerűsége nem helyreállítható, továbbá, ha nem biztosítható, hogy a megszüntetés nélkül ne követnének el újabb bűncselekményt. Így a cégbírószági bejegyzés a továbbiakban jelentős mértékben függ a gazdasági társaság jogszerű működésének helyreállíthatóságától, valamint a jogi személy vezetőségének ezzel kapcsolatos szándékától, az ezzel kapcsolatban tett intézkedésektől.

Lényeges továbbá, hogy az új 27. § (7) bekezdése szerinti átmeneti szabály előírja, hogy a törvény hatálybalépését követő három hónapon belül a korábbi bejegyzéseknek az új követelményeknek megfelelő felülvizsgálatát is el kell végezni. Az átmeneti szabály a felülvizsgálat tekintetében konkrét alakíságot nem ír elő, így amennyiben a felülvizsgálat alapján a hatóság nem tartja indokoltnak a bejegyzés törlését, arról nem kell külön határozatot hozni. Ugyanakkor ez nem akadály, hogy az eljárás alá vont jogi személy a felülvizsgálati idő leteltét követően indítványozza a bejegyzés törlését, ha annak indokai nem állnak fenn.

A pénzbírság biztosítása érdekében alkalmazható vagyoni kényszer a jogszabály alapján eddig is csupán egy lehetőség volt, ugyanakkor a gyakorlati problémákról a korábbiakban volt már szó. A Jsztb. novella a Be. szabályozási logikájához igazodva – egyúttal az előkészítés során azonosított, kifogásolható gyakorlati tapasztalatokra is reagálva – a szabályozást több garanciális elemmel egészítette ki. Mindenekelőtt az új 11. § (2) bekezdés a-e) pontjai egyértelműen, bár nem taxatív módon meghatározzák azokat a körülményeket, amelyek az elrendelés során a döntést megalapozhatják. Ezek a jogi személy vagyoni helyzetét, jogszerű gazdálkodási tevékenységét, vagyont elvonó/eltitkoló magatartást, a káros következmények elhárítását/helyreállítását (Klotz, 2014), valamint a jogi személy együttműködését érintő körülmények.

Ki kell emelni, hogy a zár alá vétel a pénzbírság biztosítására rendelhető el, tehát annak felső határa a várható pénzbírság összege, amely a Jsztb. ismertetett új büntetés kiszabási szabályai szerint elsősorban a cselekménnyel okozott kár, elért előny mértékéhez igazodik. A pénzbírság mértékének előzetes meghatározása nem idegen a büntetőügyben eljáró szervektől, elég csak a Be. CIII. Fejezet szerinti biztosíték letétbe helyezésével lefolytatott külön eljárásra gondolni.

A zár alá vétel szabályai között is megjelenik a jogi személy együttműködésének tárgyköre. Egyrészt a jogi személlyel kötött megállapodás esetén a zár alá vétel mértékét az egyezség szerinti mértékhez kell igazítani, másrészt az együttműködés egy formája a zár alá vétel megváltásának kezdeményezése is, amely az új szabályozás alapján nem tagadható meg, ha a jogi személy vállalja a bíróság határozatában megjelölt – biztosítandó – összeg megfizetését. Ez a rendelkezés a büntetőjogi igény tiszteletben tartása mellett, kifejezetten a jogi személy jogszerű működőképességének biztosítását hivatott szolgálni. Ahogy az a rendelkezés is, hogy a zár alá vétel cégbírósaági bejegyzésére csak akkor kerülhet sor, ha a jogi személlyel szembeni eljárás bejegyzésének feltételei is fennállnak.

Mindezek alapján nehezen lenne elfogadható a lehetséges maximális pénzbírság összegére elrendelt zár alá vétel gyakorlatának fennmaradása.

A jogi személlyel szembeni büntetőeljárás egészének dinamikája a terhelttel szembeni eljáráshoz fűződő viszonyt érintően is változott. Továbbra is főszabály,

hogy a jogi személlyel szembeni eljárás az alaphüccselekményt és az annak elkövetőjét érintő eljáráshoz kapcsolódik, annak szerves részét képezi. Ebben az esetben a jogi személy „gyanúsítására”, a vele szembeni „vádemelesre” és bírósági döntésre a terhelttel szembeni eljárás részeként, illetve magában a vádban és az ítéletben kerül sor.

A jogi személy érintettségének közlése (a gyanúsított kihallgatáshoz hasonlóan) fontos eljárási cselekményként jelenik meg. A terhelti pozíció nem zárja ki az eljárásból a jogi személy törvényes képviselőjét, ugyanakkor a jogi személy törvényes képviselője nem is önálló résztvevője az eljárásnak. Azaz az érintettség közlése – amelyre főszabályként írásban kerülhet sor – nem változtat a törvényes képviselő eljárásjogi pozícióján. Amennyiben a személyét érintő eljárási cselekményre kerül sor, úgy az általános szabályok szerint vesz részt az eljárásban. Például személyes kihallgatása során terheltként vagy tanúként, vagyont érintő eljárási cselekményben vagyoni érdekeltként, adatkérés esetén egyéb érdekeltként. Ennek megfelelően, ha az érintettség közlésére szóban kerül sor, vagy a jogi személy képviselője a jogi személy érintettségével kapcsolatban szóbeli nyilatkozatot kíván tenni, úgy az eljárásban betöltött pozíciójához igazodóan erre gyanúsított vagy tanúkénti kihallgatása keretei között kerülhet sor.

A jogi személlyel szembeni eljárásra az általános egységes eljárás mellett önállóan is sor kerülhet:

- a terhelttel szembeni eljárással párhuzamosan [egyfajta terhelttárrsal szembeni eljárásként: Jszbt. új 13/A. § (1) bekezdés a) és b) pontok], vagy
- a terhelt „nélküli” tárgyi eljárásként [a tettes nélküli bűnsegéddel szembeni eljárásként: Jszbt. új 13/A. § (1) bekezdés c) pont és új 26/A. §].

A terhelttel szembeni eljárással párhuzamos eljárás esetei

Amennyiben a vádirat a jogi személlyel szembeni intézkedésre irányuló indítványt nem tartalmazza, a jogi személlyel szemben önálló vádemelésre kerülhet sor (a terhelttel szembeni bírósági eljárással párhuzamosan vagy azt követően). A továbbiakban nincs tehát helye annak, hogy az ügyészség „vádemeles” nélkül, a vádirati tényállás módosításával, vagy onelkobzáshoz hasonló járulékos kérdésként terjessze elő a jogi személlyel szembeni indítványt és ezzel vonja be az eljárásba a jogi személyt.

Nem kizárt, hogy az egységesen folytatott eljárásban a természetes személlyel szemben vádemelésre kerül sor, míg a jogi személy érintettségének vizsgálata a nyomozás folytatását igényli. Előfordulhat továbbá, hogy az ügyészség vagy a nyomozó hatóság a vádemeléskor vagy azt követően (akár az ítélet jogerőre emelkedését követően) észleli, hogy a jogi személlyel szemben is az

eljárás lefolytatásának van helye. Ilyenkor a jogi személlyel szemben „új”, önálló eljárás indul. Ha azonban az elkövetővel szemben marasztaló jogerős határozatot hoztak, a jogi személlyel szemben az új eljárás csak az új 6/A. § (3) bekezdés szerinti rövidített határidőkön belül folytatható le.

A Jsztb. új 13/A. § (3)-(4) bekezdése kategorikusan meghatározza, hogy az elsőfokú bírósági eljárás tartama alatt a terhelttel szembeni és a jogi személlyel szembeni eljárás egyesítésének van helye, míg amennyiben az alapügy már fellebbviteli szakaszban van, úgy a jogi személyt érintő eljárást fel kell függeszteni, és a jogi személy érintettségéről a terhelttel szembeni bírósági eljárás jogerős lezárását követően kell dönten. A marasztaló ítéletet követően előterjesztett önálló indítvány esetében az egyesítés, felfüggesztés fel sem merül, a bíróság az önálló indítvány alapján jár el.

A terhelt „nélküli” tárgyi eljárás

Minthogy az új szabályozás logikája a jogi személyt a természetes személy terhelt pozíciójához közelíti, a tárgyi eljárás szabályozása lényegében szükségtelen lenne, a Be. általános szabályai között sincs külön rendelkezés a terhelttárrsal (részesekkel) szembeni vádemelésre. Ennek ellenére egyrészt nemzetközi (uniós) jogi elvárás a jogi személlyel szembeni önálló eljárás lehetősége, másrészt a szabályozás teljes elhagyása azt a látszatot kelthetné, hogy a jogalkotó megszüntette a jogi személlyel szembeni önálló indítvány/eljárás lehetőségét.

A tárgyi eljárást el kell határolni attól, amikor a bíróság a vádiratban szereplő, a jogi személlyel szembeni indítvánnyal az ítéletében rendelkezik annak ellenére, hogy a vádlottat felmenti vagy az eljárást felfüggeszti. Erre az általános szabályok alapján van lehetőség, még akkor is, ha a felmentést követő intézkedés alkalmazása rendkívül kivételes esetben képzelhető el, hiszen a jogi személy érintettsége alapvetően az elkövető személyétől függ.

Az eljárásjogi változások közül végezetül a jogi személlyel való együttműködés, egyezségkötés lehetőségét szükséges kiemelni.

A jogi személlyel történő együttműködés alapja, hogy a jogi személy törvényes képviselője a jogi személy érintettségét elismeri. Tekintettel arra, hogy a jogi személy törvényes képviselője és a terhelt közötti kizáró okot az új szabályozás megszüntette, így a két „pozíció” közötti esetleges érdekellentét a továbbiakban a jogi személy (illetve a jogi személy tulajdonosi körének) belügyévé vált. Értelemszerűen, ha e két pozíciót ugyanazon természetes személy tölti be, úgy kizárt az egyezségkötés a jogi személlyel, ha a terhelt a bűncselekmény elkövetését nem ismeri el (ugyanakkor nem szükséges, hogy a terhelttel is egyezség megkötésére kerüljön sor). A pozíciókat betöltő személyektől függetlenül

az sem kizárt, hogy a terhelttel olyan módon kerüljön sor az egyezség megkötésére, hogy arra a jogi személy vonatkozásában – valamilyen oknál fogva – nem kerül sor.

4. számú táblázat

Egyezségkötés a terhelt és a jogi személy között

Terhelt	Jogi személy	Terhelti egyezség	Jogi személy egyezség
Bűnösségét nem ismeri be	Érintettséget nem ismeri el	Kizárt	Kizárt
Bűnösségét nem ismeri be	Érintettséget elismeri	Kizárt	Azonos személyek: kizárt
			Nem azonos személyek: lehetséges
Bűnösségét beismeri	Érintettséget nem ismeri el	Lehetséges (függetlenül a személy azonosságától)	Kizárt
Bűnösségét beismeri	Érintettséget elismeri	Lehetséges	Lehetséges

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A jogi személlyel történő egyezségkötés tartalma a vagyoni jóvátételre [új 12/E. § (1) bekezdés a), b), e) pontok], a jogi személy jogszerű működésének helyreállítására és biztosítására [új 12/E. § (1) bekezdés c) pont] és a bűncselekmény felderítésében való közreműködésre [új 12/E. § (1) bekezdés d) pont] irányulhat. Utóbbi esetben természetesen a jogi személy rendelkezése alatt álló erőforrások felhasználásával biztosítható közreműködésre kerülhet sor. A törvényes képviselő nem köthet egyezséget arra, hogy az alkalmazottak tanúként vallo-mást tegyenek, illetve azok tartalmára. E körben legfeljebb a saját terhelti vagy tanúkénti közreműködésére vállalkozhat.

Az egyezség módosítására vonatkozó külön szabályokat a Jsztb. novella nem tartalmaz, azt nem is zárja ki, így e körben a Be. új szabályainak értelemszerű alkalmazására kerülhet sor.

A vádemelést követően a jogi személy érintettségének elismeréséről a bíróság az előkészítő ülésen egységesen dönt, függetlenül attól, hogy arra egyezség megkötésével vagy „pusztán” mértékes indítvány alapján került sor. A lényegi különbség, hogy egyezségkötés esetén a bíróság kötve van az indítványozott intézkedésekhez [új 18. § (3) bekezdés], míg mértékes indítvány esetén a bíróság döntése felülről korlátozott, vagyis helye van enyhébb intézkedés alkalmazásának is [új 18. § (4) bekezdés]. Egyezségkötés esetén további garanciális szabály, hogy az érintettség elismerésének elutasítása esetén, ha utóbb a bíróság az érintettséget mégis az egyezségben/elismerésben foglaltakkal egyezően állapítja meg, úgy az egyezségnél súlyosabb intézkedés nem alkalmazható [új 18. § (5) bekezdés].

Összegzés

A Jszbt. 2025. évi átfogó módosítására a törvény elfogadását követő több mint két évtized után, az utóbbi időszak jogalkalmazói tapasztalatainak figyelembevételével, és nemzetközi jogi követelményeknek való megfelelés érdekében került sor. A módosítás célja egyértelműen az, hogy a jogi személlyel szembeni eljárás organikus részévé váljon a büntetőeljárásnak, a jogalkalmazó szervek azt az eljárás természetes részeként és ne idegen testként érzékeljék. Emellett a Be. szabályozási logikájához történő illeszkedésre törekvés is azonosítható, különösen a kényszerintézkedések, a konszenzuális lehetőségek, vagy a most éppen nem is tárgyalt korlátozott felülbírálat lehetőségével kapcsolatban. A novella tehát egyértelmű törekvéseket, szabályozási irányokat határoz meg. Annak megítélésére azonban, hogy a szabályozás a gyakorlatban is be tudja-e váltani e törekvéseket, csak a soron következő évek tapasztalatai adhatnak majd választ. Ennek vizsgálatára talán éppen a KRE újabb konferenciája biztosít majd kiváló lehetőséget.

Felhasznált irodalom

- Fantoly Zs. (2001). A jogi személyek büntetőjogi felelősségének megítélése az Európai Unióban. *Jogelméleti Szemle*, 4(4), 1-29. https://epa.oszk.hu/05200/05288/00008/pdf/EPA05288_jogelméleti_szemle_2001_4_03.pdf
- Galgóczi Z. (2022). Jogi személyek a büntetőeljárásban. In Domokos A. (Szerk.), *Gazdasági Bűnözés 2021 konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 77–90). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Klotz P. (2014). Büntelenség vagy büntetlenség? A jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések. *Magyar Rendészet*, 14(2), 19–27.
- Kőhalmi L. (2006). A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedések. *JURA*, 12(1), 52–62.
- Nagy Z. (2009). A jogi személy büntetőjogi felelősségét megállapító törvényről. *JURA*, 15(1), 94–100.
- Sárközy T. (2002). Büntetőjogi intézkedések a jogi személyekkel szemben? *Magyar Jog*, 49(8), 449–456.
- Tóth M. (2001). Mielőtt sebtében padot ácsolnánk a jogi személyiségű vádlottaknak... *Jogtudományi Közöny*, 56(7–8), 279–286.

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *Előadás a gazdasági bűnözés tendenciáiról és tanulságairól Dr. Tóth Mihálytól*. <https://www.youtube.com/watch?v=XFDZRGdKnKQ>
- URL2: *Implementing the OECD Anti-Bribery Convention Phase 4 Report: Hungary*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/06/implementing-the-oecd-anti-bribery-convention-phase-4-report-hungary_c40d507e/fdb4844e-en.pdf

URL3: *Implementing the OECD Anti-Bribery Convention Phase 4 Follow-Up Report: Hungary*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/06/implementing-the-oecd-anti-bribery-convention-phase-4-follow-up-report-hungary_0bffc71f/c81d6b76-en.pdf

URL4: *A jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló törvény múltja, jelene és jövője*. <https://www.youtube.com/watch?v=R6x5ga3jzYI>

URL5: *Vagyonvisszaszerzés, vagyonelkobzás: trendek, kihívások, megoldások, EU irányelv*. <https://www.youtube.com/watch?v=hcKNiwvt7Vc&t=114s>

URL6: *Az eljárás eredménye*. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11272-2024-INIT/HU/pdf>

Alkalmazott jogszabályok

1/2019. (V. 31.) LÜ h. körlevél a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről

2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szembeni büntetőjogi intézkedések alkalmazásáról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról

2025. évi XLIX. törvény az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Jancsó G. (2025). Jogi személlyel szembeni büntetőeljárás – a 2001. évi CIV. törvény 2025. évi novellája. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2337–2360. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.111.pp2337-2360>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Jancsó Gábor, aki a szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org e-mail címen érhető el.

Invisible money, visible crime? The emergence of cryptocurrencies in economic crime

Bálint Gábor Nagy

Dr., Prosecutor General, Adjunct Lecturer
The Prosecution Service of Hungary,
Pázmány Péter Catholic University,
Faculty of Law and Political Science
lu@mku.hu

Abstract

Aim: The aim of this study is to explore the relationship between economic crime and cryptocurrencies, particularly with regard to the role that crypto assets can play in the commission of economic crimes and in removing illicitly obtained assets from the authorities' purview. The main hypothesis is that cryptocurrencies can be interpreted not only as a financial innovation, but also as a means of opening up new dimensions in the field of crime.

Methodology: The analysis is based on qualitative research methods, drawing on the law enforcement experience of the prosecution office and the findings of a targeted investigation conducted by the Prosecutor General's Office into cryptocurrencies.

Findings: The primary finding of the study is that the decentralized, pseudo-anonymous nature of cryptocurrencies can pose significant risks: it can facilitate the spread of economic crime and also affect the structure of economic crimes. The anonymity and easy access characteristic of cryptocurrencies hinder the effective action of law enforcement authorities in detecting and prosecuting perpetrators. Crypto assets are also suitable for withdrawing criminal proceeds from the authorities.

Value: The study highlights that, thanks to technological advances and the spread of digitalization, economic criminals now have a wider range of tools at their disposal. White-collar criminals have no particular problem adapting

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2025, issue 11. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2209-2222>

to the changed global circumstances; in fact, they use them to their advantage when committing crimes. The prosecution's experience in applying the law and its investigation into cryptocurrencies can contribute to the development of law enforcement practices.

Keywords: economic crime, cryptocurrencies, digitalization, prosecution

Introduction – Actual trends in economic crime

Economic crime is one of the most complex forms of crime today, causing not only financial damage but also distorting the functioning of the economy and, in the long term, undermining confidence in the rule of law. A fundamental characteristic of economic crime is that it poses a threat not only to the economy of a given nation, but also to the economic and financial system globally. With regard to these crimes – as with other punishable behaviors – it can be said that, in terms of total crime, there is a tendency for cross-border offenses involving several countries to be quite common, as it is no longer particularly difficult for criminals to cross national borders quickly and with as few traces as possible. Crossing national borders can be done not only physically but also digitally, which facilitates the commission of crimes and can also increase their effectiveness.

The growing international nature of economic crime has therefore been aided by global phenomena that transcend crime, such as the spread of digitalization and the blurring of national borders.

It is important to note that, partly due to their international nature and partly due to the complexity of their commission, economic crimes in most cases require the organized participation of multiple perpetrators. For this reason, organized and economic crime are often intertwined, each posing a serious social and economic threat on its own, and together presenting unprecedented challenges for both legislation and law enforcement.

The assessment of economic crimes is further complicated by the fact that the conduct constituting these crimes can be extremely diversified and is often linked to other types of crimes, such as corruption, crimes against public trust, or even crimes against property. With regard to the effectiveness of law enforcement, it should be noted that in criminal proceedings for economic crimes, it is not enough for investigators, prosecutors, and judges to have a thorough knowledge of criminal law; they also need to have expertise in economics or even accounting.

Another important consideration is that digitization—along with the blurring of national borders—makes it easier for perpetrators to remain anonymous in the online space and to conceal illicitly obtained wealth.

Parallel to the continuous expansion of the digital space, the toolkit of economic crime has also broadened. It is particularly worrying that, contrary to their original purpose, the new financial instruments created by technological developments have become increasingly suitable for concealing economic crimes and laundering illicitly obtained assets. One of the most striking examples of this is the emergence and rapid spread of cryptocurrencies. Cryptocurrencies are increasingly associated with money laundering and economic crimes, and provide financial backing for organized crime, which is why these dual-purpose financial instruments deserve special attention from a criminal law perspective.

The experiences of law enforcement officials in budget fraud cases from the perspective of the public prosecutor's office

Within the scope of economic crimes, budget fraud is considered a typical offense that has a particularly sensitive impact on the state budget and the balance of public finances. For this reason, the procurator general usually provides a specific overview of the current trends in budget fraud in his report to the parliamentary report.

Looking at the statistics for 2023, there was a slight decrease in the number of registered crimes related to budget fraud. However, this decrease did not automatically mean that the workload of the public prosecutor's office related to criminal proceedings initiated for crimes affecting the budget would also decrease. One reason for this is that criminal proceedings initiated complex budget fraud affecting several Member States and typically carried out by criminal organizations, which are becoming more common.

In these criminal cases, it is not uncommon for the amount of financial loss to reach hundreds of millions or even billions. The complexity of such cases is also evident in the process of proving them, which usually requires a variety of time-consuming procedural steps and the simultaneous use of various forms of legal assistance, both during the investigation and the examination phase. It should be noted that the new special procedure included in Act XC of 2017 on Criminal Procedure (hereinafter: Be.) and applicable from January 2023, the so-called supplementary private prosecution procedure, shall also be applied in cases of budget fraud, provided that the conditions are met, as the legislator has specifically mentioned crimes causing damage to the budget among the priority crimes related to the exercise of public authority or the management of

public assets. The experience of prosecutors in 2023 showed that even in the year when the new legal institution was introduced, a significant proportion of priority crimes were crimes damaging the budget.

As regards the methods used to commit budget fraud, the experience of the public prosecutor's office shows that the methods used on the revenue side appear to be becoming more constant. Thus, the use of subcontractors, or so-called 'front companies,' continues to be a frequently observed technique in organized crime. This method of committing crimes is particularly popular in the area of services requiring large human resources, with companies operating primarily in the areas of property protection and cleaning using it to avoid paying contributions for their employees. Meanwhile, they reduce their VAT liability based on false invoices issued by 'shell companies.' An improved version of this now 'traditional' method has also appeared, whereby perpetrators disguise employment as temporary staffing and, in order to avoid detection, register some of the employees with the tax authorities.

Another form of crime affecting the revenue side is VAT fraud, typically involving carousel fraud or the use of 'missing traders,' but simple tax evasion and classic methods of invoice fraud have also been the basis for several criminal cases. In comparison, less frequently detected types of crimes include 'company graveyard services,' where perpetrators purchase loss-making companies burdened with tax debts from each other, thereby shielding assets from tax enforcement.

Moving on to the expenditure side of budget fraud, one of the most typical forms of fraud is the overpricing of subsidized investments, a method by which perpetrators initiate the disbursement of subsidies in amounts higher than those legally claimable. In these criminal cases, false invoices are issued in order to account for unjustifiably high costs.

In criminal proceedings initiated for crimes that damage the budget or violate the rules of economic management, the primary objective of the public prosecutor's office is to repair the financial and property damage caused. This is achieved, on the one hand, by applying coercive measures restricting property rights and confiscating property for the benefit of the state and, on the other hand, by applying measures based on voluntary compliance by the perpetrator, primarily the obligation to pay compensation as stipulated in the settlement agreement. However, in the absence of cooperation, it is difficult to remedy financial and property rights violations if the proceeds of crime are laundered using cryptocurrencies. There are already examples of this, and we can reasonably expect the use of cryptocurrencies to increase in the future.¹

1 B/8995. Report of the Procurator General to the National Assembly on the activities of the Prosecutor's Office in 2023 (pp. 22-27). ([URL1](#)).

The emergence and spread of cryptocurrency as an (illegal) financial instrument

Cryptocurrencies have become really widespread in recent years, with Bitcoin being the first and most widely known of them. Nowadays, however, the popularity of alternative cryptocurrencies, known as Altcoins, is also growing significantly. Crypto assets are also becoming increasingly accessible through cryptocurrency exchanges, and their trading volume has grown significantly in recent years despite high market volatility. Their potential uses have also expanded with the introduction of new asset types: non-monetary digital tokens (i.e. NFTs) can represent significant value as unique works of art ², but in some cases they are created solely for money laundering purposes. The use of decentralized payment systems (known as DeFi) is also growing; these essentially provide a range of traditional financial services, but only in relation to crypto assets (Eurojust & EJCN, 2025). Parallel to the widespread acceptance of crypto assets, certain crimes have undergone a transformation and new offenses have emerged. Crimes related to cryptocurrencies can basically be divided into two groups: in the first case, cryptocurrency is the object of the crime, while in the second case, it is used to store the proceeds of crime (Polt, 2021).

In recent years, EU legislative processes related to cryptocurrencies have focused on transaction traceability and the prevention of money laundering and terrorist financing. In this context, the spread of blockchain-based payment instruments has made it urgent to create an EU legal instrument governing the market for crypto-assets. The European Parliament and Council Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto assets (hereinafter: MiCA Regulation), which entered into force on December 30, 2024, is a milestone in comprehensive EU regulation. The fundamental objective of the MiCA Regulation was to establish uniform rules for issuers and service providers of crypto assets that are not yet regulated ([URL2](#)).

For the purposes of EU law, the concept of virtual currency is defined in Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council as follows: *'a digital representation of value that is not issued or guaranteed by a central bank or public authority, is not necessarily attached to regular money, and does not have the legal status of regular money or money, but is accepted by natural or legal persons as a means of exchange, and can be transferred, stored, and*

2 NFTs are non-fungible tokens that can also represent works of art. For example, a montage made from photos uploaded to social media was sold at an online auction for \$69.3 million in cryptocurrency (Mezei, 2022).

*traded electronically.*³ Based on this directive, Act LIII. of 2017 on the prevention and combating of money laundering and terrorist financing (hereinafter: Pmt.) also defines the concept of virtual currency.⁴ One of the most common characteristics of cryptocurrencies, and also the most striking difference compared to ‘traditional’ financial instruments, is that their issuance is not handled by a central authority or central bank, while their operation is based on blockchain technology and a decentralized peer-to-peer network. One of the main features of blockchain is that it ensures anonymity, which can be extremely attractive for illegal use (Eurojust & EJCEN, 2025). Cryptocurrencies therefore enable a pseudo-anonymous and relatively fast way of moving funds globally, as well as being easy to buy and sell on various platforms. In terms of pseudo-anonymity, users are not completely anonymous, but they cannot be directly identified, as the address of a cryptocurrency wallet appears during transactions. However, it is important to note that although it is not possible to directly identify who is behind a transaction, it is possible to see between which addresses the money moved, and every transaction is public and traceable on the blockchain. The dual nature of cryptocurrencies means that in recent years they have become an investment solution, a payment solution, and the basis for various new financial constructs, but at the same time they are increasingly being used, for example, in darknet financial transactions, money laundering, and terrorist financing (Polt, 2021).

The use of cryptocurrencies by criminals is also becoming more common because the barriers to entry are low: users only need a device with an internet connection, and the mechanisms and processes are easy to learn without in-depth IT knowledge. Thanks to all these characteristics, the use of cryptocurrencies has become noticeable in recent years across a wider spectrum of crimes, including economic crimes. No data is available on the proportion of crypto asset transactions carried out for illegal purposes compared to all transactions. However, it is clear from criminal cases that perpetrators of wealth-generating crimes are converting assets acquired in traditional fiat currencies into crypto assets in increasing numbers and volumes, the amount of wealth acquired by criminals in cryptocurrency is growing, and virtual currencies, crypto exchanges, crypto brokers, and mixer service providers are now the primary supporters of money launderers’ activities.

3 Article 1(2)(d) of Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council.

4 According to Section 3(47) of the Pmt., virtual currency is: ‘a digital representation of value that is not issued or guaranteed by a central bank or public authority; does not have the legal status of legal tender; can be stored electronically, is accepted as a medium of exchange, and is therefore particularly suitable for electronic transfer and electronic trading.’

Key findings of the prosecutor's investigation into cryptocurrencies

In 2021, the Prosecutor General's Office conducted a targeted investigation into the practice of seizing and freezing electronic money and virtual payment instruments. The investigation looked at the types of criminal cases in which electronic money or cryptocurrency was seized or frozen, and whether these coercive measures were ordered and executed in accordance with the law. An important part of the investigation was also to assess what measures, if any, the investigating authority takes to trace electronically existing or virtual assets when searching for assets derived from crime.

There is no data available on the proportion and value of transactions involving the use of cryptocurrencies for criminal purposes that violate economic order and damage the budget, or money laundering. However, as a result of the targeted investigation, a total of seven criminal cases were identified in which cryptocurrencies were seized. Of these seven cases, two were for budget fraud, two for drug trafficking, one for money laundering, one for fraud, and one for theft. In both criminal cases involving budget fraud, the cryptocurrency in the virtual wallet was seized and transferred to virtual wallet addresses managed by the investigating authority. In all cases, the investigating authority ensured the seizure of the cryptocurrency by performing an operation that prevented the disposal of the cryptocurrency and the use of the electronic data used for payment. The legal basis for the seizure was, in all cases, to ensure the confiscation of assets.

Among other things, the investigation also examined whether the Criminal Code and other provisions provide an adequate legal framework. With regard to the Criminal Code, the legislator has set as a priority the more effective confiscation of assets derived from criminal activity. For this reason, the Criminal Code imposes an obligation on both the public prosecutor's office and the investigating authority to take all necessary measures during criminal proceedings to identify and secure items or assets that are subject to confiscation or asset forfeiture.⁵ In line with developments in cash flow, the Be. also created an explicit legal possibility for the seizure of assets existing in electronic or virtual form by including electronic money among the possible objects of seizure and introducing supplementary regulations concerning electronic data used for payment in the area of electronic data.⁶

5 Be. Section 353(1).

6 Be. Section 308(3), Section 311(1)(d) and Section 315(2).

The investigation clearly concluded that the legal framework is adequate, even though the regulations do not cover every detail. Problems and questions that arise and are not covered by the legislation have been answered in practice, and these cases are also addressed in the individual organizations' own cryptocurrency seizure guidelines. Such guidelines have been developed by the Cybercrime Department of the National Bureau of Rapid Response and Special Police Service, then in 2022-2023 the National Tax and Customs Administration, in cooperation with the police, the Prosecutor General's Office, and the Ministry of Justice in 2022-2023 developed another one, which was issued in the form of a circular letter from the President of the NAV.

Based on the findings of the investigation, the Prosecutor General's Office identified a general and systemic problem in the recovery of criminal assets, namely that in proceedings relating to asset-generating crimes, the investigating authorities – with very few exceptions – only took action to trace virtual assets if there was evidence of their use or possession. In only 1.1% of the cases investigated for asset-generating crimes (630 cases) were cryptocurrencies seized. Even considering the fact that in some of the cases there was no realistic chance that the perpetrators or other persons would have virtual assets that could be confiscated, this was an extremely low proportion. It was therefore necessary to change this investigative practice. The Prosecutor General's Office assigned the following task to lower-level prosecutor's offices: when conducting investigations, they should require the investigating authorities to go beyond requesting data from official records and credit institutions in investigations into wealth-generating crimes, and to search for cryptocurrency exchanges and wallet providers in Hungary and conduct searches at the places of residence or stay of the suspects.

In order to locate assets subject to confiscation, to be returned to the injured party, or to satisfy civil law claims, investigating authorities had to start taking active measures not only when they had info pointing to the possible existence of such assets, but also in all cases where the possession of electronic money/virtual currency could reasonably be assumed, or at least could not be ruled out. To substantiate this assumption, investigating authorities must assess the specific characteristics of the crime and the personal circumstances of the perpetrator, as well as experience from similar cases. As a result, there has been an increase in the number of cases in which cryptocurrency has been successfully traced and seized.

Cases involving crimes against economic order do not typically involve crypto assets, as these are considered financial instruments under current regulations. Criminal law does not list crypto asset services among the subjects of the crime of unauthorized financial activity, which, under the regulations in force

from June 30, 2024, may be performed by financial institutions and investment service providers.⁷

In cases involving budget fraud, the seizure or freezing of cryptocurrencies for the purpose of asset recovery generally serves to secure the confiscation of assets expressed in money. In a large group of such cases, the result is an increase in assets, which represents undeclared and therefore untaxed money, and thus a loss of revenue for the budget. In this way, the state's financial claim can be remedied in criminal proceedings within the framework of monetary confiscation, even in the case of legally acquired assets, through coercive measures ensuring confiscation of assets acquired through criminal activity. In practice, this means that asset tracing extends not only to analog assets, but also to virtual assets, such as cryptocurrencies, typically by searching for identifiable service providers in Hungary and conducting targeted research.

Criminals use a whole range of services and countless variations to conceal the origin of profits from wealth-generating crimes, depending on the size and form of the acquired wealth. Criminal organizations often mobilize their own money laundering infrastructure with front men, money couriers, and crypto mixers, but many criminal groups use professional money laundering services provided specifically for this purpose through so-called matchmaker service providers, who connect criminal organizations wishing to cooperate. Money laundering involving crypto assets largely takes place through underground banking structures, using so-called swapping service providers to guarantee the stability (e.g., conversion to stable coins) and security (e.g., conversion to privacy coins) of crypto assets.

In the case of self-hosted cryptocurrencies, asset tracing targeting crypto assets is carried out during the investigation and examination of seized digital assets. In the case of crypto assets managed by a service provider, it is almost always necessary to contact a foreign service provider in order to identify and secure the asset. Due to the globalization of crime, and money laundering in particular, it is slowly becoming commonplace for investigative authorities and prosecutors to use international channels in order to trace the path of crypto assets, seize assets, or obtain reparations for victims. This usually means contacting the foreign service provider directly. Due to the lack of uniformity in international, European Union, and national regulations, difficulties often arise, for example, in the case of service providers registered in third countries that are unreachable or uncooperative. If judicial cooperation with the authorities of the third country is not possible, efforts to recover assets will be unsuccessful.

7 Hpt. Section 7(3), Bszt. Section 6/A.

The provision of the Be. effective from March 1, 2024 offers a substantive solution to this problem by stipulating that if the subject of the seizure is a claim recorded in the value of electronic data used for payment, and no result can be expected from a request by an economic operator capable of enforcing the suspension of the right of disposal over the seized assets, or the request would involve disproportionate difficulties, the seizure may also be enforced by means of an operation carried out in an information system that prevents the person concerned from disposing of the claim.⁸ In practice, this means that if the investigating authority has the correct identification details of the owner of the assets held by the service provider, it can use these details to instruct the service provider to transfer the cryptocurrency to the official wallet. However, several service providers are willing to cooperate both in fulfilling direct data requests and in enforcing coercive measures, and there are also positive examples in the field of international judicial cooperation (Prosecutor General's Office, 2021).

Closing thoughts

The findings of the investigation conducted by the Prosecutor General's Office clearly show that it is essential to develop a uniform and consistent law enforcement practice in relation to cryptocurrencies, in particular their seizure. This is necessary not only within the individual organizational units of the prosecutor's office, but also with regard to the investigating authorities, as the organizations concerned have sought to achieve by issuing a joint circular. This is because both economic crime and the illegal use of cryptocurrencies are subject to constant change, which law enforcement authorities and legislators must monitor and respond to with appropriate measures necessary. For this reason, the Prosecutor General's Office's targeted investigation was followed by a follow-up investigation, the results of which are expected to be available in 2025.

Based on the experiences of the prosecutor's office presented, the main conclusion that can be drawn is that the nature and characteristics of cryptocurrencies pose a significant risk and are increasingly appearing in all types of wealth-generating crimes, including economic crimes; this phenomenon is expected to intensify in the future. In addition, economic criminals are highly adaptable to changes brought about by technological developments, and they exploit the results of these developments, such as cryptocurrencies, in the commission of crimes.

8 Be. Section 328(5).

From the perspective of law enforcement authorities: in the future, it will be crucial to organize joint training courses, compile educational materials, and encourage the development of uniform investigation guidelines in order to secure cryptocurrencies and acquire and develop the necessary competencies. Of course, it is not enough to monitor changes at this level; legislation must also keep pace, and the development of international cooperation is also essential. This is not only a legal issue, but also a matter of social interest, since although crypto assets are intangible, ‘invisible’ financial instruments, they can cause ‘visible’ damage if used illegally.

References

- Eurojust & European Judicial Cybercrime Network. (2025, March 8). *Crypto assets guide for judicial authorities* (pp. 18-22). Eurojust.
- Legfőbb Ügyészség (2021). *Összefoglaló jelentés „Az elektronikus pénz és a virtuális fizetőeszközök – köztük a kriptovaluták – lefoglalásának, illetve zár alá vételének komplex elemzése” témájú célvizsgálatról [Summary report on the targeted investigation entitled ‘Complex analysis of the seizure and freezing of electronic money and virtual payment instruments, including cryptocurrencies.’]*.
- Mezei, P. (2022). NFT-k a szerzői jog világában [NFTs in the world of copyright]. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 16(126), 20-24.
- Polt, P. (2021). A 21. század kihívásainak hatása a büntetőeljáráásra – Kriptovaluták, azaz az új vagyoni értékek büntetőjogi kérdései [The impact of 21st century challenges on criminal proceedings – Cryptocurrencies, i.e. criminal law issues relating to new assets]. In Barabás, A. T. & Christián L. (Szerk.), *Ünnepi tanulmányok a 75 éves Németh Zsolt tiszteletére: Navigare necesse est* (pp. 419-427). Ludovika Egyetemi Kiadó.

Online links in the article

- URL1: Országgyűlési beszámolók [Parliamentary reports]. <https://ugyeszseg.hu/az-ugyeszseg-rol/orszaggyulesi-beszamolok/>
- URL2: Összefoglaló: (EU) 2023/1114 rendelet a kriptoeszközök piacairól [Summary: Regulation (EU) 2023/1114 on markets in crypto-assets]. <https://eur-lex.europa.eu/HU/legal-content/summary/european-crypto-assets-regulation-mica.html>

Laws and Regulations

Act CXXXVIII of 2007 on investment firms and commodity exchange service providers and the rules governing their activities

Act CCXXXVII of 2013 on credit institutions and financial enterprises
Act LIII of 2017 on the prevention and combating of money laundering and terrorist financing
Act XC of 2017 on criminal proceedings
Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU
Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council on markets in crypto-assets

Reference of the article according to APA regulation

Nagy, B. G. (2025). Invisible money, visible crime? The emergence of cryptocurrencies in economic crime. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2361–2372. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2361-2372>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Bálint Gábor Nagy, who can be contacted at lu@mk.hu.

Economic crime, economic criminal law

Andrea Domokos

Prof. Dr, PhD, professor, Vice Dean, Head of Institute,
Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary,
Faculty of Law
domokos.andrea@kre.hu

Abstract

Aim: The aim of this paper is to provide a brief overview of the most fundamental characteristics of economic crime and the efforts to combat it. The occasion is a jubilee event, as in 2016, together with attorneys Bence Újhelyi and Balázs Fodor, we launched a conference series on this topic under the auspices of the Institute of Criminal Sciences at the Faculty of Law of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary. This volume contains the lectures delivered at the 10th conference. Jubilee celebrations always provide an opportunity for reflection; in this case, I have compiled what I consider to be the most important definitions related to economic crime and the changes in economic criminal law.

Methodology: I reviewed the definitions of economic crime and the development trends of economic criminal law at both international and national levels, with particular emphasis on European and Hungarian developments.

Findings: Economic crimes pose an increasingly significant threat to the economy and the integrity of financial systems. The criminological concept of economic crime is complex and wide-ranging, and it cannot be equated one-to-one with the totality of economic offenses defined and punishable under The Criminal Code.

Value: This paper traces the evolution of the concept from its sociological roots in 1930s North America to the current definitions of economic and financial crime used within the European Union. In terms of the purpose of economic criminal law, it highlights the EU's current focus: effectively combating

English-language republication. The Hungarian version of this article was published in *Belügyi Szemle* 2025, issue 11. DOI link: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i11.pp2223-2245>

organized crime, thereby also restricting the infiltration of the economy through the investment of illegal profits.

Keywords: economic crime, white collar crime, economic criminal law, asset recovery

Introduction

As head of the Institute of Criminal Sciences at the Faculty of Law and Political Sciences of Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, I have always considered economic crimes to be a priority area of research. This is why my fellow lawyers, and I decided to launch a series of conferences on the detection and prosecution of economic crimes and the analysis of economic conditions that pose a dilemma for both legislators and law enforcement officials. In my article, I also quote from the follow-up publications of our previous conferences.

Conceptual definitions of economic crime

Concepts in the US: white-collar crime, corporate crime

From the outset, the US has approached the issue from a sociological rather than a criminal law perspective. In his theory of differential association, Sutherland pointed out, among other things, that learning criminal behavior is in fact comparable to learning conventional patterns of behavior. In his sociological approach to crime theory, he emphasized that learning and an individual's life experiences play an important role in ultimately choosing rule-breaking behavior (Sutherland, 1939). His work on white-collar crime collected examples of 'misconduct' by middle- and upper-class corporate executives and officials in the United States at the time. White-collar crime is defined as a crime committed by a person of high social status in the course of their professional activities (Brooks, 1949). However, the publisher of the book did not dare to take on these economically powerful leaders, so he asked Sutherland to remove the names and other identifying information of those involved in illegal activities. Later, an 'uncut version' was also published (Sutherland, 1983). In 'white-collar crime,' perpetrators exploit their social and workplace power. This gives them the opportunity to provide false information about the financial situation

of companies, manipulate stock markets, and establish corrupt relationships. Deceptive advertising, falsification of product characteristics, and tax fraud are also characteristics of these perpetrators. Ferenc Irk further analyzed the phenomenon of ‘white-collar crime,’ addressing ‘elite deviance’ and ‘manager crime’ (Irk, 2014). White-collar criminals are key players in the economic and political institutions at the highest levels of society. The activities of some politicians and businesspeople are illegal, and this form of deviance also causes harm to others. The most diverse forms of elite deviance occur in large numbers, whether in the form of political or organizational crimes, or combinations thereof. According to László Korinek, there may be criminogenic occupations. He quotes Gary Green, who says that these include activities made possible by opportunities provided by legal work. Korinek cites as an example the practice of on-the-spot fines by police officers, which, with relatively large and, for those concerned, less transparent decision-making freedom, proved to have a criminogenic effect due to the possibility of cash payment (Korinek, 2023). Korinek also mentions ‘corporate crime,’ i.e., organized crime. He cites the work of Adler, Mueller, and Laufer and draws attention to the institutional and organizational embeddedness of perpetrators. ‘Corporate crime’ refers to crimes committed by companies. This type of crime is intricately linked to ‘white-collar crime.’ Managers commit these crimes. The technique used blends criminal activity with the normal operation of the business, which, combined with the high social prestige of the perpetrators, results in high latency, making it difficult to uncover the actions of ‘white-collar criminals’ (Korinek, 2023). A useful tool against white-collar and organizational crime can be the appropriate design of the institution’s structure and the establishment of safeguards.

Hungarian definitions relating to economic crime

In the years following the change of regime in Hungary, several researchers at OKRI, then known as the National Institute of Criminology and Criminalistics, focused on economic crime and other related types of crime.

In connection with white-collar crime, Mariann Kránitz drew attention to the special nature of the perpetrators, pointing out that the personality, authority, power, and connections of white-collar criminals are factors that make the dangers of this type of crime almost impossible to assess (Kránitz, 1995). Mariann Kránitz researched corruption and white-collar crime across systems. Corruption is a collective term that, according to Kránitz, manifests itself on three levels. The general level is determined by the given social and economic conditions.

At the special level, forms of corruption specific to certain social groups occur. Examples include the corrupt systems of the 17th-century English gentry, the 18th-century German patricians, and the 19th-century Russian officials. The individual level refers to a specific situation of corruption in which one party has power and dominance and is the passive party. The active party promises or offers an advantage in order to obtain the passive party's biased decision-making (Kránitz, 1986). In Kránitz's unique definition, corruption is nothing more than 'the relationship between the organized underworld and the organized upper world' (Kránitz, 1986). A white-collar criminal is someone with economic or social authority who hides their criminal activities behind their clean, white collar. They are respected, accepted individuals who commit crimes by exploiting the authority associated with their position and social status (Kránitz, 1999)¹.

According to László Pusztai, economic cycles tend to generate economic crime. During the downward phase of the economic cycle, crime increases, as businesspeople in difficult situations, where the goal is to keep their companies afloat, can 'easily' find themselves in a position where they commit economic crimes. In contrast, when the economy is booming and flourishing, crime tends to decline (Pusztai, 1987). In 1994, Pusztai pointed out the shortcomings of Hungarian criminal law in relation to the increase in IT crime and environmental crime (Pusztai, 1994).

According to László Pusztai, public opinion considers economic crime to be 'every crime, offense, and unethical behavior that results in participants in everyday economic life gaining unlawful financial advantages, according to public perception.' The criminological approach to economic crime included the so-called 'gray economy' and its more dangerous form, the 'black economy.' The 'black economy' refers to tax evasion and considers the formation of invisible income to be the fundamental source of problems. The next level is the range of economic crimes. Distinguishing between economic and property crimes usually causes difficulties. Economic crime is typically related to the process of economic management – production, manufacturing, marketing, and distribution. Crimes against property involve a violation of the current ownership or property rights at the time of the offense (Tóth, 2015).

Mihály Tóth pointed out that the concept of economic crime is not only related to 'white-collar crime,' and that the two concepts should not be identified with each other. 'White-collar crime' is also related to the 'black economy.' The perpetrators occupy positions that command authority, have considerable influence, and have established networks of contacts (Tóth, 2006).

1 Mariann Kránitz refers here to István Schafer's work entitled 'The White-Collar Criminal,' published in 1948.

In Hungary, Mihály Tóth's concept of economic crime is one of the most widely accepted definitions in criminology. 'Economic crime should be considered as a form of crime that occurs in the course of economic activity or is closely related to it, which, regardless of the method of commission (often using or abusing legal forms and frameworks of economic activity) or its outcome is capable of violating or endangering, primarily and typically, the order of economic activity, economic obligations, and the framework of fair and lawful economic activity, beyond the harm caused to individual interests.' (Tóth, 2000). It is also worth defining economic criminal law, as it is the *ultima ratio* in the fight against economic crime. Economic criminal law is an independent and perhaps the most distinct subfield of substantive criminal law, comprising all criminal and non-criminal rules that determine which acts threatening the proper functioning of the current economic system (Fodor, 2017). The methodology and framework of criminology cannot replace but can greatly assist in the development of a precise, dogmatically sound conceptual apparatus for substantive law in the field of economic crime (Tóth, 2018).

European Union legislation

Europol's work against financial and economic crime

Europol participates as a service provider in joint investigation teams within the European Union, including in the area of economic crime. Europol uses the following definition of financial and economic crime: economic crime, also known as financial crime, is an illegal activity committed by one or more people for financial or professional gain, which is motivated by economic gain. The European Financial and Economic Crime Centre (EFECC) was established in June 2020 to combat the growing threats to the integrity of the economy and financial systems. Europol has highlighted the following threats: money laundering, corruption, counterfeiting, fraud, and tax evasion schemes targeting individuals, businesses, and public institutions.

In preventing and combating financial and economic crime in the European Union, they strive to conduct joint investigations, establishing partnerships with both public and private organizations. The European Cybercrime Center is also involved in this work, particularly around cyber-based fraud.

Europol also cooperates with the European Anti-Fraud Office (OLAF), the European Public Prosecutor's Office (EPPO), and the European Union Intellectual Property Office (EUIPO) (Europol, 2024). Europol also conducts financial intelligence activities to support successful law enforcement.

In its 2024 report, the European Centre for Combating Financial and Economic Crime draws attention to the billions of euros in losses caused by this type of crime. Criminals make huge profits: there are cases that cause billions of euros in damage on their own. The number of victims of financial and economic crime (including online fraud and intellectual property crime) has reached unprecedented levels, and the number of reported cases is likely to be lower than the actual number of cases. The number of victims in the European Union is estimated to be in the millions, due to the rapidly growing cyber dimension of such crimes and the increasing online presence of citizens, businesses, and public institutions. The financial interests of the European Union and its Member States are threatened by sophisticated value-added tax, customs, and subsidy fraud schemes (Europol, 2024). The European Union has become a target for criminals from third countries. They operate from outside the European Union, exploiting the inadequate implementation of international anti-money-laundering standards and of law-enforcement cooperation in some countries. From such jurisdictions, these criminals coordinate offences, strategically leveraging distance and communications technologies to avoid detection by law-enforcement authorities.

Money laundering is the basis for the survival and success of organized economic crime. Huge illegal incomes are laundered. Nearly 70% of criminal networks operating in the European Union use money laundering to finance their activities and hide their assets. Money laundering is conducted through unofficial money transfer services, cash smuggling, money transfers, trade-based money laundering, trade in digital assets, and/or investments in the legal economy. An ever-expanding range of digital assets is being used to launder proceeds from crime. The misuse of legitimate business structures is key to money laundering, as layers of multi-country, often offshore, corporate structures conceal the actual owners. Professional money launderers have created a parallel underground financial system for conducting transactions and payments that are not reached by supervisory mechanisms.

Corruption is an indispensable tool of organized crime. Corruption is a fundamental prerequisite for most crimes. Sixty percent of criminal networks operating in the European Union use corrupt practices to achieve their illegal goals. No sector, no office, and no country is immune to corruption. In the economy of organized crime, the costs of corruption are marginal.

Fraud schemes cause significant financial and other damage. Most fraud is now cyber-based, with fraudsters using cybercrime services and exploiting the tools and data they offer. Fraudsters either target groups of potential victims or select specific victims. Revictimization of targets is a widespread practice. The

most common types of fraud targeting individuals and the private and public sectors include investment fraud, crypto investments, hacking of official emails, e-commerce fraud, technical support fraud, dating fraud, and phishing campaigns.

Criminals operate several fraudulent schemes that have a detrimental effect on the financial interests of one or more Member States and the European Union as a whole. Every year, billions of euros are lost through subsidy fraud, excise fraud (tobacco, fuel, and alcohol), import duty fraud, and VAT fraud (value added tax fraud). Some fraud schemes are linked to sporting events.

Criminal networks involved in intellectual property crime infiltrate every stage of the legal supply chain. These crimes are difficult to detect, as most of the counterfeit goods circulating within the European Union originate from outside the EU. The digitization of trade and transport has shifted much of the distribution to the online space, further distancing criminals from their goods. The goods and sectors most affected by intellectual property crimes in the European Union are the automotive industry, clothing and accessories, cosmetics and perfumes, food, labels and packaging materials, pesticides, pharmaceutical products, pirated products, and toys.

Eurojust's activities against economic crime

The role of Eurojust (2023), the European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, is to coordinate the work of national authorities in EU Member States and third countries involved in the investigation and prosecution of international crimes to make Europe safer. This is also how it works in the detection of economic crime. According to Eurojust's definition, economic crimes include several types of crimes, such as financial fraud, corruption, money laundering, and crimes affecting the financial interests of the Community. These crimes can have a serious impact on the economy and financial system of EU countries. Eurojust plays a central role in combating this type of crime by facilitating international cooperation and the exchange of information between member states (URL1).

Economic crime remained one of Eurojust's priority areas in 2022. Fraud was the most significant of these. Compared to 2021, the Agency dealt with more than five hundred additional fraud cases.

Since the start of the COVID-19 pandemic, criminals have been increasingly targeting victims through online trading platforms. This trend continued in 2022, as evidenced by the high number of investment fraud cases registered with Eurojust and the increase in the number of victims across the European Union. Intra-Community fraud (MTIC fraud) causes damage to both EU and

national budgets. Tackling this type of fraud is one of the objectives of the EM-PACT (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) priority on fraud, economic and financial crime for 2022-2025.

Launched in 2021 and extended in 2022, [SENTINEL](#) is an EU-wide operation aimed at ensuring the lawful use of Next Generation EU recovery funds by detecting, investigating, and prosecuting cross-border crimes, such as fraud and money laundering. The operation was launched by Europol and involves Eurojust, EPPO, OLAF and 20 EU Member States. Its aim is to ensure that the €806.9 billion budget is used to strengthen the European Union's economy and does not end up in the bank accounts of criminals.

Eurojust published its first money laundering report in 2022 ([URL2](#)). According to the report, Eurojust has registered nearly 3,000 cross-border money laundering cases over the past six years. Since 2016, the number of cases submitted to the Agency has been steadily increasing. The report focuses on the most important legal and practical challenges. There are still differences in national laws regarding predicate offenses. To convict someone of money laundering, countries must also investigate the predicate offense. Double criminality must be examined. It is possible that the predicate offense is only considered an administrative offense under national law. Attention must be paid to the difficulties arising from the use of cryptocurrencies. It is necessary to be familiar with the mechanisms for converting cryptocurrencies into legal tender. It is important to identify the actual owner of the proceeds of crime, which is made difficult by the existence and use of fictitious companies or letterbox companies, identifying foreign elements in company structures, or the fact that suspects usually do not act in their own name in order to hide financial traces indicating the origin of illegal money. A problem is that law enforcement officials are still not sufficiently familiar with the regulation on the mutual recognition of freezing and confiscation orders. Different national laws define victims differently, and there is no uniformity as to who is entitled to compensation. While it is relatively easy to track money transfers within the European Union, cooperation outside the European Union is difficult.

Since 2016, all EU Member States have been involved in international money laundering cases submitted to Eurojust, with Italy, France, Spain, Germany, and the Netherlands managing the most cases. More than sixty third countries have been involved in these cases, with Switzerland, the United Kingdom, the United States, and Ukraine representing the most involved non-EU countries.

Eurojust published its first corruption report in 2022 ([URL3](#)).

The report examines more than five hundred corruption cases. Coordination through Eurojust has led to tangible results, including seizures, confiscations,

arrests, and convictions worldwide in complex cross-border investigations and prosecutions of corruption cases. The five Member States most affected by corruption cases registered with Eurojust are Greece, Germany, Romania, Italy, and Spain. Third countries also play a key role in Eurojust corruption cases: between 2016 and 2021, 42 third countries were involved.

Eurojust has been involved in the European Commission's fight against fraud affecting the Union's financial interests using criminal law instruments. The European Public Prosecutor's Office (EPPO) began operating in this area in 2021, but Eurojust remains competent to investigate crimes related to the protection of the Union's financial interests (PIF) involving EU Member States and third countries not participating in the EPPO, at the request of the EPPO.

Eurojust Report 2023. Investment fraud (especially in the field of crypto investments) is one of the most common forms of fraud, affecting millions of people worldwide. Almost 70% of criminal networks operating in the European Union use money laundering to finance their activities and conceal their assets. Corruption is a key enabler of most criminal operations, with 60% of criminal networks operating in the European Union using corrupt practices to achieve their illegal goals. The amount of assets seized from criminal networks by judicial and law enforcement authorities remains below 2% of annual organized crime revenues.

EU Strategy against Organized Crime (2021–2025) *(European Commission, 2021)*

The aim is to increase Member States' capacity to fight organized crime. It will limit criminals' ability to maintain and expand their criminal activities, engage in corruption, and infiltrate the economy by investing illegal profits.

The new rules also cover violations of restrictive measures, ensuring that the proceeds of violations are effectively traced, frozen, managed, and confiscated. For many Member States, this is a new rule on the confiscation of 'unjustified wealth,' which, under certain conditions, allows for the confiscation of assets identified in criminal investigations. Such confiscation is only permitted if a national court is satisfied that the identified property is the proceeds of crimes committed within the framework of a criminal organization and that these activities have generated significant economic benefits.

The agreement pays particular attention to procedural safeguards. Member States must also designate authorities (asset management offices) to manage frozen or confiscated assets. The European Commission has asked Eurojust to provide information on the proposal for a new directive, based on its operational

cases. This legal instrument will have a significant impact on the Agency's cases, as Eurojust provides support to national authorities at all stages of the asset recovery process, from tracing and freezing to confiscation and recovery.

Strengthening asset recovery and anti-money laundering measures and promoting financial investigations

Organized crime in the EU is fundamentally based on the ability to launder large amounts of criminal proceeds. While three-quarters of criminal organizations still use basic methods to hide their illicit profits — such as investing them in real estate or other high-value assets — others are using increasingly sophisticated methods with the help of white-collar criminals who launder money (Europol, 2021). The financial trail left behind by criminals is one of the main indicators of their activities, providing useful clues for investigators and invaluable evidence for prosecuting perpetrators. Therefore, the handling of proceeds of crime plays a crucial role in detecting criminal activities, deterring crime, and preventing its infiltration into the legal economy and society. Despite advances in the legal framework for combating money laundering and asset recovery, only a small proportion of money laundering activities are detected, and only 1% of criminal assets were confiscated between 2010 and 2014 (Europol, 2016). This has been exacerbated by the increased use of financial channels that are subject to limited supervision compared to the banking sector, such as virtual currencies.

The legal framework for confiscation is limited in terms of what assets and criminal activities it covers, which makes it even harder for authorities to take away illegally obtained assets from criminals. Asset recovery offices currently face challenges in tracing assets, as they do not have the power to temporarily freeze assets to prevent their disappearance, nor do they have direct and immediate access to certain public registers, such as central real estate registers or central company registers. Recovered assets are not always managed efficiently and are not sufficiently used to compensate victims or for the benefit of society.

There is also a need to further promote a culture of early financial investigations in all Member States and to strengthen the capacity of investigators to deal with the financial aspects of organized crime. Europol will be able to provide even greater support to Member States in conducting financial investigations through the establishment of the European Financial and Economic Crime Center.

It is equally important to step up efforts to freeze and confiscate assets by further strengthening the EU legal framework and the operational capacity of asset recovery offices. Measures for confiscation without conviction should be

explored, as they could contribute to increasing the amount of confiscated assets in cases where, for example, the acquired assets cannot be linked to a conviction.

The Commission will also consider the possibilities for systematically initiating financial investigations and post-conviction financial investigations. Rapid access to financial information is essential for conducting effective financial investigations and successfully tracing and confiscating assets. It is therefore of the utmost importance that Member States transpose in a timely manner the Directive on facilitating access to financial information, which provides law enforcement authorities with access to central bank account registries and strengthens cooperation between law enforcement authorities and financial intelligence units. The Commission will review this Directive, together with the anti-money laundering framework, to ensure that law enforcement authorities have access to a future platform linking all EU bank account registries.

At the same time, international cooperation on anti-money laundering measures needs to be improved. Member States should make full use of the Anti-Money Laundering Operational Network (AMON), an informal international network of law enforcement agencies' anti-money laundering units, and the https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/vagyonvisszaszerzes_konyv.pdf), an informal network of law enforcement and judicial practitioners specializing in the tracing, freezing, seizure, and confiscation of assets. The Commission will also propose that the European Union ratify the Council of Europe's Warsaw Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime.

Addressing infiltration into the economy and society

Criminal groups invest a significant portion of their revenues in legitimate businesses in various sectors, including real estate, construction, transportation, and catering. By controlling companies operating in these sectors, criminal organizations can launder their illegally acquired assets and maximize their profits. The infiltration of organized crime damages the legal economy and distorts market rules. The economic situation caused by the COVID-19 pandemic has increased the risk of organized crime actors buying up weakened companies and infiltrating entire business sectors. Criminals are attempting to exploit the various financing mechanisms put in place to support economic recovery. To address this threat and identify key areas for intervention and awareness-raising, Member States and Europol need to develop an intelligence picture of the scale and extent of criminal investment, the methods of infiltration and the sectors at risk. The local dimension also plays a key role in reducing the opportunities for criminal groups to recruit

new members. People who have grown up in an environment of organized crime and in socio-economically disadvantaged areas are most at risk of being drawn into criminal activities. These individuals, who start with minor offenses or initially play a minor role within the organization, become members and leaders of future criminal organizations. Targeted measures implemented in neighborhoods and communities have proven successful in providing alternatives that prevent young people from becoming involved in violence and crime for life. In addition, crime prevention activities, such as community policing or awareness campaigns in areas particularly affected by criminal activity, are essential to make society more resilient to the activities of criminal organizations. The Commission will step up the sharing of knowledge and best practices on crime prevention through the European Crime Prevention Network. Asset recovery is a powerful disincentive and an effective tool in the fight against serious and organized crime. It deprives criminals of their illicitly acquired assets and prevents them from investing them in further criminal activities or integrating them into the legal economy. According to the latest estimates, the assets seized by law enforcement agencies from criminal networks still amount to less than 2% of the annual income generated by organized crime in 2020-2021 (Europol, 2024).

Directive on asset recovery and confiscation²

The Directive lays down minimum rules on the tracing, identification, freezing, confiscation, and handling of assets in criminal proceedings. In this context, criminal proceedings are a distinct concept under EU law, as interpreted by the Court of Justice of the European Union, which may differ from the case law of the European Court of Human Rights.

Az irányelv szerint meg kell erősíteni az illetékes hatóságok azon képességét, hogy megfosszák a bűnözőket a bűnözői tevékenységből származó jövedelemtől. The Directive aims to strengthen the ability of competent authorities to deprive criminals of the proceeds of their criminal activities. To this end, rules should be laid down on tracing and identifying assets, strengthening freezing powers, improving the management of frozen and confiscated assets pending a final decision on confiscation, strengthening the tools for confiscating the proceeds of crime, the instruments of crime and the property derived from the criminal activities of criminal organizations, and improving the overall effectiveness of the asset recovery system.

2 Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the recovery and confiscation of assets.

Cross-border cooperation should be facilitated by ensuring that competent authorities have the powers and resources necessary to respond quickly and effectively to requests from authorities in other Member States. Provisions laying down rules on early tracing and identification, urgent measures for freezing, or effective management contribute to improving the possibilities for cross-border asset recovery.

Given the global nature of organized crime and its ability to demise assets derived from crime across borders rapidly, cooperation with third countries should also be strengthened within the international legal framework. The poly-criminality of criminal organizations involved in a wide range of illicit activities in different markets, and their systematic and profit-oriented cooperation, effectively combating organized crime requires that freezing and confiscation measures cover the proceeds of all crimes committed by organized criminal groups. The scope of the Directive covers all crimes harmonized at EU level, including the crimes listed in Article 83(1) of the TFEU (Treaty on the Functioning of the European Union), in addition to the crimes listed in Article 83(1) of the TFEU. , it should also cover all crimes harmonized at EU level, including fraud affecting the financial interests of the Union, given the increasing involvement of organized crime groups in such crimes. This Directive should also cover environmental crime, which is a major area of activity for organized criminal groups and is often linked to money laundering or to waste and residues generated in connection with the production and trafficking of drugs. Facilitating illegal entry and residence is one of the main activities of organized criminal groups and is typically linked to trafficking in human beings. According to the directive, the concept of proceeds of crime includes direct income from criminal activities and all indirect benefits, including the subsequent reinvestment or conversion of direct income. This means that assets that may have been converted or transferred to conceal their origin may also be seized. Proceeds must include all assets, including those that have been partially or wholly converted or exchanged, and those that have been mixed with assets of lawful origin, up to the estimated value of the mixed proceeds.

The search for assets must be initiated as soon as there is suspicion of criminal activities that are likely to generate significant economic gains.

The directive considers the fact that criminals demise the proceeds of crime very quickly between countries, so Member States must ensure that asset recovery offices also share the information they need to conduct their tasks quickly.

Current Hungarian criminal law regulations in the field of economic crime

The Criminal Code currently contains the following chapters on economic crimes:

- Crimes against money and stamp circulation (Chapter XXXVIII),
- Crimes against the budget (Chapter XXXIX),
- Crimes related to money laundering (Chapter XL),
- Violations of economic order (Chapter XLI),
- Violations of consumer interests (Chapter XLII),
- Information crimes motivated by financial gain (Section 422)

In line with Europol's approach, Hungary also strives to focus on prevention. Prevention would be an effective way of curbing economic crime. However, if this proves unsuccessful, the inevitability of criminal prosecution is the message that must be conveyed to perpetrators of economic crime.

Financial and economic crimes are constantly evolving, adapting to changes in the wider environment, such as technological advances and global and regional geopolitical crises. At the same time, they are also influenced by developments in organized crime: perpetrators of financial and economic crime are adept at exploiting opportunities, gaining expertise in new areas, targeting more victims than ever before, and maintaining greater distance between themselves and their crimes (Europol, 2024).

The significance of European Union law in establishing the facts of budget fraud

Gábor Molnár examines the influence of European Union law on current Hungarian regulations (Molnár, 2017). He points out that Member States are free to choose the sanctions to be applied, which may take the form of administrative sanctions, criminal sanctions, or a combination of the two. He cites the Convention on the Protection of the European Communities' Financial Interests (PIF Convention), which defines the objectives, the concept of fraud, and the obligations of member states. According to the preamble to the PIF Convention: the contracting parties to this convention, the Member States of the European Union, are convinced '*that the protection of the financial interests of the European Community requires the criminal prosecution of fraud affecting those interests,*' and that '*such conduct should be punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal penalties, without prejudice to the possibility of applying other penalties in different cases, and that, at least in serious cases, the imposition of custodial sentences should be possible.*' Member States shall

take the necessary measures to ensure that conduct constituting fraud affecting the financial interests of the Union is punishable by effective, proportionate, and dissuasive criminal penalties, including, at least in serious cases of fraud, penalties involving deprivation of liberty. In tax administration procedures and criminal proceedings for tax fraud (budget fraud), the decisions of the Court of Justice of the European Union (CJEU) also serve as secondary EU law.

Money laundering

Money laundering forms the basis of almost all forms of organized crime. Practically every form of organized crime depends on money laundering. Nearly 70% of criminal networks operating in the European Union use money laundering to finance their activities and hide their assets (Europol, 2024).

László István Gál distinguishes between the criminological and criminal law concepts of money laundering. In criminal law, any part of the economic concept of money laundering constitutes money laundering. The authorities do not need to prove that the entire money laundering process has taken place (Gál, 2022).

László István Gál defines money laundering in criminological terms as follows: illegal economic services conducted under the guise of legal economic transactions, as a result of which the origin of assets obtained through criminal activity becomes verifiable, thereby removing any recognizable illegality. Any illegal activity involves a certain type of transaction cost, as the use of income derived from crime increases the risk of the crime being exposed.

These transaction costs can be reduced by a successful money laundering operation. The specific economic significance of this activity is that it transforms potential wealth, which would be dangerous to spend without money laundering (and is therefore considered inactive capital from this point of view), into actual purchasing power. In this sense, money laundering fulfills the role of an illegal monetary supply that satisfies the demand for money laundering services by individuals or groups committing income-generating crimes (Gál, 2021).

Budget fraud

Mihály Tóth, describing the changing world of economic crime, notes that one thing survives everything, and that is VAT fraud. These crimes take on new forms, but their essence remains the same: by making unjustified claims for sales tax refunds, perpetrators cause incalculable damage to the economy. The damage caused by international carousel fraud and VAT abuse in the EU already exceeds the European Union's annual payments (Tóth, 2017).

Act LXIII of 2011 established the offense of budget fraud. According to the explanatory memorandum to the Act, the proliferation of fraudulent behavior made law enforcement difficult. Special protection of the budget became necessary if only because the budget was the biggest loser of the regime change (Tóth, 2017).

Miklós Gábor Molnár emphasizes that tax fraud has been replaced by budget fraud, the application of which is also governed by European Union law (Molnár, 2017).

Judit Jacsó describes how tax fraud has become a cross-border crime, and that combating it requires the harmonization of criminal law and sanctions. The 2017 Directive on the protection of the European Union's financial interests under criminal law covers VAT fraud if two conditions are met (the act affects the territory of at least two Member States and the value of the offense exceeds EUR 10 million) (Jacsó, 2017).

Asset recovery, asset confiscation

The 98% of the wealth obtained through economic crime fuels organized crime. EU legislators, Member States, and law enforcement agencies are stepping up their efforts to weaken the economic power of organized crime by recovering confiscated assets. However, the amount of income seized is still a drop in the ocean compared to the huge illegal – and untaxed – revenues of criminal networks. (Europol, 2024).

Deres and Kármán describe the objectives and basic processes of asset recovery:

- Identifying and tracking illegally acquired assets.
- Freezing and seizing assets; possible subsequent confiscation.
- Managing frozen and seized assets in order to preserve their value.
- Confiscating illegally acquired assets.
- Selling confiscated assets, which may include their reuse for public or social purposes. Legislation on asset recovery includes provisions on freezing, seizure, confiscation, and distribution of assets, and also covers substantive criminal law, criminal procedure, and mutual legal assistance (Deres & Kármán, 2023).

With regard to the agreement contained in the Hungarian Criminal Procedure Act, Zsolt Pál Fürcht pointed out that it is worthwhile to initiate prosecution, among other things, if financial damage to the budget or compensation for the victim can be expected (Fürcht, 2020).

Confiscation of property

Since the typical goal of economic crime is unlawful gain, criminal proceedings must make it clear that committing crimes is not a profitable activity and that illicit enrichment cannot be maintained. The aim of the legislator is to confiscate assets that are criminal or considered criminal. For this reason, it is essential to identify, secure, and confiscate criminally obtained assets or, if this is not possible for some reason, to recover such assets with the cooperation of the defendant, since compensation for the victim's damages is also of fundamental importance when applying a criminal policy aimed at redressing the damage caused.

According to Kelemen, organized crime groups are investing increasingly large sums of money in order to ensure the conditions necessary for committing crimes as 'effectively' as possible. In addition to the above interests, this investment may also have the further purpose of ensuring the 'successful' escape of the perpetrators from prosecution by the authorities after the crimes have been committed, as well as securing the benefits derived from the crimes. However, since 'investments' made for this purpose are also confiscated on the basis of gross confiscation, the repressive nature of the measure is becoming increasingly dominant in relation to organized crime. (Kelemen, 2020).

Criminal proceedings against a legal entity

The spread of criminal liability for legal entities has also been promoted by international conventions and European Union legal acts. International conventions on the accountability of legal entities, anti-corruption, and organized crime also contain provisions on this matter. The United Nations Convention against Transnational Organized Crime provides for effective, proportionate, and dissuasive sanctions against legal entities. (United Nations, 2004).

The sanctioning of offenses committed through the use of legal entities makes measures against legal entities applicable in a wider range of cases than the general criminal proceedings governing liability. For example, if money obtained through budget fraud is transferred to the perpetrator through a given company, and it can be established that the company does not benefit from this, nor was that the intention, but rather to conceal the crime, it is still possible to take measures against the legal entity if the manager or the person responsible for control was aware of this (Horváth & Pocsai, 2023).

Hungarian legislation has adopted the concept of legal entity used in international conventions and joint actions of the European Union instead of 'corporate liability' and 'body liability.'

One of the main objectives of criminal law measures applicable to legal people is to deprive the legal person of the financial advantage gained through the commission of the offense, as well as to prevent further violations of the law. Criminal law measures applicable to legal people include dissolution of the legal person, restriction of the legal person's activities, and fines.

It may happen that the exact value of the financial advantage achieved or sought cannot be determined or can only be determined at disproportionate expense. In such cases, the law allows the court to estimate the value of the financial advantage. Galgóczi warns that, compared to the relatively definite penalty system in Hungarian criminal law, it is inappropriate for the law to set only the lower limit of the fine and not the upper limit (Galgóczi, 2022).

International legal obligations require the confiscation of all financial gains derived from criminal activity in all possible cases, including from legal entities where applicable. This is ensured by the confiscation of assets, which may also affect the assets of legal entities, in the context of criminal proceedings against natural people.

References

-
- Brooks, L. M. (1949). [Review of the book *White Collar Crime*, by E. H. Sutherland]. *Social Forces*, 28(2), 215–216. <https://doi.org/10.2307/2572656>
- Deres, P., & Kármán, G. (2023). A vagyonvisszaszerzés elmélete [The theory of asset recovery]. In Mátyás Sz. (szerk.), *A kriminalisztikai és jogi vetületei* (pp. 43–52). Magyar Rendészettudományi Társaság.
- Eurojust. (2023). *Éves jelentés 2022 [Annual Report 2022]*. Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége. <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2022-hu.pdf>
- Európai Bizottság. (2021). *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának a szervezett bűnözés elleni küzdelemre irányuló uniós stratégiáról [Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy against Organized Crime] (2021–2025) (COM (2021) 170 final)*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52021DC0170>
- Europol. (2016). *Criminal asset recovery in the EU: Survey of statistical information 2010–2014*. Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/publications/does-crime-still-pay>
- Europol. (2021). *A súlyos és szervezett bűnözés általi fenyegetettség európai uniós értékeléséről szóló jelentés [Report on the European Union assessment of the threat posed by serious*

- and organized crime] (*EU SOCTA*). Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment>
- Europol. (2024). *A pénzügyi és gazdasági bűnözés általi Európai Unió-beli fenyegetettség értékelése – Összefoglaló [Assessment of the threat posed by financial and economic crime in the European Union – Summary]* (QL-09-24-032-HU-N). Bűnüldözési Együttműködés Európai Unió Ügynöksége. <https://doi.org/10.2813/359478>
- Fodor, B. G. (2017). A vállalkozás büntetőjogi kockázata [Criminal liability risks for businesses]. In Domokos A. (szerk.), *A vállalkozói felelősség büntetőjogi vonatkozásai: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 96–102). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Fürcht, P. Zs. (2020). Hatások az új Be. alkalmazásának tükrében [Effects in light of the application of the new Be]. In Domokos A. (szerk.), *Az új Büntetőeljárás Törvény első tapasztalatai a gazdasági bűncselekmények felderítése és bizonyítása kapcsán: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 69–75). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Gál, I. L. (2021). A pénzmosás új magyar szabályozása 2021-től [New Hungarian regulations on money laundering from 2021]. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/prof-dr-gal-istvan-laszlo-a-penzmosas-uj-magyar-szabalyozasa-2021-tol/>
- Gál, I. L. (2022). A pénzmosás új szabályozása: kérdőjelek és új problémák a gyakorlatban [New money laundering regulations: questions and new problems in practice]. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 29–36). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Galgóczi, Z. (2022). Jogi személyek a büntetőeljárásban [Legal entities in criminal proceedings]. In Domokos A. (szerk.), *Gazdasági bűnözés 2021: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 85–92). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Horváth, D., & Pocsai, T. (2023). A jogi személyekkel szembeni fellépés büntetőjogi lehetőségei – Egy sajátos felelősségi forma és bírósági gyakorlata [Criminal law options for taking action against legal entities – A specific form of liability and court practice]. *Miskolci Jogi Szemle*, 18(1), 73–89. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5589306>
- Irk, F. (2014). Fehérgalléros bűnözés, elitbűnözés, menedzserdeviancia [White-collar crime, elite crime, managerial deviance]. *Jog Állam Politika*, 6(1), 49–67. <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2014/1/irk.pdf>
- Jacsó, J. (2017). Az adócsalás szabályozása a német és az osztrák jogban [Regulation of tax fraud in German and Austrian law]. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 97–105). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Kelemen, J. (2020). A büntetendő cselekményből származó vagyon elvonásának célja, elmélete és elvei [The purpose, theory, and principles of confiscating assets derived from criminal acts]. *Új Btk. Kommentár Online*. <https://ujbtk.hu/dr-kelemen-jozsef-a-buntetendo-cselekmenybol-szarmazo-vagyon-elvonasanak-celja-elmelete-es-elvei/>

- Korinek, L. (2023). Vannak-e kriminogén foglalkozások [Are there any criminogenic occupations]? *Belügyi Szemle*, 71(10), 1801–1814. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.10.8>
- Kránitz, M. (1986). *A korrupció [Corruption]*. BM Könyvkiadó.
- Kránitz, M. (1995). A „fehérgalléros bűnözés” [White-collar crime]. *Főiskolai Figyelő Plusz*, 6(2), 138–151.
- Kránitz, M. (1999). A „fehérgalléros bűnözés” Magyarországon az ezredfordulón [White-collar crime in Hungary at the turn of the millennium] (Interjúk). In Irk Ferenc (szerk.), *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok* (XXXVI., pp. 35–54). Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet.
- Molnár, G. M. (2017). Az adóigazgatási eljárás és a büntetőeljárás kapcsolata [The relationship between tax administration proceedings and criminal proceedings]. In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 31–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Pusztai, L. (1987). Gazdasági ciklus és bűnözés [Economic cycles and crime]. *Belügyi Szemle*, 25(9), 36–37.
- Pusztai, L. (1994). Gazdasági büntetőjog a változó társadalomban [Economic criminal law in a changing society]. In II. *Német–magyar büntetőjogi és kriminológiai kollokvium* (pp. 131–139). Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó; Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet.
- Sutherland, E. H. (1939). *Principles of criminology* (3rd ed., rev.). J. B. Lippincott Company.
- Sutherland, E. H. (1983). *White collar crime: The uncut version*. Yale University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt1cc2khv>
- Tóth, M. (2000). *Gazdasági bűnözés és bűncselekmények [Economic crime and criminal offenses]*. KJK–Kerszöv.
- Tóth, M. (2006). A fehérgalléros bűnözés; a gazdasági bűnözés [White-collar crime; economic crime]. In Gönczöl K., Kerecsi K., Korinek L. & Lévay M. (szerk.), *Kriminológia – Szakkriminológia* (pp. 403–404). Complex Kiadó.
- Tóth, M. (2015). A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése [Some current issues in economic crime and criminal offenses]. *MTA Law Working Papers*, 2015(4). Magyar Tudományos Akadémia, Jogtudományi Intézet. https://jog.tk.hun-ren.hu/uploads/files/mtalwp/2015_03_Toht.pdf
- Tóth, M. (2017). Működik-e a költségvetési csalás olvasztótégelye [Is the melting pot of budget fraud working]? In Domokos A. (szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme: Konferencia előadások szerkesztett változata* (pp. 24–30). Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.
- Tóth, M. (2018). A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények – egy kriminológiai gyufásdoboz oldalai, vagy lángra lobbanni képes gyufaszálak is [Crimes related to farming – the sides of a criminological matchbox, or matchsticks that can burst into flames]? In Domokos A. (szerk.), *A gazdálkodással kapcsolatos bűncselekmények büntetőjogi értékelése: Konferencia előadásainak szerkesztett változata* (pp. 24–33). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

United Nations. (2004). *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto*. United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

Laws and Regulations

Act CIV of 2001 on criminal measures applicable to legal people

Act C of 2012 on the Criminal Code

Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation

Online links in the article

URL1: *Economic crimes* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/economic-crimes>

URL2: *Eurojust Report on Money Laundering* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-report-money-laundering>

URL3: *Eurojust Casework on Corruption: 2016-2021 Insights* | Eurojust – European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/eurojust-casework-corruption-2016-2021-insights>

Reference of the article according to APA regulation

Domokos A. (2025). Economic crime, economic criminal law. *Belügyi Szemle*, 73(11), 2373–2394. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJA.2025.v73.i11.pp2373-2394>

Statements

Conflict of interest

The author has declared no conflict of interest.

Funding

The author did not receive any financial support for researching, writing, and/or publishing this article.

Ethics

No dataset is associated with this article.

Open access

This article is an Open Access publication published under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), in the sense that it may be freely used, shared and republished in

any medium, provided that the original author and the place of publication, as well as a link to the CC License, are credited.

Corresponding author

The corresponding author of this article is Andrea Domokos, who can be contacted at domokos.andrea@kre.hu.

KÖZLÉSI FELTÉTELEK

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat.

A Belügyi Szemle a <https://belugyiszemlejournal.org/> folyóirat-szerkesztő rendszer alkalmazáson keresztül fogadja a szerzőktől a kéziratokat.

A beküldött közlemény visszaigazolása során a Szerkesztőség tájékoztatja a szerzőket a beküldött kézirat befogadásáról és várható megjelentetéséről. A Szerkesztőség a beérkezett kéziratokat szakmai és tudományos szempontokból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására.

Részletes szerzői útmutató az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/authorsguide>

A Szerkesztőség másodközlést nem vállal.

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA) kiadványban megjelent cikkek nem tükrözik a Szerkesztőség álláspontját, azok tartalmáért való felelősség minden esetben a szerzőket terheli.

Az etikai nyilatkozat, valamint a közzétételi visszaélésekre vonatkozó nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/statementonethics>

A cikkek a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemények, melynek szellemében a cikkek bármilyen médiumban szabadon felhasználhatók, megoszthatók és újraközölhetők, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

A nyílt hozzáférésről szóló nyilatkozat az alábbi URL linken olvasható: <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle/informationonopenaccess>

Telefonszám: +36 (26) 795-922; BM: 24-626
Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org
Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

A borítókép vektoros tervezési sablonja a Shutterstock.com licence alapján került felhasználásra.

A FOLYÓIRAT INDEXELÉSE

A Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (nyomtatott ISSN 2062-9494 és online ISSN 2677-1632) havonta megjelenő, lektorált, magyarországi és nemzetközi jogtudománnyal, közigazgatással, államtudományokkal, kriminológiával, valamint biztonsági és rendészeti tudományos kutatásokkal foglalkozó tudományos folyóirat, amelynek székhelye Budapest (Magyarország).

Az AJIA egy nyílt hozzáférésű folyóirat, amelyet jelentős tudományos adatbázisokban indexelnek a cikkek felfedezhetőségének és hivatkozásának maximalizálása érdekében. Az AJIA követi a [COPE magatartási kódexében](#) felvázolt publikációs etikával kapcsolatos legjobb gyakorlatokat. A szerkesztők azon dolgoznak, hogy az első benyújtást követően időben meghozzák a döntéseket, valamint az azonnali online közzétételt, ha egy kéziratot megjelentetésre elfogadnak.

A cikkek a megjelenést követően azonnal és ingyenesen hozzáférhetők a nyilvánosság számára. A cikkek végleges változata feltehető egy intézményi adattárba, amennyiben a cikk tartalmaz egy hivatkozást a <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle> oldalon közzétett eredeti cikkekre. Minden publikált cikk a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License alá tartozik.

A folyóiratot indexeli

CONDITIONS OF PUBLICATION

Belügyi Szemle accepts and publishes scientific announcements / publications with outstanding alignment to the control and organisational system of the Ministry of Interior, which first of all focus on law enforcement, public order, public safety, safety policy, self-government affairs, social deviances, and further analyses and evaluates the questions of law enforcement from criminological, criminal sociological, criminal legal and policing aspects.

Belügyi Szemle accepts manuscripts of the authors for editing through applying in the Open Journal Systems.

At the conformation of receipt, the Editorship informs the acceptance and the expected publishing time of the submitted manuscript. The Editorship peer reviews the received manuscripts from a professional and scientific point of view, and reserves the right for stylisation, correction, typographic adjustment of the manuscripts.

The Editorship does not undertake republishing.

Articles published in Belügyi Szemle do not unconditionally reflect the opinion of the Editorship, any responsibility for their contents bear the authors exclusively. The whole of the periodical, including individual articles, is protected by copyright, any use of them outside of copyright law is illegitimate and prosecutable.

Articles licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>), are published under the terms of Open Access, whereby articles may be freely used, shared and distributed in any medium and republished in any medium, provided that the original author and the place of publication and the link to the CC License are cited.

Phone number: +36 (26) 795-900 / 24-626

Email: szerkesztoseg@belugyiszemlejournal.org

Web: <https://belugyiszemlejournal.org/>

The vector design template for the cover image is licensed from Shutterstock.com.

INDEXING THE JOURNAL

Belügyi Szemle/Academic Journal of Internal Affairs (AJIA), (Print ISSN 2062-9494 and online ISSN 2677-1632) is a monthly peer-reviewed academic journal on Hungarian and international law, public administration, government, criminology, security and law enforcement research, based in Budapest (Hungary).

AJIA is an open-access journal indexed in major academic databases to maximize article discoverability and citation. AJIA follows best practices on publication ethics outlined in the [COPE Code of Conduct](#). Editors work to ensure timely decisions after initial submission, as well as prompt publication online if a manuscript is accepted for publication.

Upon publication, articles are immediately and freely available to the public. The final version of articles can immediately be posted to an institutional repository as long as the article includes a link back to the original article posted on <https://belugyiszemlejournal.org/index.php/belugyiszemle>. All published articles are licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported License.

Indexes the Academic Journal of Internal Affairs

Ára: 530 Ft

